T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
RESİM-İŞ ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SANATSAL DAVRANIŞ ÖĞRETİMİ (TAB) VE İŞİTME ENGELLİ BİREYLERİN SANAT EĞİTİMİNDE İNCELENMESİ

GİZEM ATMACA

İzmir
2023

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
RESİM – İŞ ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SANATSAL DAVRANIŞ ÖĞRETİMİ (TAB) VE İŞİTME ENGELLİ BİREYLERİN SANAT EĞİTİMİNDE İNCELENMESİ

Gizem ATMACA

DANIŞMAN
Prof. Dr. Cemile Arzu AYTEKİN

İzmir
2023

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum "*Sanatsal Davranış Öğretimi (Tab) Ve İşitme Engelli Bireylerin Sanat Eğitiminde İncelenmesi*" adlı çalışmanın içerdiği fikri izinsiz başka bir yerden almadığımı; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında ve bölümlerinin yazımında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yaptığımı ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi, ayrıca bu çalışmanın Dokuz Eylül Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve *intihal içermediğini* beyan ederim. Herhangi bir zamanda aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonuca razı olduğumu bildiririm.

02/03/2023

Gizem ATMACA

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORİJİNALLİK RAPORU

Tarih: 07/03/2023

Tez Başlığı:

"Sanatsal Davranış Öğretimi (TAB) Ve İşitme Engelli Bireylerin Sanat Eğitiminde İncelenmesi"

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam **139** sayfalık kısmına ilişkin, **06/03/2023** tarihinde **tez danışmanım tarafından** Dokuz Eylül Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı'nın sağladığı İntihal Tespit Programından (**Turnitin**-Tez İntihal Analiz Programı) aşağıda belirtilen **filtreleme tiplerinden biri** (uygun olanı işaretleyiniz) uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin **benzerlik oranı % 12'dir**.

- http://www.kutuphane.deu.edu.tr/tr/turnitin-tez-intihal-analiz-programi/ adresindeki Tez İntihal Analiz Programı Kullanım Kılavuzunu okudum **X**

Filtreleme Tipi 1(Maksimum %15) X **Filtreleme Tipi 2(Maksimum %30)** □

x Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, x Kaynakça hariç, x Alıntılar dâhil, x Altı (6) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.	□ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, □ Kaynakça dâhil, □ Alıntılar dâhil.
EK 1- İntihal Tespit Programı Raporu İLK SAYFA Çıktısı. x **EK 2- İntihal Tespit Programı Raporu (Tümü) Cd İçinde.** □	

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Uygulama Esasları'nı inceledim ve yukarıda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Adı Soyadı : Gizem ATMACA
Öğrenci No : [redacted]
Anabilim Dalı : Güzel Sanatlar Eğitimi
Programı : Resim-İş Öğretmenliği
Statüsü : Yüksek Lisans X Doktora □

ÖĞRENCİ **DANIŞMAN**

Gizem ATMACA
07/03/2023

Prof. Dr. Cemile Arzu AYTEKİN
07/03/2023

Açıklamalar

1: Bu formu teslim etmeden önce sizden istenen bilgileri uygun kutucuğu (□) işaretleyerek doldurunuz.

Kullanıcı şifre vb. konusunda sorun yaşanması durumunda Üniversitemiz Merkez Kütüphanesinde bulunan Turnitin yetkilisine (Ali Taş Tel: [redacted] veya [redacted]) başvurunuz.

2: Yüksek Lisans/Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu" formu tezin ciltlenmiş ve elektronik nüshalarının içerisinde ekler kısmında yer alır.

3: Tez savunmasında düzeltme alınması durumunda bu form güncellenerek yeniden hazırlanır.

4: **Turnitin**-Tez İntihal Analiz Programına yükleme yapılırken Dosya Başlığı (document title) olarak **tez başlığının tamamı**, Yazar Adı (author's first name) olarak **öğrencinin adı**, Yazar Soyadı (author's last name) olarak **öğrencinin soyadı** bilgisini yazınız.

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimi ve araştırma sürecimde benden bilgi ve desteğini esirgemeyen, beni araştırma ve sorgulama konularında her zaman motive eden ve meslek hayatımda yaptıklarıma ışık tutup yolumu aydınlatan değerli tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Cemile Arzu AYTEKİN'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Yüksek lisans ders sürecinde bana emeği geçen Sayın Doç. Dr. Sibel ALMELEK İŞMAN'a ve tezimle ilgili yardımları için Sayın Doç. Dr. Elçin ÜNAL AYDIN'a teşekkür ederim. Lisans eğitimi sürecimde sanatı sevmemde büyük etkisi olan ve yüksek lisans tez sürecinde de desteğini bana her zaman hissettiren Sayın Prof. Mahmut ÖZTÜRK'e teşekkür ederim. Gözlem sürecimde desteklerini benden esirgemeyen Okul Müdürü Sayın Mehmed Esad DEMİRCİ'ye, görsel sanatlar öğretmeni Sayın Nevin AKTAŞ'a ve okuldaki tüm öğretmenlere güler yüzlü ve samimiyetle verdikleri cevaplar için teşekkür ederim. Tez sürecimde özetin İngilizce çevirisindeki yardımlarından dolayı arkadaşım Ali Can BAŞARAN'a, teknik yardımlarından dolayı arkadaşım Seda ÜLKÜ'ye ve tez sürecimde desteklerini benden esirgemeyip bilgi paylaşımında bulunan arkadaşım Berfin BİNİCİ'ye teşekkür ederim.

Hayatım boyunca beni koşulsuz şartsız seven, daima inanan, büyük emek veren, maddi manevi her zaman destekçim olan ve güler yüzlü yaklaşımlarıyla bana moral veren canım annem Gülten ATMACA ve canım kardeşim Berkan ATMACA'ya gösterdikleri sabır ve anlayışları için teşekkür ederim. Eğitim hayatımda hep arkamda duran, maddi manevi hiçbir desteğini esirgemeyen ve bana büyük emeği geçen canım teyzem Av. Hatice DOĞAN'a teşekkür ederim. Tez sürecimde yaşadığım tüm zorluklarda daima yanımda olan ve beni hiç yalnız bırakmayan canım arkadaşlarım Mehmet BEKTAŞ ve Saliha KAYTAN'a bu süreçteki destekleri için teşekkür ederim.

Son olarak eğitim hayatımdaki yerlerini hiçbir zaman unutmayacağım bana çok büyük emekleri olan ve sanat hayatımda yol gösteren sevgili öğretmenim Sayın Öğr. Gör. Neşegül EKİNCİ, Sayın Emre EMEKTAR ve Sayın Prof. Dr. Mehmet ÖZET'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET xiii

ABSTRACT xiv

BÖLÜM I.....1

GİRİŞ 1

1.1. Problem Durumu.....2

1.2. Amaç ve Önem.....3

1.3. Problem Cümlesi / Alt Problem Cümleleri 3

1.4. Sınırlılıklar (Opsiyonel) 4

1.5. Tanımlar……4

BÖLÜM II…….……..……...….6

KURAMSAL ÇERÇEVE / KAVRAMSAL ÇERÇEVE / İLGİLİ ARAŞTIRMALAR……...6

2.1.Sanatsal Davranış Öğretimi (TAB)…….....6

2.1.1.Sanatsal Davranış Öğretiminin Ortaya Çıkışı ve Felsefesi……..……...6

2.1.2.Sanatsal Davranış Öğretiminin Temel İlkesi…….....7

2.2.Görsel Sanatlar Eğitimi ve Özel Öğretim Yöntemleri ……...…….....8

2.2.1.Öğretme ve Öğrenme Yaklaşımları (Waldorf/Reggio Emila/Montessori)……..9

2.2.2.Öğretme ve Öğrenme Yaklaşımları ve Sanat Eğitimi……...12

2.3.İletişim ve Dil Kavramları…….……....13

2.4.İşaret Dilinin Ortaya Çıkışı ve İşitme Engelli Bireylerde İletişim Dilinin Özellikleri …….……14

2.4.1.İşaret Dilinin Düşünsel Çerçevesi ……17

2.5. İşitme Engelli Bireylerin Görsel Sanat Eğitiminde İletişim Dilinin Özellikleri……18

2.6.İletişim, Dil ve Güzel Sanatlar İlişkisi (Görsel/Plastik Sanatlar/Müzik)……19

2.7. Sanat Okullarında Sanatsal Davranış Öğretimi (TAB)Uygulamaları……20

2.7.1. TAB Grupları ve Sanat Etkinlikleri…….25

2.7.2.Oyun ve TAB Gruplarında Sanat Eğitimi……...26

2.7.3.TAB Sanat Programları ve Sanatsal Atölye Uygulamaları……..30

2.8. İşitme Engelli Öğrencilerin Eğitimi ve TAB-Sanat Uygulamaları…….....34

2.8.1.İşitme Engelli Bireylerin Ders Programları ve Müfredatı……36

2.8.2. İşitme Engelli Bireylerin Sanat Eğitiminde Sanatsal Davranış Öğretimi (TAB)ve Sanatsal Uygulama Sergileri…….38

2.9. Yurtiçi ve Yurtdışı İlgili Araştırmalar……41

BÖLÜM III 50

YÖNTEM.....50

3.1. Araştırmanın Modeli / Deseni 50

3.2. Evren / Örneklem / Çalışma Grubu / Katılımcılar 50

3.3. Veri Toplama Süreci ve Araçları 51

3.4. Verilerin Analizi.....51

3.5. Araştırmanın Geçerliği ve Güvenirliği 51

3.6. Araştırmacının Rolü 52

BÖLÜM IV 52

BULGULAR 52

4.1.Sanatsal Davranış Öğretimi (TAB) Uygulamasının Düşünsel Çerçevesi Yurtiçi ve Yurtdışı TAB Uygulamaları……...52

4.2. Özel Öğretim Yöntemleri ve Özel Gereksinimli Bireylerin Sanat Eğitimi……...62

4.3.İşitme Engelli Bireylerin Görsel Sanat Eğitiminde İletişim Dilinin Özellikleri ve Görsel Sanatlar Eğitimi Ders Programları ……...85

4.4.İşitme Engelli Bireylerin Çağdaş Görsel Sanatlar Eğitiminde, Sanatsal Davranış Öğretimi Yaklaşımının (TAB) Kullanımının, Ders Programları, Ders Planları, Sanatsal Atölye Uygulamaları, Sergilemeler Açısından Değerlendirilmesi……...…94

BÖLÜM V 125

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER..... 125

5.1. Tartışma.....125

5.2. Sonuç ve Öneriler.....130

KAYNAKÇA.....138

EK 1.Öğrencinin Akademik Geçmişi……..…… ….154

EK 2.Uygulama İzinleri…….……..…155

EK 3. Katılımcı Öğrenci Onay Belgesi ……..……156

EK 4. Araştırmacı Tarafından Hazırlanan Gözlem Formu……..…157

EK 5. Etik İzin……...…….159

EK 6. Okul İzinleri (Gözlem Formu)…….….160

EK 7. Ölçme Araçlarının Uygulanma İzinleri……...165

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Okul Öncesi Eğitiminde Montessori, Waldorf ve Reggio Emilia Yaklaşımları……..11

Tablo 2. Tüm bir yılı sınıf seviyesine göre planlamaya yardımcı olacak basit bir program……...31

Tablo 3. İşitme Engelliler İlkokulları ve Ortaokulları Haftalık Ders Çizelgesi……36

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Türk İşaret Dili Alfabesi…….……18

Şekil 2. 6 yaşında Caleb'in biri süt kamyonu olan iki kamyon teslimat yaparken çalışması……21

Şekil 3. 8 yaşında Caleb'in polis ambulansı çalışması……..21

Şekil 4. 12 yaşında 3 öğrencinin Little Sketch Inc adlı çizgi romanı çalışması……22

Şekil 5. 12 yaşında 3 öğrencinin Little Sketch Inc adlı çizgi romanı çalışması……22

Şekil 6. 12 yaşında 3 öğrencinin Little Sketch Inc adlı çizgi romanı çalışması……22

Şekil 7. 14 Yaşında çift ırklı öğrenci Nash'ın çalışmaları…….22

Şekil 8. 14 Yaşında çift ırklı öğrenci Nash'ın çalışmaları…….22

Şekil 9. 14 Yaşında çift ırklı öğrenci Nash'ın çalışması……22

Şekil 10. Okulun ilk haftası ders öncesi atölye ortamı, her öğrenci için eşit malzeme ile atölye hazırlığı ve Sanatsal atölyenin ilk haftalarındaki ders işlenişi……..……23

Şekil 11. Okulun ilk haftası ders öncesi atölye ortamı, her öğrenci için eşit malzeme ile atölye hazırlığı ve Sanatsal atölyenin ilk haftalarındaki ders işlenişi……..……23

Şekil 12. Eğitim sürecindeki farklı stüdyo çalışma alanlarından bir örnek……24

Şekil 13. Görsel Sanatlar Dersi öğrenci çalışması örnekleridir……25

Şekil 14. Görsel sanatlar dersinde oyunla öğrenen ve tiyatro sahnesine kendi kapı dekorunu yapan öğrenciler……..28

Şekil 15. Görsel sanatlar dersinde oyunla öğrenen ve tiyatro sahnesine kendi kapı dekorunu yapan öğrenciler……..28

Şekil 16. Görsel sanatlar dersinde oyunla öğrenen ve tiyatro sahnesine kendi kapı dekorunu yapan öğrenciler……..28

Şekil 17. Bireysel çalışma alanlarında her öğrenci özgür sanat çalışmalarını yaparken……..28

Şekil 18. Bireysel çalışma alanlarında her öğrenci özgür sanat çalışmalarını yaparken……..28

Şekil 19. Görsel Sanatlar dersi grup çalışması örneği……29

Şekil 20. Farklı konu ve farklı malzemelerle çalışan öğrenciler……33

Şekil 21. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Öğrencilerinin Görsel Sanatlar Dersi Çalışmaları……34

Şekil 22. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Öğrencilerinin Görsel Sanatlar Dersi Çalışmaları……34

Şekil 23. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulunda öğrencinin kendisinin evde hazırladığı eskiz defteri önü ve arkası……39

Şekil 24. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulunda öğrencinin kendisinin evde hazırladığı eskiz defteri önü ve arkası……39

Şekil 25. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulunda öğrencinin hazırladığı eskiz defterinin iç kapak tasarımı……...39

Şekil 26. The Base, Greenham'da sergilenen zengin genç yaratıcı yetenekler……..40

Şekil 27. 6.sınıf öğrencisi gitardan raf yaparken……56

Şekil 28. 6.sınıf öğrencisi gitardan raf yaparken……56

Şekil 29. 6.sınıf öğrencisi gitardan raf yaparken……56

Şekil 30. Çocuklar çizim oyunlarında birbirlerini taklit ederler: Ben Çizdim; Sen Çizdin…….56

Şekil 31. Çocuklar önlerindeki oyuncağı, hayalindeki bir geziye çıkartır ve bunu resmeder……57

Şekil 32. Çocuklar önlerindeki oyuncağı, hayalindeki bir geziye çıkartır ve bunu resmeder……57

Şekil 33. Görsel sanatlar dersinde eğlenerek oyunla öğrenen öğrenciler……...58

Şekil 34. Tuzla-İstanbul Aydıntepe İşitme Engelliler Ortaokulu Müzik Dersi……..65

Şekil 35. Araştırmacı-Eğitimcinin dersten önce öğrencilerine hazırlamış olduğu, geri dönüşüm malzemeleri ile yapılan, kâğıt heykel örnekleri……66

Şekil 36. Öğrencilerin ilk kağıt heykel çalışması örnekleri……66

Şekil 37. Öğrencilerin ilk kağıt heykel çalışması örnekleri……66

Şekil 38. Eski kullanılmış kitap, defter vb. kâğıtlardan üç boyutlu çalışma örneği: Mavi balina.67

Şekil 39. Mavi balina örneğinden sonra yapılmış bir balıkçı çalışması……..67

Şekil 40. Tuzla-İstanbul Aydıntepe İşitme Engelliler Ortaokulu Görsel Sanatlar Atölyesi U sınıf düzeni……..…….70

Şekil 41. Tuzla-İstanbul Aydıntepe İşitme Engelliler Ortaokulu Görsel Sanatlar Atölyesi U sınıf düzeni……...71

Şekil 42. Tuzla-İstanbul Aydıntepe İşitme Engelliler Ortaokulu Görsel Sanatlar Atölyesi fırça ve boya temizliği alanı……...71

Şekil 43. Tuzla-İstanbul Aydıntepe İşitme Engelliler Ortaokulu Görsel Sanatlar Atölyesi dolap içi malzeme düzenleri……72

Şekil 44. Tuzla-İstanbul Aydıntepe İşitme Engelliler Ortaokulu Görsel Sanatlar Atölyesi dolap içi malzeme düzenleri……72

Şekil 45. Tuzla-İstanbul Aydıntepe İşitme Engelliler Ortaokulu İki ayrı işitme engelli öğrenciye ait olan siyah-beyaz kedi ve kuş resimleri, kâğıt üstüne akrilik boya tekniğinde çalışılmıştır…73

Şekil 46. Tuzla-İstanbul Aydıntepe İşitme Engelliler Ortaokulu İki ayrı işitme engelli öğrenciye ait olan siyah-beyaz kedi ve kuş resimleri, kâğıt üstüne akrilik boya tekniğinde çalışılmıştır…73

Şekil 47. Tuzla-İstanbul Aydıntepe İşitme Engelliler Ortaokulu Tek obje zil çalışması ve Birden fazla obje ile kompozisyon çalışması örneği……73

Şekil 48. Tuzla-İstanbul Aydıntepe İşitme Engelliler Ortaokulu Tek obje zil çalışması ve Birden fazla obje ile kompozisyon çalışması örneği……73

Şekil 49. Tuzla-İstanbul Aydıntepe İşitme Engelliler Ortaokulu Karakalem ışık-gölge çalışması örneği……74

Şekil 50. Tuzla-İstanbul Aydıntepe İşitme Engelliler Ortaokulu Parçadan bütüne giden figür çalışması örneği……75

Şekil 51. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Görsel Sanatlar Dersi Panosundaki Kuru boya çalışması örnekleri……76

Şekil 52. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Görsel Sanatlar Dersi Kuru boya ve pastel boya öğrenci çalışmalarıdır……...77

Şekil 53. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Görsel Sanatlar Dersi Kuru boya ve pastel boya öğrenci çalışmalarıdır……...77

Şekil 54. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Görsel Sanatlar Dersi Sulu Boya Çalışması ve Akrilik Boya Çalışması Örneği…….77

Şekil 55. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Görsel Sanatlar Dersi Sulu Boya Çalışması ve Akrilik Boya Çalışması Örneği…….77

Şekil 56. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Türkçe dersinde ünite konusu işlenirken, resimlere karşılık gelen kelimelerle çalışılmaktadır. Buzdolabının içinde ne var?.....79

Şekil 57. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Türkçe dersinde, resimlere karşılık gelen kelimeler çalışılmaktadır……..80

Şekil 58. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Görsel Sanatlar Dersi Gazete parçaları üzerine akrilik boya ile Mustafa Kemal Atatürk portreleri…….81

Şekil 59. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Görsel Sanatlar Dersi Gazete parçaları üzerine akrilik boya ile Mustafa Kemal Atatürk portreleri……81

Şekil 60. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Görsel Sanatlar Dersi 50x70cm Tuval üzerine akrilik boya çalışmaları…….81

Şekil 61. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Görsel Sanatlar Dersi 50x70cm Tuval üzerine akrilik boya çalışmaları…….81

Şekil 62. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Görsel Sanatlar Dersi "Hoş geldin 2023" konulu resim çalışması……..82

Şekil 63. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Görsel Sanatlar dersinde çalışılan karton maskeler……83

Şekil 64. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Teknoloji Tasarım dersi kil saksı boyama çalışması……...83

Şekil 65. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Teknoloji Tasarım dersi kil saksı boyama çalışması……...84

Şekil 66. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Teknoloji Tasarım dersi kil saksı boyama çalışması……...84

Şekil 67. Resim çalışması için D.D.'nin yolladığı malzemeler (fırçalar)……...91

Şekil 68. Araştırmacı-eğitimcinin, öğrencinin kullanması gereken fırçaları işaretleyerek, dijital ortamda, öğrenciye ilettiği malzeme görseli…….91

Şekil 69. Öğrenci D.D.'nin, araştırmacı-eğitimciye yol çizmeyi sorarken ve arka planda yeşil alanı nasıl devam etmesi gerektiğini yeşil daire içine alarak soruyor……92

Şekil 70. Öğrenci D.D.'nin, araştırmacı-eğitimciye yol çizmeyi sorarken ve arka planda yeşil alanı nasıl devam etmesi gerektiğini yeşil daire içine alarak soruyor……92

Şekil 71. Araştırmacı-eğitimcinin D.D.'ye yolladığı ağaç fotoğrafı kırmızı işaretle çizilmiş hali.93

Şekil 72. Araştırmacı-eğitimci işaretlerle resmin üstüne ne yapması gerektiğini belirtmiştir……93

Şekil 73. Araştırmacı-eğitimci işaretlerle resmin üstüne ne yapması gerektiğini belirtmiştir……93

Şekil 74. Araştırmacı-eğitimci işaretlerle resmin üstüne ne yapması gerektiğini belirtmiştir……93

Şekil 75. D.D.'nin tamamlanmış 35x50cm akrilik boya tuval çalışması……93

Şekil 76. Kapanan özel bir kolejdeki öğrenci çalışması fotoğrafı……..95

Şekil 77. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu öğrenci çalışması; anne - baba kedi ve 4 yavrusu……...107

Şekil 78. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Çocuk Sanat Çalışmaları……108

Şekil 79. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Çocuk Sanat Çalışmaları……108

Şekil 80. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Öğrencilerinden Asansörde kalmış ve korkmuş bir figür çalışması örneği……109

Şekil 81. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Öğrenci Çalışmaları Panoda Sergilenmesi.111

Şekil 82. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Öğrenci Çalışmaları Sergilenmesi……..111

Şekil 83. Araştırmacı-Eğitimcinin, daha önce görev yaptığı ancak kapanmış bir özel kolejde gerçekleşen, araştırmacı tarafından verilen sanat eğitimi sürecinde öğrencilerinin yapmış olduğu çalışmalardan oluşan, Görsel sanatlar dersi sene sonu resim sergisi görseli……...112

Şekil 84. Kapanmış bir özel kolejin Görsel sanatlar dersi sene sonu resim sergisi……..113

Şekil 85. Kapanmış bir özel kolejin Görsel sanatlar dersi sene sonu resim sergisi…….113

Şekil 86. Kapanmış bir özel kolejin Görsel sanatlar dersi sene sonu resim sergisi……..114

Şekil 87. Kapanmış bir özel okulun Görsel sanatlar dersi resim sergisi……..114

Şekil 88. Kapanmış bir özel okulun Görsel sanatlar dersi resim sergisi…….115

Şekil 89. The Base, Greenham'da sergilenen zengin genç yaratıcı yetenekler……115

Şekil 90. The Base, Greenham'da sergilenen zengin genç yaratıcı yetenekler……117

Şekil 91. Sabancı Vakfı Müzesi "dün-bugün-istanbul" sergisinden……117

Şekil 92. Aslı Narin'in, "Bir Direniş Olarak Oyun" isimli eseri……..118

Şekil 93. Francisco de Goya, IV. Carlos ve Ailesi, 1800–1801, Prado Müzesi (Madrid), 280 × 336 cm Tuval Üzerine Yağlı Boya…….118

Şekil 94. Francisco de Goya Satürn Oğlunu Yerken (Yutarken), c. 1819–1823, tuvale aktarılan karışık teknik duvar resmi, 143,5 cm × 81,4 cm (56,5 inç × 32,0 inç), Prado Müzesi , Madrid……...119

Şekil 95. İşitme Engelli Ressam Raif Gökkuş, "Renklerin Dili" kişisel sergisi davetiyesi , 2016, Ankara……120

Şekil 96. İşitme Engelli Ressam Ertan Ayhan Sertöz'ün sanatsal çalışmaları……121

Şekil 97. İşitme Engelli Ressam Ertan Ayhan Sertöz'ün sanatsal çalışmaları……121

Şekil 98. İşitme Engelli Ressam Ertan Ayhan Sertöz'ün sanatsal çalışmaları…….121

Şekil 99. İşitme Engelli Resam Ertan Ayhan Sertöz 'ün karikatür çalışmaları…….121

Şekil 100. Dokuz Eylül Üniversitesi işitme engelliler haftası etkinlikleri kapsamında gerçekleştirilen sosyal sorumluluk projesi- özel maske ve kokart tasarım çalışması sunumu afişi (DEU,2021)……122

Şekil 101. Proje kapsamında araştırmacı tarafından, işitme engelli bireylerin kullanmaları için tasarlanan ve uygulamalı olarak sunum sürecinde aşama aşama oluşturulan şeffaf maskenin fotoğrafı……..122

Şekil 102. Proje kapsamında araştırmacı taradından tasarlanan kokart çalışması……122

Şekil 103. Proje kapsamında araştırmacı taradından tasarlanan kokart çalışması……122

Şekil 104. İstanbul-Gayrettepe Metrosu Sesssizlikte Diyolog Müzesi İletişim Adresleri……123

Şekil 105. İstanbul-Gayrettepe Metrosu Sesssizlikte Diyolog Müzesi Kapı Girişi……..123

Şekil 106. İstanbul-Gayrettepe Metrosu Sesssizlikte Diyolog Müzesinin Kafesinde İşaret Diliyle Sipariş Verme Bilgileri ve deneyim müzesinin amaç ve tanıtım bilbortu……124

Şekil 107. İstanbul-Gayrettepe Metrosu, Karanlıkta Diyalog deneyim müzesi……...124

ÖZET

SANATSAL DAVRANIŞ ÖĞRETİMİ (TAB) VE İŞİTME ENGELLİ BİREYLERİN SANAT EĞİTİMİNDE İNCELENMESİ

"Sanatsal Davranış Öğretimi (Tab) ve İşitme Engelli Bireylerin Sanat Eğitiminde İncelenmesi" konulu tez başlığında; işitme engelli bireylerin iletişim dili ve gelişimi ve sanat eğitimleri, 20.Yy'dan sonra gelişen eğitim hayatı ile sanatsal davranış öğretiminin, işitme engelli bireylerin eğitiminde, özel eğitimdeki yeri, betimsel tarama modeli çerçevesinde araştırılmıştır. Araştırma kapsamında sanatsal davranış öğretimi, eğitim, sanat, görsel sanat eğitimi, dil ve iletişim, işitme engelli bireylerin eğitim hayatı ve sanat okulları uygulamaları incelenmiştir. Araştırmanın temelini oluşturan sanatsal davranış öğretiminin, özellikle işitme engelli bireylerin sanat eğitiminde, nitel araştırma türünde incelenmesinde, yurt içi ve yurt dışı öğrenci sanat çalışmaları somut örnekleri ve araştırmacı gözlemleri, izinler alınarak ve belgelenerek kullanılmıştır. Waldorf, Emilia Reggio, Montessori vb. eğitim yaklaşımlarının karşılaştırmalarına yer verilmiş, TAB ile benzerlik ve farklılıkları, işitme engelli bireylerin sanatsal gelişimi üzerinden ele alınmıştır. Görsel sanat eğitiminin TAB yaklaşımıyla yapılmasının öğrencilerin sanatsal, yaratıcı kişilik oluşumundaki faydalarına yer verilmiştir. Özel öğretim yöntemleri ile iletişim ve dil oluşumunun, sanat eğitimi-öğretimi ve sanat dilinin oluşumu içerisindeki önemi vurgulanmıştır. Bu çerçevede, sanat eğitimi programları, yurt içi ve yurt dışı ders planları karşılaştırılarak değerlendirmeleri yapılmıştır.

Araştırma bulgularında, sanatsal davranışların ortaya çıkması için gerekli bireysel stüdyo ortamlarının oluşturulmasının gerekçeleri ortaya koyulmuştur. Zihin stüdyo alışkanlıkları ile sanat derslerinde yaratıcılığı besleyen disiplinlerarası çalışmaların yürütülmesi gerekliliği bulgulanmış ve işitme engelli bireylerin sanat eğitiminde ve de sergilemeler açısından değerlendirilmesi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sanatsal Davranış Öğretimi, İşitme Engelli, Sanat Eğitimi, Türk İşaret Dili (TİD), Waldorf Eğitimi

ABSTRACT

TEACHING FOR ARTISTIC BEHAVIOR (TAB) AND INVESTIGATION OF HEARING IMPAIRED INDIVIDUALS IN ART EDUCATION

In the thesis titled "Artistic Behavior Teaching (Tab) and its Investigation in Art Education of Hearing Impaired Individuals"; the communication language and development of hearing impaired individuals and their art education, the place of artistic behavior teaching in the education of hearing impaired individuals in special education, with the educational life that developed after the 20th century, was investigated within the framework of descriptive survey model. Within the scope of the research, artistic behavior teaching, education, art, visual art education, language and communication, education life of hearing impaired individuals and art schools practices were examined. In the examination of artistic behavior teaching, which forms the basis of the research, especially in the art education of hearing impaired individuals, in the qualitative research type, concrete examples of domestic and foreign student art studies and researcher observations were used by obtaining permissions and documenting them. Comparisons of educational approaches such as Waldorf, Emilia Reggio, Montessori, etc. were included, and their similarities and differences with TAB were discussed through the artistic development of hearing impaired individuals. The benefits of visual art education with the TAB approach in the formation of students' artistic and creative personality are included. The importance of special teaching methods and communication and language formation in art education and the formation of art language is emphasized. In this framework, art education programs, domestic and foreign lesson plans were compared and evaluated.

In the research findings, the reasons for the creation of individual studio environments necessary for the emergence of artistic behaviors were revealed. The necessity of conducting interdisciplinary studies that nurture creativity in art lessons with mental studio habits was found and the evaluation of hearing impaired individuals in terms of art education and exhibitions was made.

Keywords: TAB (Artistic Behavior Teaching), Teaching for Artistic Behavior, Hearing Impaired, Art Education, Turkish Sign Language (TİD), Waldorf Education

BÖLÜM I

GİRİŞ

Eğitim insanlığın kendisiyle birlikte doğan ve yaşamı boyunca devam eden bir süreçtir. Hem eğitilen hem de eğiten bir varlık olan insanoğlu, birtakım yaşam becerilerini öğrenmişlerdir ve insanlık tarihi boyunca bu "öğrenme ve öğretme" özelliği birikerek sürekli bir gelişme göstermiştir. Bu evrim-değişim, insanoğlunun var oluşundan bu yana bilgilerinin becerilerinin kuşaklar arasındaki geçişiyle sağlanmaktadır. Yıllar boyunca gelişigüzel yapılan bu eğitim-öğretim süreci, ailelerinin taşıyabileceğinden öteye geçmeye başlayınca bu işten anlayan insanlar yani eğitimciler eğitim-öğretim sürecini yönetmeye başlamalarıyla eğitim kurumsallaşmaya ve öğretmenlik de meslek halini almaya başlamıştır (Demirel ve Kaya, 2009). Eğitimin birçok tanımı vardır ancak eğitimin en genel olarak tanımı; çocukların davranışlarını istenilen yönde değiştirmeleri süreci olarak verilebilmektedir. Okullardaki eğitim anlayışı, birey davranışlarında yaşantıları yoluyla bilinçli olarak istendik değişim sürecini oluşturmaktadır.

Eğitim ailede başlayıp, okulda, sokakta ve iş yerinde de devam etmektedir (Demirel ve Kaya, 2009). Eğitim tarihine baktığımızda Sofistler, eğitimin dil ve retorik unsurlar yönünden geliştirilmesini öngörmüşlerdir ve eğitimde politik, pratik amacı esas almışlardır (Aytaç, 1992). Eğitimde karşılaşılan sorunları Sokrates, özel ahlaki sorunlardan hareketle çözüme ulaştırmaya çalışmıştır. Platon ise özel ahlaki sorunlara bağlı kalmakta ve buna bağlı olarak düşünceleri eğitmeyi hedeflemektedir (A.g.e, 1992). Aristoteles ise eğitimi hem bireysel hem de toplumsal açıdan inceler.

Eğitimde olduğu gibi sanat kavramı üzerinde de birçok tanımlamalar olmuştur. Sanat kavramı üzerinde de çok fazla tartışmalar olmuş ve farklı tanımlar ortaya atılmıştır. Sanat tanımları şahısların yorumlarına göre değişmektedir. Kant, "…sanatın kendi dışında, hiçbir amacı yoktur" (Yolcu, 2015, s. 26) derken, Hegel, sanatta olan güzelliğin doğada var olan güzellikten daha üstün olduğunu söylemiştir (A.g.e, 2015). Tolstoy ise insanların; hareket, ses, çizgi, renk veya kelimeleri kullanarak kendinde yaşamış olduğu bir duyguyu başkalarına anlatabilme ihtiyacından sanatın ortaya çıktığını savunmaktadır. Günümüzde ise en genel anlamı ile sanat yaratıcılık ve hayal gücünün ifadesi olarak kullanılmaktadır (Sansarcı, 2020, s. 15). San'ın genel tanımına göre güzel sanatlar alanında sanatın biçimlerini kaplayan okul içinde ve dışında yaratıcı sanat eğitimi anlamını taşımaktadır. Daha dar kapsamlı anlamda sanatsa okullarda bölüm ve sınıf alanındaki verilen dersleri tanımlamaktadır (1983).

Görsel sanatlar eğitiminin içerisinde; resim, heykel, grafik, mimarlık, endüstri tasarımı, uygulamalı sanatlar, sinematografi, fotografi, moda tasarımı ve bilgisayar sanatını barındıran bir tanıma sahip alan olmaktadır (Karaca, 2021). Görsel Sanatlar eğitimi ise çocukların estetik değerlerini arttırarak, kişisel yaşantılar yoluyla kendini ifade edebileceği bir tür gereksinim olmaktadır (MEB, 2018). Okullardaki görsel sanatlar dersi öğrencilerin hayal dünyalarını besleyip yaratıcılıklarına destek olmaktadır. "Çocukların fizyolojik, sosyal ve kültürel sınırlılıkları onların eğitim için kapasitelerine ve eğitime verdikleri cevaba etki etmektedir ya da bu cevabın sınırlılıklarını çizmektedir. Beklentinin altında verilen cevaplar özel eğitimin başladığı noktadır" (Atay, 2007, s. 13). Özel eğitime ihtiyacı olan her bireye Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) hazırlanır.

Bu çalışmada amaç; öğrencilerin sanatsal zihinlerini seçimler aracılığı ile geliştirmek için bir felsefe ve yapı sunan bir yaklaşım olarak sanatsal davranış öğretimini (TAB – Teaching for Artistic Behavior) açıklayarak, Reggio Emilia ve Montessori gibi birçok eğitim ile öğrenmeye yönelik yaklaşımların yer aldığı genel terim başlığı altında bu yaklaşımı incelemek ve işitme engelli bireylerin sanat eğitiminde, bu yaklaşımın birçok faydalı strateji ve uygulamalarının incelenmesi ile alana ve literatüre katkı sağlamaktır.

Nitel araştırmada, Bilimsel Araştırma Yöntemlerinden betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma kapsamında sanatsal davranış öğretimi, eğitim, sanat, görsel sanat eğitimi, dil ve iletişim, işitme engelli bireylerin eğitim hayatı, sanatsal davranış öğretimi ve sanat okulları uygulamaları incelenmiştir. İşitme Engelliler Okulunda sınıf içi ve sınıf dışı gözlem yapılmış araştırmacı ve öğrenci arasındaki bazı diyaloglar üzerinden işitme engellilerin sanat eğitimine eleştirel bir bakış açısı getirilerek önerilere yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Sanatsal davranış öğretimi (TAB) ve işitme engelli bireylerin görsel sanat eğitiminde incelenmesi araştırmanın problem durumunu oluşturmaktadır. Yapılan araştırmada, işitme engelli bireylerin toplumda ve eğitim hayatında yaşadıkları sorunlar, onlara yönelik Sanat Eğitimi programlarının yeterli farkındalık düzeyi oluşturacak niteliğe sahip olup olmadığı tartışılmaktadır.

1.2. Amaç ve Önem

Bu çalışmanın amacı; öğrencilerin sanatsal zihinlerini seçimler aracılığı ile geliştirmek için bir felsefe ve yapı sunan bir yaklaşım olarak sanatsal davranış öğretimini (TAB – Teaching for Artistic Behavior) açıklayarak, Reggio Emilia ve Montessori gibi birçok pedagoji ile öğrenmeye yönelik yaklaşımların yer aldığı genel terim başlığı altında bu yaklaşımı incelemek ve işitme engelli bireylerin sanat eğitiminde, bu yaklaşımın birçok faydalı strateji ve uygulamalarının incelenmesidir.

Araştırmanın konusu, işitme engelli bireylerin, görsel sanat eğitiminde, sanatsal davranış öğretimi ile sanatsal davranış becerilerini kullanarak, problemlerini daha kolay çözüme ulaştırabilmelerini, yaratıcı fikirler üretmelerini ve işbirliği içerisinde sanatla gelişim sağlamaları yönünde yapılan bilimsel çalışmaları, atölye uygulamalarını, özel gereksinimli öğrencileri destekleyici araştırmaların incelenmesi ile alana katkı sunması bakımından önemlidir.

Araştırma sonucunda elde edilen verilerin, ileride bu alanda yapılacak, bilimsel çalışmalara katkı sağlaması da hedeflenmektedir.

Yurtdışında daha fazla uygulanan bu çağdaş öğretim yaklaşımının, ülkemizde de ve özellikle özel gereksinimli öğrencilerin görsel sanat eğitimi ders programlarında da, bireylerin sanatsal gelişimleri için faaliyete geçirilebilmesi için, kuramsal ve pratik uygulamaları ile bu alanda yeni bir yaklaşımın bilimsel olarak tanıtılması ve ortaya koyulması bakımından önemli olmaktadır.

1.3. Problem Cümlesi / Alt Problem Cümleleri

Sanatsal davranış öğretimi (TAB) nedir? ve de bu öğretimin, işitme engelli bireylerin görsel sanat eğitiminde incelenmesi nasıldır? Araştırmanın problem cümlesini oluşturmaktadır.

Alt Problemler:

1. Sanatsal Davranış Öğretimi (TAB) Uygulamasının Düşünsel Çerçevesi ve Yurtiçi ve Yurtdışı TAB Uygulamaları

2. Özel Öğretim Yöntemleri ve Özel Gereksinimli Bireylerin Sanat Eğitimi

3.İşitme Engelli Bireylerin Görsel Sanat Eğitiminde İletişim Dilinin Özellikleri ve Görsel Sanatlar Eğitimi Ders Programları.

4.İşitme Engelli Bireylerin Çağdaş Görsel Sanatlar Eğitiminde Sanatsal Davranış Öğretimi Yaklaşımının (TAB) Kullanımının, Ders Programları, Ders Planları, Sanatsal Atölye Uygulamaları, Sergilemeler Açısından Değerlendirilmesi

1.4. Sınırlılıklar

Türkiye'de, TAB (Teaching for Artistic Behavior) üzerine yazılmış kaynakların çok az sayıda bulunmasından dolayı, yurtdışındaki kaynaklardan çeviri yapılarak, faydalanılmıştır. Bu yabancı kaynaklara ulaşım zorluğu ve sonraki süreçteki kaynak çevirilerinin zaman alması araştırmanın sınırlılıklarını oluşturmaktadır.

1.5. Tanımlar

TAB (Teaching for Artistic Behavior): Sanatsal Davranış Öğretimi (Douglas ve Jaquith, 2019)

TİD: Türk İşaret Dili (tid.meb.gov, Er. tr. 2022).

İşitme Engelli; farklı derecelerde işitme özrüne sahip bireyler olmaktadır (Arabacı, 2018).

İşaret Dili; işitme engelli veya sağır bireylerin aralarında iletişim kurmak için vücut hareketlerini ve mimiklerini kullanarak oluşturduğu bir iletişim aracı olmaktadır (Akalın, 2013).

Antroposofi; Grek kökenlere sahiptir. Anthros kelimesi adam/insan anlamına gelmektedir; sophia ise bilgeliktir (Morrison, 2007).

Öritmi; Steiner'ın hareket sanatı olarak adlandırılır. Konuşma ve müziği hareketler ve jestler yoluyla görünür hale getirir. Müzik veya konuşma bedensel hareketlerle ifade edilir (Morrison, 2007).

Retorik; konuşmayı etkili olabilecek tarzda şekillendirebilme yolu anlamındadır (Aytaç, 1992).

"Sanat Eğitimi; güzel sanatların tüm alanlarını ve biçimlerini içine alan, okul içi ve okul dışı yaratıcı eğitimdir" (San, 1983, s. 19).

Sanatsal Atölye Uygulamaları; birçok görsel materyallerin bir araya getirilmesi ile bireyin kendisini sanatsal yol ile ifade ederek yaptığı uygulamanın çalışmaları olmaktadır (sanatlibiblog, 2022).

Özel Öğretim Yöntemleri; Birçok eğitim kurumlarındaki derslerin öğretimine ilişkin ilke, yöntem ve teknikleri açıklayıp, öğretmeye ve öğretmen adaylarının uygulamasını sağlamaya çalışan bilgi dalına denmektedir ("Öğretmen İmecesi /Eğitim 40" , 2022).

Özel Eğitim; normal eğitim-öğretim düzeninin içerisindeki adımlardan herhangi birisinde eğitilmesi uygun olmayan engelli bireylerin özel ihtiyaçları doğrultusunda yapılan eğitimi ifade etmektedir (Çağlar, 2009).

ADA; Özel Eğitimde kullanılan uygulamalı davranış analizi yöntemidir.

PECS (Picture Exchange Communication System) ; Otizimli çocukların eğitiminde kullanılan yöntemlerden biridir. PESC eğitiminin amacı konuşamayan ya da kısıtlı kelimesi olan çocukların iletişim kabiliyetinin genişlemesi, isteklerini resim kullanarak ifade etmesi ve iletişim becerilerinin arttırılmasına yönelik yapılan çalışmalar olmaktadır (Doryan Bengisu, 2013).

Sinestezi; bireylerin bilinçli zihinsel olaylarının tetiklemesi ile ortaya çıkan bilinçli bir duyusal deneyim şeklinde tanımlanmaktadır. "Synesthesia", Yunanca syn:birlikte ve aesthe-sis:algılamak sözcüklerinin birleşiminden oluşan ve istemsiz yoğunlaşma sonucu duyusal bir deneyim olarak da açıklanmaktadır (Deckard, 2018, s. 116-117).

Waldorf Eğitimi; "…çocukların zihinsel, fiziksel, sosyal, ahlaki, duygusal ve ruhsal açılardan dengeli ve çok yönlü olarak bütüncül bir anlayışla eğitim vermeyi hedeflemiştir. Çocukların özgüvenlerini, bireyselliğini ve bütünlüğünü desteklemeye önem veren" ("AÇEV", 2020) bir eğitim yaklaşımıdır.

BFE; Birden Fazla Engelli.

BEP (Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı); Gelişim özelliklerine göre kişiye özgü olarak hazırlanıp verilen bir eğitim programıdır (Numanoğlu, 2022).

Total; sözlük anlamı olarak bütünsel demek olan total kelimesi birçok engel durumundaki bireylerin iletişim kurdukları yöntem anlamına gelmektedir.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE / KAVRAMSAL ÇERÇEVE / İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, kuramsal/kavramsal çerçeveyi oluşturan ilgili literatür incelemelerine ve yurtiçi, yurtdışı ilgili araştırmalara yer verilmektedir.

2.1.Sanatsal Davranış Öğretimi (TAB)

Eğitim yaklaşımları içerisinde "Sanatsal Davranış Öğretimi, Reggio Emilia ve Montessori de dâhil olmak üzere, birçok pedagoji ile öğrenmeye yönelik, diğer açık uçlu yaklaşımların yer aldığı genel terim başlığı altında yer alabilir" (Douglas ve Jaquith, 2019, s. 18) ve çocukların sanatçı olarak gelişimlerini destekleyip, seçime dayalı üretim yapmaları için davranışlarını yönlendiren bir eğitim yaklaşımıdır. Öğrencilerin merak, ilgi ve ihtiyaçlarına yönelik kişisel tecrübeler kazanacakları sanat etkinlikleri ve müfredatı düzenleyen görsel sanatlar öğretmenleri, öğrencilerin; materyalleri, teknikleri, kavramları ve anlamları keşfetmeleri için bu yaklaşımda onlara zaman tanırlar.

Eğitim alanında "Sanatsal davranış öğretimi hem öğretene hem de öğrenene bireysel stüdyo çalışmaları yapmaları için yapı sunar" (A.g.e, 2019, s. 23). Böylece öğrencilerin yaratıcılıklarını destekleyen ve onlara özgür çalışma imkânları sunan bu yaklaşımla etkili öğretim sağlanmış olur. "Sanatsal davranışlar öğretilemez ama bu davranışların sınıf ortamında nasıl ortaya çıkacağı ve destekleneceği öğretilebilir" (A.g.e, 2019, s. 25). Bunun desteklenebilmesi için öğretmenin öğrencilere gerekli çalışma ortamlarını sağlamış olması ve öğrenciye her hareketi ile model olarak yol göstermesi gerekmektedir.

2.1.1.Sanatsal Davranış Öğretiminin Ortaya Çıkışı ve Felsefesi

Seçime dayalı sanat eğitimi, 1970 yıllarında öğrencilere eğitimde çok sayıda farklı teknik ve medya ile seçenekler sunan bir yöntem bilim olarak başlamıştır. Sanatsal davranışlar, kişinin eserini zihninde canlandırma yollarını, ne zaman ve nerede çalıştığını, çalışma hızını, tek başına veya başkalarıyla çalışmayı içerebilir. Bütün bunlar sanatçıların doğrudan pratiğinden gelir ve sanatsal davranış için de öğretme pratiğini oluşturur. TAB, Reggio Emilia

ve Montessori dâhil olmak üzere, diğer pedagojiler ve öğrenmeye dayalı, diğer birçok açık uçlu yaklaşım gibi bu geniş seçenek şemsiyesi altına sığar (Douglas ve Jaquith, 2019).

TAB öğretmenleri, öğrencileri desteklemek için bilgi alanları tasarlar. "Öğretmenler sanat müfredatını, öğrencilerin yaşamları ve ilgi alanlarıyla ilişkilendirmeye ihtiyaç duyar. Bu durum, sanat programı üzerine yeniden düşünmeyi gerektirir ve sanatsal davranış öğretimi ortaya çıkar… TAB sanat öğretmenleri, öğrencileri birer sanatçı olarak görürler ve sanatsal çalışmalarının sorumluluğunu tamamen onlara bırakırlar" (A.g.e, 2019, s. 22-30). Böylece öğrencilere sanatçı gibi davranabilme fırsatını verirler. Amaç çocuğu karar verme sürecinin merkezine koyarak seçime dayalı sanat programı sunan öğrenci odaklı uygulamalar yaptırmaktır (A.g.e, 2019).

Etkili TAB eğitimcileri, sanat derslerini öğrencilerin ihtiyaçlarına, ortama ve öğretmenin kişiliğine göre düzenler. Bilgiyi yalın bir şekilde, TAB müfredatının temel felsefesini ve ana ilkelerini paylaşırken çeşitli yollarla sunarlar:

" -Sanatçılar ne yapar?,

-Her çocuk bir sanatçıdır.

-Sanat odası, çocuğun stüdyosudur" (Douglas ve Jaquith, 2019, s. 24) bu düşünceler sanatsal davranış öğretiminin temel hatlarını oluşturur ve yaklaşımın felsefesini oluşturur.

2.1.2.Sanatsal Davranış Öğretiminin Temel İlkesi

Daha önce de belirtildiği gibi, -Sanatçılar ne yapar?, - Her çocuk bir sanatçıdır, -Sanat odası, çocuğun stüdyosudur. Bu üç cümle sanatsal davranış öğretiminin felsefesi ve ana ilkelerini oluşturmaktadır. Bunlara göre de, TAB eğitmenleri; "Sanatsal fikirlerini sınıfta dile getiren, çalışma alanlarını düzenleyen, öğretmen desteğine ihtiyaç duymadan çalışmaya başlayan, anlamlı öğrenmeye odaklanmış ve çalışmasını bitirdiğinde tüm her şeyi yerli yerine koyan motivasyonu yüksek öğrenciler" (Douglas ve Jaquith, 2019, s. 22-24) yetiştirmeyi hedeflerler.

Tüm okullar sanat okulu olmalı (2013) diyen Britanyalı bir grup sanatçının da vurguladığı ve sadece ders programlarında değil de, en azından tutum olarak Gompertz'in de belirttiği gibi, " …Bir sanat okulu zihniyeti sadece öğrencilere nasıl iyi fikirlere sahip

olabileceklerini öğretmekle kalmaz, ayrıca bu fikirleri gerçekleştirmek için gerekecek girişimci tutumu da doğurur" (2021, s. 193) ve yaratıcılıklarını beslemeye devam eder.

2.2.Görsel Sanatlar Eğitimi ve Özel Eğitim Yöntemleri

Eğitim alanında değişiklikler gösteren sanat eğitimlerinde öğrencilerin günlük yaşamında ve diğer derslerde öğrendikleri arasında bağlantılar kurmasını sağlayan görsel sanatlar dersi geniş kapsamlı bir eğitim şekli olmaktadır (Alakuş ve Mercin, 2009, s. 16). Bu eğitim, bireyin gelişimine yönelik olarak etkili öğretimi amaçlamaktadır.

Görsel Sanatlar dersi öğretim programının genel amaçları; "öğretim programları, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 2. maddesinde ifade edilen "Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları" ile Türk Millî Eğitiminin Temel İlkeleri esas alınarak hazırlanmıştır" (MEB, 2018) ve uygulamaya geçilmiştir.

Eğitim her bireyin birçok yönden gelişimini sağlayan ve uzun zaman alan bir süreçtir. Bireylerin davranışlarında iyi yönde istendik değişmeler olmasına ve bireyin yeteneklerini geliştirip, ilerlemesine yardım eder. Yaşadığı toplumda birliktelik bilinci kazanmasına zemin hazırlar. Özel eğitim ise normal eğitim-öğretim düzeni içinde eğitilmesi uygun olmayan engelli bireylerin özel ihtiyaçları göz önüne alınarak yapılan eğitimdir (Çağlar, 2009).

Bireyler engel durumuna göre özel eğitim ya da normal eğitim veren kurumlarda derslere girebilmektedir. Özel eğitim, bireyin ihtiyaçlarına göre rehabilitasyon merkezinde ya da bireyin yaşıtları ile eğitim alabileceği ortamlarda gerçekleşebilmektedir.

Özel eğitim alanında hem resmi hem de özel eğitim kurumları çalışmalarını sürdürmektedir. Özel Eğitimde kullanılan yöntemler ise; uygulamalı davranış analizi (ADA), fırsat öğretimi, açık anlatım modeli, olumlu davranış desteği, PECS'dir. "Görsel sanat eğitimi, normal gelişimini gösteren veya zihinsel engel gibi herhangi bir özüre sahip olan bireylerde, kendi iç dünyalarını dışa vurmaları ile yapılan grup çalışmaları, sosyalleşmelerine ve motor becerilerinin daha sağlıklı gelişmesine yardımcı olacak olan bir süreçtir olmaktadır (Aksu, 2011, s. 1). Görsel sanatlar dersi de öğrencilere bu esnekliği sağlamaktadır.

Artut'a göre sanat eğitimi; çocukların bütün tinsel ve fiziksel eğitiminin bütünlüğü içinde, estetik kaygıları ile düşüncelerinin geliştirilmesi, hüner ve bulucu özelliklerinin olgunlaştırılması, sanatsal değerlere hoşgörü ile yakınlaşma çabasını esas almaktadır (2004, s.

91) ve öğretmen öğrenciye rol modeldir, yeteneklerini sunmaları için öğrencilere fırsat tanımaktadır.

Onan'a göre sanatsal olana ulaşmak sanatın amacı olmaktadır ve bireye ulaşmayı amaçlamaktadır. Bu sebepten dolayı bireyin gereksinimlerine cevap verecek şekilde hazırlanmalı ve uygulanmalıdır. Sanat eğitiminin temel ilkelerinin çok iyi belirlenmesi amacına ulaşması için gerekli olmaktadır. Bu temel ilke taklitle değil yaratma ilkesiyle olması gerekmektedir (Onan, 2005).

Sanat ve sanat eğitimi herkese verilmesi gereken, hem okul dışı hem de okul içi yaratıcı bir eğitim olmaktadır. Bu eğitim vasıtası ile kendini yenileyebilen, barışçı, toplumla bütünleşmiş, özgür, kendi tarihinden yurt sevgisini ve hümanistliği alan, çağdaşlaşma sürecinde olan ve bir toplumun seviyesine uyum sağlayabilen insanlar yetiştirilebilmektedir (Ataman, 1997).

Küçük yaşlardan itibaren başlayan sanat eğitimi, bireyin yaratıcılığını geliştirirken aynı zamanda estetik beğeni düzeyinde karar verebilme, güzel olanı seçebilme ve eleştiri yapabilme becerilerini de beraberinde getirmektedir.

Özel eğitimde de normal örgün öğretimdeki bireylerle de görsel sanatlar dersinde, becerilerin gelişmesine yönelik olarak öğrencilere; çizgi gelişimi çalışmaları, sulu boya, kolaj, baskı, püskürtme çalışmaları, origami, mum ve maske çalışmaları, kukla ve bileklik yapma vb. çalışmalar bireyde sanatsal yaratıcılık gücünü geliştirmektedir. Öğretim, ders planlarını hazırlamak ve öğretim uygulama örneklerini geliştirerek çocuklarda uygulanması olmaktadır (MEB, 2022). Bütün bu farklı uygulamalar çocuğun sanatsal tecrübelerini arttırmaktadır.

2.2.1.Öğretme ve Öğrenme Yaklaşımları (Waldorf/Reggio Emilia/Montessori)

En iyi öğrenme ortamı nasıl olmalıdır? , Öğrenme nasıl oluşur? , Öğrenmede etkili olan faktörler nelerdir? vb. sorulara eğitim bilimcilerin farklı yaklaşımlarla değişik cevaplar vermesi sonucunda öğretme ve öğrenme yaklaşımları ortaya çıkmıştır. Doğan her bir yaklaşım kendinden bir sonrakine zemin hazırlamış ve öğrenme açısından farklı bir odaklanma noktası da sunmuştur (Güner Berkant, 2020).

Bu öğretme ve öğrenme yaklaşımlarından biri olan Reggio Emilia yaklaşımı; kurucusu olan Malaguzzi, İkinci Dünya Savaşı'nın sonrası gönüllü ailelerin desteğini arkasına alarak,

klasik eğitim anlayışının dışına çıkmıştır. Öğrencinin ilişki kurarak öğrenebildiğini savunan bu yaklaşımda, öğretmenin görevi; öğrencinin sorgulamasını sağlayacak yönlendirmeler yapmaktır. Proje tabanlı eğitim sistemiyle öğrenmeleri gerçekleştiren bu okullar sanatı öğretim dili olarak kullanmaktadır (Aytekin & Bahadır, 2020).

Waldorf yaklaşımı ise Almanya'daki Waldorf-Astoria sigara fabrikasının yöneticisi olan Emil Mort'un Rudolf Steiner'e eğitimle ilgili seminer verme teklifinde bulunmasıyla başlamıştır. Steiner'in eğitimle ilgili düşüncelerinden çok etkilenen E. Mort, fabrikasında çalışanların çocuklarının eğitimiyle ilgili seminer aldırmıştır. Daha sonra bu çocuklar için Steiner'den bir okul kurmasını ister. 1919 senesinde Steiner bağımsız Waldorf okulunu, tam zamanlı bir ilköğretim ve ortaöğretim olarak kurmuştur. İlk başlarda sadece fabrika işçileri için kurulan bu okulda daha sonraları fabrika sahipleri de çocuklarını bu okula yazdırmış ve toplam 256 çocuk eğitim almaya başlamıştır. Cinsiyet, sosyal statü, dini inanış, etnik köken ve farklı becerilere sahip çocuklar aynı sınıfta eğitim alma imkânı bulmuşlardır (Nicol ve Taplin, 2012).

Kayahan Yüksel ve Kartal, Waldorf eğitimi yaklaşımını, çocuğun bireysel özelliklerinin göz önünde bulundurularak, üreticiliğine ve sanat yönündeki ilerlemelerine faydalı olması bakımından gerekli bulunduklarını ve Waldorf eğitiminde kullanılan araç-gereçlerin öğrencinin yaratıcı düşünme faaliyetlerine katkı sağladığı, dikkat çektiği, kullanımının kolay olması, dersteki araç ve gereçlerin birçok amaca hizmet etmesi, etkili öğretim ve motivasyon sağlaması olarak açıklamışlardır (2020).

İtalyan eğitim felsefesi uzmanı Maria Montessori yöntemi, sistemi ise 1970 yılında İtalya Ancora'da ortaya çıkmıştır. Montessori eğitim sistemi hiçbir sınırlamanın olmadığı ve bireylere özgür olabilecekleri imkânlar sunan bir eğitim anlayışı olmaktadır (Zakir, 2019).

Tablo 1.

Okul Öncesi Eğitiminde Montessori, Waldorf ve Reggio Emilia Yaklaşımları

Montessori	Waldorf	Reggio Emilia
GELİŞTİREN		
Dr.Maria Montessori (İtalyan bilim insanı ve eğitimci. Eğitimi: Tıp Okulu Mesleği: Doktor ve Eğitimci)	Rudolf Steiner (Avusturya asıllı filozof, bilim adamı, eğitimci, sanatçı, ezoterist, yazar, Antropozofi'nin kurucusu)	Loris Malaguzzi (Pedagoji'den mezun oldu ve kariyerine 1946'da ilkokul öğretmeni olarak başladı. 1950'de eğitim psikologu olarak nitelendirildi)
KURULDUĞU ZAMAN		
1907	1919	1967
MENŞEİ		
İTALYA	ALMANYA	İTALYA
SINIF KATILIMI		
Farklı Yaş Grubu	Aynı Yaş Grubu	Aynı Yaş Grubu
ODAK NOKTASI		
Bağımsızlık	Hayal Gücü	Çocuğun İlgi Alanı
ÖĞRETİM ARAÇLARI		
Gündelik Nesneler	Hikâye Anlatımı	Etkileşim Alanları
ÖĞRETMEN		
3 yıla kadar aynı	7 yıla kadar aynı	Her yıl yeni öğretmen
AİLE KATILIMI		
Orta	Yüksek	Yüksek

Yukarıdaki tabloda okul öncesi eğitiminde Montessori, Waldorf ve Reggio Emilia yaklaşımlarının farklılıkları ve benzerliklerine dair bilgilere yer verilmiştir.

Montessori yaklaşımının sanat eğitiminde öğretmen rehberdir. Her öğrenciye her ders ayrı bir günlük plan hazırlanır. Öğrenciyi merkeze alan bir eğitim yaklaşımıdır. Bu alanda sanat eğitimi olarak bakıldığında, Montessori Eğitimi Yaklaşımının uygulanması bireylerin, özgür olmalarını sağlamakta ve yaratıcılık üzerindeki etkilerini arttırmaktadır. Bu özgürlük çocukların özgüven geliştirmelerine yardımcı olur.

Eğitimi sanata dönüştürmeyi amaçlayan Waldorf yaklaşımı; bu doğrultuda çocukların zihinsel, fiziksel, sosyal, ahlaki, duygusal ve ruhsal açılardan dengeli ve çok yönlü olarak bütüncül bir anlayışla eğitim vermeyi hedeflemiştir. Çocukların özgüvenlerini, bireyselliğini ve bütünlüğünü desteklemeye önem verir (“AÇEV”, 2020).

"Reggio Emilia yaklaşımında ise geleneksel eğitim anlayışını bırakıp yerine yapılandırmacı olarak hareket etmişlerdir. Öğrencilerde sosyal olmayı, sanatsal olarak düşünebilmeyi, güçlü hayal gücü ile yaratıcı olmayı, sanatçı gibi duyarlı olmayı kazandırmayı hedefleyerek düzenlenmektedir ("Okul.com", 2022).

Yukarıdaki eğitim yaklaşımlarının ortak özelliği tıpkı TAB'ta olduğu gibi yaratıcılığı destekleyerek çocuğa sanatsal duyarlılığı kazandırmaktır.

2.2.2.Öğretme ve Öğrenme Yaklaşımları ve Sanat Eğitimi

Eğitim bilimcilerinin öğrenme ile ilgili birçok sorular sorarak, en iyi öğrenmenin sağlanması için yaptıkları araştırmalar sonucunda, buldukları cevaplar öğretme ve öğrenme yaklaşımlarını oluşturmaktadır (Güner Berkant, 2022). Birçok öğretme ve öğrenme yaklaşımı vardır. Bunlardan bazıları; Tam Öğrenme Modeli (Bloom, 1976), Öğretim Durumları Modeli (Gagne), Etkin (Aktif) Öğrenme, İşbirliğine Dayalı (Kubaşık, İşbirlikli) Öğrenme, 5-E Öğretim Modeli, Vee Diyagramı (Gowın) vb. yaklaşımlardır.

Sanat eğitimi çocuğun kişiliğini oluşturması için önemli bir süreçtir. Bu süreçte yaratıcı gücü de gelişir. Görsel sanat eğitimi, yaratıcı kişiliği oluşturmada ve ruhani rahatlamada büyük bir önem taşımaktadır. Akıl-duygu gibi, sanat-eğitim arasında da çok güçlü bir bağ vardır. Öğretme ve öğrenme yaklaşımları ile sanat eğitimi belli kurallar çerçevesinde öğrenciye verilmeye çalışılmaktadır. Bu eğitimi etkileyen birçok etmen bulunmaktadır, sırası ile; toplumun politik çatıları, kültürel, bilimsel, teknolojik ve ekonomik etmenler ile eğitim politikaları sanat eğitimini her açıdan etkilenmiş bulunmaktadır (Ünver, 2002, s. 5). Yeteneklerin geliştirilmesinin aracı olan sanat eğitimine programlı bir şekilde yeterli zaman verildiğinde düşünme, uygulama ve algılama arasındaki bütünleşme sağlanabilir. Sanat eğitiminin birden fazla amacı vardır ve bunlardan biri de anlatılan teknik ve yeteneklerin gelişmesiyle çocukların yaratıcı eğilimlerinin farkında olabilmesini sağlayabilmektir" (A.g.e, 2002, s. 12). Farklı malzeme kullanımlarını görsel sanat eğitiminin içine katmak bu becerilerin gelişiminde önemli rol oynamaktadır.

Waldolf yaklaşımı eğitimi bir sanata dönüştürmeyi amaçlayan bütüncül bir yaklaşımdır. Reggio Emilia yaklaşımı yapılandırmacı eğitim anlayışını temele almıştır. Montessori yaklaşımında her öğrenciye her ders ayrı bir günlük plan hazırlanır. Öğrenciyi merkeze alan bir eğitim yaklaşımıdır.

TAB ise öğrencilere seçime dayalı bir sanat eğitim ortamı sunar ve yaratıcılıklarını, özgüvenlerini destekleyici sosyalleşebilecekleri bir sanat ortamında eğitim verirken, bunu destekleyen diğer yaklaşımlar da, Waldolf, Emilia Reggio ve Montessori eğitim yaklaşımlarıdır. Bütün bu yaklaşımların tamamını kapsayan sanatsal davranış öğretimi öğrenciye bir sanatçı gibi düşünebilmeyi ve davranabilmeyi de kazandırmayı hedeflemektedir.

2.3.İletişim ve Dil Kavramları

İletişimde bir dil kullanılır ve duygu ve düşünceleri bildirmeye yarayan herhangi bir anlatım aracına dil denmektedir. Yaşanılan coğrafi bölgeye göre diller değişip farklılık göstermektedir. Birçok yolla kendisini başkalarına anlatıp ifade edebilen ve bu sürecin anlamlandırılabildiği durum iletişim olmaktadır (Arabacı, 2018, s. 1, 2). İletişim kurmanın birden çok yolu ve dili vardır. Yolcu'nun da belirttiği gibi dilin kökenine yapılan bilimsel araştırmalar ilk insanların işaretler kullanarak iletişim kurdukları teorisine dayanmaktadır (2002). İlk insanların yaşadıkları yerin mağara olduğu ve mağara duvarlarına çeşitli işaret ve resimler yoluyla bir iletişim kurdukları bilinmektedir[1]. Oysaki bu insanlarda da konuşma için gerekli ses teli ve organlarının olduğunu gösteren birçok belge bulunmaktadır. Avcılıkla yaşayan bu insanlar bir araya gelerek çeşitli farklı işaret ve seslerle ilk iletişimlerini kurmuşlardır. İnsanların atasının bir olduğu düşünüldüğünde aslında günümüzdeki dillerin eski ana dillerin farklılaşıp dallanarak oluştuğu anlaşılmaktadır[2]. Dilin ortaya çıkışının başlıca sebeplerinden biri iletişim ihtiyacıdır. Birlikte yaşayan bu topluluklar baş, kol ve gövdelerini hareket ettirerek veya doğadaki sesleri taklit ederek içgüdülerini kullanırlardı. Böylece birbirlerine yardım eder ve yardım isterlerdi[3].

Dilin kazanılmasını davranışçı, psikolinguistik, bilişsel ve sosyal etkileşim kuramları farklı şekillerde açıklamaktadır. Dilin türleri ise Ana Dili, Devlet Dili, Konuşma Dili, Yazı Dili, Özel Dil, Lehçe, Şive olarak sıralanabilir. Dünya dilleri ise yapı bakımından üçe ayrılır. Bunlar tek heceli (ayrımlı) diller, çekimli (büklümlü) diller, eklemeli (bitişimli, bitişken, bağlantılı) dillerdir. İletişim türleri ise yazılı iletişim, sözlü-sözsüz, biçimsel-biçimsel olmayan iletişim ve örgüt dışı şekilleridir.

---

[1] Dillerin kökenine ilişkin geniş çaplı açıklamalar ve konuyla ilgili farklı görüşlerin önemli bir yorumu için bkz. Foucault, Kelimeler ve Şeyler, s. 65 vd., 134-137.
[2] Tahsin Banguoğlu, Türk Grameri, Ank 1959, s. 11; bu konuda geniş bir açıklama ve etraflı bir yorum için bkz. Adam Kuper, İlkel Toplumun İcadı/Bir İllüzyonun Dönüşümleri, Çev. İsmail Türkmen, İnsan Y., İst 1995, s. 62-67.
[3] Bkz. Condillac, İnsan Bilgilerinin Kaynağı, s, 202-203.

"İşitme engellilerin anadil edinimi sürecinde veya sonrasında; eğitimlerinde kullanılan iletişim yöntemleri ise; a) İşaret desteksiz yöntemler 1. Doğal sözel işitsel yöntem 2. İşitsel Yöntem b) İşaret destekli yöntemler 1- İşaret Dili 2-Parmak alfabesi 3-Tüm total yöntem 4- İki dil iki kültür yöntemi (bilingual method)" (Tiryaki, 2017, s. 30) şeklinde sıralanabilir. Buradaki başlıkların açıklamalarına bulgular kısmında detaylı olarak yer verilmiştir.

Kısaca; iletişim sistemlerinin temel amacı, çoklu bileşenleri bir araya getirerek bireyin kendini ifade etmesine ve toplumda bir yer edinmesine yardımcı olmaktır (Gürboğa ve Kargın, 2003). İşitme engelli bireylerde ses algısı zor olduğu için beden dili ve beraberinde getirdiği jest ve mimikler daha ön plana çıkmaktadır.

Sosyal bir varlık olan insanlar her koşulda iletişim kurmanın yolunu bulmuşlardır.

2.4.İşaret Dilinin Ortaya Çıkışı ve İşitme Engelli Bireylerde İletişim Dilinin Özellikleri

Toplumların, milletlerin farklı farklı dillerinin olması; düşünce biçimlerinin, kulaklarının ve gırtlaklarının, beğeni ve eğilimlerinin ayrı olmalarından kaynaklanmaktadır. Her millet, evreni kendine göre seslendirmiş, aynı olan eşyaya farklı seslerde karşılık vermiş ve doğadaki sesleri taklit etmişlerdir. Taklit yoluyla iletişim kuran bireyler av sırasında ellerini kullandıkları için seslere ihtiyaç duymuş ve bu ihtiyaçtan sözel-işitsel diller oluşmaya başlamıştır. Duyma yetisi olmayan sağır bireyler ise buna uyum sağlayamadıkları için toplumdan dışlanmış ve toplumun gerisinde kalmışlardır.

Eleweke'nin Aslinfo'dan aktardığına göre, işitme bozukluğu ve sağırlığın tarihi milattan öncesinde kadar dayanmaktadır. Örneğin; M.Ö yaklaşık 1000 senelerinde İbrani hukuku, evlenme ve mülk sahibi olma hakkını işitme engellilere verirken sınırlandırmalar yapılmıştır. Ayrıca bu yasa, işitme engelli insanları başka insanlar tarafından kötü muamele görmekten korumuştur. Ancak buna rağmen işitme engelli bireylere tapınak ritüellerine tam katılım hakkı verilmemiştir. Bu insanlar zamanın büyük filozofları tarafından da normalin altında olarak görülmüştür. Örneğin M.Ö. 427-347 arasında Platon'un zekânın doğuştan geldiği fikri ilgi görmekteydi. Bu fikre göre insanlar doğuştan zihinlerinde düşüncelerle ve dillerle doğarlar ve konuşarak zekâlarını ortaya çıkartabilmeleri için zamana ihtiyaç vardır. İşitme engelli insanlar ise konuşamadıkları için akılcı düşünceler yönünden yetersiz düşünülmekteydi (Eleweke, 2011). Aristo için de "…işitme engelli olarak doğanlar mantıksız ve zekâları geri bireyler haline geleceklerdi….işitme engelliler duyma yetisinden yoksun oldukları için öğrenemeyeceklerdi ve eğitilemezdiler" (Eleweke, 2011, s. 181-182). Oysaki

hümanist insanların verdiği eğitimle "…zaman içerisinde işitme engellilere uygun koşullar sağlandığında aldığı eğitimler ve…." (Eleweke, 2011) başarılarından dolayı Aristo'nun bu düşünceleri çürütülmüştür.

Dönemin kiliselerinde sağırlara karşı doğru olmayan tutum ve düşüncelere rağmen hümanist görüşe sahip bireyler sağırların eğitimi ile ilgilenmişlerdir. Sağır oldukları için konuşarak kendini ifade edemeyen bireyler dilsiz olarak adlandırılmış ve doğru eğitimleri ancak 16.Yüzyılda gerçekleşmeye başlamıştır (Erten ve Arıcı, 2022).

18. Yüzyılda ise sağır ve dilsizlerin eğitimiyle ilgili dünyanın birçok ülkesinde çalışmalar yapılmaktaydı (Erten ve Arıcı, 2022). Bu çalışmalarla; dudak okuma ve konuşma, parmak alfabesi vb. yöntemlerle işitme engelli bireyler eğitilmeye çalışılmaktaydı. Bazı Avrupa ülkelerinde işaret diliyle eğitim verilirken, bazı ülkelerde işaret diliyle iletişim kurmanın konuşmaya engel olduğu düşüncesi ile işaret dili yasaklanmış ve konuşma dilinde eğitime geçilmiştir (Erten ve Arıcı, 2022). Uzun yıllar yasaklanmış olan işaret dili 20.yy'dan sonra tekrar kullanılmaya başlamıştır. Günümüzde ise işaret dilinin yanında dudak okuma ve teknolojik gelişmelerin getirdiği olanaklar ile birlikte kullanılmaktadır (Erten ve Arıcı, 2022).

> "Cumhuriyet döneminin ilk "Sağır-Dilsiz Okulu" İzmir Karşıyaka'da "İzmir Dilsiz Mektebi" ismiyle İplikçizâde Köşkünde Albert Carmona tarafından kurulur. Kendisi 1900 yılı Kuşadası doğumlu olan Albert Carmona, sağır ve dilsiz bir kişidir. 1910'lu yıllarda Paris'e gitmiş ve orada Sağır Dilsizler Okulunda eğitim görmüş olan Mösyö Albert Carmona, Paris'ten döndükten sonra İzmir'de bir Sağır-Dilsiz Okulu kurar. Ancak bir kaç yıl sonra Cumhuriyetin ilanı ile birlikte İzmir Dilsiz Mektebi'ni 1923 yılında Sıhhat ve İçtimaî Muavenet Vekâletine devreder ve 1924 yılında İzmir Karşıyaka'da, Cumhuriyet'in ilk "Sağır-Dilsiz ve Körler Müessesesi" kurulmuştur. Cumhuriyet döneminde 1924 yılında, 25 talebe ile eğitime başlayan bu kuruluşun ilerleyen yıllarında talebe sayısı giderek artar ve 1937 yılında 115 öğrencisi vardır" (Tanyeri, 2016, s. 1).

İşaret dili, sağır bireyler için tasarlanmış kendine özgü yapısı ve dil bilgisi kuralları olan bir dil olmaktadır. Doğal bir dilde olması beklenen her özelliği yapısından barındırmaktadır (Demir, 2010, s. 1, 2).

İşaret dili ülkelere göre hatta şehirlere göre şive gibi farklılıklar taşımaktadır. Bu sebep ile bir işaret dilini öğrenen birey bütün ülkelerdeki sağır veya işitme engelli bireyler ile konuşamamaktadır.

> "Amerika Birleşik Devletleri'nde Amerikan İşaret dili (American Sign Language, ASL), İngiltere'de İngiliz İşaret Dili (British Sign Language, BSL), Fransa'da Fransız İşaret Dili (Langue des Signes Française, LSF), Almanya'da Alman İşaret Dili (Deutsche Gebärdensprache, DGS) kullanılmaktadır. Türkiye'deki Sağır bireyler arasında ise Türk İşaret Dili (TİD) kullanılmaktadır" (Akalın, 2013, s. 1496).

TİD'de sondan eklemeli bir dil olduğu için işaret dilinde bazı kelimelere karşılık gelmemektedir. Örneğin; yapmamak kelimesi yerine yapmak+değil kelimeleri kullanılabilmektedir (Erten ve Arıcı, 2022).

> "İşaret dilleri İngilizce, Rusça, Almanca, Fransızca, Türkçe gibi doğal dillerdir. İşaret dillerinin bu dillerden ayrıldığı nokta, konuşulan diller değil, işaretlenen diller olmalarıdır. Bu diller, el ve vücut hareketleri ile yüz ifadeleri çoğunlukla eş zamanlı şekilde kullanılarak ifade edilir. Bu şekilde ifade edilmesine "işaretleme" denir. Tıpkı konuşulan dillerdeki gibi işaret dilleri de onu kullanan kişiler arasında, doğal olarak, kendiliğinden oluşmuş dillerdir. Bu nedenle işaret dilleri de doğal dil olma özelliği taşırlar (Eryiğit, 2017, s. 5). İşaret dilleri, konuşulan diller kadar eski olmasına rağmen, işaret dilleri üzerine yapılmış bilimsel çalışmalar geç tarihli olduğu için daha geç ortaya çıktıları zannedilmektedir" (Arık'tan aktaran Erten ve Arıcı, 2022, s. 3).

İşaret dili, sağır veya işitme engelli bireylerin iletişime geçmek amacıyla kullanmış oldukları görsel bir dil olmaktadır. Bu bireyler; duygu, düşünce, istek ve ihtiyaçlarını el ve vücut hareketlerini, yüz mimiklerini kullanarak kendilerini ifade etmektedirler. Özellikle sağır olan insanlar tarafından kullanılan iletişim şekli olarak karşımıza çıkmaktadır. İşitme engelli bireyler iletişim esnasında iki farklı yöntem kullanmaktadırlar. Bunlar: İşaret dili ve sözel iletişim yöntemi (doğal işitsel-sözel yöntem) dir.

İşitme engelli bireylerle iletişim kurarken dikkat edilmesi gerekenler ise şöyledir; -konuşmaya başlarken, kendisiyle konuştuğunuzu fark etmesini sağlamak, -bunun için engelli bireye elimizle işaret etme ya da omzuna hafifçe dokunmak, - İşitme engelli kişiye bakarak konuşmak dudaklarımızı okumalarını sağlamaktadır. Bu nedenle konuşurken de sakız çiğnememek, sigara içmemek ya da el ile ağzı kapatmamak gereklidir. Sağır-işitme engelli ya da işitme güçlüğü çeken birine bağırarak konuşmaya gerek yoktur, -Yüz ifadesi ve mimikleri doğru kullanmak ve abartıdan kaçınmak gerekmektedir (bağırarak konuşmak ya da abartılı mimikler yapmak her koşulda gereksiz bir davranıştır. İşitme engelli birey bağırarak konuştuğumuzda sesimizi duymasa bile dudaklarımızı okuyabilir, ayrıca dışardan bizi duyanların tepkisini fark edebilir ve bundan rahatsızlık duyabilmektedir) ("İşitme Engelliler Federasyonu" , 2018).

2.4.1. İşaret Dilinin Düşünsel Çerçevesi

Dilin ortaya çıkmasıyla ilgili başlıca kuramlar; yansıtma kuramı, iş kuramı, beden dili kuramları, toplumsal denetim kuramıdır. İşaret dili de beden dili kuramını kullanır. Beden Dili Kuramında anlaşmak amacıyla el-kol, mimik hareketleri yapılırken bazı sesler de çıkartmaktadır. Birey o sırada hareket ve ses arasında ilişki kuruyorsa konuşma gerçekleşmiştir. Kuramın savunucularından Sir Richard Paget bu konudaki görüşlerini şöyle dile getirmektedir:

> "İnsanı, konuşmaya iten temel neden, elleriyle yeterince konuşamamak değildi; çünkü bu işi vücut hareketleriyle de rahatça yapabiliyordu. Ellerini sürekli avda ve ekim-dikimde kullanacağı araçları yapmakta kullanırken düşüncelerini anlatacak başka yöntemler bulmak, sözgelimi, dil ve dudaklarından yararlanmak zorunda kalmıştır. Böylece elle yapılan hareketlerin yerini giderek ağzın, dilin, dudakların hareketleri, hareket biçimleri almıştır" (Taşer, 1987, s. 32).

Dilin bir çeşit işaretler sistemi olduğu söylenebilir. Böyle bir durumda işaretlerin belli işlevleri de olması beklenmektedir.

Ch. W. Morris, herhangi bir şeyin işaret olarak içinde fonksiyon kazandığı süreci semiosis diye tanımlamaktadır. Bu süreç, bir semiotik model içerisinde kendisini gösteren üç boyuta sahip olmaktadır.

“İşaret Sistemi (DİL)

Konuşan ---------- İşaret Eden -------- Nesne (İşaret Edilen)

Dil bu boyutları şu şekilde tanımlanmıştır: 1. **Sentaktik boyut:** İşaretin tüm sistemle, yani dilin bütün yapısıyla ilişkisi; 2. **Semantik boyut:** İşaretin gösterdiği nesneyle ilişkisi; **Pragmatik boyut:** İşaretin, o işareti kullananla, yani konuşanla olan ilişkisi. Sentaktik bağlantıyı dikkate almayan K. Bühler de, buna benzer bir modeli ortaya çıkarmıştır.

Nesneler ve Nesnel Durum

Konuşan ---------- İşaret ---------- Dinleyen” (Yolcu, 2002, s. 70).

Nesne ve nesnel durum açısından bakıldığında, işaret, bir gösterge olup simge durumunu taşımaktadır. Konuşan tarafından bakıldığında, işaret, konuşanın duygu ve düşüncelerinin dışa vurumu olmaktadır. Dinleyen için ise işaret, bir uyarıcı, bir çağrıdır veya belli bir davranışa yol açan bir sinyal olmaktadır (Yolcu, 2002).

Türk İşaret Dili Türkiye’de yaşayan sağır bireylerin kullanış oldukları görsel uzamsal bir dil olma özelliğini taşımaktadır. Sağır bireyler doğuştan itibaren hiç duymazken, işitme engelli bireyler sonradan kaza, hastalık vb. sebeplerden ötürü işitme veya konuşma becerilerini kayıp edebilmektedirler. Hiç duymayanlar kendini sağır kültürüne ait hissederken, işitme

engelli bireylerde bu durum kişinin tercihlerine göre değişebilmektedir. İşaret dili sağır kültürünün bir parçası olmaktadır ve dilin yapısına kültür etki etmektedir. "29 Harften oluşan Türk İşaret Dili parmak ABC'si iki elin ve büyük harflerin kullanımını esas almakla birlikte C,I,L,O,P,V harfleri tek elin kullanımıyla gösterilmektedir" ("ceviriblog", 2023). Böylece boşta kalan diğer elini iletişime katmadan konuşabilmektedirler.

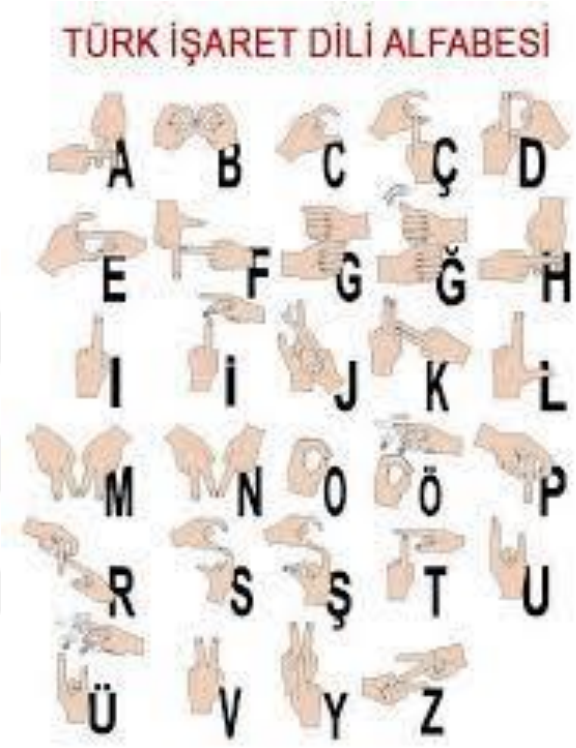

Şekil 1. Türk İşaret Dili Alfabesi

2.5. İşitme Engelli Bireylerin Görsel Sanat Eğitiminde İletişim Dilinin Özellikleri

İşitme engelliler anadillerini edinme sürecinde ya da sonrasında; eğitimlerinde kullandıkları iletişim yöntemleri aşağıdaki gibidir:

"a) İşaret desteksiz yöntemler

1. Doğal sözel işitsel yöntem

2. İşitsel Yöntem

b) İşaret destekli yöntemler

1- İşaret Dili

2-Parmak alfabesi

3-Tüm total yöntem

4-İki dil iki kültür yöntemi (bilingual method)" (Tiryaki'den aktaran Aykutlu, 2019, s. 30).

İşaret desteksiz yöntemlerde birey cihazlarla duyabilmekte ve sözel iletişim kullanabilirken, İşaret destekli yöntemlerde iletişim kurmak için sözel dilden fazlasına ihtiyaç vardır. Zaten İletişim içerisindeki mesajların %10'unun sözlerle iletildiği dikkate alındığında, sözel iletişim kuramama insanların anlaşmalarını güçleştirmesine rağmen tam olarak engelleyememektedir. Ses kaybı da olursa iletilme yolu sadece beden olabildiği için beden dilinin anlaşılabilmesi önem taşımaktadır (Kayaalp, 2000, s. 46). İşitme engelli veya sağır bireylerde sesten önce beden dili kullanımı ön plana çıkmaktadır. Buna bağlı olarak, iletişimde bütün yolları ve sembolleri kullandıkları için iletişim eksikliği yaşamış olsalar bile, tamamen yoksun kalmış değillerdir.

> "Görsel sanatlarda semboller kullanarak bir anlatım yolu kullanılmaktadır. Türkçe, matematik, fen bilgisi branş öğretmenleri bu tür derslerde daha zorlanıldığını, görsel sanatlar, müzik, teknoloji ve tasarım derslerinde ise somut örneklerin var olması, görsel uyaranların yoğunluğuna bağlı olarak işitme engelli öğrencilerle daha kolay iletişim kurduklarını ifade etmişlerdir" (Akmeşe, 2018, s. 154).

İşitme engelliler, okullarında yürütülen ve programlarda yer verilen Resim / Görsel Sanatlar dersi, işitme yoksunluğu yaşamakta olan bireyler için sorunlarını ifade etmesi bakımında önemli olabilmektedir. Sosyal çevresi ile iletişim kurmakta zorlanan bireyler, sanat yoluyla kendilerini daha iyi anlatabilmektedirler. Çekingen veya sessiz, dil ya da konuşma sorunu olan bireyler için resim yapma ve gözlem yöntemleri iletişimde zorlanan bireyler için en sağlıklı yol olmaktadır (aktaran Gönül ve Kınık, 2017, s. 1703). Çünkü sanatın iletişimin kendisi olduğunu söylemek mümkündür.

2.6.İletişim, Dil ve Güzel Sanatlar İlişkisi (Görsel/Plastik Sanatlar/Müzik)

Sanat bireyin duygu ve düşüncelerinin birçok yol ile dışavurumundan meydana gelir. O halde görsel sanatlar, müzik, dans ve daha birçok dal sanat tanımının kapsamına girmektedir. İletişim yaşamımızın her alanında sözlü ya da sözsüz, sesli ya da sessiz kullandığımız bir araç olmaktadır. Dilde bu iletişimi sağlayan araçlardan biridir. O halde dil, iletişim ve sanatın ortak noktası; kendini başkalarına farklı yollarla ifade edebilmeleridir.

İletişim kişilerin birbirlerini anlaması için bir ihtiyaç sonucu oluşan bir gerekliliktir. Yaşadığımız iletişim çağında, günümüzde, görsel iletişim, evrensel dil oluşumu açısından ön planda yer almaktadır. İletişimde kullanılan görseller anlatım ifadesi olarak birer evrensel dildir. Görsel sanatların her dalında kendine has bir dil olmakla birlikte bu diller, görsel semboller ve işaretler dünyasını oluşturmaktadır. Görsel semboller ve işaretler görsel iletişimi hızlandırarak yaygınlaştırmaktadır.

Herhangi bir şeyi tanıtan, simgeleyen biçim ya da şekiller iletişimde önemli ifade formu haline gelen sembollerdir. Sembolleri kullanarak iletişim kurmanın yolu onları anlamlandırmayla doğrudan ilişkili olmaktadır. Mağara duvarlarına çizilen resimler, sayısal sistemler, petroglifler, ilk yazı sistemleri, hiyeroglif yazılar, soyut ve somut olarak birçok resimler anlamlandırmayı bekleyen birer sembol olduğu söylenebilmektedir. Görsel sanatlarda alanın dilini oluşturan şeyler, görsel sanatların içerdiği semboller ve işaretlerdir (Yazar, 2018).

Müzik, farklı ses ve tonlar yoluyla yapılan bir sanattır ve müzik enstrümanları bu sanatın ortaya çıkmasında birer araç olarak kullanılırlar. Dans da, bir müzik eşliğinde insan davranışlarının estetik bir kareografiyle sunulmasıdır. Müzikteki ses titreşimlerinden faydalanarak işitme engelli bireye dans da öğretilmektedir. Güzel sanatlarda da amaç; duygu ve düşünce dünyasını görsel sanatlar, müzik veya dans yoluyla dışa vurup iletişime geçmektir.

2.7. Sanat Okullarında Sanatsal Davranış Öğretimi (TAB) Uygulamaları

Sanatsal davranışı öğretimi (TAB) ilk olarak 1970'lerde Massachusetts ilkokul sanat öğretmenleri Katherine Douglas ve John Crowe tarafından kendi sınıflarında öğrenen odaklı eğitim çalışmalarına başlamışlar ve buna seçime dayalı sanat eğitimi adını vermişlerdir. Diğer öğretmenlerle ilkokul sınıfları yeniden tasarlanmaya başlanmıştır. Böylece yaratıcı kararlar almayı doğrudan öğrencilerin yetkisine bırakmışlardır. Düzenlenen uluslararası konferanslarla sanat öğretmenleri bir araya gelmiş ve 2001'de The Teaching for Artistic Behavior Partnership, bugünkü organizasyonun öncülü, Crowe, Douglas, Jaquith ve Joseph tarafından ortaklaşa kurulmuştur. 2008 yılında, Sanatsal Davranış Öğretimi, çocukları sanatçı olarak onurlandırmaya odaklı çalışmalar yürütmüştür ve TAB, görsel sanatlar eğitiminde sanatsal bütünlüğün sağlanması için çocuğun sanatçı olduğu inancıyla desteklenen, üründen çok yaratıcı sürece odaklanan, dönüştürücü bir model haline gelmiştir ("teachingforartisticbehavior", 2023).

Aslında 20.Yy'da seçime dayalı sanat eğitimi yapılmaya başlanmış ve bu eğitim yaklaşımın öğrenmeler üzerinde olumlu etkileri olduğu sonucuna varılmıştır. Sanatsal davranış öğretimi için zemin hazırlayan seçime dayalı sanat eğitimi ile arasındaki fark çocuğun öğrenmeleri konusunda yapacağı seçimlerde tamamen özgür bırakılmasıdır.

Şekil 2. 6 yaşında Caleb'in biri süt kamyonu olan iki kamyon teslimat yaparken çalışması

Şekil 3. 8 yaşında Caleb'in polis ambulansı çalışması

Sanatçılar yaratıcı ve girişimcidirler. Ayrıca sanatçılar meraklıdır ve kuşkucudurlar. Sanatçılar cesurdur ve de büyük resmi, ince detayları düşünebilirler. Onları harekete geçiren şey tümüyle yaratıcı olmaları değildir. Çünkü aslında herkeste yaratıcılık vardır. Sanatçılara bir kudret ve amaç veren şey ise, onların yaratıcılıklarına bir merkez noktası bulmuş olmaları ve hayal güçlerini faaliyete geçiren ve yeteneklerine de aracılık eden ilgi alanları bulmuş olmalarıdır denilebilmektedir (Gompertz, 2022). Öğrenci ilgi alanları ile eskiz örneklerle

başlamış ve üzerinde çok yönlü olarak düşünülerek çalışılmış TAB öğrenci çalışması örnekleri aşağıdaki gibidir.

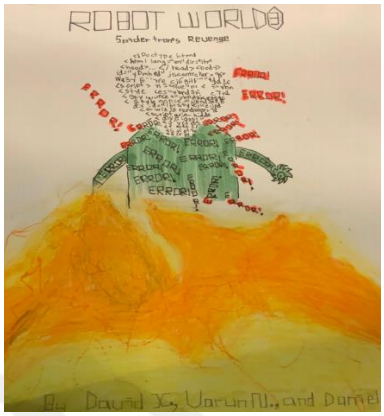

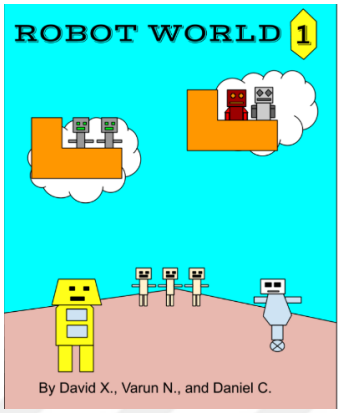

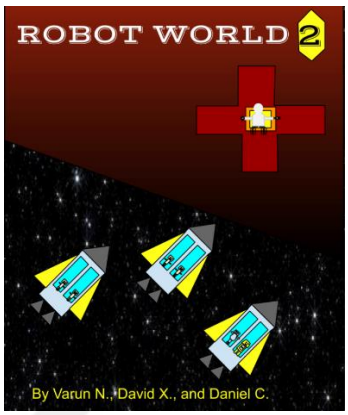

Şekil 4, 5, 6. 12 yaşında 3 öğrencinin Little Sketch Inc adlı çizgi romanı çalışmaları

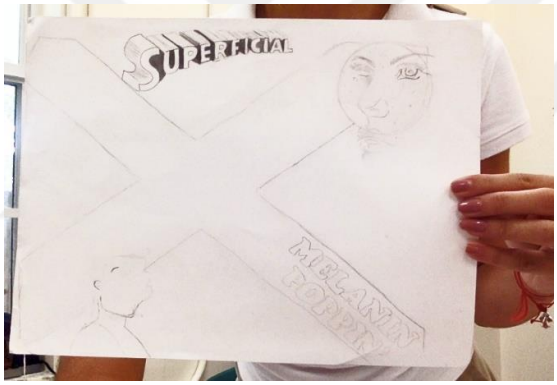

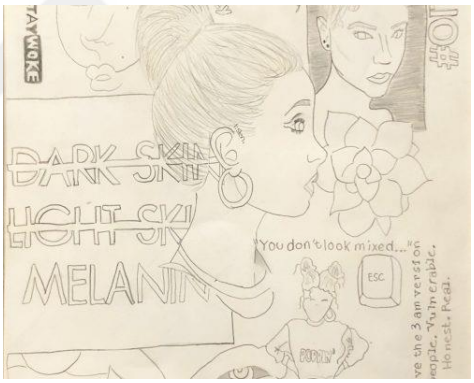

Şekil 7, 8. 14 Yaşında çift ırklı öğrenci Nash'ın çalışmaları

Şekil 9. 14 Yaşında çift ırklı öğrenci Nash'ın çalışması

Paul Gaugin'in de dediği gibi "Sanatta insan ya intihalci olur ya da devrimci" (Gompertz, 2022, s. 47). Sanat okullarında verilmek istenen davranış öğretimi bireyin intihalci değil devrimci olabilmesidir. Burada devrimden kastedilen bireyin kendi sesini bulmasıdır. Kendi sesini bulmaya çalışan sanatçının erken dönem çalışmalarına bakıldığında da, aslında bir taklitçi görülebilir. Sanatçı bu işi yaparken kendini bulmaya çalışır. Jean-Luc Godard'ın da belirttiği gibi "Mesele bir şeyleri nereden aldığınız değildir, mesele onları nereye götürdüğünüzdür" (A.g.e, 2022, s. 92). Yukarıdaki TAB örnekleri ile öğrenciler sanat dersinde başladıkları eskiz örneklerinin üzerinde düşünüp çalışmaya devam ederek kendilerini bulundukları noktanın ilerisine taşıyabilmişlerdir.

TAB uygulamalarında da bireye verilmek istenen davranış yaratıcılığına bir amaç ve odak noktası bulması için ona yol göstermek, sanatçı duyarlılığı ile düşünüp bir davranış ortaya koyması için alanlar yaratmaktır. Ayrıca sanat okulları nasıl düşüneceğini öğretmelidir, ne düşüneceğini değil. "Her çocuk bir sanatçıdır, mesele büyürken sanatçı kalmakta" der Pablo Picasso (A.g.e, 2022, s. 194). Sanatsal davranış öğretiminin erken yaşlarda öğretilmiş olması bireyin; eleştirel düşünme, problem çözme ve yaratıcılıklarını geliştirir. Öğrencilerin güçlü yönleriyle çalışmak onları güvende hissettirir ve motive eder, böylece riskler almaya cesaret edebilir ve yeni fikirler geliştirebilirler.

Şekil 10, 11. Okulun ilk haftası ders öncesi atölye ortamı, her öğrenci için eşit malzeme ile atölye hazırlığı ve Sanatsal atölyenin ilk haftalarındaki ders işlenişi (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2018).

Geleneksel eğitim anlayışından sanatsal davranış öğretimi uygulamalarına geçme bakımından, sanat eğitimi yaklaşımında benzer uygulamalar örneği olarak Şekil 10'da,

araştırmacının, 2018'de sanat eğitimcisi olarak görev yaptığı, özel bir okulda, okulun ilk haftası öğrencilerle birlikte yürütülen görsel sanatlar dersinin ön hazırlığından bir görsel görülmektedir. Her öğrenciye eşit bir şekilde hazırlanmış olan malzemeler arasında resim kâğıdı, kurşun kalem, silgi, kuru boya ve keçeli boya seçenekleri vardır. Konu üzerinde serbest bırakılan öğrenciler, önlerindeki seçeneklerin yanı sıra yanlarında getirmek istedikleri boyaları da getirmişler ve derse başlanılmıştır. Şekil 11'de de ders işlenişinin devamı görülmektedir.

TAB eğitim anlayışında öğrencilerin küçük yaştan itibaren yaratıcılıklarını desteklemek için düşüncelerine saygı duyulmalı ve düşünceleri üzerinde konuşmasına, kendini ifade etmesine fırsat verilmesi gerekmektedir. Bunun için sanatçının çalışma ortamında kendisini rahat ve özgür hissedebilmesi gerekmektedir. Bu noktada TAB öğretmenleri de benzer yaklaşımla, her öğrenci için kendisini rahat hissedebileceği farklı bireysel stüdyo çalışma alanlarını hazırlamalı ve malzeme eksikliği ya da yokluğunda öğrenciye bunu temin etmesi gerekmektedir.

Şekil 12. Eğitim sürecindeki farklı stüdyo çalışma alanlarından bir örnek (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2018)

Şekil 12'de ise sürecin işleyişine alışan öğrenciler hem malzeme kullanımı, hem de konu olarak serbest bırakılarak bir sanatçı gibi çalışmak istediği yere ve esere kendi karar

vermiş, istediği malzemeleri raflardan almış ve özgün resim veya üç boyutlu eserler yapmışlardır. Her öğrenci bireysel olarak bu haftalarda yaratıcılıklarını yarıştırmışlardır.

Sene boyunca görsel sanatlar dersinde öğrenciler hem bireysel hem de grup çalışmaları yaparak sınıf içerisinde TAB uygulamalarına uygun süreçler geçirmiş, eserler ortaya koymuş ve davranışlarında istendik değişmeler olmuştur.

2.7.1. TAB Grupları ve Sanat Etkinlikleri

TAB sanat gruplarında "Sanatsal çalışma, projeye benzememektedir çünkü bireyseldir ve biçimsel olarak eşsizdir. Bu, okul topluluğunuzu eğitmek ve öğrenci temelli sanat programı hakkında onları bilgilendirmek demektir" (Douglas ve Jaquith, 2019, s. 153). TAB çalışma gruplarının oluşturulması için, öğrencilerde kısa hedeflerden, kademeli olarak haberdar edilmeli ve uygulamanın oturması için uzun zamana ihtiyaç duyulmaktadır. "…sanatsal bir çalışma, tek başına, bir öğrencinin düşünce süreciyle ilgili çok fazla şey söyler. Öğrencinin sanatını incelemedeki amaç, değerlendirme odaklıysa öğretmenler sanatçının açıklamaları olmadan varsayımda bulunmaktan kaçınmalıdır" (A.g.e, 2019, s. 137). Sanatçı yani öğrencinin düşüncelerini ve çalışmasını ifade etmesi gerekmektedir. Sınıfta öğrenciler, arkadaşlarıyla hem yardımlaşmakta hem de düşüncelerini ifade etmektedirler. Her yol ile kendini ifade eden öğrencilerin olduğu bir sınıfta yoğun sohbetler ve fikir alışverişleri olmaktadır. Bir işitme engelli öğrenci de kendini ifade edebilmek için resmini yapar, ortamı oluşturulup imkân verildiğinde yeni şeyleri dener ve deneyimleriyle beraber eserlerini de arkadaşlarıyla paylaşabilmektedir.

Şekil 13. Görsel Sanatlar Dersi öğrenci çalışması örnekleri (Fotoğraf: Gizem Atmaca, 2016).

İlkokul ve ortaokulda seçime dayalı sanat programının faydaları; öğretme ve öğrenmenin gerçekleştiği, stüdyo uygulamalarına, sanat tarihine, kavram ve estetiğe önem verilmesidir. Şekil 13'te kil çalışmasını ayakta tutabilmek için iskelet tekniğini öğrenen ilkokul öğrencilerinin her biri kendi özgün tasarımlarını yapmış oldukları resim verilmektedir. Öğretimin içine görsel sanat standartlarının dâhil edilmesi, değerlendirmenin öğrenci ve öğretmen gelişimini desteklemesidir. Eleştirel düşünceyi destekler ve bağımsız çalışmalar için eleştirel düşünce bir kuraldır. Farklı öğrencilerin ihtiyaçları görmezden gelinmez ve seçimler, öğrencilerin motive olmasını, derse yüksek katılımın sağlanmasını, disiplin sorunlarının en aza indirilmesini sağlamakta ve problemli öğrenciler için faydalı olmaktadır (Douglas ve Jaquith, 2019). Derse ilgi duyan öğrenciler için sınıf müfredatının öğrenciyle uyumu ve genişletilmesine katkı sağlanması gerekmektedir. Burada kaynaklar, zaman ve yer etkili bir şekilde kullanılmakta ve derin öğrenmeler için güvenli bir ortam sağlanmaktadır (Douglas ve Jaquith, 2019).

TAB eğitimi yaklaşımı öğrencilerde istendik davranış değişikliğini kalıcı hale getirmektedir. Öğrencilerin eşyalarına, çalışma ortamına, arkadaşlarına, sanat çalışmalarına, çevrelerinde gerçekleşen olaylara saygılı ve duyarlı bireyler haline gelmelerini sağlamaktadır.

2.7.2.Oyun ve TAB Gruplarında Sanat Eğitimi

Sanat bireyin bir ifade aracı olmaktadır. Önemli işlevlerinden biri ise bireyi rahatlatması olmaktadır. Resim yapma sanatı çocuk için kendini ifade etme ve özgürleşme aracı olmaktadır (Ayaydın, 2011). Karayağmurlar ve Tan (Aytekin)'ın "Sanat Yoluyla Eğitim Kuramının Eğitim Üzerindeki Etkileri" makalesinde de belirtildiği gibi, "Sanat eğitimi bireydeki estetik içgüdüleri, yaratıcı güçleri ortaya çıkarır ve bireyi özgürleştirir" (2003, s. 66). Sanat eğitimi hayatın her alanında bireye bir sonraki yapacağı etkinlikler için güç vermektedir. Oyunun içinde de çocuk, sanattaki gibi hem kendini ifade etmekte hem de zaman zaman çevresindekileri yansıtmaktadır.

Sanatsal davranış öğretimi (TAB) bir zamanlar seçime dayalı sanat eğitimi yerine de kullanılmaktaydı. Yani birbirini tamamlayan ve birbirinin yerine kullanılabilen bu iki kavramda da oyun, sanatın ve sanat eğitiminin ayrılmaz bir parçası olmaktadır. Çocuklar oyun oynarken daha özgürlerdir ve kendilerini bu oyunun merkezine koymaktadırlar. Sanat eğitiminde de çocukların özgür hissedip sanatın merkezine kendini koyabilmesi için oyun oynamaya da ihtiyacı bulunmaktadır. Bu durum aslında oyun oynamanın ne kadar önemli

olduğunu gözler önüne sermektedir. Oyun sanatın bölünmez bir parçasıdır. TAB grupları için kurulan stüdyo merkezlerinde oyun ve sanatın ayırt edilemediği yüksek cazibeye sahip atölyeler kurulması gerekmektedir. Bu atölyelerde kendini ifade edebilme özgürlüğüne sahip olan çocuklar eğlenip oynayarak sanat eğitimini almaktadırlar. "Sanatsal davranış öğretimi hem öğretene hem öğrenene bireysel stüdyo çalışmaları yapmaları için bir yapı sunar" (Douglas ve Jaquith, 2019, s. 23). Bu yapı sayesinde çocuk kişisel alana ve bu alanın tüm sorumluluğuna sahip olmaktadır. Öğrenci odaklı olan TAB eğitim yaklaşımında sanat eğitimi verilirken çocuğun oyun oynama hakkı elinden alınmaz, sanatı eğlenerek oyunla öğrenmesi sağlanmaktadır. "Sanat odası, çocuğun stüdyosudur" (A.g.e, 2019, s. 24) ve çocuk bu stüdyoda dileğini yapma özgürlüğüne sahip olmaktadır. Oyun çocuktaki yaratıcılık için önem arz etmektedir. Oyun ve sanat ayırt edilemeyecek şekilde iç içe geçmektedir. Çocuklar bu oyunda hem kural koyar hem de kuralları yıkmaktadırlar.

> "Yaratma sözcüğü, içerisinde ortaya koymak, meydana getirmek, bulmak, türetmek, oynamak, yorumlamak, kurmak, doğurmak ve var etmek gibi anlamları taşımaktadır. Yaratıcılık ise daha çok sezgiye dayalı çözümleme girişimi ya da etkinliğidir. Sanatta yaratıcılık, bir tür sorun çözme yeteneği olarak görülür, yaratıcı süreç için diğer alanlarda olduğu gibi beynin bütününün kullanılması gereklidir" (Taş ve Ürün, 2019, s. 71).

TAB gruplarına sanatın içinde oyuna yer açan bu eğitim yaklaşımı çocuğun farklı ilgi alanları ve birey olduğunu kabul etmektedir. Öğrenci ihtiyaçlarını önceden tahmin edip çalışma ortamını düzenleyen TAB öğretmenleri için bu eğitim yaklaşımı; "Bırakın yapsınlar" ve "Her çocuk sanatçıdır" (Douglas ve Jaquith, 2019, s. 34) düşüncesi şeklinde özetlenebilmektedir. Çocuk oyun oynarken gözlem yapar, zihninde canlandırır, oyun içinde araştırıp keşfeder, kurallar koyar, yıkar ve yeniden kural koyar, kendini ifade eder ve becerilerini geliştirir, eserine yansıtır, çalışmasında ısrarcı olur… vb. birçok düşünce becerilerinde bulunmaktadır. Bütün bu düşünme becerilerine sanatsal davranış öğretiminde (TAB) zihin stüdyo alışkınlığını denmektedir ve sanatçının süreç boyunca ne yaptığını tanımlamaktadır (Douglas ve Jaquith, 2019). Bahsi geçen stüdyo alışkanlıkları; "Gözlem, Zihinde Canlandırma, Araştırma ve Keşfetme, Beceri Geliştirme, İfade Etme, Yansıtma, Bağlanma ve Israr Etme ve Sanat Dünyasını Anlama- sanatsal sürecin kısa ve öz tanımını…" (A.g.e, 2019, s. 39) yapmaktadır. Çocuğa özgür olma ve seçme şansı veren TAB yaklaşımı bütün bu süreçlerde çocuğun oyun hakkını da elinden almaz, aksine bu oyunu sanatın içerisine dâhil etmektedir.

Şekil 14, 15, 16. Görsel sanatlar dersinde oyunla öğrenen ve tiyatro sahnesine kendi kapı dekorunu yapan öğrenciler (Fotoğraf: Gizem Atmaca, 2019)

Şekil 17, 18. Bireysel çalışma alanlarında her öğrenci özgür sanat çalışmalarını yaparken (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2019).

Resim yapma eylemi birey için bir tür oyun olmaktadır. Eğitimi oyuna dönüştüren görsel sanatlar dersinde kişi daha fazla özgür olmaktadır. Çünkü oyunun kurallarını kendisi koymakta, renklerini, biçimlerini isteğine göre belirlemesi onun için oyunun kuralları olmaktadır. Ayrıca, yalnız olmaktadır, kendi dünyasının başrol oyuncusudur. Durumlar böyle olunca çocuk daha fazla sınırsız düşünmekte ve zihinde her probleme daha seri ve daha çeşitli çözümler bulabilmektedir. Carl Jung'un söylemiş olduğu gibi, "...yeni bir şeyin yaratılması,

yalnızca akılla değil, oyun oynama güdüsüyle de gerçekleşir. Yaratıcı zihin, sevdiği nesneyle oynamayı sever" (aktaran Ayaydın, 2011, s. 306) çünkü oyunun kişiyi özgür kıldığı söylenebilmektedir.

Winnicott'ın düşüncesine göre de bireyler kişilik özelliklerini oyun yoluyla kazanmaktadırlar (aktaran Ayaydın, 2011, s. 306), oyun ruhu özgürleştirir ve sanatın içindeki bu özgürlük yeni düşüncelerin gelişimini ve yaratıcılığı tetikler.

Ünlü Fransız heykel sanatçısı Auguste Rodin, tutkulu sanatçılar arasında en yetkin örneklerinden biri olarak, yaratıcılık kavramını, sanatçı kavramıyla birlikte harmanlayabilen ilk uygulamacılardan biridir. Rodin'in tanımına göre sanat; "Dünyayı anlamak ve anlatmak isteyen bir düşünce çabasıdır" (Erinç, 2004 a, s. 92). TAB'da öğrenciyi bu düşünce çabasının içerisine iterek ona zihinsel stüdyo alışkanlığı kazandırmak yer almaktadır.

Şekil 19. Görsel Sanatlar dersi grup çalışması örneği (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2019).

Oyun ve sanat eğitimi ayrılamaz bir bütündür. Oyun ile üretilen bir sanat eserinde kişide bir ruhsal rahatlama olur. Oyunla çocuk duygusal yüklerinden kurtulur ve endişelerini, sıkıntılarını, üzüntülerini dışa vurur. Gerginliğin yaratmış olduğu enerji oyundan oyuna aktarılmış olmaktadır (Terr, 2000, s. 34). Böylece oyun ve sanat çocuk için bir terapi haline gelebilmektedir. Boydaş'ın (1990)da ifade ettiği gibi; "…çocuklarda, oyunla özdeş olan bu sanatsal ifade, bir boyutuyla psikologlar, diğer boyutuyla da eğitimciler için önemlidir" (aktaran Ayaydın, 2011, s. 307, 308).

Oyunun içinde çocuk hem kendini ifade etmekte hem de zaman zaman çevresindekileri taklit ederek ve eğlenerek öğrenmektedir. Bu taklit ve eğlence bir oyun gibi olmaktadır. Oyunun insan kültürlerinin oluşumundan önce bile kendisini göstermiş olduğu bilinmektedir. Burada oyunu;

> **"**Huizinga…. "homo ludens"i (oyun oynayan/oyuncu insan) çıkarır çünkü ona göre "oyun", tüm edimlerden hatta kültürden de eskidir ve oyun bir kültür yapıcıdır…. Huizinga, avlanmanın arkaik toplulukta oyun biçimine büründüğünü, avın kültür olmadan önce oyun olduğunu söyler ve sonraları "kültür" hâline gelecek bu gibi etkinliklerden hareketle kültürün başlangıçtan itibaren oynanan bir şey olduğunu ifade eder…. "Dilin yaratıcısı olan zihin, oyun oynayarak, maddeyle düşünülen şey arasında sürekli olarak gidip gelmektedir" , "Her oyun her şeyden önce gönüllü bir eylemdir" , "…Oyun her an ertelenebilir veya iptal edilebilir" , "Oyun serbesttir, oyun özgürlüktür…." (Aktaran Gönül, 2019, s. 21, 24, 25).

TAB sanat eğitiminde de oyun ve sanat iç içedir, zorlama yoktur, çocuğa sanatı sevdirme ve ona farklı bir bakış açısı kazandırarak davranış gelişimini desteklenmesi sağlanmaya çalışılmaktadır.

2.7.3.TAB Sanat Programları ve Sanatsal Atölye Uygulamaları

TAB eylemleri öğrencilerin sanat çalışmasında neyi, nasıl ve ne zaman yapacaklarını seçmeleri için özgür alanlar tanımaktadır. Görsel sanatlar dersi, tüm öğrencilerin malzeme ihtiyaçlarını beceri ve seviyelerine uygun olacak şekilde karşılayabilmek durumundadır. Esnek bir müfredata sahip olan görsel sanatlar dersinde kullanılabilecek olan araç-gereç ve materyaller tartışmaya kapalı bir şekilde karşılanabilir olmak durumundadır (Douglas ve Jaquith, 2019).

TAB programlarının esnetilebilir oluşu çocuğa özgür olup yaratıcılığını ortaya koyabileceği imkânlar tanımaktadır. "TAB müfredatı; ölçütler, standartlar ve bölge tarafından

belirlenen beklentileri karşılarken, anlamlı seçimler yapmayı sağlamak için kasıtlı olarak genelleştirilmiş"tir (Douglas ve Jaquith, 2019, s. 32). Ayrıca planlama süreci esnektir çünkü öğrenci ihtiyaçlarına göre şekillenebilmektedir. Bu durum TAB programlarında öğrenciye özgür olma imkânı sunmakta ve TAB programlarının eşsiz bir nitelikte olmasını sağlamaktadır. Konuyu toparlayacak olursak özetle üç ilke üzerine müfredat ve müfredata bağlı olarak da programlar hazırlanır. Bu ilkeler;

"-Sanatçılar ne yapar?

-Her çocuk bir sanatçıdır.

-Sanat odası, çocuğun stüdyosudur" (A.g.e, 2019, s. 33). Bu ilkelere bulgular kısmında detaylı değinilmiştir.

Tablo 2'de stüdyo merkezlerinde yıl boyunca yapılacak etkinlikleri öngörmemize yardımcı olacak tablo yer almaktadır.

Tablo 2. Tüm bir yılı sınıf seviyesine göre planlamaya yardımcı olacak basit bir program (Douglas ve Jaquith, 2019).

SANAT: MÜFREDAT PROGRAMI: EAST BRIDGEWATER CENTRAL OKULU				
	RESİM	**ÇİZİM**	**BASKI RESİM**	**KOLAJ**
Okul Öncesi	Zamklı boya	Hİkaye anlatımı(keçeli kalem/mum noya) tebeşir	Ivır zıvır aletler/sünger Parmak izi Mono baskı	Kağıt:Şekiller Kumaş Kağıt mendil
1.Sınıf	Zamklı boya renk karışımı Kırmızı-Yeşil-Mavi-Beyaz Sulu boya Mum boya	Hİkaye anlatımı(keçeli kalem/mum noya) Tebeşir Kalem ve mürekkep Mum boya	Ivır zıvır aletler/sünger Parmak izi Tebeşir Baskı (Strafor)	Kağıt Kumaş Fotoğraf Kolajcısı Kağıt mendil
2.Sınıf	Zamklı boya renk teorisi; ana renkler/beyaz sulu boya	Satır tasarımı (keçeli kalem)Kalem ve Mürekkep Mum boya Tebeşir	Ivır zıvır aletler/Sünger (İp baskısı) Tebeşir baskı	(Kağıt) Kumaş Fotoğraf kolajı Kağıt mendil
3. ve 4.Sınıf	Zamklı boya renk teorisi renk çemberi sulu boya –	Kalem Renkli kalemler Kalem ve mürekkep Mum boya Keçeli kalem/mum boya	Şablon çizimi Ivır zıvır aletler Simetrik Mono baskı Strafor ip	Sanat odalarındaki mevcut araç gereçler

	manzara mum boya	Tebeşir/karakalem Figür çizimi	basksı Tebeşir (Serigrafi)		
	HEYKEL	**DOKUMA**	**KİL**	**DİĞER**	
Okul Öncesi	Kağıt: Katlamak, şerit,rulo Şönil seti	Kağıt Strafor üzerinde dikiş	Çömlek yapımı cila	Kukla Fresk- boya Tebeşir Kolaj	1 hafta açık hava etkinliği
1.Sınıf	Kağıt: katlama, şeri, rulo, sipiral Hayvanlar Şönil seti (kağıt hamuru)	Kağıt Strafor üzerinde dikiş İplik iğne (desen yapmak)	Çömlek yapımı Kıvırma Cila	Kukla Fresk- boya Tebeşir Kolaj	4 hafta açık hava etkinliği
2.Sınıf	Kağıt, birinci sınıfla aynı beceriler Pipet Kağıt hamuru Kukla (3 hft) Buruşuk kağıtlar	Kağıt Tutak(mukavva) Desen üzerinde dikiş yapmak	Çömlek Çamur Heykeltraş cila	Renkler(K-S-M)	6 hafta açık hava etkinliği
3. ve 4.Sınıf	Kağıt: becerilerin gözden geçirilmesi, piramit/küp Pileksi, heykel(kağıt hamuru) maske ya da kukla (5 hft)	Kağıt Tutaç Desenleme Mukavva-bir tarafta Mukavva-iki tarfta Dikiş dikme	Çömlek yapımı Kıvırma (kalın tabaka yapma) Heykel	Poster tasarlama harfleme	Seçmeli dersler Açık hava etkinliği
Sanat merkezlerinde olanlar : Sınıf tahtası Çizim Noktalar Bloklar Oyun hamuru Dokuma Kolaj/kuklalar Heykel Bilgisayar	Üniteler Okul öncesi ve 1.Sınıf : Ünite yok 2.Sınıf : Renk – çizgi – kumaş – şekil / düzen- insanlar 3/4 .Sınıflar : resim – çizim – baskı resim – dokuma – heykel – kil [ ] : Projeler, tüm sınıflar için geçerli ve zamana veya malzemelerin mevcudiyetine göre				

East Brıdgewater Central Okulu sanat müfredat programına ilk bakışta okul öncesinden 4. sınıfa kadar aynı sanat çalışmasının yapıldığı görülmektedir. Ancak sınıf

kademesi arttıkça aslında sanat çalışmasında yaptırılan etkinlikler farklılaşmakta ve zorluk dereceleri öğrenci seviyesine uygun olacak şekilde işlenmektedir. TAB sanat programları öğrencilerin sanatla ve bir sanatçı olarak kendisiyle ilgili bir farkındalık yaşamasını sağlamaktadır. Bu programda yapılan değerlendirmeler öğrencilerin sanatsal davranışlarına, çalışmalarına, sohbetlerine, planlarına ve kendi süreçleriyle ilgili öğrencinin düşüncelerine dayanmaktadır (Douglas ve Jaquith, 2019). Öğrencilerin üretim ve düşünce becerilerini değerlendirmek için öz-yönetim kabiliyetlerini iyi takip etmek gerekmektedir.

Öz-yönetim, öğrencilerin üretim ve düşünce becerilerini etkilemektedir, Bu sebeple değerlendirmeler yapılırken öğrencinin öz-yönetim yeteneği de dikkate alınmaktadır.

Tüm sanat öğretmenleri tarafından kullanılan çeşitli strateji ve araç gereçler, seçime dayalı öğrenmenin iyi bir ölçüsü olmaktadır. Ders öncesi malzeme temini ya da eksikliğini ve sınıf hazırlıklarını Şekil10'daki gibi öğretmen yapmaktadır.

TAB uygulamalarında, öğrencilerin gelişimi sürece yayıldığı için değerlendirme yapılırken öğrencinin becerileri ve istekleri eylemlerine ve çalışmalarına yansımaktadır. Özgür öğrenciler, yeteneklerini kullanarak yapabileceklerini göstermektedirler. Kullanacakları materyalleri sanata dair fikirleri ile ilişkilendirerek önceki öğrenmelerine bağlamakta ve bilgilerinin üstüne koyarak ilerleme sağlamaktadırlar (Douglas ve Jaquith, 2019).

Şekil 20. Farklı konu ve farklı malzemelerle çalışan öğrenciler (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2018)

TAB programlarında öğretmenler ve öğrenciler belgeleme için sorumluluğu paylaşmaktadırlar. Düşünce ve becerileri değerlendirmek için ise ‘Zihin Stüdyo Alışkanlığı’ (Hetland ve arkadaşları, 2007) en uyumlu çalışmadır. Zihin Stüdyo alışkanlıklarıyla öğrenciler derslerde sohbet eder, düşünür, birbirleriyle fikirlerini paylaşır, gözlem yapar, çevresinde olup bitenleri fark eder, hayal kurar, araştırır, kendini ifade etmek için yeni yollar keşfeder, anlamaya çalışır ve bunları sanat çalışmasına yansıtmaya çalışmaktadırlar. Zihin stüdyo alışkanlığı işitme engelli bireyler içinde oldukça önemli ve aslında hayatlarının her alanında sıklıkla uygulamış oldukları bir yaklaşım olmaktadır. Görsel sanatlar dersinde de bu uygulamaların en yoğun yapılabileceği esnek bir müfredata sahip ve uygulama alanı en geniş derslerden biri olduğu bilinmektedir.

2.8. İşitme Engelli Öğrencilerin Eğitimi ve TAB-Sanat Uygulamaları

İşitme engelli öğrencilerin Türkiye'deki eğitimlerinin planlanması ve denetlenmesi; diğer özel gereksinimi olan veya olmayan tüm bireylerle birlikte Milli Eğitim Bakanlığı kontrolünde ve yönetiminde olduğu bilinmektedir.

İşitme engelli öğrencilerin eğitimlerinde sınıf ortamını düzenleme, eğitim kalitesini büyük oranda etkilemektedir. Sınıfların yalıtımı, uygun araç-gereç ile donatımı ve çocukların bireysel-grup işitme cihazları ile eğitim çalışmalarına katılmaları gerekmektedir (MEB, 2015). Böylece verilen eğitim sayesinde öğrencilerin eğitime aktif katılımı sağlanabilmektedir.

Şekil 21, 22. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Öğrencilerinin Görsel Sanatlar Dersi Çalışmaları (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2022)

Sosyal bir varlık olan insanın en önemli varoluş şekli aslında iletişim kurabilmesi olmaktadır. Araştırmacının, gözlem yapmak üzere resmi izin alarak gittiği okuldaki işitme engelliler okul müdürü, görsel sanatlar öğretmeni ve işitme engelliler derneğinde yapılan görüşmeler sonucunda; iletişim eksikliği yaşayarak hayatlarına devam eden işitme engelli bireylerin zekâ yaşlarının, duyan bireylerin 3-4 yıl gerisinden geldiği, aile desteğinin bu eğitimde fazlasıyla önemli olduğu, akademik olarak geriden takip ettikleri, GSF ve GSL sınavlarına hazırlanmayı isteseler bile iş bulamama korkularından dolayı geri durduklarını, iş bulamama korkusunun hayallerinin önüne geçtiğini, öğrencilerin sanata ve resme çok önem verdikleri bilgilerine ulaşılmıştır. Ayrıca görsel sanatlar dersinde hayali resimler yerine daha çok röprodüksiyon çalışmalarının yapıldığını, soyut kavramları anlamakta zorlanmaları sebebiyle resimde soyut çalışmalara yer verilmediğini, daha çok bakarak yapılan resimlerle dersin yürütüldüğünü ve resim yarışmalarına soyut düşünememe durumlarından dolayı girmedikleri bilgisine de ulaşılmıştır.

Örgün eğitim desteğinden hiç faydalanmamış işitme engelli bireyler informal eğitimden faydalanarak kurslarla kendilerini geliştirme imkânı bulabilmektedirler.

Çeşitli dernek ve vakıflar da, işitme engelli bireylerin eğitimi için imkânlar sunmaktadırlar. Sabancı Vakfı'nın yapmış olduğu projelerden biri olan e-kitap, çift dilli eğitim sistemiyle işitme engelli bireylerin eğitimine destek olmaktadır (aa.com, 2023). Hem Türkçe hem de işaret dili anlamını içinde barındıran program ve kitaplar ile okuma-yazma bilmeyen işitme engelli ebeveyn ve çocukların eğitim hayatları için önemli bir adım atılmıştır. Disiplinlerarası bir çalışmayla gerçekleştirilen bu proje araştırma konusu kapsamındaki TAB eğitim yaklaşımıyla örtüşmektedir.

TAB sanat uygulamaları öğrenci merkezlidir, ürün değil süreç odaklıdır ve öğrencilerin sanatçı gibi hissedip çalışmalarını yürütebilmeleri için gerekli ortamı sağlar. Bireysel farklılıklara önem verir ve öğrenci özgüven gelişimini desteklemektedir. Özgüvenli öğrencilerin sanat çalışmalarına bütün duygu durumları yansımakta ve kendini resimle de ifade edebilmektedirler.

2.8.1.İşitme Engelli Bireylerin Ders Programları ve Müfredatı

Psikolojik veya fiziksel sağlık özellikleri nedeniyle normal eğitim hizmetlerinden yararlanamayan bireylerin geliştirilerek topluma faydalı olmaları ve yer edinebilmeleri için, yetiştirilmiş eleman ve geliştirilmiş eğitim programlarıyla bu bireylerin özür ve özelliklerine uygun ortamda devam ettirilen özel eğitim programının ders saatleri aşağıdaki gibi olmaktadır.

Tablo 3. İşitme Engelliler İlkokulları ve Ortaokulları Haftalık Ders Çizelgesi

	DERSLER	SINIFLAR							
		İLKOKUL				ORTAOKUL			
		1	2	3	4	5	6	7	8
ZORUNLU DERSLER	Türkçe	10	10	8	8	7	7	7	7
	Matematik	5	5	5	5	5	5	5	5
	Hayat Bilgisi	4	4	3					
	Fen Bilimleri			3	3	4	4	4	4
	Sosyal Bilgiler				3	3	3	3	
	T.C. Inkılâp Tarihi ve Atatürkçülük								2
	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi				2	2	2	2	2
	Görsel Sanatlar	1	1	1	1	2	2	2	2
	Türk İşaret Dili	2	2	2					
	Müzik	1	1	1	1	2	2	2	2
	Oyun ve Fiziki Etkinlikler	3	3	3	1				
	Toplumsal Uyum Becerileri	1	1	1	1				
	Beden Eğitimi ve Spor					2	2	2	2
	Teknoloji ve Tasarım							2	2
	Trafik Güvenliği				1				
	Bilişim Teknolojileri ve Yazılım					2	2		
	Rehberlik ve Kariyer Planlama								1
	Insan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi				2				
ZORUNLU DERS SAATI TOPLAMI		27	27	27	28	29	29	29	29

SEÇMELİ DERSLER	Din, Ahlak ve Değerler	Kur'an-ı Kerim (4)					2	2	2	2
		Hz. Muhammed'in Hayatı (4)					2	2	2	2
		Temel Dini Bilgiler (2)					2	2	2	2
	Dil ve Anlatım	Okuma Becerileri (1)		2	2	2	2	2		
		Yazarlık ve Yazma Becerileri (4)					2	2	2	2
		Yaşayan Diller ve Lehçeler (4)					2	2	2	2
		İletişim ve Sunum Becerileri (1)		2	2	2			2	2
	Yabancı Dil	Yabancı Dil (Bakanlar Kurulu Kararı İle Kabul Edilen Diller)(7)		2	2	2	2/(4)	2/(4)	2/(4)	2/(4)
	Fen Bilimleri ve Matematik	Bilim Uygulamaları (4)					2	2	2	2
		Matematik Uygulamaları (4)					2	2	2	2
		Çevre ve Bilim (1)							2	2
		Bilişim Teknolojileri ve Yazılım (2)							2	2
	Sanat ve Spor	Görsel Sanatlar (Resim, Geleneksel Sanatlar, Plastik Sanatlar vb.) (4)		2	2	2	2/(4)	2/(4)	2/(4)	2/(4)
		Müzik (4)		2	2	2	2/(4)	2/(4)	2/(4)	2/(4)
		Spor ve Fiziki Etkinlikler (Alanlara Göre Modüller Oluşturulacaktır) (4)		2	2	2	2/(4)	2/(4)	2/(4)	2/(4)
		Drama (2)					2	2		
		Zekâ Oyunları (4)					2	2	2	2
	Sosyal Bilimler	Halk Kültürü (1)						2	2	
		Medya Okur Yazarlığı (1)							2	2
		Hukuk ve Adalet (1)						2	2	
		Düşünme Eğitimi (2)							2	2
Seçilebilecek Ders Saati Sayısı				**2**	**2**	**2**	**6**	**6**	**6**	**6**
Serbest Etkinlikler			**3**	**1**	**1**	-	-	-	-	-
Toplam Ders			**30**	**30**	**30**	**30**	**35**	**35**	**35**	**35**

Tez konusu kapsamında araştırılan işitme engelli ortaokul öğrencilerinin haftalık 29 ders saati zorunlu, 6 saati de seçmeli dersler olarak verilmek üzere toplamda haftada 35 ders saatleri bulunmaktadır. Seçmeli dersler zorunlu değildir. Tablo 3'te ders isimlerinin karşısında saatlerine yer verilmiştir. Derslerdeki "öğretim programlarının uygulanmasında haftanın belirli bir günleri ilkokullarda iki [orijinal hali] (2), ortaokullarda altı (6) ders saatlik zaman dilimi "seçmeli ders saatleri" olarak belirlenir" ("meb", 2015). Böylece farklı sınıf düzeylerinde olan öğrenciler, seçtikleri ders bakımından aynı seviyede olurlar ise bu öğrenciler bir araya getirilerek seçmeli ders grubu oluşturulur. Örneğin; bir birey, Görsel Sanatlar dersini ilk aldığında 5. sınıfta ve temel seviyelerde ise bu dersi diğer sınıflarda okumakta olan ve başlangıç seviyesindeki, öğrenciler ile aynı ortamda ve aynı anda dersi alabilmektedirler.

Öğrencilerin ilgi alanlarına göre, Sanat ve Spor, Görsel Sanatlar, Müzik, Spor ve Fiziki Etkinlikler dersleri öğrencilerin tercihlerine bağlı olarak iki (2) ya da dört (4) ders saati olarak seçmek mümkün olabilmektedir ("meb", 2015).

2.8.2. İşitme Engelli Bireylerin Sanat Eğitiminde Sanatsal Davranış Öğretimi (TAB) ve Sanatsal Uygulama Sergileri

Toplumların yaşamlarını ve yaratma düzeylerini en iyi yansıtan belgeler, yüksek duygu ve düşünce ürünleri olan sanat eserleridir. Sanat ve eğitimin gelişen zaman içinde kurumsallaşarak örgün eğitim içindeki yerini almışlardır (Ünver, 2002). Geleceğe dair yeni eğitim alanındaki gelişmeleri, bilim ve teknolojinin gelişmesine bağlı olarak değiştiği bilinmektedir. Yaratıcılığı geliştirmeye en uygun alan; sanat eğitimi olmaktadır. TAB sanat eğitiminde öğrenciler yaratıcılıkları için özgür bırakılır ve düşünceleri sanatla şekil bulmasına izin verilmektedir.

İşitme engelli bireylerin sanat eğitiminde de TAB uygulamalı eğitim yaklaşımının kullanılabilir olduğu, araştırmacının gözlemlediği işitme engelli öğrencileri tarafından yapılan özgün çalışma görselleriyle ortaya konmuştur.

Şekil 23, 24. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulunda öğrencinin kendisinin evde hazırladığı eskiz defteri önü ve arkası (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

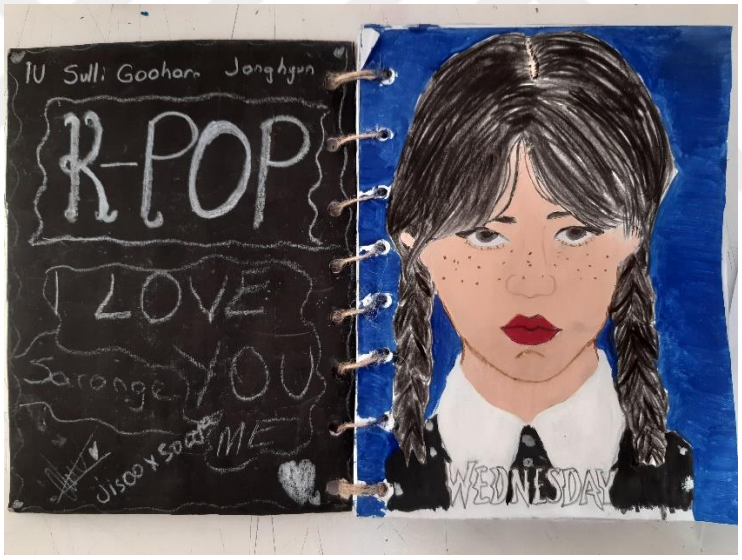

Şekil 25. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulunda öğrencinin hazırladığı eskiz defterinin iç kapak tasarımı (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

Üretilen sanat eserlerinin sanatçıda bıraktığı izler dışında; çalışılan stüdyo ortamı ve seyirciyle buluşması da büyük önem taşımaktadır. Açıklayıcı TAB sergileri, sanatsal davranış öğretiminin felsefesini yansıtarak, ortaya konan eserlerle birlikte süreç ve kavramlara vurgu yapmaktadır. Eser (Sanatsal Çalışma), sanatçının ya da yaratıcı kişinin, fotoğrafı ve yazılı olarak yaptığı açıklamalar ve düşüncelerle birlikte sergilenmektedir. Aynı zamanda ünlü yetişkin sanatçıların sanatsal davranışlarını ve süreçlerini yansıtan cümlelerinden alıntı

yapılmaktadır. Ayrıca, bu sergilere sınıf içindeki çalışma anlarını gösteren video ve slayt sunumları renk katmaktadır. Diğer sergi çalışmalarına bulgular kısmında yer verilmiştir.

Şekil 26. The Base, Greenham'da sergilenen zengin genç yaratıcı yetenekler

Öğrenciler sınıf seviyesi, konu, tema ve ortama göre eserlerin yerlerini ayarlayarak sergiyi düzenlemeye yardım eder. Bunun için TAB eğitiminde bir sergi planlama ve hazırlık ekibi oluşturulmaktadır. Sergi bazı öğrenciler için motivasyon anlamına gelmekteyken, bazıları için gurur anlamına gelmektedir. "Bazı öğrenciler için ise herhangi birinin sanat eseri aracılığı ile insanlarla etkileşime geçme fırsatıdır. Öğrencilerin görsel olarak söyleyecekleri vardır. Öğretmenleri, çalışmalarını sergilemeleri için öğrencilerini teşvik ettiklerinde öğrenciler birer sanatçı olarak görüldüklerini anlarlar" (Douglas ve Jaquith, 2019, s. 146). Sanatçı olarak görüldüğünü anlayan bir öğrenci davranışlarında da sanatçı gibi olma eğilimi kendini göstermektedir.

Bir sergiyi planlama ve hazırlık sürecine öğrenciyi katarak onun hem sergiyi sahiplenmesi hem de sorumluluk alması sağlanabilmektedir. Çocukları bu sürece dahil etmek için; sergi tasarımcısı (tematik yaklaşımla sergi için), kurulum ekibi, galeri düzenleme, toplama takımı, sergi sonrası geri bildirim olarak öğrenciyi gruplara ayırıp sürece dahil etmek mümkün olabilmektedir (A.g.e., 2019, s. 147).

İşitme engelli bireylere de duyma yetisi olan bireylere de sanatsal davranış öğretilemez ancak çocuğun içinde varsa gerekli koşullar oluştuğunda ortaya çıkması sağlanabilmektedir. TAB yaklaşımı ile eğitim veren bir kurumda işitme engelli bireyler de

bütün bu süreçlere dâhil edilip görevlendirilebilmektedirler. İşitme engelli bireyler sanat eğitim sürecinde sık sık kontrol edilmeli ve gerekirse göz teması kurularak bir şeye ihtiyacı olup olmadığı sorulabilir veya öğrenciler, akıllarına sorular geldiğinde ve anlamadıklarında rahatlıkla öğretmenin yanına gelip soru sorabilme özgürlüğüne sahip olmaları gerekmektedir. Sınırlamalar sanat içerisinde kaldırılıp sanatçıların daha özgür olmalarına imkân tanınması gerekmektedir.

2.9. Yurtiçi ve Yurtdışı İlgili Araştırmalar

Bu bölümde araştırma kapsamında yararlanılacak yurtiçi ve yurtdışı araştırmalar verilmektedir.

Araştırma kapsamında taranan ilgili Yurtiçi araştırmalar aşağıda verilmektedir.

Kuzgun, Deryakulu ve diğerlerinin (2004) yazmış olduğu "Eğitimde Bireysel Farklılıklar" adlı kitapta insanlar arasında birçok yönden farklılıklar olduğu ve her insanın çok farklı yeteneklere sahip olduğu belirtilmiştir. Eğitimin davranış değiştirme ve geliştirme süreci olduğu düşünüldüğünde insanların doğasından kaynaklanan bu bireysel özelliklerin göz ardı edilmemesi gerekliliği vurgulanmıştır. Bu araştırma, tez konusu kapsamında, sanatsal davranış öğretiminde (TAB) de bireysel farklılıklar göz önünde bulundurularak bu farklılıklardan doğacak yaratıcı çalışmaların oluşumuna imkân tanıma bakımından araştırmaya kaynaklık etmektedir.

Ormanlıoğlu (1997) "Niçin Oyun?" adlı kitabında da insan yaşamının her evresi için oyunu kuramsal ve uygulama boyutlarıyla detaylıca incelemiştir. Oyun doğuştan bireyin eğitimini ve gelişimini ölçüde etkileyen bir etkinliktir. Oyun sayesinde; bireyin zihinsel, duygusal ve sosyal gelişimi gerçekleşmektedir. Ormanlıoğlu bu kitabında oyunla çocuğun gerçek yaşamını sembolleştirdiğine değinmiş ve çocuğun gelişiminde, çocuğu tanımada oyunun önemi vurgulamıştır. . Bu araştırma, araştırmacı-eğitimcinin yapmış olduğu işitme engelli bireylerin okulundaki gözlemlerde de, oyunla öğrenen sanatçı çocukların yaratıcılıklarının daha ön plana çıkması ve eserlerine yansıtmaları açısından değerlendirilmesinde önemli bir kaynaktır.

Pıştav Akmeşe ve Kayhan, 28. Ulusal Özel Eğitim Kongresi tam metin bildiri kitabındaki "İşitme Engelli Bireylerin Eğitiminde Öğretimsel Düzenlemeler Ve Türk İşaret Dili Kullanımı Hakkında Öğretmen Görüşleri" (2018) adlı çalışmasında işitme kaybı, öğrencilerin iletişim ve etkileşim süreçlerini doğrudan etkilediğinden, öğretmenlerin işitme engelli bireylerin eğitiminde kullanılan yöntemleri bilmesi ve etkili öğretim becerilerine sahip olmaları gerektiği vurgulanmıştır. İşitme engeli olan bireylerin iletişim kurmak amacıyla kullandığı yöntemlerden birisi olan işaret dilinin tam ve kapsayıcı bir dil olduğu ve dolayısıyla işitme engelli bireylerin eğitimlerinde görevli öğretmenlerin işaret dilini biliyor ve öğretimde kullanıyor olmaları, derslerin akademik erişilebilirliği ve öğrencilerin katılımı açısından önem taşıdığı belirtilmiştir. Araştırmada da, yapılan gözlemlerde, ülkemizde işitme engelliler okullarına atanan öğretmenlerin çoğunun, işaret dilini bilmeden bu okullarda göreve başladığı kısa bir hizmet içi eğitim aldıktan sonra, işaret dilini zamanla öğrencilerden daha iyi öğrendikleri tespit edilmiştir. Bu bakımdan bu araştırma araştırmaya katkı sağlamaktadır.

Karayağmurlar ve Tan (Aytekin) (2003) "Sanat Yoluyla Eğitim Kuramının Eğitim Üzerindeki Etkileri" adlı çalışmasında çağdaş eğitimde merkezde öğrencinin olduğunu ve eğitim kuramlarının özünde bu insancıl düşüncenin yattığını belirtmiştir. Herkese eşit imkânlar sunulamıyor olsa bile, yetiştirilecek kişinin bakış açısında bir dönüşüm yaşandığından bahsetmiş ve davranışlarda, amaçlanan hedeflere göre değişiklikler yarattığını, bunu yaparken de zorlayıcı değil, özgürlükçü bir tutum olduğu savunulmuştur. Araştırma kapsamında, TAB eğitim yaklaşımında da öğrenci çalışmaları için değerlendirme yapılırken ürün değil, sürece önem verildiği ve asıl hedefin öğrenci davranış değişikliği olduğu belirtilmiş ve bireysel stüdyo alanlarının yaratıcılığı besleyip öğrenciye özgür alanlar sunmanın önemine değinildiği tespit edilmiştir. Bu açıdan bu makale, araştırmaya kaynaklık etmektedir.

Zakir, (2019) "Maria Montessori Eğitim Metodu" adlı çalışmasında Montessori okullarında çocukların, istedikleri araç-gereçlerle, istedikleri zaman istedikleri yerde çalıştıkları belirtilmiştir. Montessori yönteminin özünün, çocuğa daha önce hazırlanmış bir ortamda kendi kendilerini geliştirebileceği şekilde hareket etme ve çalışma özgürlüğü tanınması gerektiği belirtilmiştir. Sanatsal davranış öğretimi yaklaşımında da öğretmen tarafından hazırlanan sınıf ortamı (bireysel çalışma alanlarını) ve kullanılacak malzemelerin eksikliğinin teminin edilmesi gerektiği, öğrencinin çalışacağı çevrenin ve ona özgür alanlar

sunmanın yaratıcılığın gelişimi ve öğrenci davranışlarının gelişimi bakımından önemli olduğunun tespit edilmesi bakımından bu araştırma, araştırmaya kaynaklık etmektedir.

Vural'ın "İletişim" (2012) kitabında yazı olarak ortaya konulan harflerden oluşan örüntülerin, sözlü olarak anlatılanlar sırasında bu anlatımlara eşlik eden el, kol, yüz, göz, vücut hareketlerinin yanında jest ve mimiklerin ileti olarak tanımlandığını belirtmiştir. Görsel unsurların daha çok ilgi çektiğini belirten Vural'ın aktardığı başka bir araştırmaya göre (Burnett ve Moriarty, 1998 : 256), "…bir mesajda sözcüklerin yüzde 5, ses tonunun yüzde 25, sözel olmayan unsurların ise yüzde 65 etki uyandırabildiği" belirtilmiştir. Araştırma kapsamında da işitme engelli bireylerin iletişimden tamamen yoksun olmadıkları, iletişim kurulabilmesi için el, yüz, göz, kol, vücut hareketlerinin yanında jest ve mimiklerin iletişim kurmadaki başarısı tespit edilmiştir. Görsel sanat çalışmalarının da bir iletişim kurma şekli olduğu ve işitme engelli çocukların eğitimindeki iletişim kurma sürecindeki öneminin tespit edilmesi bakımından kaynaklık etmektedir.

Yolcu "Dil: İşlevi, Çeşitleri Ve Alanları Bağlamında Kavramsal Bir İnceleme" (2002) çalışmasında dilin, kişiye özgü bir disiplin olduğunu, her insan için, ilk etapta seslerin taklidiyle öğrenilmekte olduğunu, sahip olunan aile, çevre, kültürün tarihînden beslendiğini ve dilin, bilinçle birlikte var olmuş ve onunla karşılıklı etkileşerek geliştiğini belirtmiştir. Araştırma kapsamında da dilin önemine değinilmiş ve sanatsal davranış öğretiminde her çocuğun bireysel farklılıklarına dikkat çekilmiştir. Dilin sahip olunan kültürden etkilenmiş olduğu ve cihazla duyabilen işitme engelli bireylerin sesleri taklit ettikleri ve yaşadıkları toplumda işaret dili kullanarak kendilerine öz bir disiplinle, dillerini sürekli geliştirdikleri tespit edilmiştir ve toplumun içinde var olan sağır kültürüne dikkat çekilmiştir.

Sevinç, Aslan ve Özkan'ın hazırladığı (2015) "İşitme Engelliler İçin Öğretmen Kılavuz Kitabı" nda işitme kayıplı öğrencinin; sınıfın yapısı ile ilgili düzenlemelerde; sınıfın aydınlık olması, konuşan bireyin yüz ifadelerinin ve ağzının görülmesi için yeterli düzeyde olması gerektiğini, sınıfın büyüklüğünün, öğrenmeler için uygun olması gerektiğini belirtilmiştir. Araştırma kapsamında işitme engelliler okuluna giden ve gözlemlerde bulunan araştırmacının, okulun iki katlı ve U yapıda olduğu ve her öğrencinin bahçede U yapısının

içerisinde oynadığı tespit edilmiştir. Bina mimari çiziminde eski okul müdürünün de düşünceleri alınarak yapının oluşturulduğunu, sınıfların genelde öğrenme için uygun büyüklükte alanlar olduğu ve sınıf pencere sayısının uygun olduğu tespit edilmiştir. Öğrenci kontrolünü rahat sağlaması bakımından bahçede nöbetçi öğrencilerin yanısıra öğretmenler odasının da zeminde tamamen camdan olup öğrencilerin gözlenebilir olduğu ve acil müdahale gerektirecek durumlara uygun olduğunun benzer biçimde tespit edilmesi bakımından bu araştırma önem taşımaktadır.

Arık "Türk İşaret Dili Araştırmaları, Ellerle Konuşmak" (2016) çalışmasında bir kişinin sağır olarak dünyaya geldiğinde otomatik şekilde işaret dili kullanamadığı, bunun için anne-babasının işaret dilini kullandığından dolayı işaret dilinin anadil olarak öğrenildiğinden ya da işaret dili eğitimi alarak bu dile sahip olduğu ancak anlatılan koşullarda büyüyemeyen sağır çocukların ise işaret dilini öğrenemedikleri belirtilmiştir. Araştırma kapsamında da işaret dili ve dolayısı ile bu dil ile iletişim kurmanın önemi anlatılmış ve gerekli koşul ve ortamlar oluşturulduğunda, işitme engelli öğrencilerin de, zihinsel stüdyo alışkanlıkları ile TAB eğitim yaklaşımında da bu dilin önemini değerlendirme bakımından bu çalışma, araştırmaya katkı sunmaktadır.

Kemaloğlu "Konuşamayan işitme engellilerin (sağırların) tarihi" *(2014)* adlı çalışmasında işitme engellilerin tarihte birçok konuda çok maruz edildiklerini belirtmiştir. Platon'un işitme engellilerle ilgili topluma yük olduğu ve tedavileriyle uğraşılmayıp ölüme terk edilmelerini savunduğunu belirtmiş ve Aristotales'in de (MÖ 384-322) işitme engellilerin aynı zamanda zihinsel olarak da yetersiz olduğunu bu nedenle eğitilemeyeceği düşüncelerine yer verilmiş ve yapılan çalışmalar sonucunda bu düşüncelerin çürütüldüğünü belirtmiştir. Araştırma kapsamında da işitme engelli bireylerin gerekli ortam ve koşullar sağlandığında sanat hayatlarında pozitif yönde ilerlemeler olabildiği ve bunu hayatlarına yansıtabildikleri, sosyal-ekonomik hayatlarında da işitme engel durumunun hayata katılmasında engel olmadığı sonucuna varılmıştır. Bu bakımdan araştırmaya kaynaklık etmektedir.

Karaca “Renklerle Müzik Öğretiminin İşitme Engelliler Ortaokulunda Okuyan Öğrencilere Melodika Kullanarak Uzaktan Öğretim Yoluyla Uygulanabilirliği (Yılmaz Balaban İşitme Engelliler Ortaokulu Örneği)” (2021) çalışmasında sesin havada yol alan dalgaların basınçta sebep olduğu değişiklikler olduğunu; insan vücudunun bu bilgiyi sinir hücreleri ile beyne iletilmesini sağlayacak kodlama işlemi için bir dizi mekanizma kullanıldığını belirtmiştir. Duyma hissinin bu akustik bilginin çevrilmesiyle beyne iletilmesinin bir sonucu olarak gerçekleştiğini belirtmiştir. Araştırma kapsamında da duyma yetisini kaybeden bireylerin sesleri algılama zorluğu yaşadıkları ve beyinde bunun kodlanmasında sözel-işitsel yolun yetersiz kaldığı ayrıca yaparak yaşayarak öğrenmenin daha kalıcı deneyimlerle sanat eğitiminin iyileştirilebileceği sonucuna varılması açısından kaynaklık etmektedir.

Demirel “Öğretim ilke ve yöntemleri: Öğretme sanatı” adlı çalışmasında eğitim, “…bireye kendi yaşantı ve kasıtlı kültürleme yoluyla istenilen davranış değişikliğini meydana getirme süreci” (2012) olarak belirtilmiştir. Araştırma kapsamında da TAB eğitim yaklaşımının bireyde kalıcı davranış değişikliğine yol açması için kendi yaşantı ve deneyimlerinin olması gerekliliği belirtilip bunun öğrenci sanat eğitimindeki pozitif değişmelere yol açtığı sonucuna varılması bakımından araştırma önemlidir.

Karayağmurlar ve Tan (Aytekin) “Sanat Yoluyla Eğitim Kuramının Eğitim Üzerindeki Etkileri” *(2003)* adlı çalışmasında Herbert Read’in eğitim amacının sanatçılar yetiştirmek olduğunu belirtmiş ve burada anlatılan sanatçıdan çok üretebilen ve düşünebilen kişiliğin oluşturulabilmesi olduğu belirtilmiştir. Araştırmada da düşünebilen, üretebilen yaratıcı kişilerin oluşumunda sanatın öneminin vurgulanması bakımından önemlidir.

Arabacı “Sağır Ebeveynlerin İşiten Çocuklarının Ebeveynleriyle Geçirdikleri Yaşantıları Hakkındaki Görüşleri” (2018) adlı tezinde insanın dili kendi yaşantısına uydurduğu, dilin insanın çevresindeki her şeyle ilişki kurmasını sağlayan bir araç olduğunu ve bu sebeple insan hayatının her anını kapsadığını ve sosyal hayatta olan her şeyin de dile yansıdığını belirtmiştir. Araştırma kapsamında da dilin önemli olduğu ve doğru iletişim

kurulup kendini gerçekleştirmesine fırsat verilen bireylerin eğitiminde pozitif yönde ilerleme kaydedilebileceği sonucuna varılması açısından katkı sağlayıcıdır.

Artut "Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri" (2002) çalışmasına göre her yaratıcı süreçte birden fazla bileşen vardır. Bunların; duyular, ussal (imge, bellek, algı, kavram, imgelem) süreçler ve bu süreçte işlenen malzemelerin dışavurumu yani anlatımı olduğu belirtilmiştir. Araştırma kapsamında da zihinsel süreçleri sanat eserlerine yansıtan öğrenci çalışmalarına yer verilmesi bakımından önemlidir.

Coşkun Onan'ın "Sanat Eğitimi Yöntemleri / Yeni Yaklaşımlar" (2005) tezinde eğitimin çocuğun çevresiyle uyumlu olup, çalışmaların oyun gibi eğlenceli etkinliklerle sürdürüldüğü ancak bu oyunun gelişigüzel bir oyun olmayıp, özel bir yapı ve sıralama içinde gelişen bir dizi etkinliklerin toplamı olduğu belirtilmiştir. Araştırmada da oyun ve sanatın iç içe işlenişiyle öğrenmelerin daha keyifli hale geleceği ve öğrencilerin yaratıcılıklarını beslediğinin tespit edilmesi bakımından önemlidir.

Araştırma kapsamında taranan ilgili Yurtdışı araştırmalar aşağıda verilmektedir.

Douglas ve Jaquith "Eğitimde Fark Yaratan Sanatsal Dokunuşlar" (2019) adlı kitabında çocuğu bir sanatçı gibi görüp bireysel farklılıklarına saygı duymasının gerekliliği, bireysel stüdyo alanlarının özgür olma imkânı sunduğu ve özgür olmanın da yetenekleri ortaya çıkartıp, davranışlarda ulaşılması istenen hedeflere götürdüğü belirtilmiştir. Araştırma kapsamında da özgür çalışma alanlarıyla yeteneklerini ortaya çıkartma imkânı bulan her öğrencinin davranış gelişimlerinin ve sorgulama kabiliyetlerinin geliştiği tespit edilmiştir. Böylece farklı düşünebilen ve sorgulayabilen (Gölgemize neden basamıyoruz? Diyen işitme engelli öğrenci gibi) öğrencilerin de sanat çalışmalarında akranlarına esin kaynağı olduğunun tespit edilmesi bakımından araştırmaya kaynaklık etmektedir.

Gompertz (2022) “Sanatçı Gibi Düşün … ve Daha Yaratıcı, Daha Verimli Bir Hayata Kavuş” adlı kitabında yeteneklerin gelişimi için bazı yaklaşımları benimseyen, sanatçı gibi düşünen herkesin daha yaratıcı ve verimli bir hayat sürebileceğini, başarılı olma ihtimalinin arttığını belirtmiştir. Sanatın çok geniş, insan zekâsının ise çok dar olduğunu belirtmiş ancak sorgulayabilen, eleştirilere açık olan bir bireyin yaratıcılığının artacağını ve fikirlere netlik, özlük ve saflık kattığını belirtmiştir. Araştırma kapsamında da sanatın özü itibari ile disiplinler arası olduğu, okul ötesindeki dünyayla sanatın bir bağ kurduğu, sorgulayabilen ve yeni şeyler deneme imkânı bulan öğrencilerin ilişkilendirme, yaratma, sunma becerilerinin geliştiği ve sanat çalışmalarına yansıdığının tespit edilmesi bakımından önemlidir.

Steven Pınker “Dil İçgüdüsü Zihin Dili Nasıl Meydana Getirir” (2020) adlı kitabında dilin insanlık tarihiyle birlikte doğduğunu belirtmiştir. Dünyada iki veya daha fazla kişi tesadüfen bir arada bulunsa bile, kısa sürede aralarında bir iletişimin başlayacağını, hatta konuşacak hiçbir şey olmasa bile insanların kendi kendine, çiçekleriyle veya köpekleriyle konuştuklarını bunu içgüdüsel olarak yaptıkları belirtmiştir. Dünyanın neresinde olursa olsun doğan her çocuğun, doğdukları ülkenin dilini konuşabileceğini çünkü burada çevre ve kalıtımın etkili olduğunu belirtmiştir. Daha açıklayıcı olmak adına çocuğun büyürken bir hamsterdan hiç ayrılmadan büyüdüğünü, aynı çevrede olsalar bile çocuğun bir süre sonra konuşabildiğini ancak hamsterin konuşamadığını dolayısıyla kalıtımın çok önemli olduğunu ve dilin aynı zamanda bir kültür olduğunu belirtmiştir. Sesleri duyan bir bireyin beyninde sesleri simgeleyen harfler olduğu ve bunların bir araya gelmesiyle oluşan kelimenin beynin işleyişi ile anlamlandırıldığı belirtilmiştir. Araştırmada kalıtımsal özellikleri ile doğuştan gelen sağırlık ve sonradan da olabilen işitme engelli bireylerinde işaret dilini kullanarak iletişimde aktif oldukları, sağır kültürünü taşıdıkları ve dil oluşumunda el, kol, vücut hareketleri yüzde jest ve mimiklerle bir iletişim dili oluşturup bunu geliştirilebildiği tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında yapılan gözlemlerde de, sağır ve işitme engelli bireylerde seslerin karşılığı olan anlamları zihinde canlandırmada zorluk yaşandığı için algılama sıkıntısı yaşadıkları gözlemlenmiştir. Bu bakımdan araştırmaya kaynaklık etmektedir.

Congdon “Find Your Artistic Voice” (2019) adlı kitabında uygunsuzluğun arzu edilen bir şey olmadığını ancak tüm sanatların uygunsuzluk üzerine kurulu olduğunu belirtmiştir. Sanatçıların dünyasında kusurların kişinin gücü olduğuna ve kişinin sanatsal sesini keşfetmek için kendinde kusur olarak gördüklerinin üstüne gitmesi gerektiğini belirtmiştir. Kendine özgü bir ifadeye sahip olmak için; sanatçıları taklit etme, bol pratik ve tekrarlara yeni deneyimler edinme, disiplinli çalışma, keşif sürecine girmenin önemi ve öğrenciye kendisi olması için bir fırsat verilmesi gerekliliğini belirtmiştir. Araştırma konusu olan Sanatsal Davranış Öğretiminde (TAB) bireye sanatçı gibi düşünüp davranabilmesinin öğretilebilir olduğu ve bu öğrenmelerin gerçekleşebilmesi için de öğrenciye fırsat tanındığında yaratıcı çalışmalar ürettiği, bu süreçte yeni şeyler denemekten keyif aldığı sonucuna varılmıştır. Araştırmacının gözlem yaptığı işitme engelliler okulunda, öğrencilerden birinin (Cihazını göstererek)”Bak ben duyuyorum, ben normalim, normalim ben…” demesi öğrencinin duyma yetisini kaybettiğinde kendini toplumda uygunsuz gördüğünün tespit edilmesi ile de örtüşmektedir.

Fox ve Schirrmacher’in “Çocuklarda Sanat ve Yaratıcılığın Gelişimi” (2018) adlı kitabında hayal ürünü oyunların çocuklarda zihinsel becerileri güçlendirdiği, oyun deneyimleri ile dilin zenginleştiğini, -mış gibi yaparak oynayan çocukların hayal etme ve yaratıcılıklarının daha güçlü olduğu belirtilmiştir. Araştırma kapsamında da görsel sanatlar dersinde araştırmacı-eğitimcinin atölyeye oyuncaklar getirerek çocukların hayal etmelerine ve yaratıcılıklarını beslemeye imkân tanıdığının ve oyunla öğrenen çocuğun daha keyifli çalışmalar yaptığının tespit edilmesi bakımından araştırma bulguları ile örtüşmektedir.

Sandler’in “Language: An Overview. K. Brown” (2005) adlı çalışmasında işaret dillerinin sağır insan topluluklarının olduğu her yerde ortaya çıkabilen doğal bir dil olduğu, konuşulan dillerin tüm sosyal ve zihinsel işlevlerini karşıladığı, çocuklukların yabancı dilin konuşulduğu yere gittiklerinde dili kolayca öğrenebildikleri ve işaret dilini de öğrenebilecekleri ancak dilin oluşumu için bir topluluğun oluşumuna ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. Araştırmada da çevre ve çalışma ortamının özelliklerine değinilmiş, sınıf içi ve dışı öğrenmelerde gerekli ortam özelliklerinin önemine yer verilmiştir. Bu açıdan araştırmaya kaynaklık etmektedir.

Zeshan “Aspects of Türk Isaret Dili (Turkish Sign Language). Sign Language and Linguistics” (2003) adlı çalışmasında Türkiye’de Sağırlar Federasyonun yerel ve ulusal olarak düzenli toplantı ve organizasyonlar yaptığını ancak Sağırlar için İşaret dili tiyatrosu, edebiyat ve kültür-sanat alanındaki faaliyetlerin yok denecek kadar az olduğunu belirtmiştir. Yapılan organizasyonların daha çok spor alanında olduğunu ayrıca televizyonlarda haber ve bazı programların işaret dili ile sunulduğuna yer vermiştir. Araştırma kapsamında da günümüzde işitme engellilerin birçok alanda kendilerine yer bulabildiklerine değinilmiş ve okullarda yapılan sanat eğitimine yeni bir öneri getirilerek TAB yaklaşımının uygulanabilir olduğu sonucuna varılması bakımından önemlidir.

Koski’nin “Control justified: Discipline as moral regulation in adult education. A. Heikkinen, J. Patari, & G. Molzberger içinde, Disciplinary struggles in education” (2019) adlı çalışmasında eğitimin ahlaki bir proje olduğunu, eğitimin temelinde bireylerin nasıl ve neden eğitileceği, iyi-kötü, doğru-yanlış, istenilen ve istenilmeyen gibi sorulara cevap aradığı belirtilmiştir. TAB eğitim yaklaşımında öğrenci ihtiyaçlarına yönelik hazırlanan stüdyo ortamlarında çalışmaların yürütüldüğü ve zihinsel stüdyo egzersizleri ile yukarıdaki soruların ayrımına varabildikleri sonucuna ulaşılması ile araştırmaya kaynaklık etmektedir.

Tsoumas’ın “Teachıng The Deaf Art And Desıgn In The Greek Hıgher Educatıon Instıtutıons: Focusıng On The Class Unıty” (2016) adlı çalışmasında işitme engelli bireylerin bilinen güvenli bir ortamda eğitim görmeleri gerektiği, İlkokul ve Ortaokullarda sanat öğretiminin temel amacının öğrencilerin Güzel Sanatlarla tanışmasına yardımcı olmak ve zevk alarak sanat eserinin yaratılmasında bilgi ve anlayışla öğretmenlerin bu amaca hizmet etmesi gerektiği belirtilmiştir. TAB eğitiminde de öğrencilerin sanat çalışmasından zevk alması için çalışabilecekleri özgür alanların oluşturulduğuna araştırmada yer verilmesi bakımından önemlidir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Araştırmada yöntem olarak, konu ile ilgili veri tabanlarının taranmış, çevirileri yapılmış, ayrıca işitme engelli bireylerin sanat eğitimi – ders programları ve sanatsal davranış öğretimi (TAB) uygulamaları literatürden incelenmiş ve işitme engelliler okulunda yapılan gözlem ve görüşmelerden elde edilen veriler, içerik analizi ile incelenmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli / Deseni

Araştırma, literatür tarama modelinde, betimsel analize dayalı nitel bir araştırmadır. Araştırma, betimsel analize dayalı nitel bir araştırmadır. Nitel araştırmaların sürece yönelik olduğu bilinmektedir. Bireyin içinde olduğu olay ve olaylar karşısındaki davranışlarının neden, nasıl gerçekleşti ile ilgilenmektedir. Bu tür araştırmalar grupların ve bireylerin deneyimlerini incelemektedir. Kesin araştırma sürecinde belirlenmektedir. Geleneksel araştırma yöntemleri ile cevabı bulunamayan araştırma sorusuna genelde nitel araştırmalar ile cevap bulunabilmektedir (Berg ve Lune, 2015).

Bu tür "Nitel araştırmalar katılımcıların bakış açılarını anlamaya ve yorumlamaya yönelik olduğu için verilerde çokluluk ve farklılık vardır. Veriler derinlik ve zenginlik içinde betimlenir" (Uzuner, 1999, s. 178; Balcı, 2013, s. 37). Nitel araştırmalarda veri toplamak için genellikle Gözlem, görüşme ve döküman toplama teknikleri kullanılır (Creswell, 2007, s. 129-130; Willis, 2008, s. 99). "Gözlem, bazı yanlış anlamaların aksine, yalnızca göz ile değil, bütün duyu organları ile yapılabilir. Duyu organlarının yetersizliği halinde, onların gücünü (duyarlılığını) artırıcı, gözlem araçları kullanılabilir. Gözlem, temelde, verilerin, bir başkasının rapor etmesi vb. yollarla değil; doğrudan elde edilmesine dönüktür" (Karasar, 2007, s. 157) ve araştırma kapsamında gözleme de yer verilmiştir.

3.2. Evren / Örneklem / Çalışma Grubu / Katılımcılar

Araştırmanın evrenini, Türkiye'de, sanat eğitiminde özel eğitim yöntemleri ve yaklaşımları, örneklemini ise, Türkiye'de sanat eğitiminde, sanatsal davranış öğretimi (TAB – Teaching for Artistic Behavior) bağlantılı, işitme engelli bireyler ve işitme engellilere yönelik görsel sanat eğitimi ve özel öğretim yaklaşımları oluşturmaktadır.

İşitme engelli bir öğrenci ile araştırma sürecinde, yüz yüze ve online bireysel görsel sanat çalışmaları da yapılmış olup, öğrenciden gönüllü katılımcı onayı alınarak, çalışma sürecine ilişkin çalışma görselleri örnekleri araştırmada yer almıştır.

3.3. Veri Toplama Süreci ve Araçları

Araştırmanın veri toplama süreci; ilgili yerli ve yabancı literatürü tarama, çevirilerin yapılması ve değerlendirilmesine, özel eğitim kurumundaki sanat eğitimi sürecine ve işitme engelli bireylerin devam ettiği eğitim kurumundaki gözlemlere ve uygulamalara ilişkin görsel belgelere, ders programları ile ilgili bilgilerin elde edilmesi ve analizine dayalıdır. Veri toplama sürecinde, TAB ile ilgili yazılı ve görsel kaynaklar, veri araçları yanında, MEB ve Dokuz Eylül Üniversitesi Etik Kurul izinleri alınarak, bu yaklaşımı uygulayan sanat okulunda işitme engelli öğrencilerin eğitimi ve iletişimine dair, sanat eğitimi veren kurumda sanat eğitimcisi olan araştırmacı tarafından bizzat gözlemlerde bulunulmuştur.

Araştırma materyalleri; basılı ve elektronik yayınlar, görsel kaynaklar, TAB ile ilgili yabancı ve yerli örnek uygulamalar ve işitme engellilerin eğitimi ile ilgili okulların, mevcut programları ve uygulamalarına ilişkin yazışmalardır.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada mevcut olan konu ile ilgili; kitaplar, tezler, makaleler, dergiler ve bildiri kitapları, ders programları, müfredatı, görsel yazılı gözlem notları, sanatsal uygulamalar-ders içerikleri veri toplama araçları olarak kullanılmıştır. Araştırmada konu kapsamında ilgili görselleri zenginleştirebilmek amacıyla; Özel ve Kamu Kurumları olan okullar ve sanat atölyeleri, uygulama süreçleri, sergilemeleri yanında, çağdaş sanat müzelerinin sergilerinden ve internet yayınlarından da faydalanılmaktadır.

3.5. Araştırmanın Geçerliği ve Güvenirliği

Güvenirliği ve geçerliliği arttırmak için araştırma verilerinin toplanmasında birden fazla veri kaynağından yararlanılmıştır. Elde edilen veriler birbirini destekleyici biçimde sunulmuştur. Araştırmada elde edilen nitel verilerin analizinde ise betimsel analiz tekniklerinden yararlanılmıştır. Verilerin analizi sürecinde veriler hiçbir değişiklik yapılmadan

bilgisayar ortamında yazılı hale dönüştürülmüştür. Elde edilen bulguların güvenirliğini arttırmak amacıyla, uzman görüşleri ve etik izinler alınarak, gözlem notlarında gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Sonradan elde edilen bulgular tanımlanmış ve sonuçlar yorumlanarak, önerilerde bulunulmuştur.

3.6. Araştırmacının Rolü

Araştırmacı, verileri yazılı ve elektronik kaynaklardan tarama yolu ile ve ilgili kişi/kişilerle önceden alınan resmi izinlerle ve randevu alarak, bizzat görüşmeler ve doğrudan gözlemlerle, elde edilen bilgileri derleyerek, konuyu birçok kaynakla ve görselle desteklemiştir. Ayrıca özel bir kurumda görsel sanatlar öğretmenliği süresince görsel sanatlar dersindeki öğrencileriyle atölye çalışmalarını ve engelli bireyler eğitim kurumunda görsel sanat eğitimi alanında, resim derslerinde, eğitimcilik süreçlerini de yürütmüş olan araştırmacı, TAB uygulamalarından örnekler sunmuştur.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Sanatsal Davranış Öğretimi (TAB) Uygulamasının Düşünsel Çerçevesi ve Yurtiçi, Yurtdışı TAB Uygulamaları

Bu bölümde öğrenme kuramları, bilişsel yaklaşım ve dil gelişim kuramlarının sanatsal davranış öğretimi ile aralarındaki ilişkisi açıklanacak ve sanatsal davranış öğretimi uygulamasının düşünsel çerçevesine değinilecektir. Ayrıca yurtiçi ve yurt dışı TAB uygulama örneklerine yer verilecektir.

İnsanın öğrenmesi üzerinde yapılan çalışmalar sonucu ortaya çıkan öğrenme kuramları; Davranışçı (Skinner, klasik ve edimsel koşullanma), Yapısalcı (Bilgi oluşturma), Bilişsel (Bruner, bilginin organizesi, hazır oluş, sezi güdü) ve Gagne (sekiz öğrenme becerisi) şeklinde toparlanabilmektedir. Okul içi ve dışı tüm durumlarda öğrenmenin hangi koşullar altında oluşup oluşmayacağı bu öğrenme kuramlarını açıklamaktadır (Demirel ve Kaya, 2009). Araştırma kapsamında bilişsel alan kuramına göre Bruner ve diğer bilişsel alan kuramcılarının bazı kavramlar üzerinde yoğunlaştıkları bilinmektedir. Bunlar yukarıda da belirtildiği gibi bilginin nasıl organize edildiği ve yapılandırıldığı, hazır oluş, sezgi ve güdüdür. Bilişsel gelişim algı, bellek ve düşünmeyi araştırmakta ve bireyin aktif olduğu bilinmektedir (Demirel ve Kaya, 2009). Araştırma kapsamında da sağır veya işitme engelli bireylerin eğitimde yaşadığı büyük sorunlardan birinin bilişsel gelişim yönünde olduğu ve algı ayağında zorlanan öğrencilere, gerekli koşullar sağlandığında kendini gerçekleştirmenin olabileceği gözlemlenmiştir. Bu noktada dil kuramından da bahsetmek gerekmektedir.

Dil gelişim kuramları; Davranışçılık, Sosyal Öğrenme, Psikolinguistik (Üreme Kuramı), Sapir ve Whorf kuramlarıdır. Davranışçılıkta ağırlıklı olarak çevre faktörü ön plana çıkar. Çocuğun çevresi ve çevresinde olup bitenler gelişimini etkiler. Burada birey pasiftir ve çevresine göre şekil alır. John Locke'ın dediği gibi çocuk doğuştan boş bir levhadır, çevresine göre şekil almaktadır. Ya da Watson'un benzetmesindeki gibi çocuk ilk doğduğunda bir kil gibidir, çevresinde olan bizler o çocuğa zamanla istediğimiz şekli verebilmek mümkün olmaktadır gibi düşünceler davranışçılık kuramını özetlemektedir. Ayrıca davranışçılık kuramında açıklamalarla pekiştirme verilir ve çocuğun kelime hazinesi zamanla genişler

(Murat Yayınları, 2015). Kelime hazinesi genişleyen öğrencinin kendini ifade ederken bunu sanat çalışmalarına da yansıttığı bilinmektedir.

Psikolinguistik (Üretme Kuramı) Chomsky dilin genetik olarak doğuştan geldiğini ve zamanla bir dil kutusu oluşturduğumuzu savunmaktadır. Dil gelişimi evrelerinde aşırı kurallaştırma, eksik kurallaştırma gibi dönemler geçmektedir. Bu kuramda doğuştan bazı çocukların genetik bozuklukları veya işitme kayıpları var ise dil gelişimi büyük ölçüde bundan etkilendiği belirtilmiştir. İşitme yetisini tamamen kaybetmiş bir bireyin dil gelişiminin geriden geldiği ve çevresi, ailesi, öğretmenlerinin tutumu ile öğrencinin dil gelişiminde büyük role sahip olduğu bilinmektedir. Bu öğrenciler zamanla işaret dilini öğrenmektedirler. İşitme kaybı belli bir ölçüde olan bir bireyde ise yine dil gelişimi geriden gelirken, cihazla belli ölçüde duyabilir ve sözlü iletişime girebilir ve zamanla işaret dilini de öğrenebildikleri bilinmektedir.

Sanatsal davranış öğretimi (TAB) bir öğrenciye önce kendi isteklerine sonra da dünyaya karşı duyarlı olmayı öğretmektedir. Bu süreçte öğrencinin örnek alabileceği bir rol modele de ihtiyacı bulunmaktadır. Öğretmen buradaki en güçlü rol modeli olmakta ve öğrenciyle kurulacak olan iletişimin önemi burada artmaktadır. Bu sebeple dil gelişim kuramları ve sanatsal davranış öğretimindeki rolü anlatılacaktır.

Sanatsal davranış öğretiminin üretken bir doğası bulunmaktadır. Çocukların sanatçı olarak gelişimlerini destekler ve onlara seçime dayalı özgürce çalışabilecekleri stüdyolarda eğitim alma imkânı sunmaktadır. Oyun ve sanatın ayırt edilemediği Küçük Prens romanındaki kahramanın resminde olduğu gibi yaratıcılık ön plandadır. Eğitimin baş, kalp ve tinden ibaret olduğu bilinmektedir. Ruhumuzu şekillendiren şeyin ise sanat olduğu ve öğrenciye özünü bulmada yol açtığı bilinmektedir. Sanatsal davranış öğretimi (TAB) bir öğrenciye önce kendi isteklerine sonra da dünyaya karşı duyarlı olmayı öğretmekte ve verimli bir sanat programı için müze ziyaretleri, bol kitap okuma, biyografiler hakkında bilgi edinme vb. etkinliklerle sanat sürecine dâhil olarak bireyin kendinde yeni pencereler açması için önemli bir süreç (Congdon, 2019) olduğu bilinmektedir. Bu programda öğrenci, kendi fikirlerini savunmalı ve ne kadar tuhaf olursa olsun kendi özünden vazgeçmeyip, çalışmasında ısrarcı tutumunun desteklenmesi gerekmektedir. Sanatsal davranışı öğrenciye kazandırabilmek için öncelikle onun bir sanatçı gibi hissetmesine izin verilmesi gerektiği, böylece Pablo Picasso'nun da dediği gibi "Bir fikirle işe koyulurum ve sonra bambaşka bir şeye dönüşür" (Gompertz, 2022) sözüyle bu sanat eğitimi paralellik göstermekte ve eğitim sürecine ışık tutmaktadır. Daha sonra sanatçı gibi düşünmeli, okumalı, sorgulamalı ve yaratabilmesi için gerekli koşulların sağlanması gerekmektedir. Özünü ve sanatını bulma sürecinde olan öğrenciye, öğretmen her

zaman davranışlarıyla örnek bir rol model olmaktadır. Kendi özünü bulma sürecindeki bir öğrenci, önce öğretmenini taklit etmekte, sonra başka sanatçıları tanıyarak, kendi özünü bulma sürecine girmektedir. Sanat çalışması için birçok kez denemeler yapan sanatçı bu süreçte, başarısız olur ve tekrar deneyerek tecrübe sahibi olur, belli bir disiplin içerisinde bu süreci de devam ettirmektedir. Sanatçı bol pratik ve tekrarlarla, keşif sürecine girerek sanat çalışmalarını yani renklerle kendi sesini oluşturabilmekte ve bunun yaratıcılığına katkısı yüksek olmaktadır.

Sanattaki farklılıklar bizi diğer sanatçıların önüne geçirir. Farklılığımızı bulmak için bütün bu süreçleri yaşamak ve tecrübe etmek gereklidir. Bu tecrübeyi de planların içerisine disiplinli bir şekilde eklemek gerekmektedir. Bir öğrencinin sanatçı gibi düşünebilmesi ve davranabilmesi yani bu durumu öğrenebilmesi için öncelikle bilişsel gelişim süreçlerinden geçmesi ve belli dönemleri yaşayıp yeni deneyimler edinmesi gerekmektedir (Congdon, 2022). Çocuğun bilişsel gelişimi de bu süreçte önemli rol oynar. Bilişsel gelişimi etkileyen faktörler; olgunlaşma, yaşantı, sosyal etkileşim, dengeleme ve örgütleme olduğu bilinmektedir. Her bireyin yaşantısı ve sosyal etkileşimleri sonucunda bilişsel olarak dengeleme ve örgütleme yapması ve zihinsel bir olgunlaşmaya erişmesi beklenmektedir (Demirel ve Kaya, 2009). Sanat çalışmalarını üretirken de sanatçı bu süreçlerden geçmektedir.

Piaget'in de savunduğu gibi öğrenme doğuştan değil zihinsel süreçlerden geçerek gerçekleşen bir eylemdir. Yapılandırmacı yaklaşımda öğrenme zihinde başlar. Fiziksel bilgiye odaklanan çocuk sosyal bir varlıktır ve oyunlarla öğrenir. Bilgi, zekâ, kişilik, sosyal ve ahlaki değerlerini çocukların kendilerinin geliştirdiğine inanan bir yaklaşımdır (Özdemir ve diğerleri, 2012). Sanatsal davranış öğretimi (TAB) de sonradan kazandırılabilen bilişsel bir süreç ve davranışlara dökülebilen bir eylemdir (Douglas ve Jaquith, 2019). Bu süreçte öğrencilerin farklılıklarını ortaya koyabilmeleri için Vygotsky'deki gibi birey aktif ve sosyal çevresi tarafından da desteklenmesi gerektiği bilinmektedir. Öğretmen öğrenciye yol gösterici bir yapı iskelesi kurmaktadır.

Aşağıdaki iki görselde araştırmacı-eğitimcinin daha önce görev aldığı ve çalıştığı şubesi kalıcı olarak kapanmış bir özel okulda görsel sanatlar dersi içerisinde öğrencilerinin yeteneklerini keşfetmeleri için uygun koşulları sağlamış ve öğrenciye bu süreçte bireysel çalışma imkânı sunan araştırmacı-eğitimci öğrencilerinin fikirlerine önem vermiş ve onlara seçme imkânı tanıyarak, yaratıcı süreçlerini desteklemiştir. Gitarından raf yapma fikriyle gelen öğrencinin bu düşüncesi desteklenmiş ve görsel sanatlar dersinde sınıfa kendi eski gitarıyla gelen öğrenci gitarının ön kısmını çıkarmış ve gitar gövdesini zımparalamıştır. Ardından zımparalanan kısımlara istediği minik suratları çizerek gitarını renklendirmiştir. Bu süreçte

öğrenci akranlarının yaratıcı süreçlerine ilham vermiştir. Kendisinin bu süreçte keyifle çalıştığı gözlemlenmiştir.

Şekil 27, 28, 29. 6.sınıf öğrencisi gitardan raf yaparken (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2018).

TAB uygulamalı eğitimlerde yeniden kurmacılık akımında olduğu gibi öğrencinin bir şeyi ezberleyerek değil eğlenerek öğrenmesi esas alınır. Bu sebeple öğrenciler TAB uygulamalarında oyun ile sanatı birleştirir ve örneklerdeki gibi eğlenerek keyifle öğrenebildikleri bilgilerine ulaşılmıştır. Dewey'de de tüm eğitim etkinlikleri sadece dış malzemeyi kullanmaya göre değil, çocuğun içgüdüsel, tepkisel etkinlik ve tutumlarına göre düzenlenmesi gerekmektedir. Bunun içinde en iyi yol sanat etkinliği olmaktadır. Dewey eğitimde gözlem, bellek ve imgelemin önemini vurgulamaktadır (Karayağmurlar ve Tan (Aytekin), 2003).

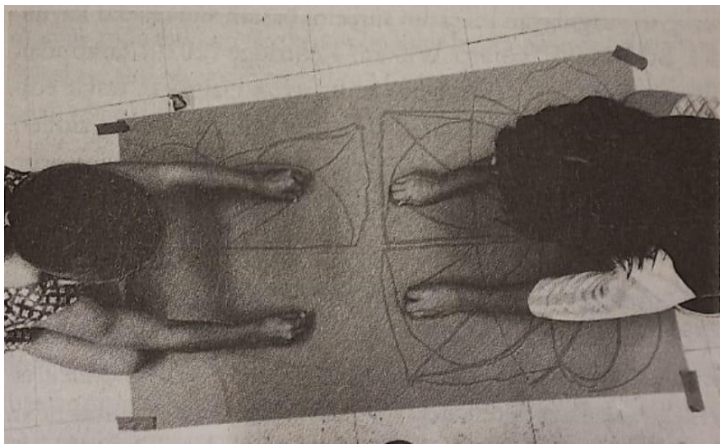

Şekil 30. Çocuklar çizim oyunlarında birbirlerini taklit ederler: Ben Çizdim; Sen Çizdin. (Fotoğraf: Julie Toole, 2019)

Yukarıdaki şekilde de gözlem ve belleğin oyun ile ön plana çıktığı ‘Ben Çizdim; Sen Çizdin’ oyunuyla öğrenciler birbirlerini taklit ederek oyun yoluyla, görsel sanat çalışmalarını ortaya çıkarmışlardır. Öğrenciler birbirinin zihinsel sürecini takip ederek görsel sanat çalışmasını tamamlamıştır.

Şekil 31, 32. Çocuklar önlerindeki oyuncağı, hayalindeki bir geziye çıkartır ve bunu resmeder (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2018)

Şekil 31 ve Şekil 32’de Araştırmacı-eğitimcinin görev aldığı ve çalıştığı şubesi kalıcı olarak kapatılmış olan bir özel okulda görsel sanatlar dersini işleyiş şekli bulunmaktadır. Araştırmacı-eğitimci atölyenin tek duvarının tamamı cam olduğu için sınıfın önüne dört kat halıfleks sermiş ve öğrencilerine sınıfta sıralarda oturarak ya da istiyorlarsa halının üstünde resim yapabileceklerini söylemiştir. Her öğrenci rahat hissettiği ortamda çalışılabilmiş ve aynı anda araştırmacı-eğitimci iki ortamı da kontrol edebilmiştir. Buna rağmen bir süre sonra öğrencilerin tamamı kendilerini uzanarak resim yaptıklarında evde hissetlerini ve bu şekilde resim yapmayı çok sevdiklerini belirtmişlerdir. Araştırmacı-eğitimcinin 10 yaşındaki kuzeninin fazla oyuncaklarını toplayıp kendisine vermesiyle, görsel sanatlar dersinin içine girmiş olan oyuncaklar, sınıfta bir kutu içerisinde muhafaza edilmiş, derslerde ve teneffüslerde öğrencilerin oynadıktan sonra oyuncakları yerine bırakmalarına koşuluyla izin verilmiştir. Teneffüste oyuncaklarla oynamak için alan bir öğrencinin, oyuncağı yerine bırakmadığı tespit edilmiştir. Öğrencinin bir sonraki teneffüste oyuncağı bırakıp bırakmadığına bakılmış ve

neden o oyuncağın atölyede olması gerektiği öğrenciye sohbet edasında açıklanmıştır. Bu davranıştan sonra öğrencinin evde kullanmadığı oyuncakları görsel sanatlar atölyesine getirdiği ve arkadaşlarıyla paylaştığı gözlemlenmiştir. Atölyeye yeni oyuncaklar getiren öğrenci diğer arkadaşlarına da örnek olmuş ve arkadaşları da bir sonraki hafta kullanmadıkları oyuncakları sınıf arkadaşlarıyla paylaştıkları gözlemlenmiştir. Şekil 33, 34, 35'te ilk oyuncakları gördüklerinde çok heyecanlanan ve masasındaki oyuncakları almak için birbirini çekiştirip, iten öğrenci davranışları ilerleyen derslerde birbirlerine saygı gösteren, Şekil 35'te öğrenci oyuncakları dizerken Şekil 33'te diğer öğrenci istediği bir şeyi seçtiği ve Şekil 34'tede oyuncakları ortaklaşa kullandıkları ve birbirleriyle paylaşımlarda bulundukları, birbirinin resim çalışmasına ve hayal dünyasına saygı gösteren öğrenci davranışlarına dönüştüğü gözlemlenmiştir. Bu yaklaşım öğrencileri heyecanlandırmış, hayal dünyalarını zenginleştirmiş ve görsel sanatlar dersinde oyuncaklarla oynarken resimlerini yapmaktan keyif aldıkları gözlemlenmiştir. Seçtikleri oyuncakları resim defterlerine çizip, aralarında oyuncakları değiştirmiş ve yeni bir kurgu oluşturarak ders sırasında resimlerini sırayla birbirlerine anlatmışlardır. Böylece aralarındaki iletişim artmış ve kendilerini ifade edebilme fırsatı bulmuş, birbirlerinin düşüncelerine saygılı olmayı öğrenmiş ve sanat çalışmalarını keyifle yürütebildikleri gözlemlenmiştir.

Şekil 33. Görsel sanatlar dersinde eğlenerek oyunla öğrenen öğrenciler (Fotograf: Gizem ATMACA, 2019).

Şekil 31, 32, 33'de öğrencilerin hayal dünyalarını ve yaratıcıklarını destekleyen her türlü oyuncaklar görsel sanatlar dersinde araştırmacı-eğitimci tarafından sınıfa getirilmiş ve görsel sanat derslerinde öğretici-destekleyici materyaller olarak kullanılmıştır. Oyunla eğlenerek sanatı öğretmeye çalışan ve her öğrencinin yeteneklerini keşfetmesi için imkânlar tanıyan araştırmacı-eğitimci bunu her yaş grubu sınıfında uygulamış ve 15 yaş grubunda yaratıcı fikirlerle gelen öğrenci sayısının arttığı ve desteklenmesi ile yeni çalışmaların ortaya çıktığı gözlemlenmiştir.

Eğlenebilmek için öncelikle özgür olmak gereklidir, görsel sanatlar eğitiminin içine rahatlıkla sokulabilecek olan bu özgürlük alanlarının öğrencilere verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Rousseau'nun eğitim felsefesindeki özgürlük anlayışı TAB uygulamalarının içerisinde de mevcuttur. Kendi seçimlerini yapıp, bireyselleşebilen, kendini gerçekleştirme yolunda yeni adımlar atabilen öğrenciler yaratıcılıklarını da üst noktalara taşımaktadırlar.

Herbert Read, sanat yoluyla eğitim görüşünde, sanat, eğitimin temeli olmalıdır teziyle sanatın genel eğitimde bir araç olduğunu savunmuştur. Eğitim alanında sanat eğitiminin, herkes tarafından alınması gereken bir eğitim olduğunu belirtmiştir.

> "Herbert Read'in görüşleri, daha önce J.J.Rousseau ve Locke 'un eğitimin doğalcı ve özgürlükçü tutumun yanında, oyun karakterli olması gerektiği düşüncesiyle de bağlantılıdır. Bu düşünceleri biraz farklı da olsa Platon 'da ve Montaigne'de de ilk kez görmekteyiz. Herbert Read'in kuramı, Platon, Goethe, Sehiller' Le bağlantılıdır. İmgelem teoristlerinin görüşlerini benimsemiş ve kendi eğitim düşüncelerini "sanat yoluyla eğitim" kitabında sunmuştur" (Aktaran Karayağmurlar ve Tan (Aytekin), 2003, s. 73).

Herbert Read'e göre, eğitiminin amacı; düşünebilen, üretebilen yaratıcı kişiliğin oluşturulabilmesidir (Karayağmurlar ve Tan (Aytekin), 2003). Yaratıcı kişiliğin oluşabilmesi ve öğrencinin özünü bulabilmesi için bir öğrenme sürecini yaşaması gerektiği bilinmektedir. Öğrenmenin Gagne'de hem içten gelen hem de dıştan motivasyonla olduğu bilinmektedir. Davranışlarla anlaşılmakta ve beyinde gerçekleşmektedir. Bütün bunların toplamı TAB uygulamalı eğitimde de görülmektedir. Yaparak yaşayarak özgürce düşünüp öğrenebilen yaratıcı bireyler TAB'ın eğitimin anlayışı ile örtüşmektedir.

Hayal gücü bilgiden daha önemli olmakta ve bugünün dünyasını yaratmaktadır. Yaratıcılık; bir tutum, süreç, ürün, beceri, kişilik özelliklerinin birleşimi ve çevresel koşulların bir sonucu olmaktadır (Fox ve Schirrmacher, 2018).

> "Çocuklarda yaratıcılık nesneler ve çevrelerindeki insanlarla etkileşime girmenin bir yoludur. Küçük yaşlarda doruklara ulaşan yaratıcılıkla çocuklar,

> yeni fikirler üretirler ve bir şeyleri yapmanın farklı yollarını denerler. Sınırları yıkarlar ve farklı şeyleri keşfederler. Fikirleri ve materyalleri dönüştürürler ve manipüle ederler. Materyalleri parçalar sonra bunları farklı şekillerde bir araya getirirler. Nesnelerle fiziksel olarak oynarlar. Fantastik fikirler üretirler veya hayal kurarlar. Problem çözerler veya farklı çözüm yolları geliştirirler. Sorular sorarlar ve kabul edilmiş düşünmeleri ve davranış biçimlerini sorgularlar" (Fox ve Schirrmacher, 2018, s. 7).

Çocuklar yaratıcılıklarını oyun, resim, müzik yoluyla da ifade ederler. Oyunla eğlenirler, hayal kurarlar, -mış gibi yaparlar, zihinsel becerileri çalışır ve gelişir, oyun oynarken zevk aldıkları için devam ederler ve içlerinden gelen bu davranış yaratıcılıklarına da büyük katkıda bulunur. Resimde de hayal kurarlar ve hayallerini kâğıda dökerler. Boyama yapar ve renklerle de oynarlar. Çizim yapar, farklı boya kalemleri ile çalışır, seramik süsleme, kes-yapıştır vb. etkinlikleriyle çocukların yaratıcıkları desteklenir. Müzik dinleme, şarkı söyleme, ritim ve enstrümanla müzik yapma, müziğe göre hareket etme de çocukların yaratıcılıklarını tetikler. Müzik dinleme ve ritme göre hareket etme dâhil olmak üzere işitme engelli bireyler de buna uyum sağlayabilmektedirler. Bununla ilgili detaylı bilgiye bir sonraki bölümlerde yer verilmiştir.

Sanatsal davranışı bir çocuğa öğretirken bu sanat gelişimini; fiziksel, duygusal, algısal, bilişsel, genel ve bilişsel gelişimsel yönleriyle tanımak gereklidir. Bunun içinde eğitimde çocuğa özgürlük alanları tanınmalıdır. Montaigne'in dediği gibi; çocuğa kendiliğinden bir şey yapma özgürlüğü verilmez ise korkak bir birey haline dönüşmektedir. Beynin iyi eğitilmesi ise birçok durumda çocuğu yaratıcı olma ve cesaret etme durumunu hazırlamaktadır (Maya, 2014, s. 19). TAB yaklaşımında da çocuğun bir sanatçı olduğu kabul edilir, özgür bırakılır ve kendini ifade etmesine izin verilerek, düşüncelerine saygı duyulur. Böylece "Seçimler etkileşimi en üst düzeye çıkarır, denemeyi teşvik eder ve sanatsal fikir üretimini destekler" ("teachingforartisticbehavior" , 2023). Sanatçı keşif ve yaratım sürecine girer.

Yurtdışı TAB Uygulamaları ise Şekil 2-9 arasında verilmektedir. Şekil 2'de 6 Yaşında Caleb'in çalışmasında görüldüğü gibi genellikle etiketler, makineler ve hareketli parçalar içermektedir. Caleb kolajını şöyle anlatmıştır:

> *"*Bu iki kamyon teslimat yapıyordu. Bu kamyonda [süt kamyonu] biraz hareket vardı. Bu bir kanat. Süt dolu bir kutu [gösteriyor]. Bilim bagajında da bir kanatçık var. Bu, bilim yapabileceğiniz şeylerle dolu bir kova. Bu da bir deney tüpü. Ayrıca kelimeler yazıyorum: süt, tam yağlı süt. Ve işte bir isim ve burada beş kelime var. Göz atmadan önce, içinde ne olduğunu tahmin

> etmelisin. Ve işte size ["Çek" yazan yerde] öğretecek kelimeler. Tekerleklere bazı tasarımlar çizmem gerekiyordu" ("teachingforartisticbehavior" , 2023).

Caleb sanat çalışmasında hareketli parçalar kullanmış ve teslimat yapan süt arabalarını Şekil 2'deki gibi resmetmiş ve çalışmasını ifade etmiştir. Şekil 3'deki çalışmasında ise polis ambulansını Legolarıyla yaparken her adımında parçaları resmettiği görünmektedir.

Şekil 4, 5, 6'da ise 12 yaşındaki üç öğrencinin grup çalışması olarak yaptığı resimler yer almaktadır. Eskiz çalışmalarıyla başlanmış olan, bu robot ve bilgisayar oyunlarına ilgi duyan üç öğrenci çalışmalarını daha sonra kitap haline getirmişlerdir. Eser oluşum sürecinde öğrenciler işbirliği yaparak, disiplinli çalışmış ve rutinlerini bozmadan sanat çalışmalarını tamamlamışlardır. İlk kitaplarında öğrenciler Sanat Dünyalarını Anlama (Stüdyo Alışkanlığı) pratiği yaptıklarını belirtmişlerdir. 3 Yılı aşkın süre ile bu çalışmalarla uğraşan öğrenciler eserleriyle gurur duyduklarını ve elle yapılan ilk çizgi romanlar olduğunu dile getirmişlerdir.

TAB öğretmenleri tarafından desteklenen;

> "Daniel, David ve Varun *Robot World 1 & 2'yi* geliştirdiler ve bunları Massachusetts Comic Con'da çocuklar için sattılar. Resim dersinde çalıştılar, normal sınıf çalışmalarında ek zaman buldular ve evde devam ettiler. Little Sketch Incorporation adında bir çizgi roman şirketi kurdular ve kendilerini adamış olmaya devam ediyorlar. *Pandeminin vurduğu gibi, Robot World 3'ü* yaratmanın son aşamalarına ulaşıyorlardı. Sanatçılar, birbirleriyle işbirliği yapmaya devam edebilmeleri için kitabın dijital bir sürümünü geliştirerek uyarladılar ve güncellemeler, müşteriler için video mesajları ve "karakter sohbetleri" için bir şirket web sitesi oluşturdular" ("teachingforartisticbehavior", 2023).

Öğrenciler TAB sanat uygulaması ile kendi özlerini bulmuş ve çalışmalarını yürütmeleri için desteklenmiştir. "TAB öğretmenleri ne kadar seçenek sunarsa sunsun, asıl amacı, öğrencilerine çalışmalarının çoğuyla ilgili bağımsız kararlar alarak sanatçılar gibi düşünmeyi öğretmektir. TAB öğretmenleri, müfredatı çalışan sanatçıların yaptıkları ve bildikleri etrafında modelleyerek yaratıcı karar vermeyi öğretme seçeneği…." sunmaktadır ("theartofeducation", 2015).

4.2. Özel Öğretim Yöntemleri ve Özel Gereksinimli Bireylerin Sanat Eğitimi

Öğretim ve öğrenmenin gerçekleşmesine ilişkin birtakım ilkeler bulunmaktadır. Bunlardan iletişim ve öğrenmeye önceki bölümlerde yer verilmiştir. Bu bölümde ise öğretimde öğrenci ve bireysel farklılıkları ile beş duyu organının öğretimindeki nasıl etkilediği anlatılmış ve öğretimde kullanılabilecek özel öğretim yöntemlerine yer verilmiştir. Ayrıca işitme engelli bireylerin sanat eğitimi açıklanmıştır.

Homojen oluşturulan sınıflarda bile öğrenciler arasında bireysel farklar olduğu göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Öğretmenin sınıfta bulunan her öğrenciye erişmesi beklenmektedir (Küçükahmet, 2001). İşitme engelliler okulunda da görsel sanatlar öğretmeninin her öğrenciyle tek tek ilgilendiği, çalışmalarında yardımcı olduğu ve öğrencilerini yönlendirdiği gözlemlenmiştir. İşitme engelli öğrencilerin gözlem-uzlamsal zekâları daha hızlı gelişim gösterdiği için görsel sanatlar dersinde de aralarında bireysel farklılıkları olsa bile sınıf genelinin sanatta ürün odaklı çalışabildiği gözlemlenmiştir.

> "Özel Eğitimde öğretmenin sanatsal becerileri öğretiminde; sanatsal becerilere ilişkin temel kavramlar; normal gelişim sürecinde çocukta çizgi gelişimi, çizgi gelişiminin özellikleri; özel eğitim ihtiyacı olan çocuklarda çizgi gelişimi ve özellikler; sanatsal becerilerin (resim-iş) öğretiminde kullanılabilecek öğretim yöntemleri; sanatsal becerilerin (resim-iş) öğretiminde kullanılabilecek öğretim yöntemlerinin özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilere uyarlanması; farklı sanatsal becerilerin öğretimi: sulu boya ile boyama, makasla kesme, baskı, püskürtme, origami ve mum çalışmaları, maske, kukla yapma ve bileklik yapma; çocukta sanatsal becerileri değerlendirmek ve kazandırmak için ölçme aracı geliştirme; öğretim planları hazırlama; öğretim uygulama örnekleri geliştirme ve uygulama bilgilerine sahip olması gerekmektedir" (MEB, 2022).

Özel eğitim okullarında devlet tarafından karşılanan bu malzemelerle ilgili öğrenciler sıkıntı yaşamamaktadırlar. Yaparak yaşayarak öğrenmenin sıkça kullanıldığı özel eğitim okullarında öğrenci eğitimlerinin kalıcılığı artmaktadır. Araştırmacının danıştığı uzman görüşlerine göre okulda kazandırılan bilgi ve becerilerin evde ailesi tarafından desteklenmiş olması, öğrencideki davranış gelişiminin devamlılığını sağlamakta olduğu belirtilmiştir. Buna karşılık okul ara tatillerinde desteklenmeyen kazandırılmış bilgi ve davranışların öğrenci hafızasından kolaylıkla silindiği ve dönem açıldığında müfredatın gerisinde kaldıkları uzmanlar tarafından belirtilmiştir.

Araştırmacının gözlem için gittiği işitme engelliler okulunda öğrencilerden birinin "…ben normalim…." (cihazını göstererek) demesi ve toplum içerisinde kendini kabul ettirme çabası gözlemlenmiştir. Oysaki farklı olmak bir ayrıcalıktır ve bu ayrıcalıklar, kendini ifade

etmede, resim yapma yolu da kullanır. Ayrıcalıklar bizi diğerlerinden ayıran en güçlü tarafımızdır. Diğer bireylerden farklılıklarımızı ortaya koyabilmenin en güzel yollarından birisi de sanattır. Congdon'un, Find Your Artistic Voice kitabında da belirttiği gibi "…all art is based on nonconformity…" , "….tüm sanatlar uygunsuzluk üzerine kuruludur…" (2019, s. 13). Farklı kültürlere, farklı kimliklere, farklı fiziksel ve zihinsel özelliklere sahip olsak bile, hatta okuduğumuz kitaplar, izlediğimiz filmler, moda ve sanat anlayışlarımız bile farklı olsa dahi. Ancak bütün bu farklılıkların içerisinde birbiriyle bir uyum içerinde yaşamaya kalkan toplumda bazen bireyler, birbirlerinin farklılıklarını küçümseyebilmektedir.

Araştırmacı-eğitimcinin Tuzla-İstanbul Aydıntepe Ortaöğretim okulunda yapılan gözlem ve görüşmelerde, cihazla duyan işitme engelli öğrencilerle diyaloglar, "Kusur/Farklılık ve Normal" kavramları üzerinde biraz daha düşünülmesi gerektiğini de gözler önüne sermektedir. Bu duruma örnek olarak araştırmacı ve işitme engelli öğrenci arasında geçen bir diyalog aşağıda verilmektedir.

İşitme engelli öğrenci: "Merhaba, hoş geldiniz. Siz kimsiniz?"

Araştırmacı: "Merhaba, hoş bulduk, benim adım Gizem. Ben de resim öğretmeniyim".

İşitme engelli öğrenci: "Aaa çok güzel, bakın burası öğretmenler odası burada oturup dinlenebilirsiniz. Bu da benim arkadaşım. Bu da beden eğitimi öğretmenimiz. Derslerimize giriyor. Orada oyunlar oynuyoruz. Bakın (işitme cihazını göstererek) ben normalim, ben duyuyorum normalim ben normalim" (zıplayarak, yüzünde gülümsemeyle).

…

Normalim ben diye sevinçle bunu dile getiren öğrencinin zamanında farklılıklarından dolayı toplumda bir şekilde dışlanmalara maruz kaldığı, kendini diğerlerinden farklı görüp toplumun normal dediği kalıplara girmeye çalıştığı gözlemlenmiştir.

Özelliklerimiz bizi biz yapan en güçlü yanlarımızdır diyebiliriz. Yine Congdon kitabında da, sanatçıların dünyasında kusurların sanatçının gücü olduğunu belirtmiştir (2019). Kusur olarak görünenler aslında en güçlü yanlarımızı oluşturur. Bizim farklılıklarımız, uygunsuzluklarımız, başkalarına kusur gibi görünen aslında bizi biz yapan normallerimiz olduğu kabul görülmeli ve bunlardan yola çıkarak geliştirilebilecek yanlarımız keşfedilmelidir. En yaratıcı ürünler aslında bütün bu özelliklerimizin tümünden doğar ve bulunduğumuz yerden bir adım daha ileriye taşıyan şey farklılıklarımızdır.

Bu sebeple “Normal/Kusur/Farklılıklar” kavramları üzerinde düşünürsek; Normal olan kime göre normal? Veya kusurlar kime ve neye göre kusurdur? Farklılıklarımızı kabul etmek/ettirmek neden bu denli zor gelir? vb. sorularla yüzleşmek gerekmektedir.

Her çocuğun kendine has bir sanatsal yaratım süreci ve sanatsal sesi vardır. Öğretmenin görevi öğrenciye kendisi olabilme imkânını sunmak ve ona uygun bir sanat ortamı oluşturmaktadır. İşitme engelli bireylerin sanat ortamı için de hem iletişim kurabilmeleri hem de kendine ait özel hissedecekleri alanlara ihtiyaçları vardır. Bunun için U düzeni şeklinde bir sınıf ortamı oluşturulduğunda her birey hem sınıfa hâkim olabilecek hem de istediği zaman iletişim kurabilecektir. Bu sınıf yapısının içinde her bireyin de yaratıcılığını, sanatsal yönünü ön plana çıkaracak kendine ait özel çalışma alanlarına sahip olması gerekir. Bir sınıfta kullanılan görsel sanatlar dersinin malzemeleri aynı olsa bile öğrenciye özgür olabilecekleri alanlar mutlaka bırakılmalıdır.

Türkiye’deki işitme engelliler okullarında kullanılan eğitim yaklaşımı sözel-işitsel dildir. Dersler bu yolla öğretilmeye çalışılır. Biraz ses çıkartabilen bir öğrenci konuşturulmaya çalışılır ve topluma uyum sağlayabilmesi açısından iletişim dili sözel olarak öğretilmeye çalışılmaktadır. Ayrıca bu okullara atanan öğretmenlerin Türk İşaret Dilini bilme zorunluluğunun olmaması nedeni ile bu dilin atandıktan sonra öğretmenlere ve öğrencilere öğretilmesi gerekmektedir.

Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) ile eğitim verilen işitme engelliler okullarında özel öğretim yöntemlerinden her derste en çok taklit yöntemi kullanılmaktadır. Görsel sanatlar dersinde iletişim kurmakta zorlanan bireyler resimlerle kendini ifade ederken, müzik dersinde öğretmenin tek dokunuşu, kısa tek nota iken, uzun dokunuş, tek uzun notaya karşılık gelir ve öğrenci aslında öğretmenin ona (sırtına) dokunuşunu gitar çalarken taklit etmektedir. Her çocuk özeldir ve bireysel eğitimde özel ilgiyle her şeyi öğrenebilmesi mümkün hale gelmektedir.

Şekil 34. Tuzla-İstanbul Aydıntepe İşitme Engelliler Ortaokulu Müzik Dersi (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

Varlık ve Zaman kitabında belirtildiği gibi "….kendini-kendinde-gösteren, apaçık olan" (Heıdeger, 2020, s. 57) diğerlerinden farkını ortaya koyar ve kendini gerçekleştiren bu çocuk akranları arasında örnek olur. Eğitimde çocuklara özgür olabilecekleri ve kendilerini gerçekleştirebilecekleri alanlar tanınması yaratıcılıklarını desteklemek ve sanatsal davranış öğretiminin gerçekleştirilmesi bakımından önem taşımaktadır (Douglas ve Jaquith, 2019).

Araştırmacı-eğitimcinin görev aldığı özel bir eğitim kurumunda (kolej), görsel sanatlar dersi sürecinde, geri dönüşüm konusu işlenirken, yaklaşık iki ay süre ile sınıf içerisine yerleştirilen boş bir kolinin içerisine fazla kâğıtlar ince rulo haline getirilerek toplanmıştır. Aynı şekilde araştırmacı-eğitimci de evinde kullanılmayan atık kâğıtları rulo haline getirerek bir kâğıt heykel çalışmasını örneğini, derste öğrencilerine göstermek üzere hazırlamıştır. Sınıfta gösterilen heykel çalışması örneğinin yapımında tüm sınıfın öğretmeni taklit etmesine rağmen, öğrencilerden birinin çıkıp balina heykeli çalışmayı istemesi üzerine araştırmacı-eğitimci öğrenciyi bu konuda özgür bırakmıştır. Dersin sonunda farkını ortaya koyduğu için arkadaşlarının da ondan ilham aldığı ve gösterilen heykel örneğinin dışında yeni ekleme ve çıkartmalarla farklı modeller de yarattıkları, bizzat araştırmacı tarafından ders sürecinde deneyimlenmiştir.

Şekil 35. Araştırmacı-Eğitimcinin dersten önce öğrencilerine hazırlamış olduğu, geri dönüşüm malzemeleri ile yapılan, kâğıt heykel örnekleri (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2019)

Şekil 36, 37. Öğrencilerin ilk kâğıt heykel çalışması örnekleri (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2019)

Şekil 36, 37'da görüldüğü üzere öğrenciler, verilen çalışma örneğini önceden görmüş olmalarına ve öğretmenin her adımını taklit etmiş olmalarına rağmen farklılıklarını çalışmalarında ufak değişiklikler yaparak yansıtmışlardır. Bazı öğrenciler, üç boyutlu figürünü kucağında bebekle, elindeki sepetteki mısırla ya da uzun saçlı olarak ufak değişiklikler yapmış

ve çalışmasını özgürce ortaya çıkarmasına imkân verilmiştir. Araştırmacı-eğitimcinin görsel sanat eğitimi dersinde, öğrencilerinden biri sıçrayarak "Bu çok güzel bir şey ama ben bunu değil balina yapmak istiyorum öğretmenim yapabilir miyim?" diye sormuştur. Araştırmacı-eğitimci bütün sınıfa izin vermiştir. Ancak yeni bir şey yaparken örnekler dışına çıkmaya çekinen birçok öğrenci, gördüğü çalışma üzerinde küçük değişiklikler yaparken Şekil 38'de mavi balina çalışmayı çok seven bir öğrencinin, büyük bir heyecanla üç boyutlu çalışmasını tamamladığı ve sınıf arkadaşlarına da yaratma konusunda cesaret verdiği gözlenmiştir.

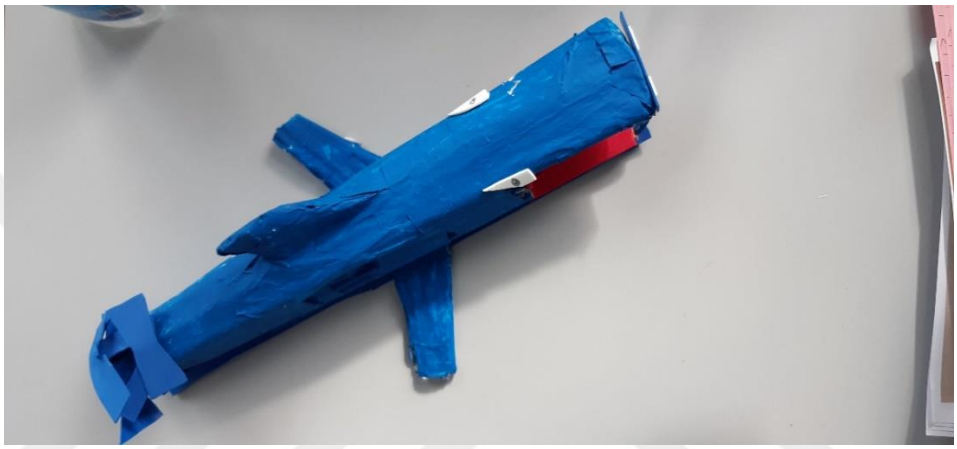

Şekil 38. Eski kullanılmış kitap, defter vb. kâğıtlardan üç boyutlu çalışma örneği: Mavi balina (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2019)

Şekil 39. Mavi balina örneğinden sonra yapılmış bir balıkçı çalışması (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2019)

Araştırmacı-eğitimci görev aldığı kurumda ders içi yaptığı çalışmaları yürütürken kademeli olarak öğrencilerine özgür alanlar tanımıştır. Belli bir süreden sonra ders işlenişine alışan yani zihinsel stüdyo alışkanlığını edinen öğrencilerin çalışmak istedikleri konu ve malzemelere kendileri karar vererek dersi yürütebildikleri gözlemlenmiştir. Geçmiş tecrübelerinde özel eğitim öğrencileriyle de çalışan araştırmacı, TAB yaklaşımının işitme engelli öğrencilerde de 1 yıl alışma süresinin sonunda uygulanabilir olduğu düşünülmektedir.

Özel eğitim öğrencilerinden işitme engelli bireylerin eğitiminde sözel-işitsel dil kullanılmaktadır. Bu okullardaki öğrenciler kulak arkası cihaz ile duyabilen, implant ile duyabilen ve hiç duyma yetisi olmayan (total) öğrencilerden oluşmaktadır. Her bireyin kişisel özellikleri farklı olduğu gibi duyma yetisi oranları da değişmektedir. Öğretmen BEP ile her öğrenciye dokunarak eğitim vermeye çalışmaktadır. Sanatsal derslerde keyifle çalışan, teneffüste derse devam eden hatta dersten çıkmak istemeyen öğrencilerin olduğu araştırmacı tarafından gözlemlenmiştir.

Araştırmacı eğitimci, 2022-23 Eğitim yılında, işitme engelli öğrencilere sanat eğitimi verilen okulda, atölye/sınıf (çalışma ortamlarını) görmek ve sanat ders işlenişlerini gözlemlemek üzere Tuzla-İstanbul işitme engelliler ortaokulunda görsel sanatlar dersi başta olmak üzere birçok sınıfla derslere girmiştir. Okul koridorlarında, bahçede ve işitme engelli öğrencilerle birlikte, işaret dilini kullanarak, bizzat doğrudan iletişime geçilmiştir.

Yapılan gözlemlerde, yaratıcılığın çok yönlü olduğu ve bir alandaki düşünce farklılığının diğer alanlara da yansıdığı deneyimlenmiştir. Örneğin; bahçede zıplayarak yanına gelip "Gölgene bastım" diyen işitme engelli bir öğrenci, araştırmacı ile iletişim kurmaya çalışmış ve iletişimi başlatan olmuştur. Ardından araştırmacı ve öğrenci arasında geçen diyalog aşağıdaki gibidir;

İşitme engelli öğrenci: "Gölgene bastım, gölgene bastım…" (Araştırmacı ona doğru dönene kadar, her tekrarında zıplamakta).

Araştırmacı: "Aaa gölgeme mi bastın?"

İşitme engelli öğrenci: … (Gözü yerde, gölgelere bakıp kendi etrafında dönmekte)

Araştırmacı: "Merhaba, hadi gel gölgelerimizle tokalaşalım mı?"

İşitme engelli öğrenci: … (Gülümseyip elini kaldırır ve kendi el gölgesini araştırmacının el gölgesine denk getirmeye çalışır ve tokalaşırlar)

Araştırmacı: … (Gülümser ve gölgesini takip eden çocuğa el sallar)

İşitme engelli öğrenci: … (El sallar ve ardından tekrar zıplar) Bu gölgelere neden basamıyoruz?

Araştırmacı: … (Zilin çalmasıyla kapı üstündeki yanan yeşil ışığı göstererek) Hadi zil çaldı içeri geçelim.

Zilin çalmasıyla araştırmacı ve öğrenci derse geçmişlerdir. Derste de diğer öğrencilerden farklı olarak, bu öğrencinin resim çalışmalarında değişiklikler yaptığı ve imgesel çalışmada motive edildiğinde, daha önceki deneyimlerini hatırlayarak çizim yapabildikleri gözlemlenmiştir. Sorgulayıcı yönüyle dikkat çeken işitme engelli öğrencinin zihinsel stüdyo alışkanlığı başlattığı gözlemlenmiştir. Genel olarak imgesel çalışmaları yaparken, daha önce çizmiş oldukları resimlerim tekrarı da olabildiği unutulmamalıdır. TAB yaklaşımında, zihin stüdyo alışkanlığının öne çıkmasının sebebi derste öğrencinin çıkardığı ürüne değil, ürünü ortaya çıkartırken yaşadığı sürecin önem kazanmasıdır.

Özel gereksinimli bireylerin sanat eğitimleri bireyin özür durumuna göre değişmektedir. İşitme engelliler okulunda BEP (Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı), BFE (Birden Fazla Engelli) ve normal şube isminde olan sınıflar bulunmaktadır. Sınıf ve şube ismi yazılı olan sınıflarda cihazla duyabilen ve uyum sağlayabilen total öğrenciler bulunmaktadır. Sınıf sayısı 10'nu geçmemekte ve Görsel Sanatlar dersinde aynı çalışmaları birlikte yapabilmektedirler. Ancak yine de her öğrenci ile birebir ilgilenilmesi gerekmektedir. İçlerinde bazen çift engel durumunda olan öğrenciler de bulunduğu için öğretmen bazen öğrencinin elini tutarak ona çizdirmekte, bazı öğrencilerin el kaslarında sıkıntısı olduğu için öğretmen çizerek göstermekte ve öğrenci devam etmektedir. Her öğrenci için öğretmenin çalışmayı anlatıp gösterme şekli farklılıklar göstermektedir. Bazı öğrencilere de kâğıt üzerinde işaret parmağını gezdirerek resmi çizmekte ve öğrenci resmetmektedir.

BFE sınıflarında öğrenci sayıları, öğrencilerin engel durumunun ağırlık derecesine göre değişmektedir. Birden fazla engeli olan ağır sınıflarda sayıları 2 ya da 3 öğrenciyi geçmemektedir. Sınıf içerisinde iki öğretmen bulunmaktadır. Sınıf öğretmeni öğrenciyle beraber görsel sanatlar dersine gelir ve öğrencinin dersinin görsel sanatlar olduğunu, şimdi resim yapacağını öğrenciye bildirir ve dersten çıkar. Araştırmacı-eğitimcinin gözlem yaptığı işitme engelliler okulunda, BFE sınıfında işitme engelli/otizmli ve işitme engelli/dil bağı rahatsızlığı olan öğrenciler de bulunmaktadır.

Birden fazla engeli bulunan öğrencilerin ilgi alanlarına göre çalışmalar yaptırılması; öğrencinin kendine güveninin gelmesi, başarabileceğine inanması, yeni şeyler demeye cesaret edebilmesi, iletişim kurmaya heveslendirilmesi bakımından önem taşımaktadır. Bu süreçte yapabileceği çalışmalarla başlayan öğrencinin ayrıca öğretmenine de güvenmesi ve öğretmeniyle iletişime geçmesi bakımından da önem teşkil etmektedir. Örneğin; harfleri tanımayan işitme engelli ve otizmli olan bir öğrencinin bilgisayara ilgisinin olduğunu fark eden sınıf öğretmeni bir klavyeyi öğrencisinin eline vererek harfleri öğretebildiğini belirtmiştir. Görsel sanatlar dersinde de araştırmacı aynı öğrencinin verilen yönergeleri aldığını ancak dikkatinin çok hızlı ve sık dağılmasından dolayı görsel sanat çalışmasını tamamlamakta zorlandığını gözlemlemiştir. Görsel sanatlar öğretmeninin ders saati süresi boyunca öğrencinin başında durup sürekli uyardığı ve yapması gerekenleri birçok kez tekrarlayıp öğrenciye hatırlattığı görülmüştür. Öğretmen tarafından söylenileni öğrenci nasıl algılarsa resmini o şekilde çizmektedir. Görsel hafızasının genelde kuvvetli olduğu belirtilen bu öğrencinin yönergeleri algılamakta zorlandığı ve öğretmeni tarafından kendisine sürekli hatırlatıldığı belirtilmiştir. Bu öğrenci bakarak çizimler yapabiliyor olmasına rağmen, yakın-uzak, büyük-küçük ilişkisi kurmadan resim yapmaktadır.

Şekil 40. Tuzla-İstanbul Aydıntepe İşitme Engelliler Ortaokulu Görsel Sanatlar Atölyesi U sınıf düzeni (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

Şekil 41. Tuzla-İstanbul Aydıntepe İşitme Engelliler Ortaokulu Görsel Sanatlar Atölyesi U sınıf düzeni (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

Şekil 42. Tuzla-İstanbul Aydıntepe İşitme Engelliler Ortaokulu Görsel Sanatlar Atölyesi fırça ve boya temizliği alanı (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

Şekil 43, 44. Tuzla-İstanbul Aydıntepe İşitme Engelliler Ortaokulu Görsel Sanatlar Atölyesi dolap içi malzeme düzenleri (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

Görsel sanatlar atölyesinde U sınıf düzeninde oturan işitme engelli öğrenciler görsel sanat çalışmalarını yaparken, kullanılacak malzemeleri, okul idaresi tarafından karşılanmaktadır. Sadece resim defteri ile okula gelen öğrenciler görsel sanatlar dersinde malzeme sıkıntısı yaşamadan çalışmalarına başlayabilmektedirler. Ortak malzemeleri kullanan öğrenciler kendinden sonra boyaları kullanabilecek arkadaşları için malzemeleri temiz kullandıkları ve bıraktıkları araştırmacı tarafından gözlemlenmiştir.

Görsel sanat çalışmalarında da aynı titizliği gösteren işitme engelli öğrenciler, büyük sabırla çalışmalarını oluşturmuşlardır. Resimde adım adım ilerleyen her öğrencinin, öğretmeninin söylediklerine dikkat etme çabası içerisinde oldukları gözlemlenmiştir. Genelde fotokopisi çekilmiş bir görsel veya tahtaya yansıtılan görselin, resim kâğıdına kurşun kalemle çizimi ile çalışma tamamlanır. Ardından hangi boya o etkinlikte kullanılacak ise çalışma o şekilde boyanır. Genelde yapılan çalışmaların, tahtadaki görsel ile aynı renklerde boyandığı araştırmacı tarafından gözlemlenmiştir. Her öğrenci ile bütün aşamalarda tek tek ilgilenen öğretmenlerin ders saati süresi boyunca sürekli başa dönerek öğrencileri ile ilgilendiği gözlemlenmiştir.

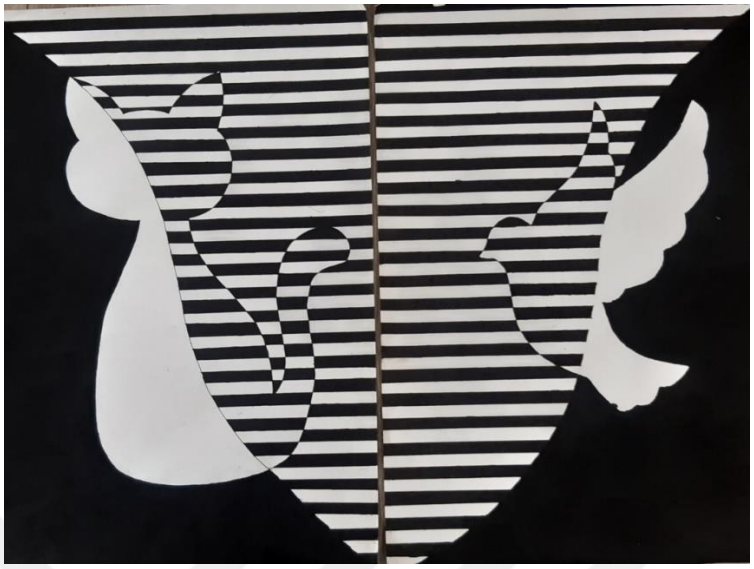

Şekil 45, 46. Tuzla-İstanbul Aydıntepe İşitme Engelliler Ortaokulu İki ayrı işitme engelli öğrenciye ait olan siyah-beyaz kedi ve kuş resimleri, kâğıt üstüne akrilik boya tekniğinde çalışılmıştır (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

Bütün bu ayrıntıcı ve titiz çalışılmış resimlere ve akrilik boya kullanıma geçmeden önce karakalem ile resim çalışmaları aşağıda olduğu gibi aşama aşama öğrenciye yaptırılarak öğrencilerin birçok kez pratik yapıp deneyim kazanmaları sağlanarak görsel sanat eğitimi gerçekleştirilmektedir.

Şekil 47, 48. Tuzla-İstanbul Aydıntepe İşitme Engelliler Ortaokulu Tek obje zil çalışması ve Birden fazla obje ile kompozisyon çalışması örneği (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

MEB Görsel sanatlar dersi yıllık planlarında yer alan kazanım ve etkinliklerin işitme engelliler okullarında uygulanabilirliği öğrencinin hazırbulunuşluluğuna göre değişmektedir. Okula başlayan işitme engelli öğrencinin ilk 1 ay içerisinde neler yapabileceğine göre Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) hazırlanmaktadır. Bir ay boyunca öğrenci ne yapabiliyor? Buna bakılır ve öğretmen öğrenciyi tanınmaya çalışılır. Tamamen çocuğa göre şekil alıp hazırlanan Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) oluşturulur.

Müfredetı işlemek için hazırbulunuşluluğu olan öğrenciler ile parçadan bütüne ve parça içinde bütünden parçaya bölerek resimler yaptırılır. Her öğrencinin algı düzeyine göre dersi işleyen ve ilerleyen görsel sanatlar öğretmeni, öncelikle çizgi çalışmaları yaptırmakkta ve ardından kağıttan veya tahtadan bakarak çizimlere geçmektedir. Obje çizimlerinden sonra Şekil 39'da olduğu gibi ışık-gölye çalışmaları yapılır.

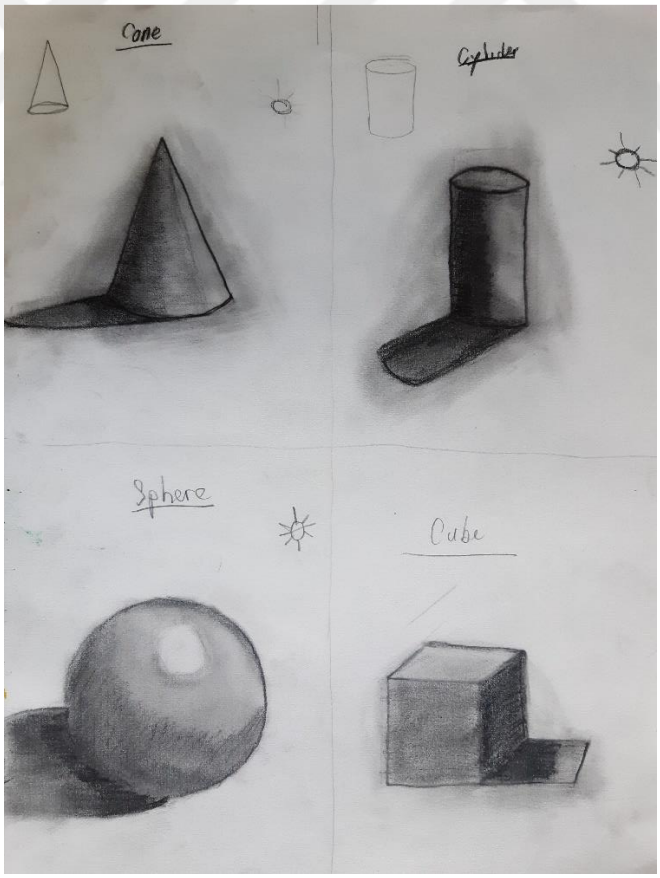

Şekil 49. Tuzla-İstanbul Aydıntepe İşitme Engelliler Ortaokulu Karakalem ışık-gölge çalışması örneği (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

Araştırmacının gözlemlerine göre işitme engelli bireylerin soyut kavramları anlamakta zorlandıkları için ve sözel-işitsel yolla duyabilen öğrencilerin bile bu sese/kelimeye karşılık gelen kavramları bilmedikleri gözlemlenmiştir. Görsel sanat eğitiminde daha çok sıklıkla kullanılan yöntem fotokopi kâğıtlardan bakarak veya akıllı tahtadan bakarak resmi taklit etmeleridir. Şekil39'da görüldüğü gibi İngilizce dersi eğitimi almamalarına ve yazılan kavramları anlamamış olmasına rağmen işitme engelli öğrenci gördüğü kâğıttaki her çizgiyi ve yazıları taklit ederek defterine geçirmiş ve çalıştığı kâğıttaki İngilizce kavramları da her çalışmasının üstüne eklediği görülmektedir.

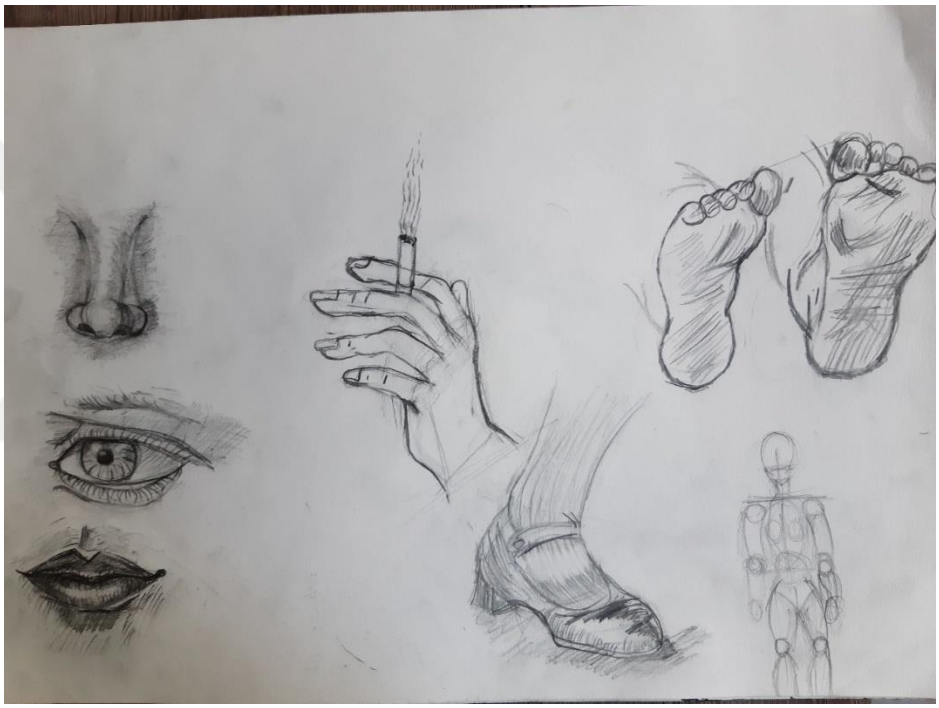

Şekil 50. Tuzla-İstanbul Aydıntepe İşitme Engelliler Ortaokulu Parçadan bütüne giden figür çalışması örneği (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

Figür çalışmalarına geçmeden önce parçadan bütüne giderek ders anlatılır ve kaş-göz, dudak, el ve ayaklar Şekil 50'de olduğu gibi resmedilmektedir.

Özel gereksinimli bireylerin sanat eğitimde kullanılan özel öğretim yöntemlerinden en etkili olanı sık pratik yaparak deneyim kazanma yani yaparak- yaşayarak öğrenmedir. Bu durum araştırmacı-eğitimci tarafından birçok yaş gurubu ile denenmiş ve özel eğitim okullarında da gözlemlenmiştir.

Şekil 51. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Görsel Sanatlar Dersi Panosundaki Kuru boya çalışması örnekleri (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

Görsel sanat eğitiminde boyaları da zamanla tanıyan ve yaparak-yaşayarak edindiği tecrübelerini biriktirerek ilerleyen işitme engelli bireyler yeni görsel sanat çalışmalarına geçerken de eski tecrübeleri öğretmen tarafından hatırlatılarak sanat eğitimi gerçekleşir. Öğretmenlerinin çabaları ve özel ilgileri ile her öğrencinin, bulunduğu yerin bir adım ilerisine geçmeyi başarabildiği gözlemlenmiştir.

Şekil 52, 53. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Görsel Sanatlar Dersi Kuru boya ve pastel boya öğrenci çalışmaları (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

Şekil 54, 55. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Görsel Sanatlar Dersi Sulu Boya Çalışması ve Akrilik Boya Çalışması (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

Araştırmacı ile işitme cihazı ile duyabilen öğrenci ve görsel sanatlar öğretmeni arasında geçen diyaloglardan anlaşılacağı gibi, işitme engelli birey, daha önce tecrübe ettiği deneyimleri kelimelerle eşleştirebildiğinde soruya uygun cevaplar verebilmiştir.

Araştırmacı: "En çok hangi boyayı seviyorsun?" (Öğrencinin göz hizasına eğilip)

İşitme engelli öğrenci: "En çok mavi, turkuaz, sarı rengi seviyorum".

Araştırmacı: "Peki en çok kuru boyayı mı, pastel boyayı mı, sulu boyayı mı seviyorsun?"

İşitme engelli öğrenci: "Turkuazı, sarıyı bir de maviyi seviyorum".

Araştırmacı: "Hmm çok güzel, peki sence pastel boya güzel mi?"

İşitme engelli öğrenci resmine devam eder.

Görsel Sanatlar Öğretmeni: "Musa, suyla yaptığımız resmi seviyor musun?"

İşitme engelli öğrenci: "Hmm evet seviyordum ama artık sevmiyorum çünkü bazen kağıdım çok su oluyor".

Görsel Sanatlar Öğretmeni: "Peki pastel boyayı da sen sevmezsin eline bulaşır diye, sen mum boya al onu seversin bulaşmaz".

İşitme engelli öğrenci gülümseyerek resmine devam eder.

Kelimelerin karşılığını bulmakta zorlanan işitme engelli bireyler cihaz veya implant ile duyabilseler dahi söyleneni anlamakta güçlük çekebilmektedirler. Bu sebeple kurulan cümle yapıları da değişebilmektedir. Kendini ifade etmekte sözel olarak zorlanan bireyler, resmi zaman zaman bir iletişim aracı olarak da kullanabilmektedirler. Resmi iletişim aracı olarak kullanan sadece öğrenciler değil aynı zamanda dersi anlatan öğretmenler de birçok derste görsel iletişim yollarına başvurmakta oldukları Şekil 56, 57'deki gibi araştırmacı tarafından belgelenmiştir.

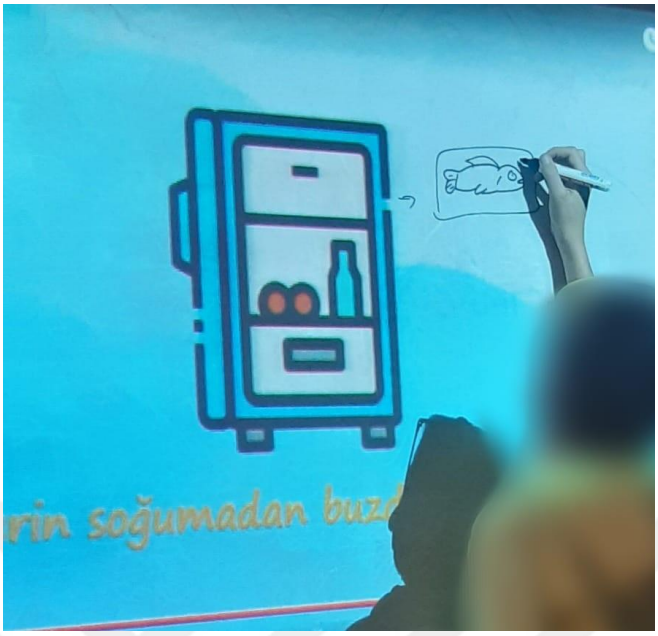

Şekil 56. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Türkçe dersinde ünite konusu işlenirken, resimlere karşılık gelen kelimelerle çalışılmaktadır. Buzdolabının içinde ne var? (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

Türkçe dersindeki öğrenci, evindeki buzdolabının içine 1 tane balık koyduklarını önce işaret dilinde anlatmış ve ardından resmini çizmiştir. Konular işlenirken genelde somut bir kavramdan yola çıkılarak soyut olan öğretilmeye çalışılmaktadır. Bilinenden bilinmeyene doğru bir öğrenme gerçekleştiği gözlemlenmiştir.

Şekil 57' de de görüldüğü gibi aynı öğrenci bu kez evin çatısına paralel bir çizgi çizmiş ve bunun güneş paneli olabileceğini ve güneş enerjisinden faydalanabileceğimizi anlatmaya çalışmaktadır. Bu durum da aslında eski, ön yargısal, zihinsel işlemlerin, soyut kavramlarla düşünebilmenin işitme engelli bireylerde daha az olduğu düşüncesini de çürüttüğü için dikkati çekmiştir.

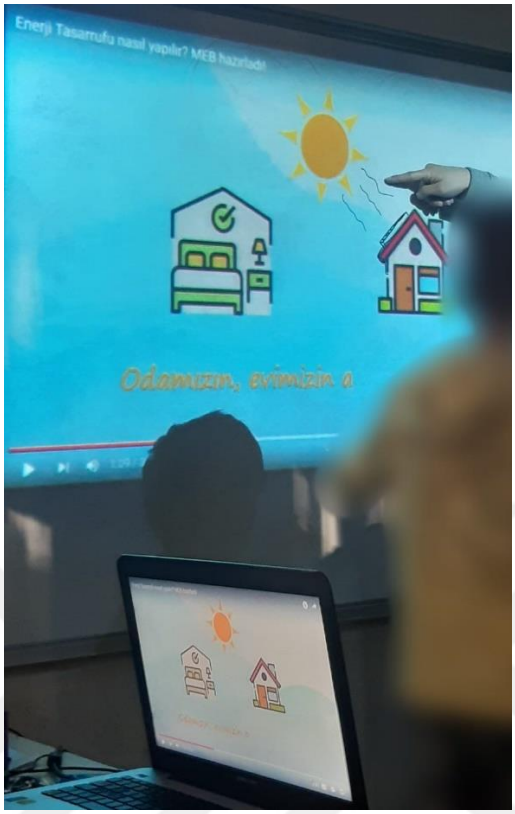

Şekil 57. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Türkçe dersinde, resimlere karşılık gelen kelimeler çalışılmaktadır (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

Görsel sanatlar eğitimi dersinde yapılan çalışma örneklerine bakarak, resmi taklit etmede ustalaşan işitme engelli öğrencilerin, rutini haline gelen resimlerin kullanımı her yerde olabilmektedir. Çünkü resmi bir iletişim dili olarak kullandıkları gözlemlenmiştir. İmgesel çalışmalarda yaptıkları gözlemlenen işitme engelli bireylerin zamanla soyut kavramları da kolaylıkla resmedebilecekleri araştırmacı tarafından düşünülmektedir.

Şekil 58, 59. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Görsel Sanatlar Dersi Gazete parçaları üzerine akrilik boya ile Mustafa Kemal Atatürk portreleri (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

Şekil 60, 61. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Görsel Sanatlar Dersi 50x70cm Tuval üzerine akrilik boya çalışmaları (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

Şekil 62. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Görsel Sanatlar Dersi "Hoş geldin 2023" konulu resim çalışması (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

Genellikle görsel hafızaları güçlü olan işitme engelli bireyler görsel sanat çalışmalarında da gördüğünü aynen taklit etmede oldukça başarılıdırlar. Farklı düşünebilen ve bunu resimleriyle anlatabilen öğrenci çalışmasında Şekil 62'te olduğu gibi öğrenci hayalinde ekleme ve çıkartmalar yaparak yeni bir kompozisyon oluşturduğu görülmektedir. Bu çizimlerin oluşumunda, öğrencilerin daha önceden yapmış olduğu pratiklerle edindiği tecrübeler, izlediği filmler ve oynağı oyunlar ve oyuncakları büyük ölçüde etkili olduğu, resimlerinde yer verdiği film ve oyun kahramanları ile gözlemlenmiştir.

Şekil 63. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Görsel Sanatlar dersinde çalışılan karton maskeler (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

Şekil 64. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Teknoloji Tasarım dersi kil saksı boyama çalışması (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

Şekil 65. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Teknoloji Tasarım kil saksı boyama çalışması (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

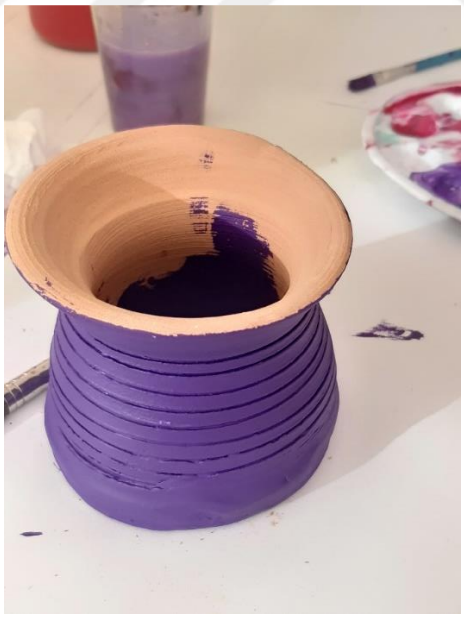

Şekil 66. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Teknoloji Tasarım dersi kil saksı boyama çalışması (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

Öğrencilerin üç boyutlu çalışmaları yaparken de ayrıca mutlu oldukları ve dersten keyif aldıkları araştırmacı tarafından gözlemlenmiştir.

4.3.İşitme Engelli Bireylerin Görsel Sanat Eğitiminde İletişim Dilinin Özellikleri ve Görsel Sanatlar Eğitimi Ders Programları

İnsanın iletişime sürekli ihtiyaç duyan sosyal bir varlık olduğu bilinmektedir. Gün içerisinde insanlar sürekli olarak iletişimin farklı boyutları ile çevreleri ve birbirleriyle etkileşim halindedir. İnsanların kendi iç konuşmaları ve diğer insanlarla kurduğu etkileşimler de iletişimin bir parçasıdır. İletişim sadece yüz yüze gerçekleşen veya insanların konuşmalarını dinlediğimiz bir olgu olmadığı (Vural, 2012); beden dili, el ve kol işaretleri, yolda gördüğümüz trafik lambası, bir reklam panosu izlemenin bile bir iletişim şekli olduğu bilinmektedir. Ayrıca gazete, kitap, televizyon, yoldaki trafik işaretleri, reklam panoları, internet kullanımı vb. her şey iletişim kurmanın farklı boyutlarından olduğunu söylemek mümkündür. Toplum içerisinde yaşayan insanlar mutlaka bir şekilde iletişim kurarak günlerine devam etmektedirler (Vural, 2012). Eğitim içinde de iletişimin ana faktör olduğu bilinmektedir. Etkili bir öğretim için doğru iletişim kurmak büyük önem arz etmektedir.

İşitme engelliler okullarında ise bu önem fazlasıyla artmakta ve öğrenci gelişimine şekil vermektedir. Araştırmacının gittiği işitme engelliler okulunda edindiği bilgilere göre özel eğitime atanan öğretmenlerin çoğunun işaret dilini bilmediği ve okula başladıktan sonra zamanla öğretmenlerin işaret dilini öğrencilerden öğrendikleri yönündedir. Ayrıca bu dilin çocuklar arasında sürekli güncellenebildiğinden bahseden görsel sanatlar öğretmeni çocukların aralarında bazı kelimelerin işaret dilindeki şekillerini değiştirebildiklerini dile getirmiştir. Okuldaki genel öğretmen profilinin mutlu, yardımsever, gelişime açık, yenilikçi ve duyarlı bireyler oldukları gözlemlenmiştir.

Dilin gelişiminde büyük etkisi olan Türkçe ders müfredatının ise işitme engelli bireylerin dil yapılarına uygun olmadığı gözlemlenmiştir. Örneğin; İşaret dilinde kelime sonundaki eklerin kullanımı ve cümle öğelerinin yeri farklı iken MEB müfredatında dilbilgisi-fiilimsiler ünitesine yer verilmiş olup öğrenci hazırbulunuşluluğu görmezden gelindiği fark edilmiştir. Böyle bir durumda eğitimi aksatmak istemeyen Türkçe öğretmenin çocuğa uygun bir program hazırlayıp dersi işlediği gözlemlenmiştir. Dilin gelişimi öğrencilerin hayal dünyalarının gelişimi ile paralellik göstermektedir. Hayal dünyası geniş bir çocuk kendini resim yaparken de daha zengin içerikler ile gösterebilmektedir. Araştırmacının gittiği işitme engelliler okulunda görsel sanatlar öğretmeninin işaret dilini bilmeden önce tahtaya resimler çizerek iletişim kurduğu ancak işaret dilini öğrendikten sonra daha rahat iletişim kurduğu için öğrenci bağlarının daha iyi olduğunu belirtmiştir. Öğrenci hazırbulunuşluluğuna uygun olarak doğru iletişim kuran öğretmenlerle derslerin daha verimli geçtiği gözlemlenmiştir.

Görsel sanat eğitiminde öğrenciler kendilerini resim diliyle ile ifade etmektedirler. Öğrencilerin resimde kullandıkları renk paleti, çizgisi, resimde kullanmış olduğu semboller vb. her şey öğrenci stilini oluşturmaktadır. Bu stil öğrencinin görsel dilini, kendi iç sesini oluşturur ve öğrenciler kendilerine özel olarak oluşturdukları bu resim dili ile görsel sanat çalışması üretmektedirler (Congdon, 2019). Anlatmak istediklerini resimle ifade eden öğrenciler resmin seyircisi ile bir iletişim kurup, kendisini ürettiği sanat çalışmaları üzerinden seyircisine ifade etmektedirler. İşitme engelli bireyler için resim yapmanın bir rutin haline geldiği ve sürekli kullanılabildiği gözlemlenmiştir.

Türkiye'de olan işitme engelliler ders programları/planları incelendiğinde; Tablo3 İşitme Engelliler İlkokulları ve Ortaokulları Haftalık Ders Çizelgesindeki gibi öğrencilerin zorunlu görsel sanatlar dersinin 2 saat ve seçmeli derslerden de isteğe bağlı olarak 2 ya da 4 saat ders alabildikleri belirtilmiştir. Ders programlarına uygun olarak öğrencilerin bazen aynı konuları çalışıyor, bazen de her öğrencinin farklı çalışmalar yaptığı gözlemlenmiştir. Bu gözlemlerin sonucunda farklı çalışmalar yürüten öğrencilerin aralarında daha fazla konuştukları ve birbirlerine resimlerini sordukları gözlemlenmiş ve böyle bir çalışma ortamının iletişimi güçlendirdiği sonucuna varılmıştır. Araştırmacının gittiği işitme engelliler okulundaki görsel sanatlar dersinde öğretmenin her öğrenciye disiplinli bir şekilde çalışmalarını ilerletmeleri için kısa yönlendirmeler yaptığı ve ders boyunca birebir öğrencilerle ilgilendiği gözlemlenmiş ve bakarak resim yaptırma yönteminin sık kullanıldığı fark edilmiştir. Bunun sonucunda taklit ederek çalışan öğrencilerin psikomotor becerilerinin geliştiği ancak -soyut kavramları anlamakta zorlandıkları için imgesel çalışmalarının geri planda kaldığı tespit edilmiştir. Taklitlerin rutin haline geldiği görsel sanatlar dersinde ürün bazlı çalışıldığı gözlemlenmiştir.

İşitme kaybı olan çocukların eğitiminde erken teşhis ve cihazlandırmanın çok önem teşkil ettiği bilinmektedir. Çocuğun özel durumunun fark edilmesine kadar geçen sürede aşağıdaki davranışların yaşanmış olduğu belgelenmiştir.

-Çocuk kendi iç dünyası ile iletişim halinde kalmaktadır,

-Sesin geldiği yöne bakıp tepki verememekte,

-İsmiyle seslenildiğinde tepkisiz kalmakta,

-Kendisiyle konuşulduğunu karşısındakinin dudaklarına bakmadan anlayamamakta,

-7. ve 9. aylarda bababa hecelerini tekrar edememekte,

-Bir iki yaşlarında anne, baba, bay bay gibi tek sözcükleri kullanamamakta,

-Kendisine sorulan al, ver, at gibi basit yönergelere uymakta zorluk çekmekte,

-Üç dört yaşlarında sınırlı tek sözcüklere sahip olmaktadır.

-İşitme kaybı fark edilmemiş bir çocuk iki sözcüklü cümleler de kuramamaktadır.

-Söylenen kelimelerin sürekli tekrar edilmesini istemektedir.

-6 yaşlarında hala durumu fark edilmemiş ise yaşıtlarına göre akademik ve iletişimsel olarak geriden gelmektedir.

-Çevreden gelen sesleri duymadığı için kendi dünyasında yaşamakta ve dinleme becerisi gelişimi de işitme engelli bireylerde olumsuz etkilenmektedir ("İşitme Yetersizliği", 2019).

İşitme kaybı cihazla giderildiğinde çocuk duyduğu sesleri anlamlandırmaya çalışmaktadır. Ancak uzun bir süre durumu fark edilmemiş ise sesleri dinleyip anlamlandırabilmek çocuğu zorlamaktadır. Sözcükleri anlamlandırmada zorluk yaşayan işitme engelli bireylerin eğitiminde genellikle somut kavramların resimleri veya kendileri gösterilmekte ve somut sözcükler daha kolay anlam bulabildiği için kolay öğretilebilmektedir. Burada öğrencinin sesleri duyduktan sonraki dinleme becerisini etkili şekilde geliştirmek gerekmektedir.

Bir duyusunu kaybetmiş olan işitme engelli bireylerin görsel hafızalarının ön plana çıktığı ve birçok derslerinde resimleri kullanarak bir iletişim dili oluşturmuş oldukları da araştırmacı tarafından gözlemlenmiştir. Ancak cihazlandırılana kadar birçok konuda yaşıtlarından geri kalan bu öğrencilere cihaz takıldıktan sonra sesleri dinlemesi geliştirilmekte ardından harfler öğretilmeye ve her objeye karşılık gelen kelimeler öğrenci için anlamlı hale gelmesine çalışılmaktadır. İşitme engelli bireyler arasında işitme kaybı derecesine göre okul dışında ayrıca konuşma terapisine de gidebilmektedirler. Ancak bu bilinç ve eğitim evde aileden başlamaktadır. Bir duyunun yitimi başka duyuların gelişimini sağlamaktadır.

İşitme engelli öğrenciler yaşıtlarına göre eğitimde geri kaldıkları, zihinsel düşünme becerilerinin gelişiminin de geriden takip ettiği bilinmektedir. Sanatsal davranış öğretiminde kullanılan zihin stüdyo alışkanlıkları ise öğrencilerin zihin egzersizleri yapıp hafızalarını güçlendirmeleri bakımından önem arz etmekte ve işitme engelli bireylerin de sanatsal eğitiminde, zihinsel- bedensel gelişiminde olumlu etkilerin, sanatsal davranış öğretimi ile gerçekleştirilebileceği öngörülmektedir.

Araştırmacının gittiği işitme engelliler ortaokulunda, görsel sanatlar öğretmeni, total (hiç duyamayan) öğrencilerin işitme cihazı ile duyabilenlere kıyasla daha hızlı gelişim gösterdiklerini belirtmiştir. Bunun sebebinin, sonradan cihaz takılan öğrencinin dikkat odağını toplamakta zorluk yaşaması ve bu sebeple de total öğrencinin alıştığı dünyada gözlem kabiliyetinin ve algılarının şaşırtıcı bir şekilde daha açık olduğu belirtilmiştir.

İşitme engelli bireylerin iletişim dilinin özellikleri ve dikkat edilmesi gereken hususlar;

-Araştırmacının edindiği deneyim ve gözlemlerine göre bireyler karşılıklı ise göz teması kurularak iletişim başlatılır. Ancak biri diğerini görmüyorsa dokunarak iletişim kuracak kişiye bakması sağlanır ve iletişim başlar.

-Konuşma sırasında göz teması kesilmemelidir. O sırada gelen 3. kişi konuşmaya dâhil olmak isterse 1dk deyip bekletilmekte ve ilk öğrenci ile diyalog bittikten sonra diğerine geçilmektedir.

-İşaret diliyle iletişim kurulduğunda Türkçe'de olması gereken dilbilgisi kuralları önemini yitirmektedir. Örneğin; görsel sanat çalışmasını bitiren bir öğrenci bunu öğretmenine söylemek istediğinde "Ben bitirdim" demesi yeterli olacakken işitme engelli bir öğrenci "Ben bittim" veya "Bittim ben" diyebilmektedir. Yani bazen kelime yerleri değişmekte çoğu zamanda cümle sonunda kullanılan ekler önemini yitirmektedir.

-Dudak hareketleri kısa kelimelerle okunaklı olmalıdır.

-İşitme engelli bireylerin kullandığı işaret dilinde; el-kol parmak hareketleri, yüzde jest, mimik, ve ifadelerin doğru kullanımı yani beden dili ile iletişim kurulmaktadır. Örneğin; üzgün birini anlatmak için suratta mutsuzluk ifadesi olurken dudak kenarları aşağıyı gösterir. Korkmuş birini anlatırken gözler büyümekte ve korkan birinin ifadesine girilmektedir. Görsel sanat çalışmalarında da öğrenciler bu ifadelere yer vermektedirler.

-İşitme engelli bireyler iletişim kurarken sıklıkla drama yönteminden faydalanmaktadırlar.

-İletişim dili her öğrencide değişmektedir çünkü her bireyin kendini ifade etme yolu farklı olmaktadır. Örneğin; bazı öğrenciler işaret dili ile kendini ifade edebilirken, bazıları cihazla duyabildiği için sözel konuşmayı tercih etmektedir. Engel durumlarına göre ağır bireylerde ise daha çok gözlenen, resim yoluyla kendini ifade etmeleri olmuştur.

-İşitme engelli bireyler arasında dudak okuma da sıklıkla kullanılan bir iletişim şeklidir. Ayrıca bu bireyler karşısındakilerin vücut dilini de çok iyi okuyabilmekte ve iletişimi bu yolla sağlayabilmektedir.

İşitme engelli bireyler Görsel Sanat Eğitiminde iletişim dili olarak resim yapmayı da Şekil 56 ve Şekil 57'da göründüğü gibi kullanabilmektedirler. Resim yoluyla kendini ifade etmeye ve sıklıkla resim yapmaya çalışan işitme engelli bireylerin, gözlem gücünün, duyabilen bireylere kıyasla daha fazla olduğu bilinmektedir. Bir duyu yitiminin diğer duyu organlarındaki gelişime olanak tanıması birçok araştırma tarafından da doğrulanmıştır**.** Görsel algıları güçlü olan işitme engelli bireylerin görsel hafızaları da kuvvetli olmakta ve detayları hatırlamada bellek algıları daha açık olduğu düşünülmektedir. Güçlü hafıza kitabında da belirtildiği gibi unutkan birey yoktur, hafızasını nasıl kullanacağını bilmeyen birey var (Yıldız, 2010) var olduğu belirtilmiştir.

Görsel sanat eğitimini iletişim kurup kendini ifade edebilmenin yollarından biri olarak da kullanan işitme engelli bireylerin Şekil 7, 8, 9'daki gibi sanat eğitiminde, oldukça dikkatli şekilde detayları çalıştıkları belgelenmiş ve Şekil 60, 61 ve Şekil 65'de gözlenmiştir. Görsel sanatlar dersinde iletişim kurmak için gösterip uygulatma tekniği daha çok kullanılmaktadır.

Kaliteli bir eğitimin ön koşulu öğrenciyle sağlıklı iletişim kurabilmektir. Öğretmen-öğrenci iletişiminde öğrencinin ihtiyaç duyduğu aslında birçok iletişim yolu ile ona dokunabilmektir. İşitme engelli bireylerde sözsüz iletişim ve işaret dili ile iletişim kurma ön plana çıkmaktadır. İşitme engelli bireylere görsel sanatlar dersi veren öğretmen bu iletişimi sağlamak için sık göz teması kurmakta, konuşurken daha yavaş ve kısa cümleler kurmakta, beden dili, mimikler sık kullanılırken, dudak hareketleri okunaklı olmaktadır. Sınıfta sıraların daire ya da U düzeninde olması sağlıklı iletişim kurulmasına olanak sağlamaktadır. Böylece göz teması rahat kurulur ve işaret diliyle konuşurken tüm öğrenciler tarafından görülebilmesine imkân sağlamaktadır. Sınıf veya atölye ortamında verilen yüz yüze eğitimler içerisinde gösterip uygulatma tekniği iletişim kurma açısından daha verimli olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca bu kurumlarda işaret dilini bilen eğitimcilerin olması sürecin ve bireyin gelişimi açısından da oldukça önem taşımaktadır. Eğitimde bu öğrencilerin her sorusuna mutlaka yanıt verilmeli ve anlayamadığı noktalar çözülmelidir, böylece bir sonraki konuya geçerken bilgileri birikerek sağlam adımlarla ilerlemesi sağlanmaktadır. Öğrencinin bol gözlem yapabileceği ortam oluşturulmalı, sıkça uygulama ve alıştırmalara yer verilmelidir. Akranlar arası sosyalleşebilmeleri adına grup çalışmalarına ve akranlar arası yardımlaşmalara da izin verilmesi gerekmektedir.

Araştırmacı-eğitimcinin işitme engelliler okulu dışında, özel olarak da, Dokuz Eylül Üniversitesi'nde işitme cihazı ile duyabilen bir öğrenciye verdiği yüz yüze ve online görsel sanat dersi deneyimleri ve işitme engelli öğrencinin online eğitimde yaşadığı süreçler hakkında edindiği bilgiler de, araştırma kapsamında verilmektedir. 2020 yılında pandemi sebebiyle uzaktan eğitim sürecinin yoğunluk kazanması ile özel eğitim alanındaki öğrencilerin eğitiminin bu süreçten olumsuz etkilendiği bilinmektedir. İşaret dilinin her derse uygulanma durumunun eksikliğinden ötürü dersler işitme engelli bireyler için daha zor hale gelmiştir.

Araştırmacının da bu sürede işitme engelli öğrenci D.D.'den edindiği bilgiler şu şekildedir: D.D, uzaktan yürütülen derslerde işitme engelli bireylerin daha çok kendileri ders kitaplarını okuyarak bilgiyi öğrenmek zorunda kaldıklarını, online eğitimlerde öğretmenlerin duyurularını takip etmekte de oldukça zorlandıklarını, işitme engelli öğrenciler için bu derslerin takibinin zor olduğunu, online eğitimle uzaktan derslerine çalışan işitme engelli öğrenci olarak ders verimliliğinin düştüğünü belirtmiş ve dersi anlamakta, takip etmekte oldukça zorlandığını belirtmiştir. Üniversitelerin web sayfalarında yapılan duyuruların işaret diliyle olmaması da bu bölümlerde okuyan işitme engelli bireylerin eğitim hayatını takip etmesini daha zor hale getirdiğini belirtmiştir. Ayrıca yeterlilik düzeyine göre üniversiteyi okuyan işitme engelli bireylerin, mezun olduklarında da iş bulma konusunda kaygıyı üst düzeyde yaşadıkları araştırmacı-eğitimci tarafından uzun süredir ders verdiği bu bireyin staj eğitimine başlamasıyla birebir gözlemlenmiştir.

Ülkemizde işitme engellilerin eğitimi konusunda oldukça büyük sıkıntılar yaşanabilmektedir. Eğitim fakültelerinde işaret dili öğretilmemektedir. Böylece işaret dili bilmeden mezun olan öğretmen adaylarının karşılarına çıkan işitme engelli bireylere ders vermekte zorlanıldığı gözlemlenmiş, bu durum araştırmacı tarafından da birebir yaşanmıştır. Burada asıl anlatılmak istenen farklı bölümlerde okuyabilen işitme engelli bireylerin eğitiminde iletişim dilinin önemine dikkat çekmek ve işaret dilinin kullanımının, uygulama bilgisinin sanatsal uygulama becerisindeki önemini dile getirebilmektir.

Araştırmacı-eğitimcinin uzaktan öğretimde işitme engelli birey ile daha çok mesajlaştığı ve mesajların ardından öğrencinin yapmakta zorlandığı kısım ile ilgili karşılıklı fotoğraflarla birlikte uygulama videosu çekilmiştir. İşitme engelli öğrenci ile zaman zaman görüntülü aramalar üzerinden de çalışmasını adım adım ilerletmesi sağlanmıştır. Tuvale yapılan bir çalışmada öğrencinin göndermiş olduğu fotoğrafın üzerine Şekil70'deki gibi renkli işaretlemeler yapılmış ve gerekli açıklamalar yazılarak online görsel sanatlar eğitiminin daha verimli hale gelmesi sağlanmıştır.

Araştırmacı-eğitimci, gönüllü olarak, bu işitme engelli öğrenciye (D.D), Fakülte kampüs bahçesinde ve kantinde, bazen resim atölyesinde, bireysel resim çalışması yaptırmıştır. Araştırmacı-eğitimci, tez konusu olan Sanatsal Davranış Öğretimi (TAB) ve işitme engelli bireylerin sanat eğitimindeki incelemelerini desteklemek ve görsel sanat çalışmalarında da kendini geliştirmek isteyen işitme engelli bireye faydalı olmak amacıyla aşağıda görselleri verilen derslere başlamıştır.

Şekil 67'den itibaren bu başlığın altında yer verilen görseller, tez yazım sürecinde 2021 yılında birebir ve online verilen derslerdeki tuval çalışmasından örneklerdir. 2021'de karakalemle başlayan dersler, sonraki süreçte akrilik boya ile devam edilmiş ve bu bölümde tuval çalışmalarına yer verilmiştir. Çalışma, işitme engelli lisans programı öğrencisi D.D. ile online görsel sanat çalışmasıdır. Bundan sonraki bölümlerde D.D. olarak ifadelere yer verilmiştir. Bu çalışmada kullanılan malzemeler; 35x50cm tuval, kurşun kalem, akrilik boya ve farklı boyda kullanılan fırçalardır.

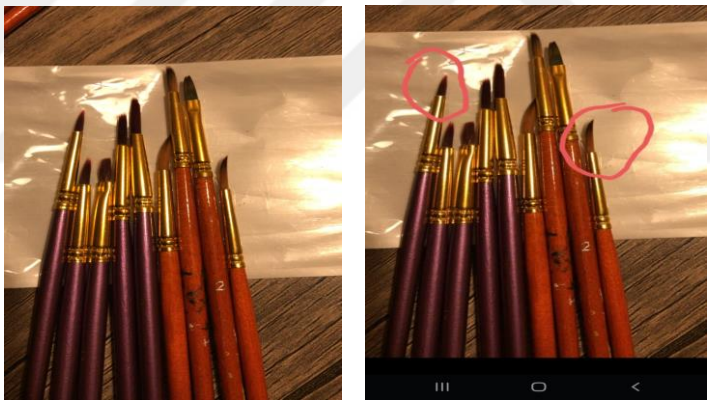

Şekil 67. Resim çalışması için D.D.'nin yolladığı malzemeler (fırçalar) (Fotoğraf: D.D, 2022)

Şekil 68. Araştırmacı-eğitimcinin, öğrencinin kullanması gereken fırçaları işaretleyerek, dijital ortamda, öğrenciye ilettiği malzeme görseli (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2022)

Öncelikle Şekil 67'de öğrenci hangi fırçayı kullanması gerektiğini sormuştur. Araştırmacı ise Şekil68'deki gibi öğrencinin yolladığı fotoğraf üzerinde işaretleme yaparak yollamış ve oluşturulan resme uygun fırça seçimi yapılmıştır.

Aşağıda, yapılan manzara resminde, çimen görseli/resimsel göstergesi oluşturulurken, tuval boyutu ve çimenin oluşturulacağı alana yönelik uygun fırça seçimiyle resme başlanmıştır. Online eğitimde öğrencinin elinde olan fırçalar arasından çalışmasına en uygun

olanı kırmızı daire içine alınarak seçilmiştir. Ardından gerekli kısa yönlendirmelerle resim küçük adımlarla öğrenciye tamamlatılmıştır.

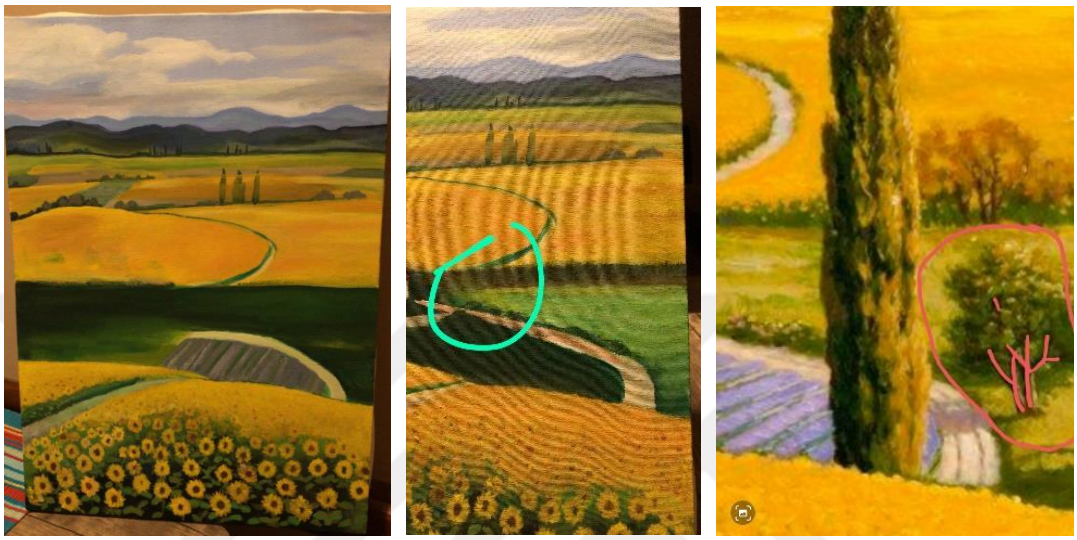

Şekil 69, 70. Öğrenci D.D. araştırmacı-eğitimciye yol çizmeyi sorarken ve arka planda yeşil alanı nasıl devam etmesi gerektiğini yeşil daire içine alarak soruyor (Fotoğraf: D.D., 2022)

Şekil 71. Araştırmacı-eğitimcinin D.D.'ye yolladığı ağaç fotoğrafı kırmızı işaretle çizilmiş (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2022)

D.D. Araştırmacı-eğitimciye Şekil 69'da yolun devamını nasıl yapması gerektiğini mesajda belirtmiş ve yaptığı çalışmanın fotoğrafını göndermiştir. Uzağa doğru gidildikçe yolu daralttığını anlatan araştırmacı yolu tamamlatmış ve D.D.'nin yeşil yuvarlak alana aldığı bölümü nasıl devam etmesi gerektiğini anlatmıştır.

Araştırmacı-eğitimcinin orijinal resimdeki ağaç gövde ve dallarını kırmızı işaretlerle gösterdiği ve dijital ortamdan öğrenciye ilettiği ekran görüntüsü yer almaktadır. Ağacı çizerken önce tuvalde kapladığı alan belirlenmiş ve ağaç gövdesi çizimi yapılmıştır. Gövdenin tamamlanmasının ardından dallara geçilmiştir.

Her aşamada D.D'nin küçük adımlarla ilerlemesi sağlanmış ve gerekli yönlendirmeler kısa, açık, net ve anlaşılır olmuştur. Fotoğraf üzerinden yönlendirmelerden sonra video anlatım ile adım adım nasıl ilerlediğini detaylı çekip öğrenciye gönderen araştırmacı-eğitimci, küçük adımlarla öğrenciye resmini tamamlatmıştır.

Şekil 72, 73, 74. Araştırmacı-eğitimci işaretlerle resmin üstüne ne yapması gerektiğini belirtmiştir (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2022)

Şekil 75. D.D.'nin tamamlanmış 35x50cm akrilik boya tuval çalışması (Fotoğraf: D.D., 2022)

Özel sanat öğretimi, araştırmacı-eğitimci tarafından küçük basamaklara ayrılarak yürütülmüştür. Böylece karmaşık beceriler ayrı ayrı yapılar halinde öğretilebilmiştir. İlk çalışılmış örnek olan bu tuvalde öğrencinin akrilik boya ve fırça kullanım kabiliyeti geliştirilmeye çalışılmış ardından yeni bir tuvale geçilmiştir. Sonraki süreçler de D.D'nin sanat yoluyla kendini ifade edebilmesi ve kendine gerçekleştirip özünü bulması sağlanmaya çalışılmakta ve görsel sanat dersleri devam etmektedir.

4.4.İşitme Engelli Bireylerin Çağdaş Görsel Sanatlar Eğitiminde Sanatsal Davranış Öğretimi Yaklaşımının (TAB) Kullanımının, Ders Programları, Ders Planları, Sanatsal Atölye Uygulamaları, Sergilemeler Açısından Değerlendirilmesi.

Sanat öğretmenlerinin dersinde kullandıkları strateji, araç ve gereçler öğrencilerin seçime dayalı öğrenmenin olması için iyi bir ölçüttür. İşitme engelli bireylerin çağdaş görsel sanatlar eğitiminde, tezin ana çıkış noktası da olan, Sanatsal Davranış Öğretimi Yaklaşımının (TAB) değerlendirilmesi bakımından öğrencilerin görsel sanat çalışmasında kullanmış olduğu bu araç-gereçler önemli değildir. Sanatsal çalışma resmin sadece bir bölümünü oluşturmaktadır. Öğrencilerin gerçek potansiyellerini anlamak için öğretmenlerin sanat yapıtı oluşumundaki sanatsal tutumu gözlemlemesi gerekmektedir. Hetland ve Arkadaşları'na (2007) göre, "…zihin stüdyo alışkanlığı çalışması, TAB sanat programlarıyla çok iyi uyum sağlamaktadır; çünkü öğrencilerin her türlü sanat dersindeki düşünce ve eylemlerini tanımlamak için açık bir dil kullanır" (akt. Douglas ve Jaquith, 2019). Duyuşsal alanda eksiklik yaşayan işitme engelli bireylerin iletişimde kullandıkları açık, net ifadeler ve sürekli sözcükleri algılayabilmek ve anlamlandırabilmek için zihin/hafıza egzersizleri yapması, TAB sanat eğitimi ile yakınlık göstermektedir. Sanatsal davranış öğretiminin gerçekleşmesi, öğrencinin psikomotor becerilerinin yanında, sanatçı gibi düşünüp davranabilmesini öğretmekte mümkün olabilmektedir.

Gelişime yönelik değerlendirme yapmak için TAB uygulamaları güçlü bir yaklaşım sunmaktadır. Bunun sebebi öğrencilerin istekliliği ve becerileri çalışmasını oluştururken eylemlerinde ve resim çalışmasında net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Öğrenciler materyallerini sanata dair fikirleri ile ilişkilendirip zamanla önceki derste edindiği tecrübelerinden faydalanmaktadırlar. TAB'da asıl mesele eğitimin ana parçası olan değerlendirmeyi yapmak değil, yoğun sanat programlarındaki belgelerin yönetimini yapabilmektir (Douglas ve Jaquith, 2019).

İşitme engelli bireylere sanatsal davranış öğretimini (TAB) uygularken, göz teması, beden dili, jest ve mimiklerin doğru kullanılması önem taşımaktadır. Öğretmenler kadar onlara eğitim veren kurumlardaki mevcut ders programları da önem kazanmaktadır. Yapılan sanatsal uygulamalarda öncelikli olarak öğrenci davranışlarında kalıcı değişiklik olması adına;

"-Sanatçılar ne yapar?,

-Her çocuk bir sanatçıdır,

-Sanat odası, çocuğun stüdyosudur" (Douglas ve Jaquith, 2019, s. 24) felsefesinden yola çıkılarak eğitim verilmesi gerekmektedir.

TAB öğretmenleri, öğrencilerinin sanatsal düşüncelerine ve seçimlerine her zaman güvenip değer verirken, belirli öğrencilerine ve topluluklarına stüdyo yapıları tasarlamaktadırlar. Müfredat öğrenen tarafından belirlenmektedir. Öğrencilerin soruları, gözlemleri, ilgi alanları ve ihtiyaçları, öğretmenin öğretmeye, tartışmaya ve değerlendirmeye karar verdiği şeyleri zenginleştirmektedir. Öğrencilerin kendi deneyimlerini kazanması ve başarılı bir sanatçı gibi olması desteklenmektedir.

Şekil 76. Kapanan özel bir kolejdeki öğrenci çalışması fotoğrafı (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2016)

Şekil 76'da araştırmacı-eğitimcinin görev aldığı bir özel okuldaki öğrenci çalışmasına yer verilmiştir. Tuvaline akrilik boya yerine yüz boyama kalemleri ile resim yapan öğrenci sınıfta arkadaşlarının dikkatini çekmiş ve sonraki çalışmalar için akranlarına ilham kaynağı olmuştur. Çocuğa uygun çalışma ortamı sağlandığında ve bir sanatçı gibi davranması desteklediğinde çocuk bir sanatçı gibi yaratım sürecine girmekte ve akranlarını da bu konuda cesaretlendirdiği belgelenmiştir.

Daha önce de belirtildiği gibi, bu üç cümle sanatsal davranış öğretiminin felsefesi ve ana ilkelerini öğrencinin sorgulamasına, bu konuda düşünmelerine ve yaşantı oluşturmalarına yardımcı olmaktadır. Yapılan sanatsal çalışmalarda öğrencinin bir sanatçı gibi düşünmesi ve bir sanatçı gibi davranması için gerekli ortam koşulları hazırlanır. Sanatçı duyarlılığıyla üretime başlayan öğrencilerin eserleri toplanır ve sergi alanına dizilerek eserlerini seyircilerle

buluşturulması sağlanır. Bu durumda ürettikleri için takdir toplayan öğrenci bir sanatçı gibi eser üretmenin de hazzına varır ve çalışmalarını seyircisine sunmaktadır.

Sanatsal davranış öğretiminin gerçekleşebilmesi için taklit, rutin, öritmi vb. birçok yol ile dersler verilebilmektedir. İşitme engelli bireylerin çağdaş görsel sanatlar eğitiminde de gösterip-yaptırma, drama ve taklitle öğretim yoluna sıklıkla başvurulmaktadır. Görsel sanatlar eğitiminin asıl ürünü sanat eseri değil, çocuktur. Bir sanatçı stüdyosunda kendi sanat eserlerini oluşturabilir ancak bir görsel sanatlar öğretmeni bu sanatı yapan, sanatçı gibi düşünen, sanatsal düşünceye sahip çocuklar yetiştirmektedir. Sanatsal yönü olan her çocuğun içindeki yeteneklerini ortaya çıkarabilme imkânını öğretmen sanat stüdyoları ile çocuğa sunmaktadır. Görsel sanatlar eğitimi için yaratıcılığı tetikleyecek özgür stüdyolar olması gerekmektedir. TAB eğitiminde sanatsal zekânın gelişebilmesi için çocuklar kendi çalışmalarının peşinden gitmeyi ve daha iyiye ulaşmayı öğrenmektedirler. Bir çocuğa sanatsal davranış öğretimini vermek için öncelikle o çocuğun da bir sanatçı olduğunu kabul edip ona hissettirmek ve öğrenciye özgür olabileceği alanlar yaratarak görsel sanatlar dersini işlemek gerekmektedir.

Anlatılan Tablo 3'deki işitme engelliler ilkokulları ve ortaokulları haftalık ders çizelgesinde tablonun nasıl okunması gerektiği ve ders saatleri anlatılmıştır. Bu bölümde ise ders programlarının uygulanabilirliği hakkında detaylı bilgilere yer verilmiş ve TAB ile bağlantısı kurulmuştur.

Aşağıdaki Tablo 3'de verildiği gibi, "Seçmeli derslerden birden fazla sınıf düzeyinde alınabilecek derslerin öğretim programları modüler bir yapıda oluşturulmaktadır" (orgm.meb, 2015), bu seçmeli derslerden herhangi birini öğrenciler, 5-8. sınıf arasında ya da sürekli olarak alabilmektedirler. Öğrenciler, programda seçmeli olarak yer alan bir dersi ilk kez sekizinci sınıfta alabilir veya bu dersi beşinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar sürekli olarak seçebilmektedirler veya istedikleri herhangi bir sınıf düzeyinde başka bir alanlardan da ders seçebilmektedirler (orgm.meb, 2015). Sanatsal davranış öğretiminde öğrenciye oluşturulmak istenen özgürlük ortamında, öğrencinin seçim yapma hakkına saygı duyulmuş ve programda seçme hakkına yer verilmiştir. Ders seçimlerini ve saatlerini karar verme özgürlüğü öğrencinin kendisine tanınmıştır.

Bazı okullarda; okulun ve çevrenin imkânlarıyla öğrencilerin bireysel ihtiyaçları ve özellikleri dikkate alınarak seçmeli dersler on (10) ders saatine kadar yapılabilmektedir. Okul yönetiminin kararına bağlı olarak sportif çalışmalar, sanat etkinlikleri, sosyal ve kültürel etkinliklerle özel eğitime uygun her türlü eğitici faaliyetlerin gerçekleştirilmesi

uygulanabilmektedir (orgm.meb, 2015). TAB'da da okul içerisinde uygun koşullar sağlandığında her türlü farklılık ve yeniliklere imkân tanınmaktadır. İşitme engelli öğrencilerin ve kaynaştırma yoluyla eğitim gören öğrencilerinin ihtiyaç ve performanslarına göre "Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı" (BEP) hazırlanarak uygulanmaktadır.

BEP programları öğrencilerin ihtiyaç ve yeteneklerine göre hazırlanmakta ve TAB eğitiminde de aslında her öğrencinin biricik ve özel olduğu bu yüzden de çalışmalarını özgürce yapabilmeleri gerekliliği anlatılmıştır. Bireyselleştirilmiş eğitim programıyla ilgili detaylı bilgilere ilerleyen başlıklarda örneklerle yer verilmiş ve TAB ile ilişkisine tekrar değinilmiştir.

Örnek 1: Tablo 3

İşitme Engelliler İlkokulları ve Ortaokulları Haftalık Ders Çizelgesi.

	DERSLER		SINIFLAR							
			İLKOKUL				ORTAOKUL			
			1	2	3	4	5	6	7	8
ZORUNLU DERSLER	Türkçe		10	10	8	8	7	7	7	7
	Matematik		5	5	5	5	5	5	5	5
	Hayat Bilgisi		4	4	3					
	Fen Bilimleri				3	3	4	4	4	4
	Sosyal Bilgiler					3	3	3	3	
	T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük									2
	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi					2	2	2	2	2
	Görsel Sanatlar		1	1	1	1	2	2	2	2
	Türk İşaret Dili		2	2	2					
	Müzik		1	1	1	1	2	2	2	2
	Oyun ve Fiziki Etkinlikler		3	3	3	1				
	Toplumsal Uyum Becerileri		1	1	1	1				
	Beden Eğitimi ve Spor						2	2	2	2
	Teknoloji ve Tasarım								2	2
	Trafik Güvenliği					1				
	Bilişim Teknolojileri ve Yazılım						2	2		
	Rehberlik ve Kariyer Planlama									1
	İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi					2				
ZORUNLU DERS SAATİ TOPLAMI			**27**	**27**	**27**	**28**	**29**	**29**	**29**	**29**
SEÇMELİ DERSLER	Din, Ahlak ve Değerler	Kur'an-ı Kerim **(4)**					2	2	2	2
		Hz. Muhammed'in Hayatı **(4)**					2	2	2	2
		Temel Dini Bilgiler **(2)**					2	2	2	2
	Dil ve Anlatım	Okuma Becerileri **(1)**		2	2	2	2	2		
		Yazarlık ve Yazma Becerileri **(4)**					2	2	2	2
		Yaşayan Diller ve Lehçeler **(4)**					2	2	2	2
		İletişim ve Sunum Becerileri **(1)**		2	2	2			2	2
	Yabancı Dil	Yabancı Dil (Bakanlar Kurulu Kararı İle Kabul Edilen Diller)(7)		2	2	2	2/(4)	2/(4)	2/(4)	2/(4)
	Fen Bilimleri ve Matematik	Bilim Uygulamaları **(4)**					2	2	2	2
		Matematik Uygulamaları **(4)**					2	2	2	2
		Çevre ve Bilim **(1)**							2	2
		Bilişim Teknolojileri ve Yazılım **(2)**							2	2
	Sanat ve Spor	Görsel Sanatlar (Resim, Geleneksel Sanatlar, Plastik Sanatlar vb.) **(4)**		2	2	2	2/(4)	2/(4)	2/(4)	2/(4)
		Müzik **(4)**		2	2	2	2/(4)	2/(4)	2/(4)	2/(4)
		Spor ve Fiziki Etkinlikler (Alanlara Göre Modüller Oluşturulacaktır) **(4)**		2	2	2	2/(4)	2/(4)	2/(4)	2/(4)
		Drama **(2)**					2	2		
		Zekâ Oyunları **(4)**					2	2	2	2
	Sosyal Bilimler	Halk Kültürü **(1)**						2	2	
		Medya Okur Yazarlığı **(1)**							2	2
		Hukuk ve Adalet **(1)**						2	2	
		Düşünme Eğitimi **(2)**							2	2
Seçilebilecek Ders Saati Sayısı				**2**	**2**	**2**	**6**	**6**	**6**	**6**
Serbest Etkinlikler			**3**	**1**	**1**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
Toplam Ders			**30**	**30**	**30**	**30**	**35**	**35**	**35**	**35**

Örnek 2: İşitme Engelliler Okulu Görsel Sanatlar Dersi Planı

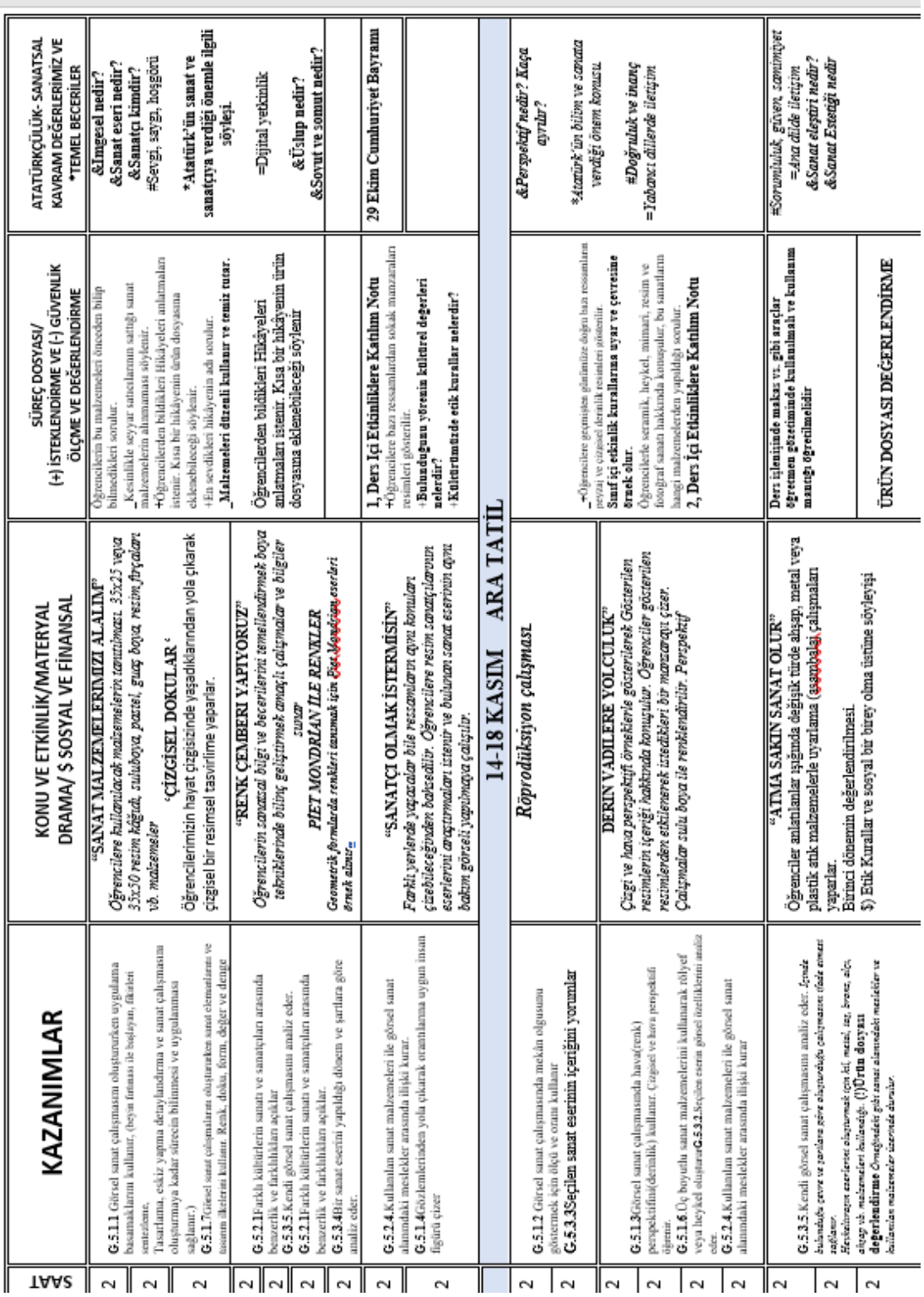

SAAT	KAZANIMLAR	KONU VE ETKİNLİK/MATERYAL DRAMA/ $ SOSYAL VE FİNANSAL	SÜREÇ DOSYASI/ (+) İSTEKLENDİRME VE (-) GÜVENLİK ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	ATATÜRKÇÜLÜK- SANATSAL KAVRAM DEĞERLERİMİZ VE *TEMEL BECERİLER
2	G.5.1.1 Görsel sanat çalışmasını oluştururken uygulama basamaklarını kullanır, (boya tonunu ile boşluğu, fikirleri sentezleme, Tasarlama, eskiz yapma detaylandırma ve sanat çalışmasını oluşturmaya kadar süreçte bilinmesi ve uygulanması sağlanır.)	"SANAT MALZEMELERİMİZİ ALALIM" *Öğrencilere kullanılacak malzemelerin tanıtılması. 35x25 veya 35x50 resim kâğıdı, suluboya, pastel, guaş boya, resim fırçaları vb. malzemeler*	Öğrencilerin bu malzemeleri önceden bilip bilmedikleri sorulur. _Kesinlikle seyyar satıcılarının satığı sanat malzemelerin alınmaması söylenir. +Öğrencilerden bildikleri Hikâyeleri anlatmaları istenir. Kısa bir hikâyenin ürün dosyasına eklenebileceği söylenir. +En sevdikleri hikâyenin adı sorulur. _Malzemeleri düzenli kullanır ve temiz tutar.	&İmgesel nedir? &Sanat eseri nedir? &Sanatçı kimdir? #Sevgi, saygı, hoşgörü *Atatürk'ün sanat ve sanatçıya verdiği önemle ilgili söyleşi.
2	G.5.1.7Görsel sanat çalışmaları oluştururken sanat elemanlarını ve tasarım ilkelerini kullanır. Renk, doku, form, değer ve denge	‘ÇİZGİSEL DOKULAR ‘ Öğrencilerinimizin hayat çizgisizinde yaşadıklarından yola çıkarak çizgisel bir resimsel tasvirlime yaparlar.		
2	G.5.2.1Farklı kültürlerin sanatı ve sanatçıları arasında benzerlik ve farklılıkları açıklar	"RENK ÇEMBERİ YAPIYORUZ" *Öğrencilerin sanatsal bilgi ve becerilerini temellendirmek boya tekniklerinde bilinç geliştirmek amaçlı çalışmalar ve bilgiler sunar*	Öğrencilerden bildikleri Hikâyeleri anlatmaları istenir. Kısa bir hikâyenin ürün dosyasına eklenebileceği söylenir	=Dijital yetkinlik &Üslup nedir? &Soyut ve somut nedir?
2	G.5.3.5.Kendi görsel sanat çalışmasını analiz eder.	*PİET MONDRİAN İLE RENKLER*		
2	G.5.2.1Farklı kültürlerin sanatı ve sanatçıları arasında benzerlik ve farklılıkları açıklar.	*Geometrik formlarda renkleri tanımak için Piet Mondrian eserleri örnek alınır.*		
2	G.5.3.4Bir sanat eserini yapıldığı dönem ve şartlara göre analiz eder.			
2	G.5.2.4.Kullanılan sanat malzemeleri ile görsel sanat alanındaki meslekler arasında ilişki kurar.	"SANATÇI OLMAK İSTERMİSİN" *Farklı yerlerde yaşayacaklar bile ressamların aynı konuları çizebileceğinden bahsedilir. Öğrencilere resim sanatçılarının eserlerini araştırmaları istenir ve bulunan sanat eserinin aynı bakım görseli yapılmaya çalışılır.*	1, Ders İçi Etkinliklere Katılım Notu +Öğrencilere bazı ressamlardan sokak manzaraları resimleri gösterilir. +Bulunduğunu yöresin kültürel değerleri nelerdir? +Kültürümüzde etik kurallar nelerdir?	29 Ekim Cumhuriyet Bayramı
2	G.5.1.4Gözlemlerinizden yola çıkarak orantılama uygun insan figürü çizer			
		14-18 KASIM ARA TATİL		
2	G.5.1.2 Görsel sanat çalışmasında mekân oluşumu göstermek için ölçü ve oranı kullanır	*Röprodüksiyon çalışması*	-*Öğrencilere geçmişten günümüze doğru bazı ressamların peyzaj ve çizgisel detaylık resimleri gösterilir.* Sınıf içi etkinlik kurallarına uyar ve çevresine örnek olur. Öğrencilerle seramik, heykel, mimari, resim ve fotoğraf sanatı hakkında konuşulur, bu sanatların hangi malzemelerden yapıldığı sorulur. 2, Ders İçi Etkinliklere Katılım Notu	&*Perspektif nedir? Kaça ayrılır?* **Atatürk'ün bilime ve sanata verdiği önem konusu.* #*Doğruluk ve inanç* =*Yabancı dillerde iletişim*
2	G.5.3.3Seçilen sanat eserinin içeriğini yorumlar			
2	G.5.1.3Görsel sanat çalışmasında hava(renk) perspektifini(derinlik) kullanır. Çizgisel ve hava perspektifi öğrenir.	DERİN VADİLERE YOLCULUK" *Çizgi ve hava perspektifi örnekleriyle gösterilerek Gösterilen resimlerin içeriği hakkında konuşulur. Öğrenciler gösterilen resimlerden etkilenerek istedikleri bir manzarayı çizer. Çalışmalar sulu boya ile renklendirilir. Perspektif*		
2	G.5.1.6.Üç boyutlu sanat malzemelerini kullanarak rölyef veya heykel oluşturur.G.5.3.2.Seçilen eserin görsel özelliklerini analiz eder.			
2	G.5.2.4.Kullanılan sanat malzemeleri ile görsel sanat alanındaki meslekler arasında ilişki kurar			
2	G.5.3.5.Kendi görsel sanat çalışmasını analiz eder. *İçinde bulunduğu çevre ve şartlara göre oluşturduğu çalışmanın ölçüt esmasını sağlamır.*	"ATMA SAKIN SANAT OLUR" Öğrenciler anlatılanlar ışığında değişik türde ahşap, metal veya plastik atık malzemelerle uyarlama (assemblaj) çalışmaları yaparlar.	Ders işleniminde makas vs. gibi araçlar Öğretmen gözetiminde kullanılmalı ve kullanım mantığı öğretilmelidir	#*Sorumluluk, güven, samimiyet* =*Ana dilde iletişim* &*Sanat eleştiri nedir?* &*Sanat Estetiği nedir*
2	*Hazırlanmış eserlerini oluşturmak için kil, metal, tel, boya, alçı, ahşap vb. malzemeleri kullanılır.* (J)**Ürün dosyası değerlendirme** *Örneğindeki gibi sanat alanındaki meslekler ve kullanılan malzemeler üzerinde durulur.*	Birinci dönemin değerlendirilmesi. $) Etik Kurallar ve sosyal bir birey olma üstüne söyleşi	ÜRÜN DOSYASI DEĞERLENDİRME	

İşitme engelli bireylerin görsel sanat eğitimi için öğrenci seviyesi, hangi becerileri yapıp yapamayacağı okulda bir aylık izlenen süre sonunda, BEP hazırlanarak bir ders planı oluşturulmaktadır. İşitme engelliler ortaokullarından birine ait BEP programı (BEP Formu) Örnek 2 olarak verilmiştir.

Örnek 3:

BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ EĞİTİM PROGRAMI (BEP) FORMU

Öğrencinin Adı-Soyadı: --- Sınıfı: 7/A

BEP Hazırlama Tarihi:01.10.2021

<table>
<tr><td rowspan="2">Öğrencinin performans düzeyi</td><td>Resim malzemelerini ve araç-gereçleri tanır.
Çizgi çeşitlerini bilir.
Resim kâğıdını doldurur.
Gözlemleyerek resim çizer.
Renkleri bilir.
Sulu boya, pastel boya ve guaj boya tekniklerini bilir.</td><td>Ölçüt
3/2</td><td>Başlama-Bitiş Tarihleri
01.10.2021
17.06.2022</td><td>Sorumlu Kişi
Görsel Sanatlar Öğretmeni</td></tr>
<tr><td>Uzun Dönemli Amaçlar</td><td>Kısa Dönemli Hedefler</td><td></td><td></td></tr>
<tr><td colspan="5">GÖRSEL İLETİŞİM VE BİÇİMLENDİRME</td></tr>
<tr><td>Görsel sanat çalışmasında sanat tekniklerini birlikte kullanır.</td><td colspan="4">Baskı teknikleri, mozaik, kolaj, kâğıt vitray, sulu boya vb. görsel sanat çalışmasında kullanır.</td></tr>
<tr><td>Atık malzemeleri kullanarak üç boyutlu çalışma yapar.</td><td colspan="4">Çevresinde bulduğu atık malzemeleri toplar.
Bu malzemelerden birim oluşturur.
Birimleri bir araya getirir ve bütün oluşturur.</td></tr>
<tr><td>Görsel sanat çalışmalarını oluştururken sanat elemanları ve tasarım ilkelerini kullanır.</td><td colspan="4">Geometrik formda tasarım yapar.
Çalışmasında çizgi, renk, valörü bir arada kullanır.</td></tr>
<tr><td>Görsel sanat çalışmasında farklı perspektif tekniklerini kullanır.</td><td colspan="4">Perspektifin, nesnelerin uzaklaştıkça küçülüyormuş gibi görünmesi olduğunu bilir.
Mekânda derinlik etkisi yaratmak için çizgi ve hava (renk) perspektifini birlikte kullanır.</td></tr>
</table>

	KÜLTÜREL MİRAS
Sanat, tarih ve kültürün birbirini nasıl etkilediğini analiz eder	Türk kültürü başta olmak üzere Avrupa, Asya, Afrika vb. kültürlerine ait sanatçı ve eserlerinden örnekler inceler. Eserlerde neler gördüğünü ifade eder. Seçtiği bir sanat eserinin röprodüksiyonunu yapar.
	SANAT ELEŞTİRİSİ VE ESTETİK
Sanat eserinde sosyal ve kültürel inanışların etkisini yorumlar.	Mandala örnekleri incelenir. Örneklerden esinlenerek motif oluşturur. Tasarımını renklendirir. Farklı kültürdeki inanışların ve sosyal çevrenin eser üzerine etkisini anlar.
Çağdaş medyadaki imaj, yazı ve sembol gibi unsurların yönlendirici etkisini açıklar.	Medyada ve çevresinde gördüğü amblem, logo ve afişleri inceler. Bir ürün için amblem tasarlar. Amblemine uygun logo tasarımı yapar.

Görsel Sanatlar Öğretmeni **Sınıf Öğretmeni**

Adı/Soyadı-İmza Adı/Soyadı-İmza

Rehber Öğretmeni **Veli** **Okul Müdürü**

Adı/Soyadı-İmza Adı/Soyadı-İmza Adı/Soyadı-İmza

Öğrenciye özel olarak hazırlanmış BEP'leri görsel sanatlar öğretmeni, sınıf öğretmeni, rehber öğretmeni, veli ve okul müdürünün onayı ile uygulanmaya başlatılmaktadır. Bireyselleştirilmiş eğitim programları hazırlanırken öğrencinin yapabildiklerinden yola çıkılarak yapamadığı becerileri kazanması sağlanmaktadır. Sanatsal davranış öğretimi için de her çocuğa bireysel çalışma alanları oluşturulur ve öğrenciye bir sanatçı gözüyle yaklaşılmaktadır. BEP'leri için Sanatsal Davranış Öğretimini (TAB) gerçekleştirebilmek için uygun zemini hazırlamaktadır.

İşitme engelli öğrencilere eğitim veren yurt dışı eğitim kurumlarındaki mevcut ders programı için müfredat ise;

Uygulanmak istenen müfredatın işitme engelli öğrenciler için nasıl yapılacağını belirlemek amacıyla bir hazırlık yapılmaktadır. Çeşitli öğretim yaklaşımları ve her bir özel ihtiyaç için farklılıklar içeren listelenmiş ders planları yer almaktadır. Özel gereksinimli işitme engelli öğrencilerle en iyi, kendi modlarına uygun bir öğrenme stili kullanıldığında öğrendiğinden, ders planları kinestetik odaklı olmaktadır. İşitme engelliler okulu TAB ders planının bir örneğinin İngilizce çevirisi yapılarak aşağıda verilmiştir.

Örnek4: İşitme Engelliler Okulu Yurt Dışı Ders Planı Örneği Türkçe Çevirisi, (Modified art curriculum for deaf students with secondary disabili.pdf)

Multi-Medya Otoportre
Yaş: orta - lise Süre: Bir hafta (dört ila beş 40 dakikalık ders), özel ihtiyaçları olan öğrenciler için iki hafta.
   Hedefler: Öğrenciler, Elemanları ve İlkeleri uygulayabilecektir. İşlerine göre tasarım Öğrenciler yaratma yeteneğini gösterebilecektir. ileten temsili, soyut ve nesnel olmayan sanat eserleridir. Fikir ve kavramlar. Öğrenciler uygun malzeme seçimini gösterebileceklerdir. sanatta kullanım için araçlar, malzemeler, süreçler ve teknolojiler üretme hedeflenmektedir.
SANATLAR Standart 1: Sanat Yaratmak, Sahnelemek ve Sanata Katılmak Farklı türden konuları, konuları, temaları ve metaforları ele alan sanat eserleri yapın. Öğrenciler duyusal öğeleri, organizasyonel öğeleri anlayacak ve kullanacaklardır. Sanat eserlerinde kendi fikirlerini iletmek için ilkeler ve etkileyici görüntüler.

Öğrenciler çeşitli sanat malzemeleri, süreçleri, ortamları ve teknikleri kullanacak, Görsel sanat eserleri yaratmak ve sergilemek için uygun teknolojileri kullanır.
Standart 2: Sanat Malzemelerini ve Kaynaklarını Bilmek ve Kullanmak. Çeşitli görsel sanatlar malzemelerini, tekniklerini ve süreçlerini bilir ve kullanır. Öğrenciler görsel sanatlara katılım için kaynaklar ve fırsatlar hakkında bilgi sahibi olacaklardır. topluluk (sergiler, kütüphaneler, müzeler, galeriler) ve uygun kullanım materyaller (resim reprodüksiyonları, slaytlar, basılı materyaller, elektronik medya). Öğrenciler görsel sanatlarda mevcut olan mesleki seçeneklerin farkında olması.
İNGİLİZCE DIŞINDAKİ DİL Standart 1: İletişim Becerileri Öğrenciler iletişim için İngilizce dışında bir dil kullanabilecektir.
Malzemeler: İlk gün: Portre sanat örnekleri, Kağıt, Kalemler, İkinci gün ve sonrası: Dergiler, 11x18 kağıt, Dijital kamera, Zamk, Boyamak, Parıltı, Herhangi bir ortam (öğrencilerin vizyonuna bağlı olarak)
Hazırlık: 1. Öğretmen çalışma kağıtlarını renkli yazdırır 2. Öğretmen mini bir kolaj çalışması yapacaktır. prosedür: 1. Öğretmen öğrencilere bir haftalık projeleri hakkında bilgi verecektir. 2. Öğretmen ve öğrenciler "Günlük hayat" konusunu tartışacaklar. a. Bunun anlamı ne? b. Onlar için günlük yaşam nedir (her öğrenci açıklayacaktır) 3. Öğretmen konuyu desteklemek için sanat örneklerini kullanacaktır. 4. Öğretmen, sınıfta yaptıkları her şey hakkında beyin fırtınası yapmalarını isteyecektir. hayat - onlar hakkında her şey (aile, din, hoşlananlar ve hoşlanmayanlar, tutkular,

işler vb.) 5. Beyin fırtınasından sonra öğretmen ve öğrenciler listelerini tartışacaklar. 6. Öğretmen öğrencilerden fikirlerinin kaba bir taslağını çizmelerini isteyecektir. (ders süresinin geri kalanı) - ve üzerinde çalışmadan önce onaylanmalıdır. proje.

Türkiye'deki işitme engelliler okulunda uygulanan dersler Örnek 1'deki gibi ders saatleriyle bir arada verilmektedir. Örnek 2'deki görsel sanatlar yıllık planındaki her kazanım her öğrencinin hazırbulunuşluluğuna uygun olmadığı için derslerde Örnek 3'deki gibi BEP programlarının uygulandığı gözlemlenmiştir. Örnek 4'te ise işitme engelliler okulunda görsel sanatlar dersinde uygulanan günlük TAB ders planına yer verilmiştir.

Türkiye'deki görsel sanatlar dersi yıllık planında yer alan kazanımlar öğrenciye göre değerlendirip BEP oluşturulmaktadır. Kazanımlarla beraber görsel sanatlar ders konularına da yer verilen bu planda malzeme kullanım bilgisi verilmemektedir. Araştırmacı eğitimcinin gittiği işitme engelliler okulunda ise uygulama olarak günlük planların artık kullanılmadığı onun yerine BEP programlarının yeterli olduğu çünkü her öğrenci için özel olarak hazırlandığı bilgilerine ulaşılmıştır. Yurtdışı TAB planında ise günlük ders işlenişine yer verilmiştir. İçerisinde dersin uygulanacağı yaş düzeyi, dersin uygulanacağı süreyi, malzeme bilgisini, öğretmenin yapacaklarını, standart1 ve standar2 bölümlerinde ise öğrenci bilişsel ve psikomotor becerilerinin gelişimi için gerekli kazanımlara yer verilmiştir. Böylece öğrenci stüdyo uygulamaları için atılacak her adım planlanmıştır. BEP'de ise öğrenciye verilmesi gereken hedefler belli olmakla birlikte biraz daha açık uçlu kaldığı belirlenmiştir.

TAB ders planları yazılma aşamasında çeşitliliği sağlaması için üç ders planı ve bir yedek plan hazırlanmaktadır (Douglas ve Jaquıth, 2019). Bu programa yeni başlayan öğrencilerden yarıyıla kadar Mükemmel Özgün Çalışmaların (WOW) beklenmemesi gerektiği ve öğrencinin malzeme kullanımında geçmiş deneyimlerini devam ettirip alışması ve yeni adımlar atması için izin verildiği belirtilmiştir. Öğrenci gibi düşünülüp hazırlanmış olan planlar uygulandıktan sonra dersin son 10 dakikasında öğrencilerin çalıştıkları ortamı temiz tutması sorumluluğu verilmektedir (Douglas ve Jaquıth, 2019).

Yurt içi ve yurtdışı hazırlanan ders planlarının uygulanabilirliği ve öğrenciye kazanımları açısından değerlendirildiğinde; Türkiye'de öğretmen hazırlıksızlığından kaynaklı olarak uygulanmayan günlük planların önemi ortaya çıkmaktadır. Derslere geçmeden önce öğretmenin hazırlamış olduğu günlük plan ve yedekte tuttuğu program öğretmeni olası her duruma hazırlarken öğrenci kazanımlarını da değerlendirme yaparken daha doğru yapılmasını sağlamaktadır. Öğrencinin her adımı önceden tahmin edilerek planlar hazırlandığı için bu planların uygulanabilirlik açısından da hem öğretene hem de öğrenene kolaylık sağladığı düşünülmektedir.

Türkiye'de ders planlarının ise daha çok kâğıt üstünde kaldığı ve MEB müfredatında günlük planlara yer verilmiş olsa bile derslerde ona uygun çalışılamadığı belirlenmiştir. İşitme engelliler okulunda öğrenci hazırbulunuşluluğuna göre hazırlanmamış olan müfredatın hem öğrencileri hem de öğretmenleri zorladığı tespit edilmiştir.

Araştırmacının gittiği işitme engelliler okulunda, iletişim ve dil öğrenimi açısından girdiği Türkçe dersinde öğretmenin MEB müfredatında yer alan fiilimsi ve fiil çatıları ünitesinin işitme engellilerin dil yapısına uygun olmadığı için yeni bir plan hazırlayıp derse geldiği ve öğrencilere uygun olarak dersi işlediği, öğrencilerinde derse katılımı ile derslerin keyifli geçtiği gözlemlenmiştir. Dersin öğrenci kazanımları bakımından daha verimli geçmesi için hazırlanan öğretmenin dersinde başarılı olduğu gözlemlenmiştir. Teknoloji ve tasarım dersinde kil boyama yapan öğrencilerin fırçayı kullanırken yavaş ve dikkatli çalıştıkları, sabırla çalışmalarını tamamlamaya çalıştıkları gözlemlenmiştir. Müzik dersinde dikkatle öğretmeni dinledikleri ve gitarı ellerine alıp çalmayı denediklerinde çok mutlu oldukları ve öğrenmeye hevesli oldukları fark edilmiştir.

Asıl araştırma alanı olan görsel sanatlar dersinde ise hevesli oldukları, bakarak çizmeye alıştıkları, tuval çalışmasında heyecan duydukları, teneffüste bazı öğrencilerin resim çalışmasına devam etmeyi tercih ettiği gözlemlenmiştir. Görsel sanatlar öğretmeninin her öğrenciyle iletişim kurduğu ve her birini çok iyi tanıdığı gözlemlenmiş, öğrenciye uygun çalışmalar verirken öğrencinin ne düşündüğünü tahmin edip ona göre yönlendirmeler yaptığı saptanmıştır. Ürün bazlı çalışılan bu atölyedeki dersi öğrencilerin çok sevdiği ve resimde yetenekli olan bazı öğrencileri öğretmenin özel ders almaları için farklı atölyelere yönlendirdiği belirtilmektedir.

MEB'in planları hazırlamada işitme engelliler için özel bir ders planı hazırlama konusunda yetersizlik tespit edilmiştir. Ayrı bir plan ve müfredatı olması gereken işitme

engelli bireylerin özel eğitim sınıfı içerinde genel bir programa sıkıştırıldığı ve öğretmenlerin de gerçekçi olmayan ve beklenen öğrenci kazanımlarının yerine yeni planlarla dersi işlemek zorunda bırakıldığı gözlem sürecinde fark edilmiştir.

Araştırma kapsamında işitme engelli bireylerin okullarındaki yurtiçi görsel sanat eğitimi uygulama görsellerine 4.2 başlığı altında yer verilmiştir. Bu kısımda önceki verilen örnek uygulamaların değerlendirilmesi yapılmakta ve diğer görsellerden farklı olarak örneklere yer verilmiştir.

İşitme engelliler okullarında verilen görsel sanat eğitimi planları incelendiğinde ağırlıklı olarak BEP programlarının uygulandığı ve sanat çalışmalarında taklit-kopya yoluyla sanat eğitiminin ön plana çıktığı öğrenci çalışmalarından da kendini göstermektedir. Örneğin; 4.2 başlığı altında yer verilen Şekil 45, 46'da iki ayrı öğrencinin çalışmasına yer verilmektedir. Yan yana geldiğinde tek bir resim izlenimi veren bu çalışmalara başlanırken; resim kâğıdının ortasını kaplayacak şekilde kurşun kalemle tek çizgi halinde, başka bir görselden bakarak resmedilmiş ve ardından kedi figürlü resimde kâğıdın üst sol köşesinden, alt sağ köşesine dalgalı diyagonal bir çizgi çizilirken, güvercin resminde tam tersi yönde çizgi atılmıştır ve bu çizginin tek tarafına yaklaşık 1cm arayla yatay çizgiler yapılmıştır. Çizim aşaması tamamlanan görsel sanat çalışması siyah akrilik boya ile diyagonal çizginin bir tarafında tamamı boyanırken, diğer yanında mas-espas, negatif-pozitif bir zıtlık etkisi yaratacak şeklinde boyanmış ve kedi ve güvercinin çiziminin boşluk-dolulukları zıt yönde kullanılarak hayvan figürlerinin öp plana çıkması sağlanmıştır. Büyük bir sabır ve titizlikle çalışılmış, sınırları olan ve yaratıcılıktan çok psikomotor becerilerin gelişimini ve sabırlı olmayı öğreten bir görsel sanat çalışmasıdır.

Şekil 47, 48'de karakalem tek başına zil çalışması ve 3 objeli bir kompozisyon çalışması örneği verilmiştir. Oran-orantı, resmi sayfaya yerleştirebilme ve objeler arasında kıyaslamalar yapılarak yatay-dikey kullanılan araştırma çizgileri ile ölçü alınmıştır. Soyut bir kavram olan 'ölçü' yü, işitme engelli öğrenci, görsel sanat çalışmasında güçlü bir şekilde resmetmiştir.

Şekil 49'da ışık gölge çalışması yapılmıştır. Dersten önce hazırlanmış bir çıktıya bakarak ışık-gölgeyi resmeden işitme engelli öğrencinin çalışmasına biraz dikkatli bakıldığında, öğrenci İngilizce bilmiyor olmasına rağmen çizmiş olduğu şekillerin İngilizce karşılıklarını da resmin üstüne yazmıştır. Işık-gölge modülünü öğrencinin ne kadar anlamış olduğunu bilmiyor olsak bile iyi bir taklit yönünün olduğu söylenebilir.

Şekil 50’de karakalem parçadan başlayarak küçük aşamalarla bütün bir figürün çalışılabilmesi için alt yapı oluşturulmuştur. Bu çalışmalar yapılırken ayrıntılara önem verilmiş göz bebeğinin içindeki çizgiler, kirpikler çizilmiş ve genel bir gölgeleme yapılmıştır. Aynı şekilde burun, dudak ve ayakkabıda da koyu açık dengesi sağlanmıştır. El ve ayakta ise parmakların yönü ve duruşuna dikkat ederek çalışma tamamlanıp, figür denemesi yapılmıştır.

Şekil 51’deki panoda ailemiz ünitesi işlenmiş ve ardından görsel sanat çalışması yapılmıştır. Figür çalışmalarında yüzde mimikler ve el-parmak hareketleri ayrıntılı olarak çalışılmıştır. İşaret dilini kullanıp, beden dilini okuyabilen bu öğrencilerde ifadeler kendini anlatmanın yolu olduğu için resimlere de yansımaktadır. Aile konusu işlenirken öğrencilerden biri akranlarından farklı bir bakış açısı ile anne-baba kedi ve 4 yavrulu aileyi resmetmiştir. TAB yaklaşımında öğrenciye kazandırılmak istenen farklı bakış açıları, çevresine karşı duyarlı olma ve kendini sanat yoluyla ifade etme davranışları işitme engelli öğrencinin çalışmasında görülmektedir. Bu çalışma TAB yaklaşımının işitme engelli bireylere de verilebileceğinin güzel bir kanıtıdır. Bu resmi detaylı incelecek olursak Şekil 77’deki gibi kedileri resmeden öğrencinin; gözlem gücünün güçlü olduğu, resimdeki kedilerin kızgın-üzgün, mutlu-mutsuz, şaşkın-masum oldukları mimiklerinden görülmektedir.

Şekil 77. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu öğrenci çalışması; anne - baba kedi ve 4 yavrusu (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

Şekil 51'de panoda birbirine çok benzeyen iki doğa resmi bulunmaktadır. İlköğretim ve ortaöğretim okullarındaki resim dersinin "serbest" konulu klasikleşmiş çalışmasında, arka fonda değişmez dağ olma zorunluluğunu benimsemiş işitme engelli öğrenciler, iki dağın arasına sapsarı güneşi ve ortasından etrafa yayılan ışık süzmesi çubukları çizmektedirler. Sanat çalışmasındaki birçok şey gibi olaylar mükemmel, kusursuzdur ve güneş tam simetrik şekilde o iki tepenin ardından doğar. Öğretilen bu resimler; ailenin en güvenli yer olduğunu, aileden fazla uzaklaşılmaması gerektiği, evin vazgeçilmez olduğunu ve çocuğun tek başına uzaklara gitme, yeni şeyler denemeye kapalı olma konusunda ısrarcı olması gerektiğini simgelemektedir. Öz güveni kırıcı bu tip resimlerde çocuk aslında öğrenilmiş çaresizliği yaşamaktadır ve yaratıcı, yeni deneyimlerin önünü kapatan bir çalışma örneğidir. Sanatsal davranış öğretimi yaklaşımıyla eğitim veren bir görsel sanatlar öğretmeninin tercih etmeyeceği bir çalışma örneğidir çünkü çocuğu özgür olma düşüncesinden uzaklaştıran bir çalışma olarak görülmektedir.

Şekil 78, 79. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Çocuk Sanat Çalışmaları (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

İşitme engelli bireylerde iletişim ses yerine gözle başladığı için ifadeler oldukça önemlidir ve çocuk resimlerine de bu detaylar yansır. Şekil78,79'daki örneklerde olduğu gibi jest-mimik detaylarına girilmiş ve hamile bir kadının bir elini göbeğinin üstüne koyup, diğer elinin bel boşluğunda oluşu çocuk resminde ifade edilmişitir. Banyodaki diş macununun üzerindeki diş resmi detayına kadar yapılan görsel sanat çalışması işitme engelli bireylerin yaşadıkları çevredeki en ufak detayları bile çok iyi gözlemleyip hafızasında tuttuğunun belgesi olmaktadır. Görsel uzamsal zekaları duyabilen akranlarına

kıyasla daha ileri düzeyde olan işitme engelli öğrencilere sanatçı gibi eleştirel düşünüp bunu sanat çalışmalarına yansıtmaları mümkündür.

Şekil 80. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Öğrencilerinden Asansörde Kalmış Ve Korkmuş Bir Figür Çalışması Örneği (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

Şekil 80'de asansörde kalmış bir erkek figürün yüzündeki korku ifadesi ve alnındaki ter, çıkmak için kapıya asılıp zorlaması resmedilmiştir. Ellerin ve özellikle baş parmakların kapı kolunu kavramış ve doğru yerde çizilmiş olması dikkat çekicidir.

Öğrenciye seviyesine uygun bir şekilde hazırlanmış olan bir MEB programı ile yukarıda değerlendirilmesi yapılmış olan yurt içi görsel sanat öğrenci çalışmalarının bir devamlılığı olup öğrencinin kendisini bulmasında yol gösterici olacağı ve derslerin daha verimli geçeceği düşünülmektedir.

Yapılmış yurt dışı TAB örnekleri incelendiğinde ise Şekil 2'de sanatçı-öğrenci Caleb'in iki süt kamyonunu çizdiğini, bu kamyonu çizerken tekerleklerinde eva kâğıdı kesilip yapıştırarak resmine özgünlük kattığı görülmektedir. Caleb sütü ve süt kamyonlara ilgi duymakta olduğu için bunu çok iyi gözlemlemiştir. Aynı öğrenci 8 yaşına geldiğinde de Legolardan bir kamyon yapmış ve kamyonu yaparken her bir parçasını ayrıca çizmiştir. Lego parçalarını tanıyan ve üç boyutlu lego parçalarını iki boyutlu yüzeyde çalışan Caleb

çalışması bittikten sonra eserini çizme aşamasındayken olan bütün düşüncelerini anlatmıştır.

Şekil 4, 5, 6'da olan çalışma üç öğrencinin işbirliği ile yaptığı resim çalışması örnekleri olmaktadır. Bu öğrenciler robot, oyunlar ve çizgi romanlara ilgi duymaktadır. Bu sebeple robot eskiz çalışmaları yaparak resimlerine başlayan bu öğrenciler üç yıl boyunca aynı konular üzerinde düşünmüş, kafa yormuş ve resim çalışmalarına bunu yansıtmışlardır. Birçok denemeler yapan bu öğrenciler başarısız olmalarına rağmen pes etmemiş ve çalışmalarını istedikleri noktaya getirene kadar ısrarcı olmuşlardır. Şekil 5 ve Şekil 6'da görüldüğü üzere çalışmalarını ilerleten bu öğrenciler Robot World adlı bir çizgi roman kitabı oluşturmuşlardır. Resim dersinde çalışan bu 12 yaşındaki öğrencilerin başarıları ve ne yaptıkları şu şekilde anlatılmıştır.

> "Daniel, David ve Varun *Robot World 1 & 2'yi* geliştirdiler ve bunları Massachusetts Comic Con'da çocuklar için sattılar. Resim dersinde çalıştılar, normal sınıf çalışmalarında ek zaman buldular ve evde devam ettiler. Little Sketch Incorporation adında bir çizgi roman şirketi kurdular ve kendilerini adamış olmaya devam ediyorlar. *Pandeminin vurduğu gibi, Robot World 3'ü* yaratmanın son aşamalarına ulaşıyorlardı. Sanatçılar, birbirleriyle işbirliği yapmaya devam edebilmeleri için kitabın dijital bir sürümünü geliştirerek uyarladılar ve güncellemeler, müşteriler için video mesajları ve "karakter sohbetleri" için bir şirket web sitesi oluşturdular." ("teachingforartisticbehavior", 2003).

Şekil 7, 8, 9'da da kendini ve kim olduğunu tanımaya, anlamaya çalışan 14 yaşındaki Nash'ın çalışması bulunmaktadır. Çift ırklı bir çocuk olan Nash Amerika'da çoğunluğu beyaz olan bir okulda okumakta olduğu ve ırk ayrımı sorunlarıyla mücadele ederken, kendini tanımaya çalıştığı bu sürecini de resimlerine aktardığı belgelenmiş ve Nash ile ilgili şu bilgilere ulaşılmıştır.

> "Çoğunluğu beyaz olan bir okulda çift ırklı bir öğrenci olan Nash, Florida'daki Boca Raton stüdyosunda Stacey Parrish'in 14 yaşındaki sanatçısı, sınıf arkadaşları ve öğretmenlerinin günlük mikro saldırılarına maruz kalıyordu. Sessiz olması, rahatsız etmemesi, "mükemmel" olması için baskı hissediyordu. Deneyimini içselleştirmenin getirdiği yük, ezici bir kaygıya neden oluyordu. Nash, TAB stüdyosunda sesini kullanmaya başlaması için ona güç veren cesur bir alan keşfetti. Bu görüntüler ve yansımalar, Nash'in kimliğiyle ilgili sorulara dayalı olarak nasıl sanatsal bir konsept geliştirdiğini ve büyüyen anlayışını ve öz farkındalığını yansıtan bir dizi sanat eseri ürettiğini gösteriyor" ("teachingforartisticbehavior", 2003).

Yurt dışı resim derslerinde yapılan planlar öğrencilerin özünü bulmada yardımcı olmakta ve öğrencinin uzun süreli takibi ile çalışmaları belgelenmektedir. Yapılan bütün bu çalışmalar kadar sanatçı eserlerinin sergilenmesi ve izleyicisi ile buluşması da çok önem taşımaktadır. Aşağıdaki bölümlerde yurt içi ve yurt dışı sergi örneklerine yer verilmiştir.

Şekil 81. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Öğrenci Çalışmaları Panoda Sergilenmesi

Şekil 82. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Öğrenci Çalışmaları Sergilenmesi

Şekil 81'de okul panosuna asılmış öğrenci görsel sanat çalışmaları "Fikirler Ölmez" başlığı altında yer almaktadır. Sanat çalışmalarının sergilenebilir olması öğrenciyi motive eder, yeni deneyimler edinir ve hata yapmaktan korkmazlar. Başarısız olur ve yeni fikirler üreterek tekrar dener, deneyimleri arttıkça hayal dünyaları genişler ve keşfetme sürecini başlatmış olur. Yaptıkları görsel sanat çalışmalarında soyut kavramlar olan; kültür, şiir, sanat, moda vb. kavramları ilgi alanlarıyla ilişkilendirerek resmedebilecekleri düşünülmektedir.

Şekil 82'de işitme engelliler okulunda üretilen görsel sanat çalışmaların özenli ve temiz şekilde sergilendiği belirtilmiştir. TAB eğitim yaklaşımı üründen önce sürece önem verdiği için resim sergilerinde süreç ve kavramlara da vurgu yapmaktadır. Sanatçının fotoğrafı ile birlikte eserinin yazılı açıklamasına da yer verilmektedir (Douglas ve Jaquith, 2019).

Şekil 83. Araştırmacı-Eğitimcinin, daha önce görev yaptığı ancak kapanmış bir özel kolejde gerçekleşen, araştırmacı tarafından verilen sanat eğitimi sürecinde öğrencilerinin yapmış olduğu çalışmalardan oluşan, Görsel sanatlar dersi sene sonu resim sergisi görseli (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2016)

Şekil 84. Kapanmış bir özel kolejin Görsel sanatlar dersi sene sonu resim sergisi (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2016)

Şekil 85. Kapanmış bir özel kolejin Görsel sanatlar dersi sene sonu resim sergisi (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2016)

Şekil 86. Kapanmış bir özel kolejin Görsel sanatlar dersi sene sonu resim sergisi (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2016)

Şekil 87. Kapanmış bir özel okulun Görsel sanatlar dersi resim sergisi (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2018)

Şekil 88. Kapanmış bir özel okulun Görsel sanatlar dersi resim sergisi (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2018)

Şekil 83, 84, 85, 86, 87, 88'de araştırmacı-eğitimcinin görev aldığı özel okuldaki sergiden görseller ve öğrencileriyle açtığı sergi çalışmalarına yer verilmiştir.. Eser altında öğrenci adı,soyadı ve sınıf bilgilerine yer verilirken bu bilgiler dışında eser tanıtım bilgisine yer yerilmemiştir. Üç boyutlu eserler masa üzerinde sergilenirken, resim çalışmaları şövale üzerinde sergilenmiştir.

Şekil 89. The Base, Greenham'da sergilenen zengin genç yaratıcı yetenekler

Şekil 90. The Base, Greenham'da sergilenen zengin genç yaratıcı yetenekler

Şekil 89, 90'de yurt dışı sergi örneklerine yer verilmiştir. Burada sergide ise eser kadar künye bilgilerine de yer verilmiştir. Sanatçının adı,soyadı,sınıf bilgilerinin dışında eser adı ve eser hikayesine de yer verilmştir.

Sürece önem veren TAB sergileri hazırlanırken bir sergi tasarımcısı olur, sınıfta serginin hangi temada olacağı, sergileneceği alan belirlenir.

Sergi alanı belirlenince bir kurulum ekibi oluşturulur ve sergi alanında eserlerin sergilenebileceği malzemeler gerekli kısımlara yerleştirililer.

Galeri düzenleme ekibi sergiyi günlük gezer ve düşen çalışmaları yerine asar.

Toplama takımında daha büyük öğrenciler olur ve sergi malzemelerini kaldırırlar.

Sergi sonrasında da sınıfla değerlendirmeler yapılır.

Bütün bu görev dağılımında öğrencilere sorumluklar verilir sergi hazırlığına dahil olan öğrenciler bu süreci paylaşmaktadırlar.

Ayrıca bu bölümde engelli bireylerin sanat müzelerinde var olan sanat eserlerine erişilebilirliği bakımından işitme ve görme engelli bireylerin resim sergilerinde olması gereken özelliklere de ayrıca yer verilmiştir. Araştırma kapsamında, Sabancı Vakfında gerçekleştirilmiş olan "dün – bugün - İstanbul" adlı sergiye giden araştırmacı, sergide işitme

ve görme engelli bir okul grubu öğrencilerinin veli – öğretmen ve rehber eşliğinde sergiyi gezdiklerine şahit olmuştur. Amerika'da engellilere sağlanan bütün hakların Türkiye'de Sabancı Müzesinde de gerçekleştiği fotoğraflarla somut olarak belgelenmesi bakımından önemlidir. Sergide izin alıp gruba katılan araştırmacı tarafından, işitme engelli bireylerin doğrudan esere baktıktan sonra Şekil 81'de eser yanındaki video tanıtıma yönelirken, görme engelliler video ekranının yanındaki beyaz alfabeden eseri okuyabildikleri ve küarkod ile rehberin yardımını alarak telefondan bağlanıp eseri dinlediği gözlemlenmiştir. Ayrıca görme engelli bireylerin dikkatini çeken eserin, Şekil 82'de Aslı Narin'in "Bir Direniş Olarak Oyun" olduğunu gözlemlemiştir. Görme engelli öğrencilerin sanat eserine dokunmaları ve arasında dolaşmalarının yanında rehberin "Şuan bir sanat eserinin içeridesiniz" demesiyle çok mutlu oldukları, sanat eserine sarıldıkları ve öğrencilerden birinin "Ben şimdi sanat eserinin içindeyim öyle mi? O zaman bende şimdi sanat oldum (gülümseyerek)" demesi araştırmacının dikkatini çekmiş ve sanatla bütünleşmenin duygu değişimlerindeki ve algıdaki önemi gözlemlenerek tespit edilmiştir. Sergide her sanat eserinin yanında işaret dili ile sanat eserini anlatan video görsellerinin olması ve görme engelliler içinde mors alfabesi ve eser tanıtımı ses kayıtlarının olması sergilerin her yerde herkes için erişilebilir olmasının önemini vurgulaması bakımından önemli olmaktadır. Bu müzede ayrılan bir bölümde halka şeklinde oturan görme ve işitme engelli öğrencilerin sergi sonunda sanat eserleri ve hissettikleri üzerine konuşmalar yapıldığı tespit edilmiştir.

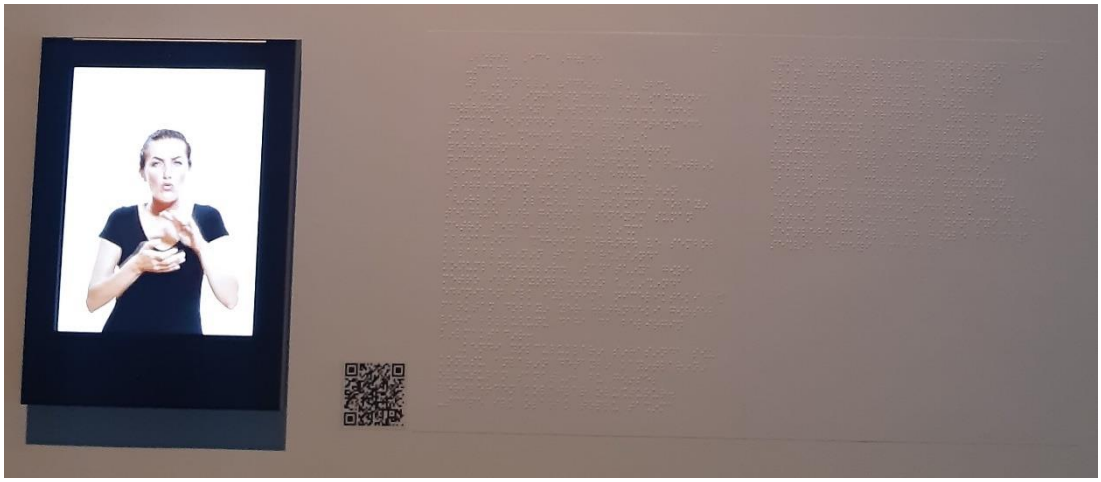

Şekil 91. Sabancı Vakfı Müzesi "dün-bugün-İstanbul" sergisinden (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2021)

Şekil 92. Aslı Narin'in, "Bir Direniş Olarak Oyun" isimli eseri (Fotoğraf: Murat Germen, 2021)

Aşağıda ayrıca konu kapsamında, duyu yitiminin resimdeki yansımalarını ve yaratıcı sürece etkisine değinmek üzere, seçilen bazı sanatçı örneklerine de yer verilmiştir. Tarihten Goya'nın çalışmalarıyla başlayan bu örnekler, günümüz ressamları ile devam etmiştir. Ayrıca işitme engelli sanatçı çalışmalarına ve araştırmacıya ait işitme engelli bireylere yönelik bir sosyal sorumlukluk projesine yer verilmiştir.

Şekil 93. Francisco de Goya, IV. Carlos ve Ailesi, 1800–1801, Prado Müzesi (Madrid), 280 × 336 cm Tuval Üzerine Yağlı Boya

Sarayda aristokalrda bir arada yaşayan Goya, yaşadığı dönemde savaşı görmüş ve yaşadığı yeri bırakarak savaştan kaçmak için yaptığı resimler önce daha renkli ve net ışık ile çalışılmışken, sonradan resimlerinde duyusal engel ve ruhsal durum nedeni ile kararmalar olmuştur.

Şekil 94. Francisco de Goya Satürn Oğlunu Yerken (Yutarken), c. 1819–1823, tuvale aktarılan karışık teknik duvar resmi, 143,5 cm × 81,4 cm (56,5 inç × 32,0 inç), Prado Müzesi , Madrid

Şekil 94 Goya'nın 1819 ile 1823 yılları arasında doğrudan sağırın evinin duvarlarına yaptığı 14 *Kara* Tablo'dan biridir. Goya'nın ölümünden sonra tuvale aktarılmıştır ve şu anda Museo del Prado'da bulunmaktadır.

İşitme engelli, Türk sanatçı, Raif Gökkuş;

> "1956 yılında Zara, Sivas'ta doğdu. 1973 yılında Ankara İşitme Engelliler Okulu Sanat Bölümünü bitirdi. İlk resim çalışmalarına 1966' da yağlı boya ve sulu boya ile başladı. 1970 ' de Ressam Salim Özüdoğru'yla 3 yıl süren atölye çalışmaları oldu. Karikatüre 1994' te geçti. Sanatçı Türkiye Karikatürcüler Derneği üyesidir. Çalışmalarını atölyesinde sürdürmektedir. GÖKKUŞ' un eserleri çeşitli yayın ve koleksiyonlarda yer alınmıştır. Sanatçı ulusal ve uluslararası birçok ödüle layık görülmüştür" ("kimkimdir", 2023).

Şekil 95. İşitme Engelli Ressam Raif Gökkuş, "Renklerin Dili" kişisel sergisi davetiyesi , 2016, Ankara

Ertan Ayhan Sertöz ve Raif Gökkuş'un başarılarında görüldüğü üzere işitme engelli ve sağır bireylerin görsel sanat eğitimi aldıklarındaki başarıları kanıtlanmıştır. Araştırmada verilen örneklerden de anlaşıldığı gibi, görsel sanat eğitiminin, işitme engelliler ve sağırlar üniversitelerin de okutulması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca Eğitim Fakülteleri'ndeki tüm derslerde, özellikle de sanat eğitiminde, işaret dili eğitiminin ve özel eğitim derslerinin zorunlu dersler haline getirilmesi gerektiği de belirlenmiştir.

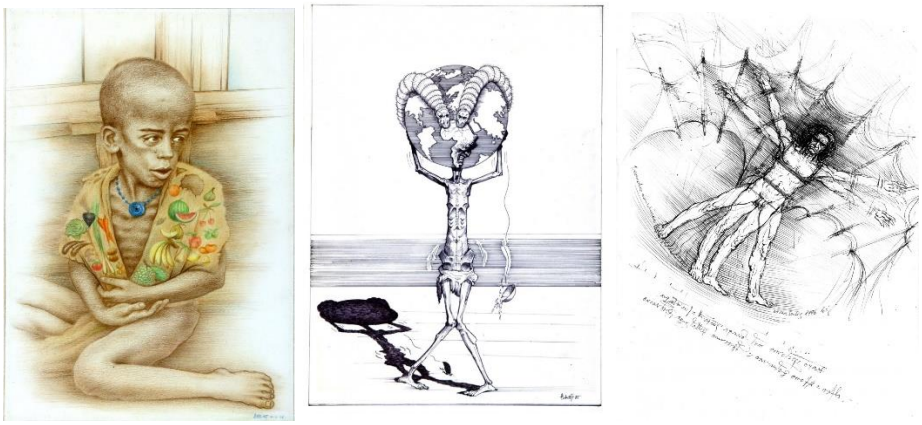

Şekil 96, 97, 98. İşitme Engelli Ressam Ertan Ayhan Sertöz'ün sanatsal çalışmaları.

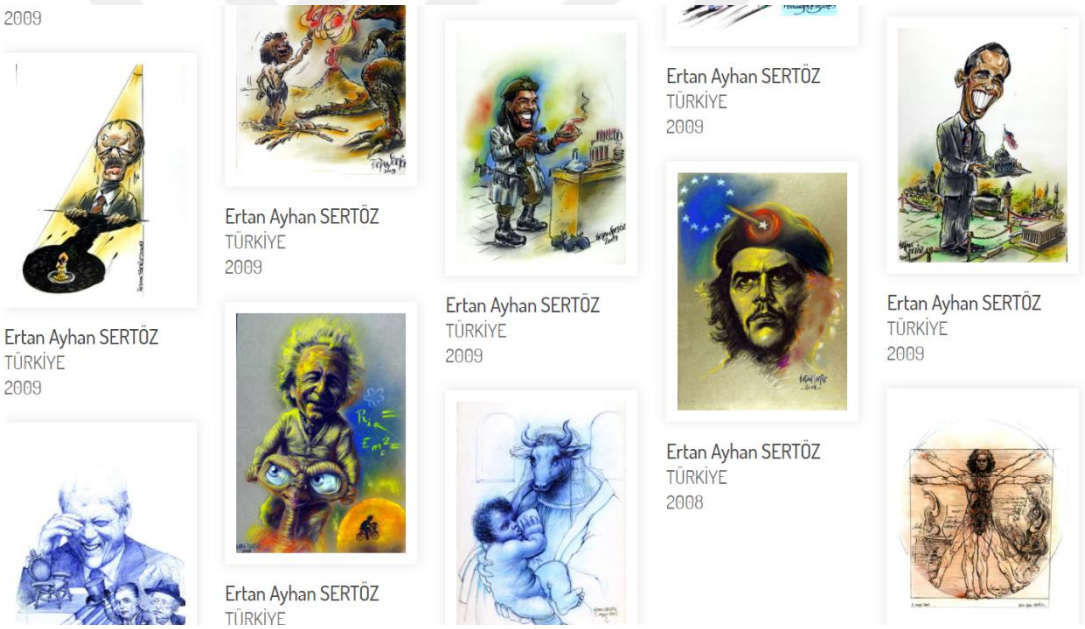

Şekil 99. İşitme Engelli Resam Ertan Ayhan Sertöz 'ün karikatür çalışmaları.

Ertan Ayhan Sertöz ve Raif Gökkuş'un başarılarında görüldüğü üzere işitme engelli veya sağır bireylerin görsel sanat eğitimi aldıklarında başarılı oldukları kanıtlanmıştır.

Araştırma yazım sürecinde yapılan ve tez danışmanının tavsiyesi ve de bilgisi dahilinde Engelsiz Dokuz Eylül Koordinatörlüğü tarafından düzenlenen, işitme engelli bireylere yönelik araştırmacının bir sosyal sorumlukluk projesi de gerçekleşmiştir. Dokuz Eylül Üniversitesi, online eğitim ve pandemi sürecinde, 10-16 Mart 2021 Engelliler Haftasına yönelik Zoom'da 12 Mart 2021'de gerçekleştirilen, işitme engelli bireylere yönelik

özel maske ve kokart tasarımı, afişte yer alan çalışmalar ve etkinlik sunumu araştırmacı tarafından sosyal sorumluluk projesi kapsamında, afişte gösterilen tarih ve saatte online canlı olarak yapılmıştır.

Şekil 100. Dokuz Eylül Üniversitesi işitme engelliler haftası etkinlikleri kapsamında gerçekleştirilen sosyal sorumluluk projesi- özel maske ve kokart tasarım çalışması sunumu afişi (DEU, 2021)

Şekil 101. Proje kapsamında araştırmacı tarafından, işitme engelli bireylerin kullanmaları için tasarlanan ve uygulamalı olarak sunum sürecinde aşama aşama oluşturulan şeffaf maskenin fotoğrafı (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2021)

Şekil 102, 103. Proje kapsamında araştırmacı taradından tasarlanan kokart çalışması (Fotoğraf ve tasarım: Gizem ATMACA, 2021)

12 Mart 2021 Tarihli Etkinlik Sunumunda pandemiden dolayı işitme engellilerin dudak okuyabilmeleri için şeffaf maske tasarımı yapılmıştır.

Araştırma kapsamında seçilen bazı görsellerde ise işitme engelli bireylere yönelik diğer sosyal sorumluluk çalışmalarına, toplumda engelli bireylerle empati kurmak adına yapıldığı ve etkili olduğu düşünüldüğü için, proje örneklerine yer verilmiştir. Sessizlikte diyolog müzesinin amacı işitebilen bireylerin işitme engellilerle empati kurmasını sağlamak ve farkındalık yaratmak amacıyla yapılmıştır. İçeri giren insanlar önce küçük bir bölümde ayakta beklemekedirler. Bir kişi gelip içerde asla konuşulmaması gerektiğini konusunda ikaz etmektedir ve ardından işitme engelli bir rehber işi diğer kişiden devir almaktadır. Oklar takip edilir ve içeride önce %70 duyma oranımızı kısacak şekilde ayarlanmış kulaklıklar takılmaktadır. Daire bir masanın etrafında birbirini tanımayan kişiler el, kol ve mimiklerle konuşmaya çalışmaktadır, ardından işitme engelli rehber büyük, küçük, kare, üçgen şekilleri işaret dili ile göstermekte ve seyirciler bunu yapmaktadır. Kuş, çiçek gibi kısa tek kelimeleri işaertlerle tarif etmemizi istemektedirler. Bu alanda yaklaşık 3dk konuşulmaya çalışılmaktadır. Ardından boy hizasına göre ayarlanabilen beyaz kare plakalar ve üstlerinde açıp kapanabilen ışıklar bulunmaktadır. Yine daire şeklinde olan bu alanın etrafında seyirciler dizilirken rehber ortada yere yakın olan bir masada bazı ünlülerin yüz mimklerini taklit etmemizi istemektedirler. 5dk kadar bu alanda mimik çalışmaları yapılmaktadır. Daha sonra oyun alanına geçilir ve insan vücudunun ve yüzünün göz, kaş, saç, dudak, ayak, bacak vb. şeklinde resimleri bulunmaktadır ve bunların eşleri bulunmaya çalışılmaktadır. Son etapta bir kutunun içerisinde oyuncaklar bulunmaktadır ve bu oyuncaklarla bir kişi resmi tarif ederken, diğeri parçaları birleştirerek bu resmi yapmaya çalışmaktadır. Gezi tamamlandığında işaret diliyle ihtiyaç duyulan teşekkür ederin, görüşmek üzere vb. kısa kelimelerin işaretlerinin olduğu kısımda işitme engelli rehber ile sohbet edilerek gezi tamamlanmaktadır.

Şekil 104. İstanbul-Gayrettepe Metrosu, Sessizlikte diyalog müzesi iletişim adresleri (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2022)

Şekil 105. İstanbul-Gayrettepe Metrosu, Sessizlikte diyalog kapı girişi (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2022)

Şekil 106. İstanbul-Gayrettepe Metrosu, Sessizlikte diyalog kafesinde işaret diliyle sipariş verme bilgileri ve deneyim müzesi amaç ve tanıtım bilbortu (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2022)

Şekil 107. İstanbul-Gayrettepe Metrosu, Karanlıkta Diyalog deneyim müzesi (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2022)

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma

Bu araştırma; Sanatsal Davranış Öğretimini (TAB) işitme engelli bireylerin sanat eğitimi üzerinden irdelemektedir. Sanatsal davranış öğretiminin öğrenci görsel sanat uygulama örnekleri incelenmiştir. İşitme engelliler okulunda uzman görüşlerine danışılmış, sınıf içi ve sınıf dışı gözlem yapılmıştır. Literatür taramalarına göre araştırma konusuyla ilgili alt problemlerde elde edilen sonuçlar tartışılmıştır.

Kuzgun, Deryakulu ve diğerlerinin (2004) yazmış olduğu "Eğitimde Bireysel Farklılıklar" adlı kitapta insanlar arasında sayılamayacak kadar çok yönden farklılıklar olduğu ve her insanın çok çeşitli yeteneklere, farklı düzeylerde sahip olduğu belirtilmiştir. Bu araştırma, tez konusu kapsamında incelenen örneklerde de görüldüğü gibi, sanatçı-öğrencilerin sanatsal davranış öğretiminde (TAB) bireysel farklılıklarının göz önünde bulundurularak, bu farklılıklardan doğacak yaratıcı çalışmaların oluşumuna imkân tanıması bakımından Kuzgun, Deryakulu ve diğerlerinin görüşleri ile benzerlik göstermektedir.

Ormanlıoğlu "Niçin Oyun?" (1997) adlı kitabında insan yaşamının her evresi için geçerli olan çok değerli bir etkinliği, oyunu kuramsal ve uygulama boyutlarıyla detaylıca incelemiştir. Ormanlıoğlu bu kitabında oyunla çocuğun gerçek yaşamını sembolleştirdiğine değinmiş ve çocuğun gelişiminde, çocuğu tanımada oyunun önemi vurgulamıştır. Araştırma kapsamında da oyun ve sanat ilişkisi literatüre göre açıklanmış ve oyunun birey üzerindeki faydalarına değinerek sanat eğitiminde, sanatsal davranış öğretiminde kullanılmasının gerekli olduğunun örneklerle, elde edilen sonuçlarının ortaya koyulması bakımından Ormanoğlu ile benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

Pıştav Akmeşe ve Kayhan'ın 28. Ulusal Özel Eğitim Kongresi tam metin bildiri kitabındaki "İşitme Engelli Bireylerin Eğitiminde Öğretimsel Düzenlemeler Ve Türk İşaret Dili Kullanımı Hakkında Öğretmen Görüşleri" (2018) adlı çalışmasında işitme kaybı, öğrencilerin iletişim ve etkileşim süreçlerini doğrudan etkilediği için öğretmenlerin işitme engelli bireylerin eğitiminde kullanılan yöntemleri bilmesi ve etkili öğretim becerilerine sahip olmaları gerekliliği vurgulanmıştır. Araştırma kapsamında işitme engelli bireylerin iletişim kurmak amacıyla kullandığı yöntemlerden biri olan işaret dilinin eğitimdeki önemi öğrenci

resim çalışmaları üzerinden örneklendirilerek anlatılmış ve iletişim kurmanın öğrenmenin en önemli ölçüsü olması bakımından benzer bulgulara ulaşılmıştır.

Karayağmurlar ve Tan (Aytekin), A. (2003) "Sanat Yoluyla Eğitim Kuramının Eğitim Üzerindeki Etkileri" adlı çalışmasında çağdaş eğitimde merkezde öğrencinin olduğunu ve eğitim kuramlarının özünde bu insancıl düşüncenin yattığını belirtmiştir. Ayrıca kişinin bakış açısında bir dönüşüm yaşandığından bahsetmiş ve davranışlarda, amaçlanan hedeflere göre değişiklikler yarattığını, bunu yaparken de zorlayıcı değil, özgürlükçü bir tutum olduğu savunulmuştur. Araştırma kapsamında, TAB eğitim yaklaşımında da öğrenci çalışmaları için değerlendirme yapılırken ürün değil, sürece önem verildiği ve asıl hedefin öğrenci davranış değişikliği olduğu belirtilmiş ve bireysel stüdyo alanlarının yaratıcılığı besleyip öğrenciye özgür alanlar sunmanın öğrenci davranışlarında kalıcı değişiklikler yarattığı sonucunda ile benzer bulgulara ulaşılmıştır.

Zakir, (2019) "Maria Montessori Eğitim Metodu" adlı çalışmasında Montessori okullarında çocukların, istedikleri araç-gereçlerle, istedikleri zaman istedikleri yerde çalıştıkları belirtilmiştir. Sanatsal davranış öğretimi yaklaşımında da bireysel çalışma alanlarında olan öğrenci kullanmak istediği malzemeleri kendisi seçmekte ve özgür bir ortamda dilediği şekilde sanat eserini üretebilmesi bakımından benzerlik göstermekte oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Vural "İletişim" (2012) kitabında yazı olarak ortaya konulan harflerden oluşan örüntülerin, sözlü olarak anlatılanlar sırasında bu anlatımlara eşlik eden el, kol, yüz, göz, vücut hareketlerinin yanında jest ve mimiklerin ileti olarak tanımlandığını belirtmiştir. Görsel unsurların daha çok ilgi çektiğini belirten Vural, yapılan bir araştırmaya göre, bir mesajda sözcüklerin yüzde 5, ses tonunun yüzde 25, sözel olmayan unsurların ise yüzde 65 etki uyandırabildiğini belirtmiştir. Araştırma kapsamında da, yapılan gözlemler sonucunda, işitme engelli bireylerin iletişimden tamamen yoksun olmadıkları, iletişim kurulabilmesi için el, yüz, göz, kol, vücut hareketleri yanında jest ve mimiklerin de iletişim kurmada başarılı oldukları sonucuna ulaşılmış ve ilgili araştırma ile benzerlik tespit edilmiştir.

Yolcu "Dil: İşlevi, Çeşitleri Ve Alanları Bağlamında Kavramsal Bir İnceleme" (2002) çalışmasında dilin, kişiye özgü bir disiplin olduğunu, her insan için, ilk etapta seslerin taklidiyle öğrenilmekte olduğunu, sahip olunan aile, çevre, kültürün tarihînden beslendiğini ve dilin, bilinçle birlikte var olmuş ve onunla karşılıklı etkileşerek geliştiği belirtilmiştir. Araştırma kapsamında da çevreden etkilenen dilin kültürlerle bir arada geliştiği ve bir sağır

kültürünün olduğuna değinilmiş ve dil oluşumunda taklidin önemli olduğu gibi sanat dili oluşumunda da dile dikkat çekmesi bakımından ilgili araştırma ile benzerlik taşımaktadır.

Sevinç, Aslan ve Özkan'ın hazırladığı (2015) "İşitme Engelliler İçin Öğretmen Kılavuz Kitabı"nda işitme kayıplı öğrencinin; sınıfın yapısı ile ilgili düzenlemelerde; sınıfın aydınlık olması, konuşan kişinin yüz ifadelerinin ve ağzının görülmesi için yeterli düzeyde olması gerektiğini, sınıfın büyüklüğünün, öğrenme için uygun olması gerektiğini belirtmiştir. İncelemeler sonucunda işitme engelliler okuluna gözlem yapmak üzere resmi izinle giden araştırmacının gözlem notlarına göre, okulun iç ve dış yapısının derslerin işlenmesine uygun olduğu sonucuna varılmış ve ilgili kaynakla benzer bulgulara ulaşılmıştır.

Külük, sanat müzelerinde sağır ve işitme engelli bireylere dönük sosyal erişim programları "Amerika Birleşik Devletleri Örneği" (2019) adlı çalışmasında sağır ve işitme engelli müze ziyaretçilerinin işini kolaylaştıracak teknik, teknolojik ve psikolojik desteğin sağlandığı belirtmiş ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki bu sanat müzelerinde işitme destek cihazları, video blog uygulamaları, sanal tur uygulamaları, işaret dili panoları, yardımcı dinleme cihazları, işaret dili tercümanları, özel müze oturumları, toplantılarının olduğu belirtilmiştir. İncelemeler sonucunda Türkiye'de Sabancı Vakfında gerçekleştirilmiş olan "dün – bugün -İstanbul" adlı sergisi ile benzer bulgulara ulaşılmıştır.

Arık "Türk İşaret Dili Araştırmaları, Ellerle Konuşmak" (2016) çalışmasında bir kişinin sağır olarak dünyaya geldiğinde otomatik şekilde işaret dili kullanamadığı, bunun için anne-babasının işaret dilini kullandığından dolayı işaret dilinin anadil olarak öğrenildiğinden ya da işaret dili eğitimi alarak bu dile sahip olduğu ancak anlatılan koşullarda büyüyemeyen sağır çocukların ise işaret dilini öğrenemedikleri belirtilmiştir. İncelemeler sonucunda, işaret dili bilmeden okula gelen ve burada işaret dilini öğrenen çocuklarda da aile ve çevre faktörünün dil öğrenmedeki etkileri bakımından benzer bulgulara ulaşılmıştır.

Kemaloğlu "Konuşamayan işitme engellilerin (sağırların) tarihi" (2014) adlı çalışmasında işitme engellilerin tarihte birçok konuda çok mağdur edildiklerini belirtmiştir. Platon'un işitme engellilerle ilgili topluma yük olduğu ve tedavileriyle uğraşılmayıp ölüme terk edilmelerini savunduğunu belirmiş ve Aristotales'in de (MÖ 384-322) işitme engellilerin aynı zamanda zihinsel olarak da yetersiz olduğunu bu nedenle eğitilemeyeceği düşüncelerine yer verilmiştir ancak yapılan çalışmalar sonucunda bu düşüncelerin çürütüldüğünü belirtmiştir. Araştırma kapsamında da işitme engelli bireylerin de gerekli ortam ve koşullar

sağlandığında, sanat hayatlarında pozitif yönde ilerlemeler olabileceğine örnekler üzerinde incelemeler sonucunda varılmıştır.

Demirel'in "Öğretim ilke ve yöntemleri: Öğretme sanatı" (2012) adlı çalışmasında eğitim, bireye kendi yaşantı ve kasıtlı kültürleme yoluyla istenilen davranış değişikliğini meydana getirme süreci olarak belirtilmiştir. İncelemeler sonucunda işitme engelli bireylerin de kendi yaşantıları yoluyla edindikleri bir sağır kültürünün olduğu ve eğitimin de bu kültüre göre şekil alması bakımından benzerlikler taşıdığı tespit edilmiştir.

Karayağmurlar ve Tan (Aytekin) "Sanat Yoluyla Eğitim Kuramının Eğitim Üzerindeki Etkileri" (2003) adlı çalışmasında Herbert Read'in eğitim amacının sanatçılar yetiştirmek olduğunu belirtmiş ve burada anlatılan sanatçıdan çok üretebilen ve düşünebilen kişiliğin oluşturulabilmesi olduğunu belirtmiştir. İncelemeler sonucunda da TAB eğitim yaklaşımının; düşünebilen, üretebilen yaratıcı kişilerin oluşumunda sanatın önemine dikkat çekilmesi bakımından elde edilen sonuçlarla benzerlikler taşımaktadır.

Arabacı, "Sağır Ebeveynlerin İşiten Çocuklarının Ebeveynleriyle Geçirdikleri Yaşantıları Hakkındaki Görüşleri" (2018) adlı tezinde insanın dilini kendi yaşantısına uydurduğu, dilin insanın çevresindeki her şeyle ilişki kurmasını sağlayan bir araç olduğu ve bu sebeple insan hayatının her anını kapsadığını, sosyal hayatta olan her şeyin de dile yansıdığını belirtmiştir. Araştırma kapsamında da dilin önemli olduğu ve doğru iletişim kurulup kendini gerçekleştirmesine fırsat verilen işitme engelli bireylerin eğitiminde pozitif yönde ilerleme kaydedilebileceği sonucuna varılmış ve ilgili araştırma ile benzer bulgulara ulaşılmıştır.

Artut'un "Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri" (2002) çalışmasına göre her yaratıcı süreçte birden fazla bileşen vardır. Bunların; duyular, ussal (imge, bellek, algı, kavram, imgelem) süreçler ve bu süreçte işlenen malzemelerin dışavurumu yani anlatımı olduğu belirtilmiştir. Araştırma kapsamında da zihinsel süreçleri sanat eserlerine yansıtan öğrenci çalışmalarıyla, somutlaştırılmış örneklerin ortaya koyulması bakımından benzer bulgulara ulaşılmıştır.

Coşkun Onan'ın "Sanat Eğitimi Yöntemleri / Yeni Yaklaşımlar" (2005) tezinde eğitimin çocuğun çevresiyle uyumlu olup, çalışmaların oyun gibi eğlenceli etkinliklerle sürdürüldüğü ancak bu oyunun gelişigüzel bir oyun olmayıp, özel bir yapı ve sıralama içinde gelişen bir dizi etkinlikler toplamı olduğu belirtilmiştir. Araştırmada da oyun ve sanatın iç içe

işlenişiyle öğrenmelerin daha keyifli hale geleceği ve öğrencilerin yaratıcılıklarını beslediğine dair elde edilen bulgular ile benzerlikler göstermektedir.

Douglas ve Jaquith "Eğitimde Fark Yaratan Sanatsal Dokunuşlar" (2019) adlı kitabında çocuğu bir sanatçı gibi görüp bireysel farklılıklarına saygı duyması gerekliliği, bireysel stüdyo alanlarının özgür olma imkânı sunduğunu ve özgür olmanın da yetenekleri ortaya çıkartıp, davranışlarda ulaşılması istenen hedeflere götürdüğü belirtilmiştir. İncelemeler sonucunda, özgür çalışma alanlarıyla yeteneklerini ortaya çıkartma imkânı bulan öğrencilerin, davranış gelişimlerinin ve sorgulama kabiliyetlerinin geliştiğine dair benzer örnekler tespit edilmiştir.

Gompertz'in (2022) "Sanatçı Gibi Düşün… ve Daha Yaratıcı, Daha Verimli Bir Hayata Kavuş" adlı kitabında yeteneklerin gelişimi için bazı yaklaşımları benimseyen, sanatçı gibi düşünen herkesin daha yaratıcı ve verimli bir hayat sürebileceğini, başarılı olma ihtimalinin arttığı belirtilmiştir. İncelemeler sonucunda da sanatın özü itibari ile disiplinler arası olduğu, okul ötesindeki dünyayla sanatın bir bağ kurduğu, sorgulayabilen ve yeni şeyler deneme imkânı bulan öğrencilerin ilişkilendirme, yaratma, sunma becerilerinin geliştiği ve sanat çalışmalarına yansıdığı somut resim çalışması örnekleri ile belgelenmiş, ilgili araştırma ile benzer bulgulara ulaşılmıştır.

Congdon "Find Your Artistic Voice" (2019) adlı kitabında uygunsuzluğun arzu edilen bir şey olmadığını ancak tüm sanatların uygunsuzluk üzerine kurulu olduğu belirtilmiştir. Sanatçıların dünyasında kusurların kişinin gücü olduğuna ve kişinin sanatsal sesini keşfetmek için kendinde kusur olarak gördüklerinin üstüne gitmesi gerektiğini belirtmiştir. Araştırmanın temel çıkış kaynağı olan Sanatsal Davranış Öğretiminde (TAB) de, bireye sanatçı gibi düşünüp davranabilmesinin öğretilebilir olduğu ve bu öğrenmelerin gerçekleşebilmesi için de öğrenciye fırsat tanındığında yaratıcı çalışmalar ürettiği, bu süreçte yeni şeyler denemekten keyif aldığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca araştırmacının bizzat gözlem yaptığı işitme engelliler okulunda, engelli öğrencilerden biri ile deneyimlediği diyalogda, öğrencinin "(Cihazını göstererek) Bak ben duyuyorum, ben normalim, normalim ben…" demesi, öğrencinin duyma yetisini kaybettiğinde kendini toplumda uygunsuz gördüğünü açıkça ortaya koymaktadır.

Fox ve Schirrmacher'in "Çocuklarda Sanat ve Yaratıcılığın Gelişimi" (2018) adlı kitabında hayal ürünü oyunların çocuklarda zihinsel becerileri güçlendirdiği, oyun deneyimleri ile dilin zenginleştiğini, -mış gibi yaparak oynayan çocukların hayal etme ve yaratıcılıklarının daha güçlü olduğu belirtilmiştir. İncelemeler sonucunda görsel sanatlar dersine oyuncaklar getirerek çocukların hayal kurmalarına ve yaratıcılıklarını beslemeye

imkân tanındığı bizzat uygulamalı somut örneklerle belgelenmiştir. Oyuncaklarla oynayan çocukların, zihinsel ve dilsel gelişimleri sağlanarak, daha yaratıcı çalışmalar ortaya koyduğu, örneklerle elde edilen sonuçlarla benzerlik taşımaktadır.

Koski "Control justified: Discipline as moral regulation in adult education. A. Heikkinen, J. Patari, & G. Molzberger içinde, Disciplinary struggles in education" (2019) adlı çalışmasında eğitimin ahlaki bir proje olduğunu, eğitimin temelinde bireylerin nasıl ve neden eğitileceği, iyi-kötü, doğru-yanlış, istenilen ve istenilmeyen gibi sorulara cevap aradığı belirtilmiştir. TAB eğitim yaklaşımında da öğrenci ihtiyaçlarına yönelik hazırlanan özgür stüdyo ortamlarında çalışmaların yürütülmesi ve zihinsel stüdyo egzersizleri ile öğrencilere eleştirel bir bakış açısı kazandırılmaya çalışılması bakımından benzer özellikler taşımaktadırlar.

Tsoumas "Teachıng The Deaf Art And Desıgn In The Greek Hıgher Educatıon Instıtutıons: Focusıng On The Class Unıty" (2016) adlı çalışmasında işitme engelli bireylerin bilinen güvenli bir ortamda eğitim görmeleri gerektiği, İlkokul ve Ortaokullarda sanat öğretiminin temel amacının öğrencilerin Güzel Sanatlarla tanışmasına yardımcı olmak ve zevk alarak sanat eserinin yaratılmasında bilgi ve anlayışla öğretmenlerin bu amaca hizmet etmesi gerektiği belirtilmiştir. İncelemeler sonucunda TAB eğitiminde de öğrencilerin, sanatçılar gibi, sanat çalışmasından zevk alması için çalışabilecekleri özgür alanların oluşturulduğu konusunda benzerlikler bulgulanmıştır.

5.2. Sonuç ve Öneriler

Bu bölümde sonuçlar yazılırken, gözlemlere de yer yerilmiştir. Konuyla ilgili önerilerde bulunulmuştur. Araştırmanın alt problemlerinde incelenen problemler ve elde edilen sonuçlar sırası ile aşağıda verilmektedir.

Sanatsal Davranış Öğretimi; çocukların sanatçı olarak gelişimlerini destekleyip, seçime dayalı üretim yapmaları için davranışlarını yönlendiren bir eğitim yaklaşımıdır. Öğrencilerin merak, ilgi ve ihtiyaçlarına yönelik kişisel tecrübeler kazanacakları sanat etkinlikleri ve müfredatı düzenleyen görsel sanatlar öğretmenleri, öğrencilerin; materyalleri, teknikleri, kavramları ve anlamları keşfetmeleri için bu yaklaşımda onlara zaman tanınmaktadır (Douglas ve Jaquith, 2019, s. 18). Öğretmenlerin işitme engelli öğrencileri tanıyıp; neyi nasıl yaptıklarını, neleri yapamadıklarını belirlediği BEP tamamen öğrenci özellik ve davranışlarına göre belirlenmekte ve her öğrenciye özel olarak tıpkı TAB

yaklaşımında olduğu gibi hazırlanmaktadır. TAB'ın BEP ile benzeştiği nokta bu hazırlık sürecini kapsamaktadır. Bu süreçte BEP'de öğretmen öğrenciyi tanımayla çalışır, kendi davranışlarıyla öğrenciye örnek olur, öğrenciden istendik davranışları alabilmek için gerekli özgür ortamı sağlar, öğrencinin aktif öğrenmeleri için gerekli sınıf içi ve dışı hazırlıklarını tamamlar.

Araştırmacı-eğitimci, okul öncesinde 4 yaştan başlayıp lise ikinci (2.) sınıf düzeyine kadar olan özel bir eğitim kurumunda 4 yıl görev almıştır. Bu süre zarfında bütün kademelerde ders veren araştırmacı, görev aldığı kurumdaki eğitim koordinatörleri ile öğrenci davranış değişikliği için farklı eğitim yaklaşımları ve sanat atölye ortamları üzerine incelemeler yapmış ve bunları uygulama imkânı bulmuştur. Duyma yetisi olan, okul içi ve okul dışından gelen misafir öğrencilerle ve farklı engel durumundaki kaynaştırma öğrencileri ile bu kurumda görev alan araştırmacı, geçmiş deneyimlerinden de faydalanarak öğrencilerine birer yetişkin sanatçı gözüyle bakmış, TAB ve BEP'deki gibi her öğrenciye uygun kişisel sanat ortamları (stüdyoları) oluşturarak öğrencilerinin önce özgür hissedebilmelerini sağlamaya çalışmıştır.

"Sanatçılar ne yapar? Her çocuk bir sanatçıdır. Sanat odası, çocuğun stüdyosudur. Bu üç cümle sanatsal davranış öğretiminin felsefesi ve ana ilkelerini oluşturmaktadır (Douglas ve Jaquith, 2019) ve araştırmacı eğitimci bu yaklaşımı sınıf ortamında da deneyimlemiştir. Her öğrenciye eşit malzeme dağıtımı ile Şekil 10'daki gibi ön hazırlık yapan eğitimci, ilk dersten itibaren kurşun kalem, kuru boya ve keçeli boya seçenekleri ile öğrencilerinin malzemeler arasındaki farkları görmelerini sağlamış ve malzeme kullanımındaki seçimi başlarda sınırlı tutmuştur. Bütün araç gereçleri sırayla kullanan ve bir önceki öğrenmesi ile birlikte kullanma hakkı verilen öğrenciler, belli bir noktadan sonra kuru, sulu, keçeli ve pastel boyaları istedikleri konuya uygun şekilde kullanmayı başarmışlardır.

TAB'da sanat atölye ortamını oluşturabilmek için öğrenciler malzemeleri tanırken öğretmen sürekli öğrenci davranışlarını gözlemlemiş ve notlar almıştır. Sanatsal davranış öğretimi yaklaşımını öğrenci zihninde oturabilmesi ve istendik davranışları oluşturabilmek için bir dönemden fazla süre geçtiği ve tek grup yerine aynı anda birden çok sınıfla çalışıldığı için bu sürenin çalışma grubuna göre değişiklik gösterdiği tespit edilmiştir. TAB yaklaşımının öğrenci gruplarında uygulanabilir olması için BEP 'daki gibi öğrenciye küçük adımlarla bu özgürlüğün verilmesi gerektiği tespit edilmiştir. Görsel sanat çalışmasında her konuda tamamen özgür bırakılan öğrencilerin ne yapacaklarını bilmediği, birbirlerine bakıp içlerinden birinin çıkıp bir hamle yapmasını bekledikleri ve öğretmenin o öğrenciye nasıl davrandığını öğrencilerin gözlemledikleri sonucuna varılmıştır. Bu noktada öğretmenin davranışlarına göre şekil alan öğrencilere önce sınırlı malzeme kullanım bilgisi verilir ve ardından malzemeyi

deneyimlemesi sağlandığında öğrencilerin daha rahat çalıştıkları tespit edilmiştir. Bu sebeple TAB yaklaşımı ile eğitim vermek isteyen öğretmenlerin öncelikle müfredat hazırlamaları ve bunun içinde paylaşımlarda bulunup birbirlerine mentorluk yapabilecekleri çalışma arkadaşlarına ihtiyaç olduğu belirlenmiştir. TAB yaklaşımının gerçekleşebilmesi için öğrenci performanslarına fırsat verilmelidir. Sınırlıları katı şekilde belirlenmiş ve yeniliklere müsaade etmeyen sanat eğitimlerinin öğrencide kalıcı davranış değişikliği yaratmada başarısız olduğu ve sınırlı belirlenmiş ve zamanla genişleyen özgürlük ortamlarında öğrencinin ders gününü heyecanla beklediği, hatta dersten önce sıklıkla öğretmeniyle fikirlerini paylaştığı araştırmacı-eğitimci tarafından da okullarda deneyimlenmiştir.

TAB yaklaşımının öğrenci zihninde oturmasına kadar geçen sürede öğretmenin fazlasıyla yıprandığı ancak öğrencilerin bu anlayışla hareket etmeyi öğrendiği noktada eğitim ders yöneteni öğrencilerin ele aldığı ve kişisel programlarını yönetebildikleri ve öğretmen yükünün hafiflediği sonucuna varılmıştır. İşitme engelli bireylere de fırsat eşitliği sağlanmalı ve TAB öğretiminin uygulamasının işitme engelli bireylerin eğitiminde de hayata geçirilmesi önerilmektedir.

Araştırmacının sanat atölye ortamını incelediği işitme engelliler okullarında sıklıkla kullanılan öğretim yönteminin yaparak yaşayarak elde edinilen aktif öğrenmeleri desteklemediği; buna karşın daha çok göstererek yaptırmanın kullanıldığı sonucuna varılmıştır. Ders içerisinde öğrencilerin ya akıllı tahtadan bakarak ya da önceden hazırlanmış fotokopilerden bir resim seçerek çalışmasına başlandığı gözlemlenmiş ve hayal gücünü destekleyen çalışmaların uygulanmadığı sonucuna varılmıştır. Oysaki yaratma için farklı materyal kullanımlarına ve öğrencinin kendisini rahat hissedip özgürce görsel sanat çalışmasını üretebileceği atölye ortamına ihtiyacı bulunmaktadır.

TAB'ın yaratıcılığı desteklediği ve BEP'nın hazırlanma süresinde öğrenciye tanıdığı özgür ortam ile örtüşmektedir. İki çalışmada da öğrencinin neleri yapabileceği ve neleri yapmakta zorlandığı üzerinde durulur ve performanslarını gerçekleştirme fırsatı verilir. Öğrenciye bu fırsat tanındığında; yeni şeyler denemeye çok açık olduğu, aklına gelen ve görsel sanatlar dersi ile uzaktan bakıldığında ilişkisi bile olmadığı düşünülen kavram ve malzemeler bakımından öğrencinin bağlar kurduğu ve yeni denemeler için kendini rahat hissettiği bu sanat ortamını tercih ettiği sonucuna varılmıştır.

İşitme engelli bireylerin TAB yaklaşımı ile alabilecekleri görsel sanat eğitiminde, yaratım süreçlerinin sonundaki uygulamaları rahatlıkla yapabildikleri araştırmacı tarafından gözlemlenmiş ve görsel sanat eserini oluşturmada sonuca hızlıca ulaşan öğrencilerin aslında yeni fikir oluşumlarına ihtiyacı olduğu sonucuna varılmıştır. BEP programlarıyla birlikte

öğrenci kalıcı davranış değişikliğinde uygulanabilirliğin özel eğitim kurumlarında daha fazla zaman alacağı sonucuna varılmıştır.

Sanatsal davranış öğretiminde rol model olacak olan öğretmene büyük iş düşmektedir. İşitme engelli bireylerin yaparak yaşayarak aktif öğrenmeyle öğretim süreçlerini daha kalıcı hale getirdiği düşünülse bile okul ara tatillerinde öğrenilen davranışlar tekrar edilmeyince çok hızlı unutulmakta veya küçük bir malzeme değişikliği olduğu zaman, duyma yetisi olan öğrencilerin her konuda özgür bırakıldıklarındaki şaşkınlık ve ne yapacağını bilememe durumunun yaşandıkları sonucuna varılmıştır. Öğrencilerin yaşadığı bu şaşkınlık ve ne yapacağını bilememe durumunun işitme engelli öğrencilerde de giderilmesi için malzeme kullanımının sınırlı tutulup kademeli olarak sulu, pastel, keçeli, kuru, karakalem şeklinde arttırılması ve aynı anda kullanım tecrübesi edinmesinin sağlanması önerilmektedir.

Öğrencilerin farklı konularda çalışma ve disiplinlerarası ilişki kurma kabiliyetinin arttırılması önerilmektedir. İşitme engelliler okulunda; görsel sanatlar, teknoloji tasarım, Türkçe, matematik, BFE sınıflarına giren araştırmacı, öğretmenlerin dersi işlerken sıklıkla görsel öğrenme yöntemlerini kullandığı gözlemlemiş ve sanat eğitiminin diğer derslerden bağımsız olarak düşünülemeyeceği sonucuna varılmıştır. Bu sebeple MEB müfredatında görsel sanatlar eğitiminin disiplinlerarası olarak işlenmesi gerekliliği ve zorunlu ders saatinin buna bağlı olarak arttırılması önerilmektedir. Ders saati sayısının artmasıyla yoğun programa ve çok sayıda öğrenciye sahip olan öğretmenin her öğrenci için elektronik bir gözlem gelişim dosyası hazırlayıp, portfolyo oluşturması ve bunları tek tek inceleyip düzenleme yapmasının gerçekçi olmadığı sonucuna varılmıştır. Bu konuyla ilgili araştırmacının görev aldığı kurumda yapılan haftalık öğrenci gözlem ve okul durumlarının paylaşıldığı öğretmenler toplantılarında önemli bilgilere öncelikle olarak yer verilmiştir ve her branş öğretmeni için öğrenci durumunun gözden kaçmaması sağlanmıştır. Bu uygulamanın daha rasyonel olması için bir eğitim kurumundaki bütün öğretmenlerin disiplinlerarası çalışıp birbirlerine mentorluk yapması önerilmektedir.

Sağır (işitme engelli) öğrencilerin, yarı duyan işitme engelli öğrencilere göre gözlem gücü ve algılarının daha açık olduğu görsel sanat çalışmalarına yansımıştır. Görsel sanat çalışmalarındaki figürlerde daha fazla duygu ifadelerine yer verilmiş ve detaylar atlanmamıştır. Hamile bir kadının bir elini karnında bir elinin belinde resmedilmiş olması bir örnektir. Öğrenci çevresindeki insanların hareketlerini anlamak için o kadar gözlem yapmıştır ki bu gözlemleri çalışmasına yansımıştır. Total öğrenciler detayları çok iyi gözlemledikleri için karşılarındaki insanı da anlamak için büyük çaba sarf eder bu sebeple karşısındakinin

hiçbir hareket veya mimiğini kaçırmamaktadırlar. Cihazla yarı duyan öğrencilerde ise cihazın takıldığı yaşa göre algılama güçleri değişebilmektedir. Cihazı belli bir yaştan sonra edinebilen öğrenciler cihazı takana kadar geçen sürede sessizliğe alıştıkları için cihazdan sonra hemen bu duruma alışamaz ve sesleri ayırt edemezler. Dikkat algıları dağıldıkları için yarı duyan işitme engelli öğrenciler total öğrencilere kıyasla eğitim hayatlarında daha fazla zorluk yaşadıkları araştırmacının gittiği okul uzmanları tarafından belirtilmiştir. İşitme engelli öğrencilerin yaşadıkları en büyük zorlukların nedeni, sesleri anlamlandırmakta zorluk yaşamalarından kaynaklı olduğu yine uzman görüşlerine danışılarak belirtilmiştir.

Bir duyusunu kaybeden öğrencinin diğer duyularının geliştiği literatürde birçok kaynak tarafından belirtilmiştir. Çevresini ve etrafındaki insanları anlamak için büyük çaba sarf eden işitme engellilerde de duyma yetilerini kaybettikleri için görsel-uzamsal zekâlarının geliştiği bulgulanmıştır. Sanatsal Davranış Öğretimi (TAB), işitme engelli bireylerin yaratım süreçlerini ve çalışmalarını, görsel-uzamsal zekâlarını etkilediği için incelenmiştir. Bir duyusunu kaybedenin işitme engelli bireyler kendilerini anlatmak için resmi de bir iletişim aracı olarak kullanabilmektedirler. Eğitimde görsel sanatlar dersinin disiplinler arası işlenmesi ve soyut kavramların öğretiminde sanat çalışmaları ile yaparak yaşayarak öğrencinin öğrenmelerine fırsat verilmesinin, işitme engelli öğrenci gelişimi bakımından önemli olduğu ve sanat derslerinde soyut kavramların daha sık işlenmesi önerilmektedir.

Duyu kaybından dolayı çevresinde olup bitenlerden geri kalan birçok işitme engelli bireylerin, zekâ yaşı olarak yaşıtlarından da 3, 4 yaş geriden geldikleri ancak gerekli koşullar sağlandığında başarılı çalışmalar yapılabileceği belgelenmiştir. İşaret dilini kullanan sağır veya işitme engelli bireylerle iletişim kurulurken el-kol, vücut hareketleri, jest ve mimiklerinin kullanımı ve göz teması kurularak, dudak hareketlerinin okunaklı olması gerekmektedir. Kısa ve cümle sonundaki eklerin kullanılmadığı ifadelerle iletişim daha kolay kurulabilmektedir.

Görsel sanat dersinde öğrenciler resim yaparak kendilerine ait bir görsel iletişim dili oluşturmaktadırlar. Görsel sanat dilini oluştururken kişinin kullandığı renk paleti, çizgisi, kullandığı semboller vb. bir araya geldiğinde sanatçının resmi bir iletişim aracı olarak kullandığını belgelemektedir. Derslerde öğrencilerin yaratıcılıklarını ortaya koyup, kendilerini ifade edebilmeleri için konu ve malzeme kullanımı bakımından, yönlendirilmelerin zaman içerisinde yavaş yavaş azaltılıp özgür alanlar bırakılması önerilmektedir.

İşitme engelliler okulunda kullanılan BEP programları kişiye özel olarak hazırlanmaktadır. Bu programlar hazırlanırken 1 ay süre ile öğrencinin daha çok neyi yapamadıklarına odaklanılır ve yaptığı becerilerden yola çıkarak yapamadığı becerileri edinmesi sağlanmaktadır.

İşitme engelli bireylerin çağdaş görsel sanatlar eğitiminde sanatsal davranış öğretimi yaklaşımında (TAB) çok sık gözlem ve zihin stüdyo alışkanlıkları yaptıkları için kullanıma uygun olduğu savunulmaktadır. TAB eğitim yaklaşımının; BFE grupların bir kısmı dışındakiler ile işitme engelli öğrencilerin ders programları, ders planları, sanatsal atölye uygulamalarının içerisinde yer verilmesi önerilmektedir. Sergilemeler açısından değerlendirildiğinde ise sanatçı eserlerinin künye bilgileri ile asılıp, öğrencilerden oluşturulacak bir ekip ile sergilerin düzenlenmesi sürecine öğrencilerin de dâhil edilmesi önerilmektedir.

Gılgamış destanında ölümsüzlüğünü arayan Gılgamış gibi sanatçı da kalıcı eserler bırakmak için korku, ses bulma, deneyimini derinleştirme, pratik yapma, keşfetme süreçlerinden geçmektedir. TAB eğitim yaklaşımında da, çok küçük yaşlarda çocuğa kendi özünü bulması için sanatçının çıktığı bu keşif yolculuğuna çıkması ve kendini bulmasını sağlanmaktadır.

Öneriler aşağıda verilmektedir;

-Sanat eğitimi disiplinler arası olarak verilmelidir, diğer derslerle bağlantısı kurularak verilen bir eğitim olmalıdır. Bu sebeple MEB işitme engelliler müfredatında görsel sanatlar eğitimi disiplinlerarası olarak işlenmeli ve ders sayısının buna bağlı olarak arttırılması önerilmektedir.

-MEB okullarında işaret dili eğitiminin de, İngilizce dersleri gibi zorunlu dersler olarak küçük yaşlardan itibaren öğretilmesi önerilmektedir.

-Bilginin organize edilmesi için ders öncesi öğretmen hazırlıkları ve planlarının tam olması önerilmektedir.

-İşitme engelli bireylerin bilişsel gelişimlerinin gerçekleşmesi için buna uygun planlar yapılması önerilmektedir.

-Görsel sanatlar eğitiminde de, TAB kapsamındaki zihin stüdyoları oluşturularak, derslerin işlenmesi önerilmektedir.

-Çocuğun çevresinin çocuk gelişimine uygun olacak şekilde düzenlenmesi önerilmektedir.

-İşitme engelli bireylerin kelime hazinesinin genişlemesi için diğer derslerde öğrendikleri bir kelimeden yola çıkarak bunun üzerinde düşünmesi ve resimlerine yansıtması için cesaretlendirilmesi önerilmektedir.

-Öğrencinin kendisini sanatçı gibi hissedip, kendini ifade etmesine olanak verilmesi önerilmektedir.

-Seçime dayalı sanat stüdyoları oluşturulması önerilmektedir.

-Çocuk hayal dünyalarını beslemek için oyun ve oyuncakların sanat eğitiminin içerisine dahil edilmesi önerilmektedir.

-Çocuğun farklılıklarının kıymetli olduğu hissettirilmesi önerilmektedir.

-Çocuk hevesleri ve ilgilerinin üzerinde durulması önerilmektedir.

-İşitme engellilerin yaşadığı en büyük sorunlardan birisi de anlaşılamamaktır. Topluma uyum sağlaması için sözel-işitsel yolla eğitim gören işitme engelli bireylerin, eğitim hayatının daha kaliteli olması adına işaret dilinin okul öncesinden itibaren zorunlu İngilizce dil eğitimi gibi verilmesi ve toplumun işitme engeli bireylere uyması ve bu yönde çalışmalar yapılması önerilmektedir.

-İşitme engelli bir birey ilkokul – ortaokulda iyi bir eğitim almamış ise kavramları tanıma sorunu olabilmektedir. Kavramların anlamını bilmeyen bir işitme engelli öğrencinin konuyu anlaması için daha açıklayıcı basit örneklerle konuların anlatılması önerilmektedir.

-İşitme engelliler için mevcut okullar ve müfredatları özel eğitimin içerisinde genelleştirildiği için yetersizdir. Bu yüzden aileler işitme engelli çocuklarını ya okula göndermemekte ya da okul sayısının az olmasından dolayı evlerine çok uzak okullara gitmek zorunda kalabilmektedirler. Bu durumun önlenmesi için müfredatların yeniden ele alınması önerilmektedir.

- Okul öncesinden itibaren bütün okullarda işaret dilinin zorunlu dersler olarak verilmesi önerilmektedir. İşitme engelli öğrencilerin de evlerine yakın bir mahalle okulunda seviyelerine uygun bir sınıfta ders alması yönünde adımlar atılması önerilmektedir.

-İşitme engellilere eğitim veren eğitim kurumlarındaki bütün öğretmenlerin disiplinlerarası çalışarak birbirlerine mentorluk yapması önerilmektedir.

-Yüzyıllar öncesi işitme engellilerle ilgili ortaya atılmış olan ve halen toplumda bulunan olumsuz düşüncelerin, Platon ve Aristo düşüncelerinin geride bırakılıp, çağdaş, özgürlükçü ve eşitlikçi yeni eğitim yaklaşımı uygulamalarına başlanması önerilmektedir.

-İşitme engelli bireylerin çoğu eksiklik psikolojilerinden dolayı anlamadıklarını belli etmek istemeyebilmektedir. İşitme engelli bireylerin bu eksiklik psikolojisinden kurtulmaları için yaşanılan topluma sağır kültürünün tanıtılması önerilir.

-Sınav sorularının işaret dili mantığında sorulması gerekir ve işaret dili yazılı bir dil olmadığı için işaret dili videosu ile sorup çözülmesi önerilmektedir.

-İşitme engelli öğrencilerin eğitim hayatını olumlu yönde etkileyeceğinden dolayı, öğrenciler için toplu konferans ya da seminerlerin işaret diliyle yapılması önerilmektedir.

-Yapılan sergi çalışmalarında eser künyelerine yer verilmesi önerilmektedir,

-Her okulda sergi kurulum ve toplama ekibinin kurulması önerilmektedir.

-Topluma sağır kültürünün tanıtılma çalışmalarının arttırılması ve toplumun bilinçlendirilmesi, sanatsal gelişime ve iletişime yönelik yeni sosyal projelerin geliştirilmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Arabacı, B.B. (2018). *Sağır Ebeveynlerin İşiten Çocuklarının Ebeveynleriyle Geçirdikleri Yaşantıları Hakkındaki Görüşleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Özel Eğitim Anabilim Dalı İşitme Engelliler Öğretmenliği Programı, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Akalın, Ş. H. (2013). *Türk işaret dili*. Yeni Türkiye Stratejik Araştırma Merkezi Yayınevi.

Aksu, M. (2011). *Zihinsel Engelli Çocuklarda Görsel Sanatlar Eğitiminin Motor Beceri Gelişimine Katkısı*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). T.C. Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-İş Eğitimi Bilim Dalı, Bursa.

Alakuş A.O. ve Mercin, L., (2009), *Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Öğretimi*, Ankara: Pegem Yayınları.

Ataman, A. (1997). Türkiye'de özel eğitime yeni yaklaşımlar. *Millî Eğitim Dergisi*, 136, s. 22-23.

Arık, E., (Ed.), (2016). *Türk İşaret Dili Araştırmaları, Ellerle Konuşmak*, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Artut, K., (2002). *Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri*, (2.baskı) Ankara: Anı Yayıncılık.

Ayaydın, A. (2011). *Çocuk Gelişiminde Bir Oyun Olarak Sanat ve Resim.* Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, s. (303-316). Erişim adresi: (www.esosder.org Electronic Journal of Social Sciences). Erişim tarihi:10.09.2022

Aytaç, K., (1992). *Avrupa Eğitim Tarihi*, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.

Aytekin, C.A. ve Bahadır, A. (2020). IX. Umteb Internatıonal Congress On Vocatıonal & Technıcal Scıences The Full Text Book. Gaziantep, Turkey. *Proje Tabanlı Öğrenme ve Reggio Emilia Yaklaşımında Sanat Projeleri*, 39-55, ISBN - 978-625-7954-84-6

Atay, M., (2007). "İşitme Engelli Çocukların Eğitiminde Temel İlkeler" ISBN:978-975-447-111-3, İstanbul: Özgür Yayınları.

Aykutlu, H., (2019). *Öğretmen Adaylarının Türk İşaret Dili'ne Ve Dersine Yönelik Görüşleri,*(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Engelli Çalışmaları Ana Bilim Dalı, Tekirdağ.

Aytekin (Tan), C.A. (2003) ,Sanatta Yaratıcılık Açısından (Auto-telos) Tavır Olarak, Oyun ve Sanat, *H.Ü Sanat Yazıları Dergisi*, Cilt 10, s.(163-171).

Banguoğlu, T. (1959). *Türk Grameri, Birinci Kitap, Sesbilgisi. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.*

Balcı, A. (2013). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeler.* (10. Baskı). Ankara: Pegem.

Başbuğ, F. ve Başbuğ, Z. (2016), Görsel Sanatlar Eğitimi Üzerine Notlar. *Akdeniz Sanat Dergisi*, Cilt 9, Sayı 18.

Berg, B. L. ve Lune, H. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (Çev: H. Aydın). İstanbul: Eğitim Yayınevi.

Condillac, E.B. (1992). *İnsan Bilgilerinin Kaynağı Üzerine Deneme*, Yayınevi Milli Eğitim Bakanlığı.

Congdon, L., (2019) "*Find Your Artistic Voice"* Colifornia ISBN: 978-1-4521-6886-9 (ciltsiz), ISBN: 978-1-4521-6905-7 (epub,mobi), Kongre Kütüphanesi Yayında Kataloglama Verileri Mevcuttur.

Coşkun Onan, B., (2005). *Sanat Eğitimi Yöntemleri / Yeni Yaklaşımlar,* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-İş Eğitimi Bilim Dalı, Bursa

Creswell, J. W. (2007). *Qualitative ınquiry and research design choosing among five approaches.* Amerika Birleşik Devletleri: Sage.

Çağlar, S., (2009). *Uluslararası Hukuk ve Türk Hukuk Sisteminde Engellilerin Eğitim Hakkı ve Devlet Yükümlülükleri*, İstanbul: Beta Yayınevi.

Demir, S., (2010). *Sessizliğin Dili: Türk İşaret Diline Dair Gözlemler*, Ankara:bilig

Demirel, Ö. (2012). *Öğretim ilke ve yöntemleri: Öğretme sanatı.* Ankara: Pegem.

Demirel, Ö. ve Kaya, Z., (Ed.), (2009). *Eğitim Bilimlerine Giriş,* Ankara:Pegem AYayıncılık

Douglas, M.K. ve Jaquith B.D. (2019). *Eğitimde Fark Yaratan Sanatsal Dokunuşlar*. İstanbul: Sola Yayınları.

Eleweke, C. J. (2011). History of deafness and hearing impairments. Advances in Special Education(21), s.(181-212). doi:10.1108/S0270-4013(2011)0000021011 Erişim Tarihi:22.05.2022

Erim,G.,Caferoğlu,M. (2012). Görsel Sanatlar Eğitimi Dersinin Zihinsel Engelli Çocuklara Katkısının Özel Eğitim Öğretmenlerinin Görüşleriyle Belirlenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.* 25 (2), s.(321-342).

Erinç, S. M. (2004). *Sanat Psikolojisine Giriş*, Ankara: Ütopya Yayınevi.

Ertan, G., Sansarcı, E. (2020). *Görsel Sanatlarda Anlam Ve Algı*, İstanbul: Alternatif Yayınları.

Erten, H., Arıcı, N., (2022). İşaret Dilinin Tarihi Serüveni ve Türk İşaret Dili. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(1), s. (1-14).

Foucault, M. (2021). *Kelimeler ve Şeyler*, (Çev.Mehmet Ali Kılıçbay), Ankara:İmge Kitapevi.

Fox, E.J., Schirrmacher, R. (2018). *Çocuklarda Sanat ve Yaratıcılığın Gelişimi.* (Çev. Neriman Aral, Gökhan Duman), Nobel Yayınları.

Gompertz, W.(2022). *Sanatçı Gibi Düşün …Ve Daha Yaratıcı, Daha Verimli Bir Hayata Kavuş* ,(Çev. Süreyya Evren), İstanbul: YKY.

Gönül, G.E., (2019). Johan Huizinga'nın Homo Ludens'i, *Söylem Filoloji Dergisi,* 4(2)

Gönül ve Kınık, (2017). İşitme Engellilerin Sanat Eğitiminde İllüstrasyonun Katkısı, 5(16), DOI: 10.7816/*ulakbilge*-05-16-10

Gürboğa ve Kargın, (2003). İşitme Engelli Yetişkinlerin Farlı Ortamlarda Kullandıkları İletişim Yöntemlerinin/Becerilerinin İncelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi,* 36(1-2).

Karaca, A. (2021). *Renklerle Müzik Öğretiminin İşitme Engelliler Ortaokulunda Okuyan Öğrencilere Melodika Kullanarak Uzaktan Öğretim Yoluyla Uygulanabilirliği* (Yılmaz Balaban İşitme Engelliler Ortaokulu Örneği). (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Müzik Eğitimi Bilim Dalı, Ankara.

Karayağmurlar, B., Tan (Aytekin), A. (2003). Sanat Yoluyla Eğitim Kuramının Eğitim Üzerindeki Etkileri. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*. KKFC, sayı 8. Sf.65-80.

Kayahan-Yüksel, D. & Kartal, S. (2020). Okul Öncesi Dönemde Alternatif Eğitim Bir Modeli: Waldorf Yaklaşımı ve Materyallerine Yönelik Öğretmen Görüşleri. *Cumhuriyet International Journal of Education,* 9(3), s.(845-859). Erişim adres: http://dx.doi.org/10.30703/cije.656302

Kayaalp, İ. (2000); *Sos Otizm Ve İletişim Problemi Olan Çocukların Eğitimi*, 1.Basım, İstanbul: Evrim Yayınevi.

Karasar, N., (2007). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. 17.baskı, Ankara, Nobel yayınları.

Kemaloğlu, Y. K. (2014). Konuşamayan İşitme Engellilerin (Sağırların) Tarihi. *KBB Ve BBC Dergisi,* 22(1), s(14–28).

Koski, L. (2019). *Control justified: Discipline as moral regulation in adult education.* A. Heikkinen, J. Patari, & G. Molzberger içinde, Disciplinary struggles in education (s. 25-39). Tampere: Tampere University.s.27

Kuper, A. (1995). *İlkel Toplumun İcadı / Bir İlüzyonun Dönüşümleri,* (Çev.İsmail Türkmen), İstanbul: İnsan Yayınları.

Kuzgun, Y. ve Deryakulu, D., (Ed.), (2004), *"Eğitimde Bireysel Farklılıklar / Bireysel Farklılıklar ve Eğitime Yansımaları".* Ankara: Nobel Yayıncılık.

Külük, C., Ş., (2019). Sanat Müzelerinde Sağır Ve İşitme Engelli Bireylere Dönük Sosyal Erişim Programları "Amerika Birleşik Devletleri Örneği", *Internatıonal Journal of art, culture & Communıcatıon,* 2(1), s.(40-67). Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/769437, Erişim Tarihi: 12.10.2022

MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Görsel Sanatlar Dersi Programı, Ankara, 2018

MEB, Özel Eğitim Öğretmenliği Lisans Programı, Ozel_Egitim_Ogretmenligi_Lisans_Programi (1).pdf, Erişim Tarihi:17.05.2022

Morrison, G. M. (2007). *Early childhood education today. (10th ed)*. Upple SAddle River, N J: Pearson.

Nicol, J. & Taplin, J. (2012) Understanding the Steiner Waldorf Approach: Early years education in practice. NY: David Fulton Book.

Numanoğlu, K.V., (2022). *Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Tüm Öğretmenler İçin Yol Haritas.* Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Genel Yayın Numarası: 8253, Tanıtıcı Yayınlar Dizi Numarası: 289. Erişim adresi: https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_09/20140845_BYREYSELLEYTYRYLMYY_EYYTYM_PROGRAMI_TUM_OYRETMENLER_YCYN_YOL_HARITASI.pdf Erişim tarihi: 22.01.2023

Pištav Akmeşe, P. ve Kayhan, N. (2018). İ*şitme engelli bireylerin eğitiminde öğretimsel düzenlemeler ve Türk işaret dili kullanımı hakkında öğretmen görüşleri*. M. A. Melekoğlu, (Ed.), 28. Ulusal Özel Eğitim Kongresi Tam Metin Bildiri Kitabı, s.(148-156) içinde. Eskişehir. ISBN: 978-605-80966-0-8

Pinker, S., (2020). *Dil İçgüdüsü Zihin Dili Nasıl Meydana Getirir,* The language instinct, (Çev. Feray İlgün), İstanbul: Bilge Kültür Sanat.

Sevinç, Ş., Aslan, F., Özkan, B., (2015). *İşitme Engelliler İçin Öğretmen Kılavuz Kitabı,* Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 17.12.2013 tarih ve 3878169 sayılı yazısı ile uygun bulunmuştur.

Ormanoğlu, M., (1997). *Niçin Oyun? Çocuğun Gelişiminde ve Çocuğu Tanımada Oyunun Önemi.* İstanbul: Göçebe Yayınları.

Özdemir, O., Güzel Özdemir, P., Kadak, M.,T., Nasıroğlu, S., (2012). *Kişilik Gelişimi Personality Development,* Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry, 4(4) s.(566-589) doi:10.5455/cap.20120433, ISSN:1309-0674 pISSN:1309-0658

Özsoy, V., (2006), *Görsel Sanatlar Eğitiminde Uygulamalar*, Ankara: Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayınları No: 4, Sayfa: 19.

Heideger, M., (2020). *Varlık ve Zaman*, İstanbul: Alfa Yayınları.

San, İ. (1993), Sanat Eğitimi Kuramları, Ankara: Tan Yayınları.

Sandler, W. (2005). *Language: An Overview*. K. Brown (Ed.), Encyclopedia of Language and Linguistics , s.(328–338).

Tanyeri, Y., (2016). *İzmir Sağırlar Okulu,* Turk Arch Otorhinolaryngol 2016; 54: 1-4, Historical Article Tarihsel Yazı.

Taş, M. Ve Ürün,A. (2019). Sanat Ve Yaratma. *Kalemişi Dergisi*, 7(14), Erişim adresi: DOI: 10.7816/kalemisi-07-14-01 kalemisi, Erişim tarihi:13.12.2022

Taşer, S., (1987). *Konuşma Eğitimi*, İstanbul: Dost Kitapevi

Terr, L. (2000). *Sevgi Ve Çalışmanın Ötesinde Oyun Yetişkinler İçin Neden İhtiyaçtır?* (Çev: Murat Köseoğlu). İstanbul: Literatür Yayıncılık

Tiryaki, E. N. (2017). *Ortaokulda Öğrenim Gören İşitme Engelli Öğrencilerin Türkçe Derslerinde Kullanılan Materyaller Üzerine Bir Değerlendirme*, Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları, 3 (1), (1-8).

Tsoumas, J., (2016). *"*Teachıng The Deaf Art And Desıgn In The Greek Hıgher Educatıon Instıtutıons: Focusıng On The Class Unıty", *Yıldız Journal Of Art And Desıgn*. Volume: 3, Issue: 1, pp 1-13 TEACHINGTHEDEAFARTANDDESIGN

Türkkan, B., (2008). *İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi Bağlamında Görsel Kültür Çalışmaları: Bir Eylem Araştırması,* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Eskişehir.

Uzuner, Y. (1999). *Niteliksel araştırma yaklaşımı, Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri içinde* (173- 193). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.

Vural, İ., (Ed.), (2012), (1.Bs), *İletişim, Pegem Akademi*, Ankara: Ankara kitap.

Yavuzer, H. (2009). Resimleriyle Çocuk, 3.Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi

Yazar, T., Geçen, F., (2018). Görsel Sanatlarda Evrensel Dil Ve Sanatsal Sembolizm, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 11(61).

Yıldız, A., (2010). Güçlü Hafıza. İstanbul: Alfa Yayınları

Yolcu, M. (2002). Dil: İşlevi, Çeşitleri ve Alanları Bağlamında Kavramsal Bir İnceleme. *İnönü Üniversitesi Darende İlahiyat Fakültesi Din bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 2(4).

Yolcu, A.A., (2015). *"Sanat Nedir? Sanatçı Kimdir? Kime Sanatçı Denir?"* TMMOB Emo Ankara Şubesi Haber Bülteni. s.(26,27). Ankara.

Zakir, N.M. (2019). Maria Montessori Eğitim Metodu. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi* (ASEAD), 6 (12) s.(59-62). Erişim adresi: www.asead.com

Zeshan, U. (2003). *Aspects of Türk Isaret Dili (Turkish Sign Language).* Sign Language and Linguistics, 6(1), s(43–75).

Will Gompertz, (2021). *Sanatçı Gibi Düşün ve Daha Yaratıcı, Daha Verimli Bir Hayata Kavuş* ,(Çev. Süreyya Evren).İstanbul: YKY.

William Deckard, A., (2018). *Güçlü Hafıza*. Ankara: Eftalya yayınevi.

İnternet Kaynakçası

Nedir Ne Demek (NND Sözlük). Özel Öğretim Yöntemleri Ne Demek?

https://www.nedirnedemek.com/%C3%B6zel-%C3%B6%C4%9Fretim-y%C3%B6ntemleri-ne-demek (Erişim Tarihi: 12/03/2022)

Şahin Karataş, K., (2019). "İşitme Engellilerin Kullandığı İletişim Yöntemleri", Published in Türkçe Yayın E-Bülten. https://medium.com/t%C3%BCrkiye/i%CC%87%C5%9Fitme-

engellilerin-kulland%C4%B1%C4%9F%C4%B1-i%CC%87leti%C5%9Fim-y%C3%B6ntemleri-d69dbd7853a (Erişim tarihi: 12.03.2022)

Güner Berkant, H., (2020) "Öğretmen İmecesi /Eğitim 40, Kahramanmaraş İl Milli Eğitim Müdürlüğü Projesidir. Öğretme Ve Öğrenme Yaklaşımları", https://sites.google.com/view/ogretimyontemveteknikleri/ana-sayfa/%C3%B6%C4%9Fretme-ve-%C3%B6%C4%9Frenme-yakla%C5%9Fimlari (Erişim tarihi: 23.01.2022)

Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programı pdf, http://egitim.harran.edu.tr/assets/uploads/sites/73/files/res-yeni.pdf (Erişim tarihi: 24.01.2022)

By Thomasina Ramsey, (2022). Sanat Atölyesi Ne Demek? , Sanatlı Bi Blog - İlham Verici Sanat, ThemeCountry Powered by WordPress. https://sanatlibiblog.com/sanat/sanat-atolyesi-ne-demek-mukemmel-cevap.html (Erişim tarihi: 02.04.2022)

MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2019), TÜBİTAK/ULAKBİM, TİD (Türk İşaret Dili), https://tid.meb.gov.tr/tid/, (Erişim Tarihi: 18.03.2022)

Bizim Kolej (2022). Okul Öncesi Eğitimde; Reggio Emilia, Waldorf ve Montessori Eğitimi, (s.253), https://www.bizimkolej.com/blog/Okul-Oncesi-Egitimde-Reggio-Emilia-Waldorf-ve-Montessori-Egitimi (Erişim tarihi: 17.03.2022)

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı (İlkokul Ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 Ve 8. Sınıflar). Ankara (2018). Öğretim Programının Amaçları, http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018121111026326-GORSEL%20SANATLAR.pdf. (Erişim tarihi: 17.04.2022)

Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV), (2020), Waldorf yaklaşımı, acev@acev.org https://www.acevokuloncesi.org/egitim-program/farkli-program-ve-yaklasimlar/waldorf-yaklasimi/, (Erişim tarihi: 11.05.2022)

Okul.com.tr (2016-2022), Bu makale Umut Arslan tarafından 12 Eylül 2022 tarihinde güncellenmiştir. Reggio Emilia Yaklaşımında Sanatın Önemi, https://okul.com.tr/okul-oncesi/makaleleri/reggio-emilia-yaklasiminda-sanatin-onemi-404, (Erişim tarihi: 11.05.2022)

İşitme Engelliler Federasyonu, (2018). "İşitme Engelli Bireylerle İletişim Kurarken Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar", https://www.ief.org.tr/sagir-isitme-engelli-bireylerle-iletisim-kurarken-dikkat-edilmesi-gereken-hususlar/, (Erişim tarihi: 12.06.2022)

Einstein'in yaratıcılıkla ilgili sözü: https://www.tusev.org.tr/userfiles/image/GKV_Sunum.pdf, (Erişim tarihi: 19.08.2022)

Anadolu Üniversitesi, (2022). Öğretim Yöntemleri, https://www.anadolu.edu.tr/akademik/fakulteler/ders/98326/ozel-egitim/ders-ogretim-yontem-teknik (Erişim tarihi: 19.08.2022)

Doryan Bengisu, N. (2013). Lingua Dil Konuşma ve Eğitim Merkezi, Pedagognilcin.com , Otizimde PESC (Picture Exchange Communication System) Yöntemi, https://www.pedagognilcin.com/tr/otizmde-pecs-yontemi.html#:~:text=Otizmli (Erişim tarihi: 12.11.2022)

Yaratıcı Öğrenme Ortamları, Maya, E., (4 Mayıs 2014), https://prezi.com/eyg50magw4te/yaratici-ogrenme-ortamlari/, (Erişim Tarihi: 30.12.2022)

İşitme Yetersizliği, Eskişehir Özel Eğitim Danışma, (18 Haziran 2019), 1.15 dakikalık YouTube videosu, www.eskisehirozelegitimdanisma.com, (Erişim Tarihi: 14.01.2023)

https://www.ceviriblog.com/2020/04/28/turk-isaret-dili-ve-sagir-kulturu/ (Erişim Tarihi: 18.01.2023)

https://teachingforartisticbehavior.org/our-history/#:~:text=The%20practice%20of%20teaching%20for,to%20traditional%20teacher%2Ddirected%20instruction (Erişim Tarihi: 22.01.2023)

https://sanatlibiblog.com/sanat/sanat-atolyesi-ne-demek-mukemmel-cevap.html, (Erişim Tarihi: 17.12.2022)

https://tid.meb.gov.tr/tid/, (Erişim Tarihi: 22.11.2022)

https://sanatlibiblog.com/sanat/sanat-atolyesi-ne-demek-mukemmel-cevap.html , (Erişim Tarihi: 20.11.2022)

http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018121111026326-GORSEL%20SANATLAR.pdf (Erişim Tarihi:30.01.2023)

https://www.aa.com.tr/tr/sirkethaberleri/guncel/sabanci-vakfindan-isitme-engelli-cocuklar-icin-e-kitap-projesi/661170, (Erişim Tarihi: 30.01.2023)

Yaratıcı Öğrenme Ortamları, Maya, E. 4 Mayıs 2014, https://prezi.com/eyg50magw4te/yaratici-ogrenme-ortamlari/ (Erişim Tarihi: 30.12.2022)

https://theartofeducation.edu/2015/11/03/the-difference-between-tab-and-choice-and-why-it-matters/ (Erişim Tarihi: 29.01.2023)

Tablo Listesinin Kaynakları

Tablo 1. Okul Öncesi Eğitiminde Montessori, Waldorf ve Reggio Emilia Yaklaşımları https://www.bizimkolej.com/blog/Okul-Oncesi-Egitimde-Reggio-Emilia-Waldorf-ve-Montessori-Egitimi

Tablo 2. Tüm bir yılı sınıf seviyesine göre planlamaya yardımcı olacak basit bir program. Douglas, K.M. ve Jaquith, D.B., 2019,s.54

Tablo 3. İşitme Engelliler İlkokulları ve Ortaokulları Haftalık Ders Çizelgesi https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_08/17063203_iitmeengizelge.pdf

Şekil Kaynakçası

Şekil 1. https://www.ceviriblog.com/2020/04/28/turk-isaret-dili-ve-sagir-kulturu/ Erişim tarihi: 03.04.2022.

Şekil 2. https://teachingforartisticbehavior.org/studio-practice/caleb-age-6/ Erişim Tarihi: 22.01.2023

Şekil 3. https://teachingforartisticbehavior.org/studio-practice/caleb-age-6/ Erişim Tarihi: 22.01.2023

Şekil 4. https://teachingforartisticbehavior.org/little-sketch-inc-age-12/ Erişim Tarihi: 22.01.2023

Şekil 5. https://teachingforartisticbehavior.org/little-sketch-inc-age-12/ Erişim Tarihi: 22.01.2023

Şekil 6. https://teachingforartisticbehavior.org/little-sketch-inc-age-12/ Erişim Tarihi: 22.01.2023

Şekil 7. https://teachingforartisticbehavior.org/nash-age-14%e2%80%8b/ Erişim Tarihi: 22.01.2023

Şekil 8. https://teachingforartisticbehavior.org/nash-age-14%e2%80%8b/ Erişim Tarihi: 22.01.2023

Şekil 9. https://teachingforartisticbehavior.org/nash-age-14%e2%80%8b/ Erişim Tarihi: 22.01.2023

Şekil 10. https://iyidersler.k12.tr/pendik-ilkokulu-ve-ortaokulu/gorsel-sanatlar-dersi-bireyi-tanima-etkinligi,342#lightbox-gallery--01-4 Erişim Tarihi: 23.01.2023

Şekil 11. https://iyidersler.k12.tr/pendik-ilkokulu-ve-ortaokulu/gorsel-sanatlar-dersi-bireyi-tanima-etkinligi,342#lightbox-gallery--01-1 Erişim Tarihi: 23.01.2023

Şekil 12. Eğitim sürecindeki farklı stüdyo çalışma alanlarından bir örnek (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2018)

Şekil 13. Görsel Sanatlar Dersi öğrenci çalışması örnekleridir (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2016).

Şekil 14. Görsel sanatlar dersinde oyunla öğrenen ve tiyatro sahnesine kendi kapı dekorunu yapan öğrenciler (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2019).

Şekil 15. Görsel sanatlar dersinde oyunla öğrenen ve tiyatro sahnesine kendi kapı dekorunu yapan öğrenciler (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2019).

Şekil 16. Görsel sanatlar dersinde oyunla öğrenen ve tiyatro sahnesine kendi kapı dekorunu yapan öğrenciler (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2019).

Şekil 17. Bireysel çalışma alanlarında her öğrenci özgür sanat çalışmalarını yaparken (Fotoğraf18: Gizem ATMACA, 2019)

Şekil 18. Bireysel çalışma alanlarında her öğrenci özgür sanat çalışmalarını yaparken (Fotoğraf18: Gizem ATMACA, 2019)

Şekil 19. Görsel Sanatlar dersi grup çalışması örneği (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2019)

Şekil 20. Farklı konu ve farklı malzemelerle çalışan öğrenciler (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2018)

Şekil 21. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Öğrencilerinin Görsel Sanatlar Dersi Çalışmaları.(Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2022).

Şekil 22. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Öğrencilerinin Görsel Sanatlar Dersi Çalışmaları.(Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2022).

Şekil 23. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulunda öğrencinin kendisinin evde hazırladığı eskiz defteri önü ve arkası (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

Şekil 24. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulunda öğrencinin kendisinin evde hazırladığı eskiz defteri önü ve arkası (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

Şekil 25. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulunda öğrencinin hazırladığı eskiz defterinin iç kapak tasarımı (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

Şekil 26. https://www.newburytoday.co.uk/lifestyle/amp/the-base-showcases-young-creatives-from-local-schools-sixth-9294750/ Erişim Tarihi: 22.01.2023

Şekil 27. 6.sınıf öğrencisi gitardan raf yaparken (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2018).

Şekil 28. 6.sınıf öğrencisi gitardan raf yaparken (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2018).

Şekil 29. 6.sınıf öğrencisi gitardan raf yaparken (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2018).

Şekil 30. Çocuklar çizim oyunlarında birbirlerini taklit ederler: Ben Çizdim; Sen Çizdin. (Fotoğraf: Julie Toole, 2019).

Şekil 31. Çocuklar önlerindeki oyuncağı, hayalindeki bir geziye çıkartır ve bunu resmeder (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2018).

Şekil 32. Çocuklar önlerindeki oyuncağı, hayalindeki bir geziye çıkartır ve bunu resmeder (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2018).

Şekil 33. Görsel sanatlar dersinde eğlenerek oyunla öğrenen öğrenciler (Fotograf: Gizem ATMACA, 2019).

Şekil 34. Tuzla-İstanbul Aydıntepe İşitme Engelliler Ortaokulu Müzik Dersi (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023).

Şekil 35. Araştırmacı-Eğitimcinin dersten önce öğrencilerine hazırlamış olduğu, geri dönüşüm malzemeleri ile yapılan, kâğıt heykel örnekleri (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2019)

Şekil 36. Öğrencilerin ilk kağıt heykel çalışması örnekleri (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2019)

Şekil 37. Öğrencilerin ilk kağıt heykel çalışması örnekleri (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2019)

Şekil 38. Eski kullanılmış kitap, defter vb. kâğıtlardan üç boyutlu çalışma örneği: Mavi balina (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2019)

Şekil 39. Mavi balina örneğinden sonra yapılmış bir balıkçı çalışması (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2019)

Şekil 40. Tuzla-İstanbul Aydıntepe İşitme Engelliler Ortaokulu Görsel Sanatlar Atölyesi U sınıf düzeni (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

Şekil 41. Tuzla-İstanbul Aydıntepe İşitme Engelliler Ortaokulu Görsel Sanatlar Atölyesi U sınıf düzeni (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023).

Şekil 42. Tuzla-İstanbul Aydıntepe İşitme Engelliler Ortaokulu Görsel Sanatlar Atölyesi fırça ve boya temizliği alanı (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023).

Şekil 43. Tuzla-İstanbul Aydıntepe İşitme Engelliler Ortaokulu Görsel Sanatlar Atölyesi dolap içi malzeme düzenleri (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023).

Şekil 44. Tuzla-İstanbul Aydıntepe İşitme Engelliler Ortaokulu Görsel Sanatlar Atölyesi dolap içi malzeme düzenleri (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023).

Şekil 45. Tuzla-İstanbul Aydıntepe İşitme Engelliler Ortaokulu İki ayrı işitme engelli öğrenciye ait olan siyah-beyaz kedi ve kuş resimleri, kağıt üstüne akrilik boya tekniğinde çalışılmıştır (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

Şekil 46. Tuzla-İstanbul Aydıntepe İşitme Engelliler Ortaokulu İki ayrı işitme engelli öğrenciye ait olan siyah-beyaz kedi ve kuş resimleri, kağıt üstüne akrilik boya tekniğinde çalışılmıştır (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

Şekil 47. Tuzla-İstanbul Aydıntepe İşitme Engelliler Ortaokulu Tek obje zil çalışması ve Birden fazla obje ile kompozisyon çalışması örneği (Fotoğraf : Gizem ATMACA, 2023)

Şekil 48. Tuzla-İstanbul Aydıntepe İşitme Engelliler Ortaokulu Tek obje zil çalışması ve Birden fazla obje ile kompozisyon çalışması örneği (Fotoğraf : Gizem ATMACA, 2023)

Şekil 49. Tuzla-İstanbul Aydıntepe İşitme Engelliler Ortaokulu Karakalem ışık-gölge çalışması örneği (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

Şekil 50. Tuzla-İstanbul Aydıntepe İşitme Engelliler Ortaokulu Parçadan bütüne giden figür çalışması örneği (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

Şekil 51. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Görsel Sanatlar Dersi Panosundaki Kuru boya çalışması örnekleri (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

Şekil 52. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Görsel Sanatlar Dersi Kuru boya ve pastel boya öğrenci çalışmaları (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

Şekil 53. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Görsel Sanatlar Dersi Kuru boya ve pastel boya öğrenci çalışmaları (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

Şekil 54. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Görsel Sanatlar Dersi Sulu Boya Çalışması ve Akrilik Boya Çalışması (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

Şekil 55. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Görsel Sanatlar Dersi Sulu Boya Çalışması ve Akrilik Boya Çalışması (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

Şekil 56. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Türkçe dersinde ünite konusu işlenirken, resimlere karşılık gelen kelimelerle çalışılmaktadır. Buzdolabının içinde ne var? (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

Şekil 57. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Türkçe dersinde, resimlere karşılık gelen kelimeler çalışılmaktadır (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

Şekil 58. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Görsel Sanatlar Dersi Gazete parçaları üzerine akrilik boya ile Mustafa Kemal Atatürk portreleri (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

Şekil 59. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Görsel Sanatlar Dersi Gazete parçaları üzerine akrilik boya ile Mustafa Kemal Atatürk portreleri (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

Şekil 60. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Görsel Sanatlar Dersi 50x70cm Tuval üzerine akrilik boya çalışmaları (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

Şekil 61. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Görsel Sanatlar Dersi 50x70cm Tuval üzerine akrilik boya çalışmaları (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

Şekil 62. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Görsel Sanatlar Dersi "Hoş geldin 2023" konulu resim çalışması (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

Şekil 63. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Görsel Sanatlar dersinde çalışılan karton maskeler (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

Şekil 64. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Teknoloji Tasarım dersi kil saksı boyama çalışması (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

Şekil 65. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Teknoloji Tasarım kil saksı boyama çalışması (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

Şekil 66. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Teknoloji Tasarım dersi kil saksı boyama çalışması (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

Şekil 67. Resim çalışması için D.D.'nin yolladığı malzemeler (fırçalar) (Fotoğraf: D.D, 2022)

Şekil68. Araştırmacı-eğitimcinin, öğrencinin kullanması gereken fırçaları işaretleyerek, dijital ortamda, öğrenciye ilettiği malzeme görseli (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2022)

Şekil 69. Öğrenci D.D. araştırmacı-eğitimciye yol çizmeyi sorarken ve arka planda yeşil alanı nasıl devam etmesi gerektiğini yeşil daire içine alarak soruyor (Fotoğraf: D.D., 2022)

Şekil 70. Öğrenci D.D. araştırmacı-eğitimciye yol çizmeyi sorarken ve arka planda yeşil alanı nasıl devam etmesi gerektiğini yeşil daire içine alarak soruyor (Fotoğraf: D.D., 2022)

Şekil 71. Araştırmacı-eğitimcinin D.D.'ye yolladığı ağaç fotoğrafı kırmızı işaretle çizilmiş (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2022)

Şekil 72. Araştırmacı-eğitimci işaretlerle resmin üstüne ne yapması gerektiğini belirtmiştir (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2022)

Şekil 73. Araştırmacı-eğitimci işaretlerle resmin üstüne ne yapması gerektiğini belirtmiştir (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2022)

Şekil 74. Araştırmacı-eğitimci işaretlerle resmin üstüne ne yapması gerektiğini belirtmiştir (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2022)

Şekil 75. D.D.'nin tamamlanmış 35x50cm akrilik boya tuval çalışması (Fotoğraf: D.D., 2022)

Şekil 76. Kapanan özel bir kolejdeki öğrenci çalışması fotoğrafı (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2016)

Şekil 77. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu öğrenci çalışması; anne - baba kedi ve 4 yavrusu (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023).

Şekil 78. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Çocuk Sanat Çalışmaları (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023),

Şekil 79. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Çocuk Sanat Çalışmaları (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

Şekil 80. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Öğrencilerinden Asansörde kalmış ve korkmuş bir figür çalışması örneği (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2023)

Şekil 81. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Öğrenci Çalışmaları Panoda Sergilenmesi

Şekil 82. Tuzla-Aydıntepe İşitme Engelliler Okulu Öğrenci Çalışmaları Sergilenmesi

Şekil 83. Araştırmacı-Eğitimcinin, daha önce görev yaptığı ancak kapanmış bir özel kolejde gerçekleşen, araştırmacı tarafından verilen sanat eğitimi sürecinde öğrencilerinin yapmış olduğu çalışmalardan oluşan, Görsel sanatlar dersi sene sonu resim sergisi görseli (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2016)

Şekil 84. Kapanmış bir özel kolejin Görsel sanatlar dersi sene sonu resim sergisi (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2016)

Şekil 85. Kapanmış bir özel kolejin Görsel sanatlar dersi sene sonu resim sergisi (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2016)

Şekil 86. Kapanmış bir özel kolejin Görsel sanatlar dersi sene sonu resim sergisi (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2016)

Şekil 87. Kapanmış bir özel okulun Görsel sanatlar dersi resim sergisi (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2018)

Şekil 88. Kapanmış bir özel okulun Görsel sanatlar dersi resim sergisi (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2018)

Şekil 89. Erişim adresi: newburytoday , Erişim tarihi: 22.01.2023

Şekil 90. Erişim adresi: newburytoday , Erişim tarihi: 22.01.2023

Şekil 91. Sabancı Vakfı Müzesi "dün-bugün-İstanbul" sergisinden (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2021)

Şekil 92. Aslı Narin'in, "Bir Direniş Olarak Oyun" isimli eseri (Fotoğraf: Murat Germen, 2021)

Şekil 93. Francisco de Goya, **IV. Carlos ve Ailesi**, 1800–1801, Prado Müzesi (Madrid), 280 × 336 cm Tuval Üzerine Yağlı Boya

Şekil 94. Francisco de Goya Satürn Oğlunu Yerken (Yutarken), c. 1819–1823, tuvale aktarılan karışık teknik duvar resmi, 143,5 cm × 81,4 cm (56,5 inç × 32,0 inç), Prado Müzesi , Madrid

Şekil 95. https://sanatgazetesiblog.wordpress.com/2016/02/04/raif-gokkus-renklerin-dili-sergisi/, Erişim tarihi: 05.05.2022

Şekil 96. https://sanalmuze.aydindoganvakfi.org.tr/karikaturistler/ertan-ayhan-sertoz-721 , Erişim tarihi: 05.05.2022

Şekil 97. https://sanalmuze.aydindoganvakfi.org.tr/karikaturistler/ertan-ayhan-sertoz-721 , Erişim tarihi: 05.05.2022

Şekil 98. https://sanalmuze.aydindoganvakfi.org.tr/karikaturistler/ertan-ayhan-sertoz-721 , Erişim tarihi: 05.05.2022

Şekil 99. https://sanalmuze.aydindoganvakfi.org.tr/karikaturistler/ertan-ayhan-sertoz-721 , Erişim tarihi: 05.05.2022

Şekil 100. Dokuz Eylül Üniversitesi işitme engelliler haftası etkinlikleri kapsamında gerçekleştirilen sosyal sorumluluk projesi- özel maske ve kokart tasarım çalışması sunumu afişi (DEU,2021)

Şekil 101. Proje kapsamında araştırmacı tarafından, işitme engelli bireylerin kullanmaları için tasarlanan ve uygulamalı olarak sunum sürecinde aşama aşama oluşturulan şeffaf maskenin fotoğrafı (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2021)

Şekil 102. Proje kapsamında araştırmacı taradından tasarlanan kokart çalışması (Fotoğraf ve tasarım: Gizem ATMACA, 2021)

Şekil 103. Proje kapsamında araştırmacı taradından tasarlanan kokart çalışması (Fotoğraf ve tasarım: Gizem ATMACA, 2021)

Şekil 104. İstanbul-Gayrettepe Metrosu, Sessizlikte diyalog müzesi iletişim adresleri (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2022)

Şekil 105. İstanbul-Gayrettepe Metrosu, Sessizlikte diyalog kapı girişi (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2022)

Şekil 106. İstanbul-Gayrettepe Metrosu, Sessizlikte diyalog kafesinde işaret diliyle sipariş verme bilgileri ve deneyim müzesi amaç ve tanıtım bilbortu (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2022)

Şekil 107. İstanbul-Gayrettepe Metrosu, Karanlıkta Diyalog deneyim müzesi (Fotoğraf: Gizem ATMACA, 2022)

EKLER

EK 1. ÖĞRENCİNİN AKADEMİK ÖZGEÇMİŞİ

<table>
<tr><th colspan="4">Kişisel Bilgiler</th></tr>
<tr><td>Adı ve Soyadı</td><td colspan="3">Gizem ATMACA</td></tr>
<tr><td>E-postası/Web Sayfası</td><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td>Bildiği Yabancı Diller</td><td colspan="3">İngilizce</td></tr>
<tr><td>Uzmanlık Alanı</td><td colspan="3">Resim-İş Öğretmenliği</td></tr>
<tr><th colspan="4">Öğrenim Bilgileri</th></tr>
<tr><td></td><td>Üniversite</td><td>Bölüm</td><td>Yıl</td></tr>
<tr><td>Lisans</td><td>Bolu Abant İzzet Baysal</td><td>Resim-İş Eğitimi A.D.</td><td>2009-2013</td></tr>
<tr><td>Tez Başlığı</td><td colspan="3">Sanatsal Davranış Öğretimi (Tab) Ve İşitme Engelli Bireylerin Sanat Eğitiminde İncelenmesi</td></tr>
<tr><td>Tez Danışmanı</td><td colspan="3">Prof. Dr. Cemile Arzu AYTEKİN</td></tr>
<tr><th colspan="4">Akademik Eserler</th></tr>
<tr><td colspan="4">

* Atmaca, G., (2021). İşitme Engelliler İçin Maske Tasarımı Ve Kokart Tasarım Çalışması, Online Seminer-sunum-Engelsiz Dokuz Eylül Koordinatörlüğü Etkinliği, D.E.Ü, İzmir-Türkiye
* Atmaca, G., (2021). İşaret Dili Ve Sağır Kültüründe Resim Sanatının Yeri, Dokuz Eylül Üniversitesi, Bahar Dönemi Yüksek Lisans Programı, Resim-İş Öğretmenliği Seminer Dersi Sunumu,Sakai, İzmir-Türkiye
Atmaca, G., (2019). Birleştirilmiş Sınıflı Köy Okulları öğretmen etkinlik kitabı projesi. Sabancı sponsorluğunda KODA Derneği, İstanbul, Türkiye
Atmaca, G., (2022). Mahmut Öztürk ve Öğrencileri 25.Yıl Özel Sergisi, Mehmet Yücetürk Kültür Merkezi, Bolu, Türkiye
Atmaca, G., (2022). 2.Uluslararası Bilim, Eğitim, Sanat Ve Teknoloji Sempozyumu Sergisi, (UBEST), Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir-Türkiye
Atmaca, G., (2022). 2.Uluslararası Sanat-Tasarım Konferansı, Performans ve Sergisi (iadce), Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir-Türkiye
Atmaca, G., (2022). II. Uluslararasi Jürili Karma Sergi (ases sanat).
Atmaca, G., (2022). Cumhuriyet Sergisi, Dokuz Eylül Üniversitesi Mini Galeri, İzmir-Türkiye
Atmaca, G., (2022). Mitoloji Konulu Online Resim Sergisi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir-Türkiye
Atmaca, G., (2021). Anotolium, Devr-i Alem Grup Sergisi, İstanbul-Türkiye

</td></tr>
<tr><th colspan="4">Alanıyla İlgili Bilimsel Kuruluşlara Üyelikler</th></tr>
<tr><th colspan="4">Alanıyla İlgili Aldığı Ödüller</th></tr>
<tr><td colspan="4"></td></tr>
</table>

EK 2. Uygulama İzinleri

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
YÖNETİM KURULU KARARI

TOPLANTI TARİHİ : 13/09/2021
SAYI : 28

KARAR-11-:
13) Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-İş Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı 2020950118 numaralı öğrencisi Gizem ATMACA için tez başlığı önerisine ilişkin, Anabilim Dalı Başkanlığının 09/06/2021 tarihli ve E-22641983-300.99-66282 sayılı yazısı ile ekleri incelendi.

Görüşmeler sonunda;
Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-İş Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı 2020950118 numaralı öğrencisi Gizem ATMACA ve tez danışmanı Prof.Dr.Cemile Arzu AYTEKİN ile belirlenen ve Anabilim Dalı Başkanlığınca önerilen tez başlığının, aşağıdaki şekilde kabul edilmesine, 2021-2022 öğretim yılı güz yarıyılı başından itibaren her yarıyıl tez çalışmasına ve tez danışmanınca açılan uzmanlık alanı dersine kayıt yaptırmasına, kararın Anabilim Dalı Başkanlığına, tez danışmanına ve öğrenciye bildirilmesine oy birliği ile karar verildi.

Tez Başlığı: Sanatsal Davranış Öğretimi (TAB) ve İşitme Engelli Bireylerin Sanat Eğitiminde İncelenmesi

İngilizcesi: Teaching for Artistic Behavior (TAB) and Investigation of Hearing Impaired Individuals in Art Education

	(İMZA) Prof. Dr. Gamze SEZGİN SELÇUK (BAŞKAN)	
(İZİNLİ) Doç.Dr. Hadiye KÜÇÜKKARAGÖZ (ÜYE-MD. YARDIMCISI)	(İMZA) Doç.Dr. Yağmur SOYLU (ÜYE)	(İMZA) Prof. Dr. Ali AKSU (ÜYE)
(İMZA) Doç. Dr. Melike YİĞİT KOYUNKAYA (ÜYE)		(İZİNLİ) Doç.Dr. Hadiye KÜÇÜKKARAGÖZ (ÜYE)

ASLI GİBİDİR
13/09/2021

Enstitü Sekreteri V.
RAPORTÖR

Uğur Mumcu Cad. 135 Sk. No:3B 35380 Buca/İZMİR
Telefon: [redacted] 11 **Faks:** +[redacted]
e-posta: egitimbil.kurul@deu.edu.tr **İnternet Adresi:** http://ebe.deu.edu.tr/

EK 3. Katılımcı Öğrenci Onay Belgesi

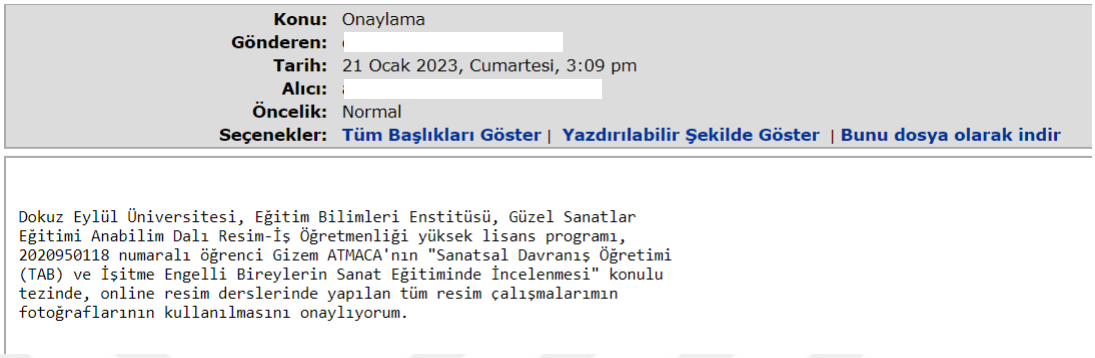

Konu: Onaylama
Gönderen:
Tarih: 21 Ocak 2023, Cumartesi, 3:09 pm
Alıcı:
Öncelik: Normal
Seçenekler: Tüm Başlıkları Göster | Yazdırılabilir Şekilde Göster | Bunu dosya olarak indir

Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-İş Öğretmenliği yüksek lisans programı, 2020950118 numaralı öğrenci Gizem ATMACA'nın "Sanatsal Davranış Öğretimi (TAB) ve İşitme Engelli Bireylerin Sanat Eğitiminde İncelenmesi" konulu tezinde, online resim derslerinde yapılan tüm resim çalışmalarımın fotoğraflarının kullanılmasını onaylıyorum.

EK 4. Araştırmacı Tarafından Hazırlanan Gözlem Formu

(Tuzla-İstanbul Aydıntepe İşitme Engelliler Ortaokulu - Aralık 2022-Ocak 2023)

Gözlem Maddeleri

-Görsel Sanatlar Dersi Öğretmenlerine ve ders işlenişine dair gözlemler

-İşaret dilini kullanmaya ve ders işlenişine etkilerine ve önem vermeye ilişkin gözlemler

-Öğrencilerin görsel sanatlar dersine gelmeden önce yaptığı hazırlıkların yeterliliği üzerine gözlemler

-Araç-gereç teminini üzerine gözlemler

-Öğrencilerin Görsel Sanatlar dersine ilgi ve tutumlarına dair gözlemler

-Görsel Sanatlar ders saatinin yeterliliğine dair gözlemler

-Görsel Sanatlar dersinin diğer derslerle bağlantısına ilişkin gözlemler

-İşitme engelli öğrencilerin ergenlik çağında olmalarından dolayı yaşadığı fiziksel, psikolojik, grup çalışması sorunlarına ilişkin gözlemler

-Öğrencilerin ailesinin eğitim durumu ve sosyo-kültürel ve ekonomik farklılıklarının eğitime etkisine dair gözlemler

-Öğrencilerin arasındaki duyu kaybı farklılıklarının ders konusunun öğrenilmesine etkisine dair gözlemler

-Ailenin sağlık durumunun (duyu kaybı durumu) çocuğun öğrenmesine ve iletişim şekline etkisine dair gözlemler

-Görsel Sanatlar dersin işlenişinde kullanılan eğitim yöntem ve tekniklerine ve soyut kavramların öğretimine dair gözlemler

-Öğrencilerin görsel sanatlar dersi konusu anlatımında Türkçeyi anlama ve kullanma, konuyla ilgili çalışmalarında kendilerini ifade etmeleri, malzemeleri tanıyıp yaratıcı çalışmalar yapabilmeleri, ders içinde karşılaştıkları problemleri anlatıp çözüm üretebilme açısından gözlemler

-Görsel Sanatlar dersi müfredatı hakkında gözlemler

-Görsel Sanatlar dersi malzemeleri ve ihtiyaç duyulun araç ve gereçleri okul idaresi ne ölçüde karşıladığına dair gözlemler ve notlar

-Görsel sanatlar dersi sınıf/atölye ortamı ve sınıftaki öğrenci sayısına dair gözlemler

EK 5. ETİK İZİN

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
HUKUK MÜŞAVİRLİĞİ

Sayı : E-87347630-659-490440 18.01.2023

Konu : Etik Kurul İzni- Gizem ATMACA

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 05/01/2023 tarih ve 477244 sayılı yazınız.

İlgide kayıtlı yazınız ile bildirilen başvuru, Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulunun 10/01/2023 tarihli toplantısında değerlendirilmiş ve toplantıda alınan 9 sayılı karar ile Gizem ATMACA'nın, "***Sanatsal Davranış Öğretimi (TAB) ve İşitme Engelli Bireylerin Sanat Eğitiminde İncelenmesi.***" başlıklı çalışmasının etik açıdan uygun olduğuna karar verilmiş olup, alınan karar Makamınızca onaylanmıştır.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof.Dr. Nükhet HOTAR
Rektör

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Doğrulama Kodu: 1F1F78F0-F6D9-4D5A-84F2-CAA57846463C Doğrulama Adresi: https://turkiye.gov.tr/dokuz-eylul-universitesi-ebys

Adres: Kültür Mahallesi, Cumhuriyet Blv No:144, 35220 Konak/İzmir
KEP Adresi : dokuzeyluluniversitesi@hs01.kep.tr
Bilgi için:Gülcan TOPÇU
Sürekli İşçi
Telefon No:

EK 6. OKUL İZİNLERİ (GÖZLEM ONAYI)

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-59090411-20-69738304 02/02/2023
Konu : Anket ve Araştırma İzni (Gizem ATMACA)

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : a) Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.01.2020 tarihli ve 2020/2 sayılı genelgesi.
b) Dokuz Eylül Üniversitesinin 23.01.2023 tarihli ve E-87347630-659-494251 sayılı yazısı.
c) Müdürlüğümüz Araştırma ve Anket Komisyonunun 25.01.2023 tarihli tutanağı.

Araştırma Konusu	: Sanatsal Davranış Öğretimi (TAB) ve İşitme Engelli Bireylerin Sanat Eğitiminde İncelenmesi
Araştırma Türü	: Anket
Araştırma Yeri	: Tuzla Aydıntepe İşitme Engelliler İlkokulu
Araştırma Kişiler	: Ortaokul Öğrencileri, Öğretmenleri
Araştırmanın Süresi	: 2022 - 2023 Eğitim - Öğretim Yılı

Yukarıda bilgileri verilen araştırmanın; 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununa aykırı olarak kişisel veri istenmemesi, öğrenci velilerinden açık rıza onayı alınması, yüz yüze eğitime geçmiş olan kurumlarımızda, Covid-19 tedbirlerinin araştırmacı ve ilgili kurum idarelerince alınması, bilimsel amaç dışında kullanılmaması, bir örneği Müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun kamuoyuyla paylaşılmaması ve araştırma bittikten sonra 2 (iki) hafta içerisinde Müdürlüğümüze gönderilmesi, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim ve öğretimi aksatmayacak şekilde, ilgi (a) genelge esasları dâhilinde uygulanması kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Levent YAZICI
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
Dr. Hasan Hüseyin CAN
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek:
1- İlgi (b) Yazı ve Ekleri (9 Sayfa)
2- İlgi (c) Tutanak (1 Sayfa)

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Adres : Binbirdirek Öktem Cad. No: 1 Sultanahmet Fatih İstanbul
Telefon :
E-posta : s[redacted]
Kep Adresi : r[redacted]
Belge [redacted]://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys
Bilgi İçin : Aykut ÇELİK
Unvanı : Büro Hizmetleri
İnternet Adresi :?
Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. https://evraksorgu.meb.gov.tr adresinden 731b-7760-3f0c-8970-15d8 kodu ile teyit edilebilir.

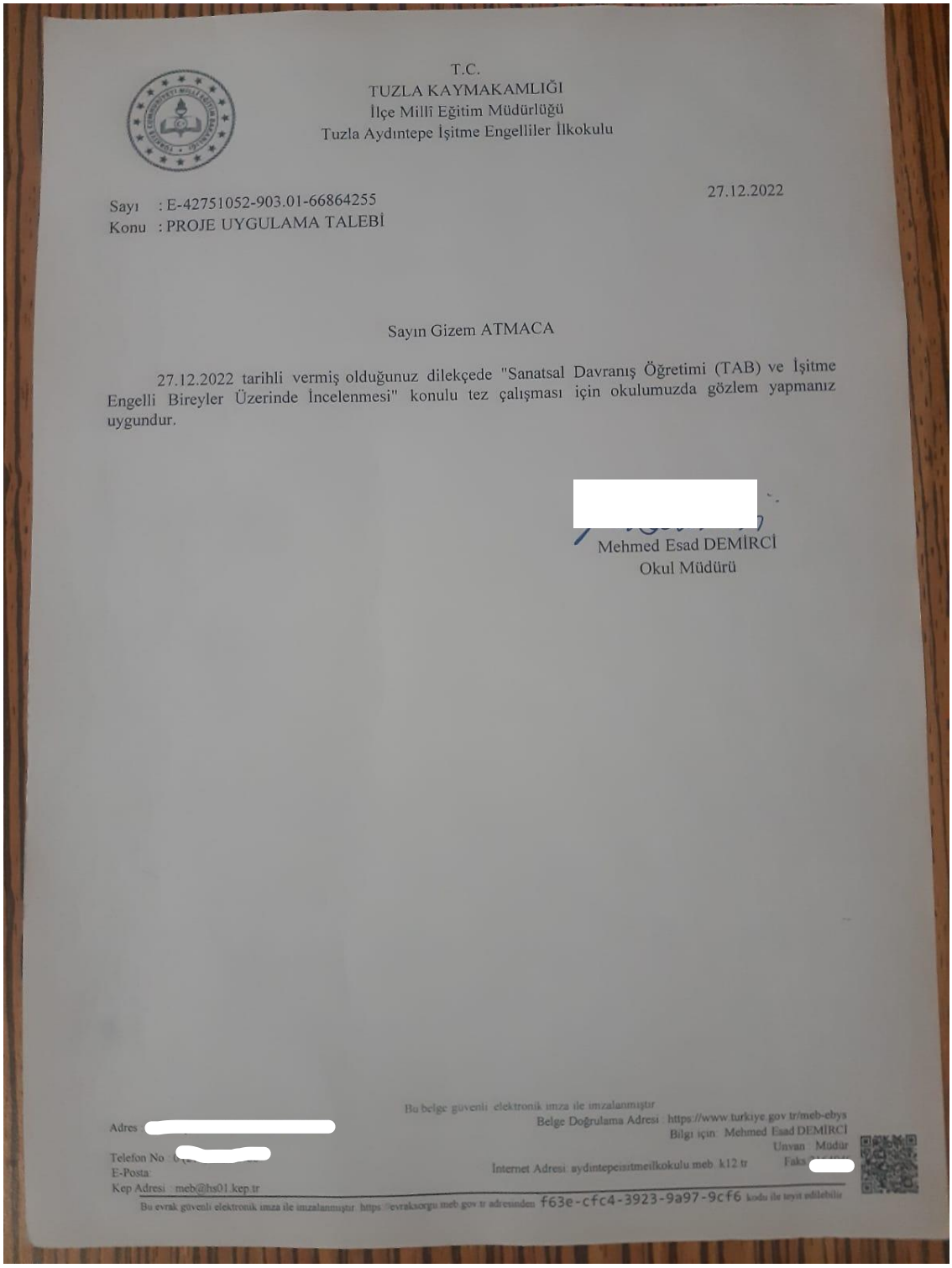

T.C.
TUZLA KAYMAKAMLIĞI
İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü
Tuzla Aydıntepe İşitme Engelliler İlkokulu

Sayı : E-42751052-903.01-66864255
Konu : PROJE UYGULAMA TALEBİ

27.12.2022

Sayın Gizem ATMACA

27.12.2022 tarihli vermiş olduğunuz dilekçede "Sanatsal Davranış Öğretimi (TAB) ve İşitme Engelli Bireyler Üzerinde İncelenmesi" konulu tez çalışması için okulumuzda gözlem yapmanız uygundur.

[redacted]
Mehmed Esad DEMİRCİ
Okul Müdürü

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır
Belge Doğrulama Adresi : https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys
Bilgi için: Mehmed Esad DEMİRCİ
Unvan : Müdür

Adres: [redacted]
Telefon No: [redacted]
E-Posta:
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr
İnternet Adresi: aydintepeisitmeilkokulu.meb.k12.tr
Faks: [redacted]

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. https://evraksorgu.meb.gov.tr adresinden f63e-cfc4-3923-9a97-9cf6 kodu ile teyit edilebilir

27.12.2022

Tuzla-İstanbul Aydıntepe İşitme Engelliler İlköğretim ve Ortaöğretim Okulu Görsel Sanatlar Öğretmeni olarak, Doküz Eylül Üniversitesi yüksek lisans öğrencisi Gizem ATMACA'nın dersime girip gözlem yapması uygundur.

[redacted]

Nevin AKTAŞ

Görsel Sanatlar Öğretmeni

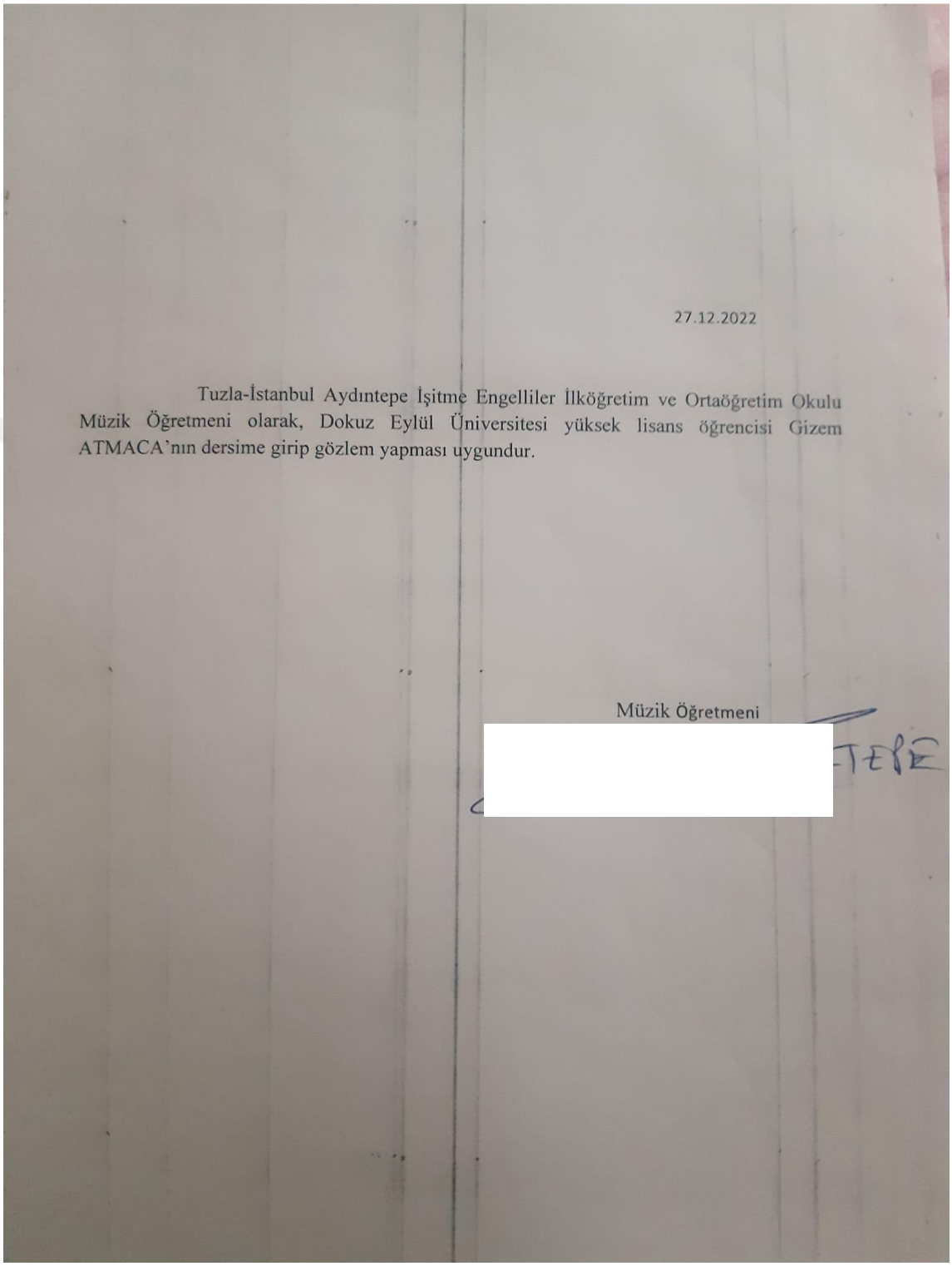

27.12.2022

Tuzla-İstanbul Aydıntepe İşitme Engelliler İlköğretim ve Ortaöğretim Okulu Müzik Öğretmeni olarak, Dokuz Eylül Üniversitesi yüksek lisans öğrencisi Gizem ATMACA'nın dersime girip gözlem yapması uygundur.

Müzik Öğretmeni

[redacted]

27.12.2022

Tuzla-İstanbul Aydıntepe İşitme Engelliler İlköğretim ve Ortaöğretim Okulu Teknoloji Tasarım Öğretmeni olarak, Dokuz Eylül Üniversitesi yüksek lisans öğrencisi Gizem ATMACA'nın dersime girip gözlem yapması uygundur.

[redacted]

Neşe' GÜRTI

Teknoloji Tasarım Öğretmeni

EK 7. ÖLÇME ARAÇLARININ UYGULANMA İZİNLERİ

69163465/3

İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü ANKET ARAŞTIRMA KOMİSYONU DEĞERLENDİRME FORMU	
ARAŞTIRMA SAHİBİNİN	
Adı Soyadı	Gizem ATMACA
Kurumu / Üniversitesi	Dokuz Eylül Üniversitesi
Araştırma Yapılacak İller	İstanbul
Araştırma Yapılacak Eğitim Kurumu ve Kademesi	Resmi İşitme Engelliler Ortaokulu,.....
Araştırmanın Konusu	Sanatsal davranış Öğretimi (TAB) ve İşitme Engelli Bireylerin Sanat Eğitiminde İncelenmesi
Üniversite / Kurum Onayı	Var
Veri Toplama Araçları	Anket

MEB 21/01/2020 tarih ve 1563890 sayılı 2020/2 Genelge Kapsamında Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinlerinde Dikkat Edilecek Hususlar

Maddeler	Uygun	Uygun Değil	Maddeler	Uygun	Uygun Değil	Maddeler	Uygun	Uygun Değil
2020/2 Genelgenin 1. Maddesi	☐	☐	2020/2 Genelgenin 2. Maddesi	☐	☐	2020/2 Genelgenin 3. Maddesi	☐	☐
2020/2 Genelgenin 4. Maddesi	☐	☐	2020/2 Genelgenin 5. Maddesi	☐	☐	2020/2 Genelgenin 6. Maddesi	☐	☐
2020/2 Genelgenin 7. Maddesi	☐	☐	2020/2 Genelgenin 8. Maddesi	☐	☐	2020/2 Genelgenin 9. Maddesi	☐	☐
2020/2 Genelgenin 10. Maddesi	☐	☐	2020/2 Genelgenin 11. Maddesi	☐	☐	2020/2 Genelgenin 12. Maddesi	☐	☐
2020/2 Genelgenin 13. Maddesi	☐	☐	2020/2 Genelgenin 14. Maddesi	☐	☐	2020/2 Genelgenin 15. Maddesi	☐	☐
2020/2 Genelgenin 16. Maddesi	☐	☐	2020/2 Genelgenin 17. Maddesi	☐	☐	2020/2 Genelgenin 18. Maddesi	☐	☐
2020/2 Genelgenin 19. Maddesi	☐	☐	2020/2 Genelgenin 20. Maddesi	☐	☐	2020/2 Genelgenin 21. Maddesi	☐	☐
2020/2 Genelgenin 22. Maddesi	☐	☐	2020/2 Genelgenin 23. Maddesi	☐	☐	2020/2 Genelgenin 24. Maddesi	☐	☐
2020/2 Genelgenin 25. Maddesi	☐	☐	2020/2 Genelgenin 26. Maddesi	☐	☐	2020/2 Genelgenin 27. Maddesi	☐	☐
2020/2 Genelgenin 28. Maddesi	☐	☐	2020/2 Genelgenin 29. Maddesi	☐	☐	2020/2 Genelgenin 30. Maddesi	☐	☐
2020/2 Genelgenin 31. Maddesi	☐	☐	2020/2 Genelgenin 32. Maddesi	☐	☐	2020/2 Genelgenin 33. Maddesi	☐	☐
2020/2 Genelgenin 34. Maddesi	☐	☐						

KOMİSYON GÖRÜŞÜ

Veri toplama araçlarının eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde görülülük esasına dayalı olarak uygulanması ve araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılmaması koşuluyla yürütülmesinde bir sakınca bulunmaktadır ☐ bulunmamaktadır ☐

Komisyon Kararı	Oybirliğiyle Alınmıştır.

KOMİSYON

Açıklama:	Ünvan-Adı Soyadı-İmza
	(25.01.2023) Üye:
	(25.01.2023) Üye:
	(25.01.2023) Üye:

İNCELEME ÖZETİ

"Sanatsal Davranış Öğretimi (TAB) Ve İşitme Engelli Bireylerin Sanat Eğitiminde İncelenmesi" konulu yüksek lisans tezi için Tuzla Aydıntepe İşitme Engelliler Okulunda öğrencilerin görsel sanatlar ders işlenişi gözlemlenerek, tez konusu olan Sanatsal Davranış Öğretiminin işitme engelli çocuklar için uygulanabilir olup olmadığına, sınıf ortamının koşullarına, derste öğrencilerin yapmış olduğu görsel sanat çalışmalarına bakılacak ve sanat çalışmalarının, atölye ortamının fotoğrafları çekilecektir.

Sayın Katılımcımız

Katılacağınız bu çalışma, "Sanatsal Davranış Öğretimi Ve İşitme Engelli Bireylerin Sanat Eğitiminde İncelenmesi" adıyla, Gizem ATMACA tarafından 2022/2023 Eğitim-Öğretim yılı tarihleri arasında yapılacak bir araştırma için yapılacak olan gözlemdir.

Araştırmanın Hedefi: Sanatsal Davranış Öğretimini (TAB – Teaching for Artistic Behavior) açıklayarak, bu yaklaşımı incelemek ve işitme engelli bireylerin sanat eğitiminde, bu yaklaşımın birçok faydalı strateji ve uygulamalarının incelenmesidir.

Araştırmanın Nedeni: O Bilimsel araştırma OX Tez çalışması

Araştırmanın Yapılacağı Yer(ler): Tuzla-İstanbul Aydıntepe İşitme Engelliler Ortaokulu

Araştırma Uygulaması: O Anket O Görüşme

OX Gözlem O.....

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve okul/kurum yönetiminin izni ile gerçekleşmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çalışmada sizden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir. Veriler sadece araştırmada kullanılacak ve üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır.

Uygulamalar, kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden rahatsız hissederseniz cevaplama işini yarıda bırakabilirsiniz.

Katılımı onaylamadan önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla,

Araştırmacı : Gizem ATMACA

İletişim Bilgileri :

Yukarıda bilgileri bulunan araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

..../...../.....

İsim-Soyisim İmza:

Katılımcı Adı-Soyadı :

Telefon Numarası :

Ek-1

Sayın Veli;

Çocuğunuzun katılacağı bu çalışma, "Sanatsal Davranış Öğretimi (Tab) Ve İşitme Engelli Bireylerin Sanat Eğitiminde İncelenmesi" adıyla, 16.01.2023- 27.01.2023 tarihleri arasında yapılacak bir araştırma incelemesidir.

Bu araştırmanın amacı; öğrencilerin sanatsal zihinlerini seçimler aracılığı ile geliştirmek için bir felsefe ve yapı sunan bir yaklaşım olarak sanatsal davranış öğretimini (TAB – Teaching for Artistic Behavior) açıklayarak, Reggio Emilia ve Montessori gibi birçok pedagoji ile öğrenmeye yönelik yaklaşımların yer aldığı genel terim başlığı altında bu yaklaşımı incelemek ve işitme engelli bireylerin sanat eğitiminde, bu yaklaşımın birçok faydalı strateji ve uygulamalarının incelenmesidir.

Araştırmanın konusu, işitme engelli bireylerin, görsel sanat eğitiminde, sanatsal davranış öğretimi ile sanatsal davranış becerilerini kullanarak, problemlerini daha kolay çözüme ulaştırabilmelerini, yaratıcı fikirler üretmelerini ve işbirliği içerisinde sanatla gelişim sağlamaları yönünde yapılan bilimsel çalışmaları, atölye uygulamalarını, özel gereksinimli öğrencileri destekleyici araştırmaların incelenmesi ile alana katkı sunması bakımından önemlidir.

Araştırmacı ders işlenişini, öğrencilerin iletişimini, oluşturdukları sanat eserlerini, malzeme kullanımları hakkında gözlem yapmaktadır.

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve okul yönetiminin de izni ile gerçekleşmektedir. Araştırma gözlemleri için katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çocuğunuz çalışmaya katılıp katılmamakta özgürdür. Araştırma çocuğunuz için herhangi bir istenmeyen etki ya da risk taşımamaktadır. Çocuğunuzun katılımı **tamamen sizin isteğinize bağlıdır**, reddedebilir ya da herhangi bir aşamasında ayrılabilirsiniz. Araştırmaya katılmamama veya araştırmadan ayrılma durumunda öğrencilerin akademik başarıları, okul ve öğretmenleriyle olan ilişkileri etkilemeyecektir.

Çalışmada öğrencilerden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir.

Sadece öğrenci davranışları üzerinde gözlem yapıldığı için, genel olarak kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında herhangi başka bir nedenden çocuğunuz kendisini rahatsız hissederse işini yarıda bırakıp çıkmakta özgürdür. Bu durumda rahatsızlığın giderilmesi için gereken yardım sağlanacaktır. Çocuğunuz çalışmaya katıldıktan sonra istediği an vazgeçebilir. Böyle bir durumda veri toplama aracını uygulayan kişiye, çalışmayı tamamlamayacağını söylemesi yeterli olacaktır.

Onay vermeden önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla,

Araştırmacı : Gizem ATMACA

İletişim bilgileri : Telefon

E Posta:

Velisi bulunduğum ..... sınıfı ..... numaralı öğrencisi .....
.....'in yukarıda açıklanan araştırmaya katılmasına izin veriyorum.
(Lütfen formu imzaladıktan sonra çocuğunuzla okula geri gönderiniz*).

...../...../.....

İsim-Soyisim İmza:

Veli Adı-Soyadı :

Telefon Numarası :

GÖNÜLLÜ KATILIMCI ONAM FORMU

Gizem ATMACA tarafından yürütülen "Sanatsal Davranış Öğretimi(TAB) Ve İşitme Engelli Bireylerin Sanat Eğitiminde İncelenmesi" başlıklı **araştırmaya** davet edilmiş bulunuyorsunuz. Bu araştırmaya katılıp katılmama kararını vermeden önce, araştırmanın neden ve nasıl yapılacağını bilmeniz gerekmektedir. Bu nedenle bu formun okunup anlaşılması büyük önem taşımaktadır. Eğer anlayamadığınız ve sizin için açık olmayan şeyler varsa, ya da daha fazla bilgi isterseniz sorabilirsiniz. Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmaya **katılmama** veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan **çıkma** hakkında sahipsiniz. **Çalışmayı yanıtlamanız, araştırmaya katılım için onam verdiğiniz** biçiminde yorumlanacaktır. Size verilen **formlardaki** soruları yanıtlarken kimsenin baskısı veya telkini altında olmayın. Bu formlardan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacaktır.

Araştırmayla İlgili Bilgiler:

a. Araştırmanın Amacı: Öğrencilerin sanatsal zihinlerini seçimler aracılığı ile geliştirmek için bir felsefe ve yapı sunan bir yaklaşım olarak sanatsal davranış öğretimini (TAB – Teaching for Artistic Behavior) açıklayarak, Reggio Emilia ve Montessori gibi birçok pedagoji ile öğrenmeye yönelik yaklaşımların yer aldığı genel terim başlığı altında bu yaklaşımı incelemek ve işitme engelli bireylerin sanat eğitiminde, bu yaklaşımın birçok faydalı strateji ve uygulamalarının incelenmesi ile alana ve literatüre katkı sağlamaktır.
c. Araştırmanın Nedeni: □ Bilimsel araştırma □X Tez çalışması
d. Araştırmanın Öngörülen Süresi:2 Hafta
e. Araştırmaya Katılması Beklenen Katılımcı/Gönüllü Sayısı: 20
f. Araştırmanın Yapılacağı Yer(ler): Tuzla-İstanbul Aydıntepe İşitme Engelliler Ortaokulu

Çalışmaya Katılım Onayı:

"Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce gönüllüye / katılımcıya verilmesi gereken bilgileri gösteren Aydınlatılmış Onam Formu adlı metni kendi anadilimde okudum ya da bana okunmasını sağladım. Bu bilgilerin içeriği ve anlamı, yazılı ve sözlü olarak açıklandı. Aklıma gelen bütün soruları sorma olanağı tanındı ve sorularıma doyurucu cevaplar aldım. Çalışmaya katılmadığım ya da katıldıktan sonra çekildiğim durumda, hiçbir yasal hakkımdan vazgeçmiş olmayacağım. Bu koşullarla, söz konusu araştırmaya hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın gönüllü olarak katılmayı kabul ediyorum. Bu metnin imzalı bir kopyasını aldım."

Katılımcının (Kendi el yazısı ile)

Adı-Soyadı:.....

İmzası:

(Varsa) Velayet veya Vesayet Altında Bulunanlar İçin;

Veli veya Vasisinin (kendi el yazısı ile)

Adı-Soyadı:.....

İmzası:

***Not:** Bu form, iki nüsha halinde düzenlenir. Bu nüshalardan biri imza karşılığında gönüllü kişiye verilir, diğeri araştırmacı tarafından saklanır.*

EBEVEYN ONAM FORMU

Sayın Ebeveyn;

Bu çalışma Sanatsal Davranış Öğretimi (TAB) Ve İşitme Engelli Bireylerin Sanat Eğitiminde incelenmesi amacıyla planlanmıştır. Bu çalışmada çocuğunuza sınıfta gözlem uygulanacaktır. Çocuğunuzun araştırmaya katılımı sizin olur vermenize ve çocuğunuzun isteğinize bağlıdır. Araştırma sürecinde istediğiniz zaman, bir cezaya ya da yaptırıma maruz kalmaksızın ve hiçbir hakkınızı kaybetmeksizin, çocuğunuzun araştırmaya katılmasını reddedebilir veya çocuğunuzu araştırmadan çekebilirsiniz. Çocuğunuzu ve sizi ortaya koyacak kayıtlar gizli tutulacaktır; kamuoyuna açıklanamaz; araştırma sonuçlarının yayımlanması halinde bile kimliğiniz gizli kalacaktır.

Araştırma Süresince 24 saat ulaşılabilecek kişi Adı / Soyadı / Telefonu:

Gizem ATMACA /

GÖNÜLLÜ OLURU

"Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formundaki tüm açıklamaları okudum. Bana, yukarıda konusu ve amacı belirtilen araştırma ile ilgili yazılı ve sözlü açıklama, aşağıda adı belirtilen sorumlu araştırmacı tarafından yapıldı. Araştırmaya çocuğumun gönüllü olarak katıldığını, istediğimiz zaman gerekçeli veya gerekçesiz olarak araştırmadan ayrılabileceğini ve kendi isteğimize bakılmaksızın araştırmacı tarafından araştırma dışı bırakılabileceğimi biliyorum. Söz konusu araştırmaya, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın çocuğumun benim rızamla katılmasını kabul ediyorum."

Ebeveyn Adı Soyadı :

İmzası :

Tarih :

Açıklamaları Yapan Kişinin Adı Soyadı : Gizem ATMACA

İmzası

Tarih : 30.12.2022

Yasal Temsilcinin Adı Soyadı (gerekiyorsa):

İmzası :

Tarih :

